

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ»

Κατεύθυνση:
«Ανθρωπιστικές Επιστήμες στην Εκπαίδευση»

Σταύρου Σπυριδούλα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.**

**ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΣΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
ΝΕΩΝ ΑΥΛΩΝΑ.**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Παπαδοπούλου Σμαράγδα

Ιωάννινα, Φεβρουάριος 2013

Ακόμα και αν κάποιος προσπαθούν να σου σπάσουν τα φτερά...

Ακόμα και αν το έχουν ήδη καταφέρει...

Εσύ σε πείσμα όλων αυτών που προσπαθούν να σε κάνουν να σταματήσεις να ονειρεύεσαι, τους δείχνεις ότι και με σπασμένα φτερά μπορείς να πετάξεις ψηλά!

Ιδιαίτερα αφιερώνω αυτή την εργασία:

Στον Α. που στο τέλος με εμπιστεύτηκε.

Στον Ν. που ζητούσε να δει λίγο πράσινο.

Στον Σ. που μου έδωσε προσωπικές του ζωγραφιές για να τον θυμάμαι.

Στον Γ. που έγραψε το πρώτο του ποίημα μέσα στο κελί του και

στον F. που με παράπονο μου είπε την τελευταία μέρα:

«Την άλλη Πέμπτη θα πάει δύο η ώρα και θα πούμε ωχ»

Περιεχόμενα

Συνομογραφίες	6
Περίληψη	7
Ευχαριστίες	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	12
1.Τι είναι Βιβλιοθεραπεία ;	13
1.2.Η εξέλιξη της Βιβλιοθεραπείας στο χρόνο	14
2.Η Βιβλιοθεραπεία στην εκπαίδευση	16
2.1.Τα στάδια της Βιβλιοθεραπείας στην εκπαιδευτική πράξη	18
3.Η πράξη της ανάγνωσης στη Βιβλιοθεραπεία	19
3.1.Η Louise Rosenblatt και το έργο της “Literature as exploration”	20
3.2.Wolfgang Iser και η κριτική της αναγνωστικής ανταπόκρισης	21
4.Ο παιδαγωγικός ρόλος της Λογοτεχνίας στη βιβλιοθεραπεία	21
5.Γλωσσική Διδασκαλία	22
5.1.Η συμβολή της Δημιουργικότητας στη διαδικασία μάθησης της γλώσσας μέσω της Βιβλιοθεραπευτικής προσέγγισης	24
5.2.Η θεωρία της Ολικής Γλώσσας στη μέθοδο της Βιβλιοθεραπείας	24
6.Μοντέλα Μάθησης και Διδασκαλίας στη Βιβλιοθεραπευτική προσέγγιση	26
6.1.Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Αλληλεπιδραστική Βιβλιοθεραπεία	26
6.1.1. Η βιωματική μάθηση	27
6.1.2.Η κοινωνιοσυναισθηματική μάθηση	28
7.Σωφρονιστική Εκπαίδευση	30
7.1. Η σημασία της εκπαίδευσης στη φυλακή	30
7.2.Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες της ομάδας κρατουμένων	31
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	33
1. Σκοπός της έρευνας	34
1.1. Ερευνητικά Ερωτήματα	34
1.2.Περιορισμοί της έρευνας	34
2.Μεθοδολογία	35
2.1.Κριτήρια Επιλογής του θέματος	35
2.2. Μέθοδος και Συλλογή των δεδομένων	36
2.3. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα της Έρευνας	38
2.4. Το δείγμα της Έρευνας	39
2.4.1.Γλώσσα και κοινωνικό πλαίσιο των συμμετεχόντων	40
2.4.2.Γιατί επιλέξαμε να δουλέψουμε με μικρή ομάδα;.....	41
2.5. Η διεξαγωγή της έρευνας	41
2.5.1. Τόπος και χρονικό της έρευνας	41

2.5.2. Ά Φάση της έρευνας : Περιγραφή της Γνωριμίας	42
2.5.3. Β΄ Φάση της έρευνας: Εκπαιδευτική Παρέμβαση -Εφαρμογή της αλληλεπιδραστικής βιβλιοθεραπείας σε έγκλειστους μαθητές	44
2.5.4.Το εκπαιδευτικό υλικό	45
3.Αξιολόγηση της ανταπόκρισης των μαθητών ως προς τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία	47
3.1. Η συμπεριφορά των εμπλεκόμενων της έρευνας κατά την βιβλιοθεραπευτική διαδικασία	48
3.2.Αντίδραση των εμπλεκόμενων της έρευνας σε σχέση με τα διδακτικά υλικά	51
3.3. Ανταπόκριση εμπλεκόμενων της έρευνας σε σχέση με τον ήρωα ή την κατάσταση του αναγνωστικού βιβλιοθεραπευτικού υλικού	53
3.4.Κοινωνική Αλληλεπίδραση των εμπλεκόμενων της έρευνας	54
3.4.1.Σε σχέση με τους άλλους συμμετέχοντες της έρευνας.....	54
3.4.2.Σε σχέση με το συντονιστή της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας	55
3.5.Εκφραστικές Λειτουργίες που εξυπηρετούν στην ενίσχυση συνοχής και κατανόησης του διαλόγου	56
3.6. Γενικά Σχόλια	57
4.Αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας για τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία	58
4.1.Αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας για τον συντονιστή	62
4.2.Αυτοαξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας για τη στάση τους ως προς τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία μάθησης	64
5.Ερμηνευτική ανάλυση της γραπτής γλωσσικής έκφρασης των συμμετεχόντων	67
5.1. Ερμηνευτική Παρουσίαση	67
5.2. Παρατηρήσεις στην γλωσσική έκφραση των συμμετεχόντων.....	73
6.Ποικιλίες δημιουργικής γραφής και έκφρασης που εντοπίστηκαν. Παρουσίαση.....	75
6.1.Βιωματική Γραφή	75
6.1.1.Γράμμα σε ένα οικείο πρόσωπο	76
6.1.2. Ακροστιχίδα	76
6.1.3. Ποίηση	77
6.1.4. Στίχοι R.A.P. (Rhythm and Poetry)	78
6.1.5.Παραμύθι	78
6.2. Ζωγραφική	79
7.Ενδεικτικές προτάσεις για την εφαρμογή της βιβλιοθεραπευτικής διδασκαλίας της γλώσσας στη σωφρονιστική εκπαίδευση	80
8.Τελικά Συμπεράσματα	81
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ-Παράρτημα	84
Παράρτημα Α΄ : Σημειώσεις πεδίου από την εξωτερική παρατηρήτρια	85
Παράρτημα Β΄ : Ημερολόγιο συντονίστριας – ερευνήτριας	106
Παράρτημα Γ΄ : Βιωματικές Ασκήσεις	116
Παράρτημα Δ΄ : Δείγματα Δημιουργικής Έκφρασης των Συμμετεχόντων της Έρευνας	118

Η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας ως γλωσσική έκφραση και διδασκαλία.
Έρευνα με μαθητές Γυμνασίου στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

Παράρτημα Ε΄ : Εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στη βιβλιοθεραπεία	146
Παράρτημα ΣΤ΄: Υποδείγματα Φύλλων Παρατήρησης	147
Παράρτημα Η΄: Αξιολόγηση των συμμετεχόντων για την βιβλιοθεραπευτική διαδικασία.....	151
Παράρτημα Θ΄: Απάντηση Υπουργείου Παιδείας και Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.....	153
Βιβλιογραφία	155

Συντομογραφίες

Βλ.	Βλέπε
Δ/βάθμιας	Δευτεροβάθμιας
Δ/νση	Διεύθυνση
εκδ.	Έκδοση
Ε.Κ.Κ.Ν.	Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων
Ι.Ε.Π.	Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΚΕΘΕΑ	Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων
Κ.Υ.	Κοινωνική Υπηρεσία
Μ.Ο.	Μέσος Όρος
Παν/μίου	Πανεπιστημίου
Π.Τ.Δ.Ε.	Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Π.Τ.Ν.	Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών
πρωτ.	Πρωτόκολλο/ου
σ.	σελίδα/δες
Σ.Π.	Σημειώσεις Πεδίου
ΥΠΕΠΘ	Υπουργείο Παιδείας Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

Περίληψη: Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να αναδείξουμε κατά πόσο η βιβλιοθεραπευτική μέθοδος είναι αποτελεσματική ως γλωσσική έκφραση και διδασκαλία σε έγκλειστους νέους μαθητές εφαρμόζοντας την ερευνητική στρατηγική της μελέτη περίπτωσης. Αρχικά, στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας, το οποίο στοχεύει σε μία μαθητοκεντρική παιδαγωγική προσέγγιση της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας, υιοθετώντας τις αρχές της κοινωνιοσυναισθηματικής και βιωματικής μάθησης. Εν συνεχεία, στο δεύτερο μέρος, παρατίθενται ο σχεδιασμός, η περιγραφή και τα συμπεράσματα της έρευνας που διεξάχθηκε.

Λέξεις κλειδιά: Βιβλιοθεραπεία, Γλωσσική έκφραση, Μαθητοκεντρική διδασκαλία, Κοινωνιοσυναισθηματική και βιωματική μάθηση.

Abstract: The purpose of the present study was to highlight at how effective is the method of bibliotherapy as a linguistic expression and teaching inmate young students applying the research strategy case study. Initially, in the first part presents the theoretical background of the work, which is aimed at a student-centered pedagogical approach of bibliotherapy process, adopting the principles of social - emotional and experiential learning. Subsequently, in the second part reflects the design, the description and the conclusions of the research conducted.

Keywords: Bibliotherapy, linguistic expression, student-centered teaching, Social - emotional and experiential learning.

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία εκπονήθηκε κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής» του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για την απόκτηση μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στην κατεύθυνση «Ανθρωπιστικές Επιστήμες στην Εκπαίδευση». Για να ολοκληρωθεί μία εργασία συνειδητοποίησα ότι δεν είναι αρκετή μόνο η δικιά μου προσφορά αλλά ένα σύνολο σημαντικών ανθρώπων, τόσο στο κομμάτι της συγγραφής όσο και της έρευνας. Κάνοντας έναν απολογισμό κατάλαβα πόσο σπουδαία είναι πάνω από όλα η ηθική και ψυχολογική στήριξη της οικογενείας μου, των φίλων μου και της επιβλέπουσας καθηγήτριας της παρούσας εργασίας. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τα παρακάτω πρόσωπα που χωρίς την βοήθεια τους δεν θα ήταν εφικτή η ολοκλήρωση της εν λόγω μελέτης.

Την επιβλέπουσα καθηγήτρια της εργασίας, κα. Σμαράγδα Παπαδοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Διδακτικής της Νεοελληνικής Γλώσσας του Π.Τ.Δ.Ε Παν/μίου Ιωαννίνων, όχι μόνο για την επιστημονική επίβλεψη της εργασίας αλλά πάνω από όλα για την ψυχολογική στήριξη της σε στιγμές αδυναμίας και παραίτησης. Η γνωριμία και η ενασχόλησή μου με το θέμα της βιβλιοθεραπείας προέκυψε από το μάθημα «Τεχνικές Αφήγησης», που διδάσκει η κ. Παπαδοπούλου στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του Π.Τ.Δ.Ε. και το βιβλίο «Η Συναισθηματική Γλώσσα»¹ το οποίο αναφέρεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα η Βιβλιοθεραπεία για Παιδιά και σε εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Τον κ. Αναστάσιο Εμβαλωτή, Αναπληρωτή Καθηγητή Μεθοδολογίας της Έρευνας στις επιστήμες της Αγωγής του Π.Τ.Δ.Ε. Παν/μίου Ιωαννίνων και μέλος της τριμελούς επιτροπής της παρούσας εργασίας, για τις πολύτιμες συμβουλές του σε θέματα μεθοδολογίας και επιστημονικής δεοντολογίας της επιτόπιας έρευνας που διεξήχθη στο Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνας για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Τον κ. Βασίλειο Κούτρα, Αναπληρωτή Καθηγητή Αγωγής Υγείας του Π.Τ.Ν. Παν/μίου Ιωαννίνων και μέλος της τριμελούς επιτροπής της παρούσας εργασίας, για την βοήθεια του τόσο σε γνωστικό επίπεδο όσο και πρακτικό για την ψυχολογική προσέγγιση και μεταχείριση των νεαρών έγκλειστων παραβατών που θα συναντούσα στο Ε.Κ.Κ.Ν Αυλώνα.

Τη Διοίκηση, την Κοινωνική Υπηρεσία και τον Διευθυντή του Γυμνασίου και Λυκείου του Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα για την πολύτιμη βοήθεια και υποστήριξη που προσέφεραν τόσο στη διεξαγωγή όσο και στην πραγματοποίηση της έρευνας μου. Την κα. Μ. Μπούκη, Διευθύντρια του Καταστήματος και την κα. Μ. Απειρανθίτου η οποία εργάζεται στην Κοινωνική Υπηρεσία, για την κατανόηση που έδειξαν και τη βοήθεια που προσέφεραν σε θέματα όχι μόνο της έρευνας αλλά και της μεταφοράς μου προς το ΕΚΚΝ Αυλώνα. Ιδιαίτερος, ευχαριστώ την κα. Μ. Απειρανθίτου, η οποία συμμετείχε ενεργά στην έρευνα γιατί το κομμάτι που της είχε ανατεθεί να

¹ Βλ. Παπαδοπούλου, Σμ.(2004), *Η Συναισθηματική Γλώσσα*, Αθήνα, Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, όπου μελετάται η βιβλιοθεραπεία στα στάδια εφαρμογής της με εκπαιδευτικές δραστηριότητες και πίνακα λογοτεχνικών βιβλίων για παιδιά και νέους ανά βιβλιοθεραπευτική κατηγορία.

διεκπεραιώσει όχι μόνο ήταν κουραστικό αλλά και ίσως το σημαντικότερο για τη συλλογή των δεδομένων και της αξιοπιστίας της έρευνας.

Τα αδέρφια μου, Γιώργο και Γεωργία για την αμέριστη υποστήριξη και βοήθεια τους κατά τη διαδικασία της έρευνας και της συγγραφής της εργασίας. Την ξαδέρφη μου Δέσποινα για την βοήθεια της στη τελική μορφοποίηση της εργασίας. Τις συμφοιτήτριες μου, Καλυψώ Τόττη, Λία Δεσποτίδου και Σάντρα Τζώρα για τις συζητήσεις που κάναμε επί του θέματος και για τις απόψεις τους. Τη φίλη και συμφοιτήτριά, Κωνσταντίνα Παπαδοπούλου, για τη συμβολή και τη συμμετοχή της ως κριτικός- φίλος στην ερμηνευτική ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων της έρευνας όπως και την καλή μου φίλη, Αριστούλα Μπέτη για τις συμβουλές της, την εμπύχωσή της και τη συμμετοχή της ως κριτικός -φίλος.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου τους πέντε αυτούς νέους που συμμετείχαν στην έρευνα για τις δυνατές στιγμές που μοιραστήκαμε. Οι συνθήκες ήταν δύσκολες, αλλά δεν έχασαν την ελπίδα τους και μου μετάδωσαν δυνατά και θετικά συναισθήματα. Δεν θα ξεχάσω ό,τι είδα, ό,τι άκουσα και ό,τι ένιωσα κατά τη διάρκεια της παραμονής μου στο Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα και ειδικά μέσα στην Αίθουσα Συνηγόρων.

Σπουριδούλα Σταύρου

Ιωάννινα, 2013

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη αντλεί τη θεματική της από τον χώρο των Ανθρωπιστικών Επιστημών, ειδικά της παιδαγωγικής και αφορά κυρίως τον χώρο των ιδρυμάτων εγκλεισμού και κατ' επέκταση τις γλωσσικές αναπαραστάσεις των νεαρών τροφίμων, όπως αυτές δημιουργούνται μέσα από τις διαδικασίες μάθησης.

Το κεντρικό θέμα είναι ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας ως εναλλακτική ένταξη διδακτικής προσέγγισης στην ελληνική σωφρονιστική εκπαίδευση, με στόχο την κοινωνιοσυναισθηματική καλλιέργεια και ανάπτυξη της γλωσσικής έκφρασης του έγκλειστου πληθυσμού.

Η βιβλιοθεραπεία² είναι μία σχεδόν άγνωστη μέθοδος στην ελληνική εκπαίδευση, παρ'όλο που η καταγωγή της είναι ελληνική, τόσο εννοιολογικά όσο και πρακτικά. Στο εξωτερικό, η μέθοδος έγινε γνωστή, αρχικά, από βιβλιοθηκονόμους και μετά από επαγγελματίες της ψυχικής υγείας στις αρχές του περασμένου αιώνα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και βασίζεται στις αρχές της ψυχολογίας. Με τα χρόνια, οι τεχνικές τις μεθόδου υιοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν στην εκπαίδευση καθώς πολλές έρευνες απέδειξαν τον θετικό αντίκτυπο που είχε στους μαθητές αναφορικά με την συναισθηματική τους έκφραση και όχι μόνο.

Στην παρούσα εργασία η σωφρονιστική εκπαίδευση συνιστά μία πρωτότυπη προσέγγιση εκπαιδευτικής μεθόδου στο πλαίσιο της εγκληματικής πρόληψης για τη σύγχρονη εποχή, αν και η πρώτη εμφάνιση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε φυλακές είχαν διαφορετικούς στόχους. Φυσικά, η εξέλιξη της σωφρονιστικής εκπαίδευσης,- από τα απλά οργανωμένα προγράμματα εκπαίδευσης στη συστηματική «θεσμοποίηση» και κατοχύρωση του αγαθού της εκπαίδευσης για πολίτες που στερούνται την ελευθερία τους - υπήρξε σπουδαία με σημαντικούς υποστηρικτές της σωφρονιστικής μεταρρύθμισης.

Η ελληνική προσπάθεια εισαγωγής εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη χώρα μας, που αφορά τη σωφρονιστική εκπαίδευση, μετρά γύρω στα είκοσι χρόνια, αν φανταστεί κανείς ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής τα πρώτα ψήγματα

² Διεξοδική αναφορά για τις τεχνικές και τη μέθοδο της βιβλιοθεραπείας γίνεται στο πρώτο μέρος της παρούσης μελέτης.

εκπαιδευτικής προσέγγισης των κρατουμένων σημειώνονται το 1789 σε φυλακές στη Φιλαδέλφεια.³

Στο πρώτο μέρος παρατίθενται το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας μας, το οποίο πλαισιώνει τη σπουδαιότητα της μεθόδου της βιβλιοθεραπείας ως γλωσσική έκφραση και διδασκαλία σε συνδυασμό με την αξία της σωφρονιστικής εκπαίδευσης. Οι κρατούμενοι στις φυλακές αποτελούν μία ευάλωτη κοινωνική ομάδα που έχει ανάγκη από την προστασία των δικαιωμάτων τους στην εκπαίδευση.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας αναφέρεται στη σπουδαιότητα της επιλογής του θέματος της παρούσας εργασίας, στον ερευνητικό σχεδιασμό και στην παρουσίαση των ερευνητικών μας ευρημάτων.

Η ερευνητική μας κρίση και αναζήτηση βρίσκεται σε μία πρώιμη και ανώριμη ενδεχομένως φάση της όλης διαδικασίας. Ως εκ τούτου, είναι θεμιτό να αναφέρουμε ότι η παρούσα μελέτη αποτελεί μία απόπειρα ψηλάφησης του συγκεκριμένου θέματος, το οποίο είναι από τη φύση του ευρύ, λόγω:

- της μικρής χρονικής διαθεσιμότητας για την εκπόνηση της εργασίας και
- της πολυπλοκότητας που χρίζει η θεματική αυτή καθώς εμπλέκει διάφορους κλάδους της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, της Γλωσσολογίας, της Κοινωνικής Ψυχολογίας, της Παιδαγωγικής και της Εγκληματολογίας καθώς σχετίζεται με θέματα γλωσσικού κώδικα των εγκλειστών, μετανάστευσης, διγλωσσης εκπαίδευσης, ιδρυμάτων εγκλεισμού, πολυπολιτισμικότητας, κ.ά.

Η εργασία αυτή θίγει περισσότερο ζητήματα προς διερεύνηση, παρά διεκδικεί οποιοδήποτε χαρακτήρα γενίκευσης, τα οποία είναι «ξεχασμένα» στον ελλαδικό χώρο και αφορά τη σωφρονιστική εκπαίδευση και τη « γλώσσα της φυλακής». Αποτελεί μία ακόμη προσπάθεια⁴ διάνοιξης νέων οριζώντων στο ερευνητικό πεδίο της γλωσσικής διδασκαλίας και εκπαίδευσης του έγκλειστου πληθυσμού σε εθνικό επίπεδο.

³ Ghering, T., (2001), *The History of Correctional Education*, in <http://www.ceanational.org>.

⁴ Βλ. Καρδαρά, Α. (2007), *Φυλακή και γλώσσα: η γλωσσική επικοινωνία των κρατουμένων ως κρίσιμο και αναπόσπαστο στοιχείο της δομής των φυλακών*, Διδακτορική Διατριβή στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Επικοινωνίας και μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Μαργαρώνη, Μ. (2008), *Γλώσσα και Εγκλεισμός: στάσεις, αναπαραστάσεις και συμβολικές μορφές γλωσσικής λειτουργίας*, Ξάνθη: Σπανίδη.

I

Μέρος Πρώτο

1. Τί είναι Βιβλιοθεραπεία ;

Η βιβλιοθεραπεία είναι μία μέθοδος η οποία έχει κερδίσει το ενδιαφέρον επιστημών και επαγγελματιών σε πολλούς τομείς και έχει αναγνωριστεί ως ένα πολύτιμο εργαλείο σε διάφορους και συγκλίνοντες επιστημονικούς κλάδους όπως στην εκπαίδευση, στη βιβλιοθηκονομία, στη ψυχολογία, στη συμβουλευτική κ.ά.

Ο όρος της βιβλιοθεραπείας είναι ένας γενικός όρος που περιλαμβάνει μια ποικιλία τρόπων με τους οποίους τα βιβλία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως θεραπευτικό βοήθημα για την επίλυση προσωπικών προβλημάτων του ανθρώπου, καθοδηγούμενων από κάποιον ειδικό . Πρόκειται για ένα μέσο δια του οποίου η λογοτεχνία χρησιμοποιείται προκειμένου να βοηθήσει άτομα που βιώνουν συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες.

Οι ορισμοί, διεθνώς, είναι πολλοί και ποικίλλουν αναλόγως με την προσέγγιση που χρησιμοποιείται. Για παράδειγμα οι ψυχοθεραπευτές/ψυχολόγοι ορίζουν τη βιβλιοθεραπεία ως την προγραμματισμένη και καθοδηγούμενη από σύμβουλο ή ψυχοθεραπευτή ανάγνωση ιστοριών.⁵ Θεμιτό είναι να αναφερθούμε στον πρώτο ορισμό που δόθηκε το 1920 από τον Christofer Morley στο βιβλίο του «The Haunted Bookshop» και ορίζει τη βιβλιοθεραπεία ως ένα είδος υποστηρικτικής ψυχοθεραπείας, στην οποία διαλέγεται προσεκτικά το αναγνωστικό υλικό, το οποίο χρησιμοποιείται για να βοηθήσει στην επίλυση ενός προσωπικού θέματος ή για οποιονδήποτε άλλο θεραπευτικό σκοπό.⁶

Ο όρος «βιβλιοθεραπεία» έχει οριστεί και από τους Russel και Shrodes ως *«μία διαδικασία δυναμικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα στη προσωπικότητα του αναγνώστη και της λογοτεχνίας – μια αλληλεπίδραση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εκτίμηση, την προσαρμογή και την ανάπτυξη της προσωπικότητας του αναγνώστη»*.⁷

Τα βιβλία θεωρούνται πράγματι ένα είδος συντροφιάς, *διαβάζουμε για να γνωρίσουμε, να βιώσουμε ή να σκεφτούμε νέα πράγματα, αλλά και για να ξεχάσουμε ή ό,τι μας αγχώνει, μας πληγώνει ή μας ενοχλεί*. Μέσω της ανάγνωσης και της αφήγησης, οι οποίες χαρακτηρίζονται από πολλές νοητικές και ψυχικές διεργασίες, ο αναγνώστης

⁵ Ανδρουτσοπούλου, Α. (1998), «Η επιλογή των σύγχρονων ιστοριών για παιδιά ως βιβλιοθεραπευτικών μέσων: Σκεπτικό και Εφαρμογές», Διαδρομές, τευχ. 49, σ. 12-17.

⁶ Sturm, Brian W. (2003), *Reader's Advisory and Bibliotherapy : Helping or Healing?. Journal of education Media & Library Sciences*, Vol.41, No.2 , pp. 171 -179.

⁷ Silverberg I. L., (2003), *"Bibliotherapy: The therapeutic use of didactic and literary texts in treatment, diagnosis, prevention and training."* JAOA, Vol. 3, No.3, pp. 131-135.

αλληλεπιδρά με το λογοτεχνικό ανάγνωσμα καθώς εισέρχεται σε ένα μοναδικό φανταστικό κόσμο. Η συγκινησιακή χρήση της γλώσσας της λογοτεχνίας επηρεάζει τον αναγνώστη καθώς αναπτύσσει πολλές πτυχές στην σκέψη του.

Στην παρούσα εργασία αναδεικνύεται η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας ως ένα σπουδαίο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό και κατ' επέκταση ως μία δημιουργική εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας της λογοτεχνίας σε μαθητές ώστε να εκφραστούν μέσω των συναισθημάτων τους την εσωτερική τους κατάσταση. Συνεπώς, ασχολούμαστε με τη γλωσσοπαιδαγωγική προσέγγιση του θέματος για να έχουμε μία ολοκληρωμένη θεωρητική βάση.

1.2 Η εξέλιξη της βιβλιοθεραπείας στον χρόνο

Οι ρίζες της βιβλιοθεραπευτικής μεθόδου προέρχονται από την αρχαία εποχή. Μία τέτοια ένδειξη συναντάμε σε επιγραφή στην είσοδο της αρχαίας βιβλιοθήκης της Θήβας, η οποία έγραφε «Ψυχής Ιατρείον»⁸. Η μαρτυρία αυτή δηλώνει την κοινή πεποίθηση ότι η ανάγνωση βιβλίων βοηθάει στην ψυχική ισορροπία του ανθρώπου. Μάλιστα, ο Αριστοτέλης πίστευε ότι η ανάγνωση ωφελεί τη συναισθηματική υγεία⁹ του εκάστοτε αναγνώστη. Επίσης και ο Freud είχε επισημάνει το 1924 ότι οι παραμυθιάδες βοηθούν στην ασφαλή απελευθέρωση της συναισθηματικής έντασης.¹⁰

Η πρώτη όμως χρήση του όρου έγινε από τον Samuel Crothers το 1916 σ' ένα άρθρο του στο *Atlantic Monthly* με την έννοια ότι τα βιβλία βοηθούν τους ασθενείς να κατανοήσουν τα προβλήματά τους¹¹. Από το 1920 και μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας έγινε χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των βιβλιοθηκονόμων¹² και των επαγγελματιών της ψυχικής υγείας. Ειδικότερα, το 1937 ο ψυχίατρος William Menninger χρησιμοποίησε τη βιβλιοθεραπεία κατόπιν ψυχιατρικής αξιολόγησης, δηλαδή εφαρμόζε τη μέθοδο ως ένα είδος αγωγής¹³.

⁸ Βλ. Παπαδοπούλου, Σ. (2004), *Η Συναισθηματική Γλώσσα*. Αθήνα :Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός , σ. 59 - 60., Jones, J.L. (2006), *A closer look at bibliotherapy*. Young Adult Library Services, p.24 - 27 και Briggs, C.A. & Pehrsoon, D - L. (2008), *Use of bibliotherapy in the treatment of grief and loss : A guide to a current counseling practices*. *Adultspan Journal*, 7, 32-34.

⁹ Για τον Αριστοτέλη οι μύθοι είναι κατάλληλοι για χρήση όταν απευθύνονται στο πλήθος και έχουν αυτό το καλό, ότι ενώ είναι δύσκολο να βρει κανείς κοινές πράξεις που έχουν γίνει στο παρελθόν, στους μύθους είναι εύκολο να τους εντοπίσει. Βλ. ό.π.: Παπαδοπούλου, Σ., 2004, σ. 61.

¹⁰ Καπραβέλου, Α.(2010), *Το εννοιολογικό πλαίσιο και η λειτουργία της βιβλιοθεραπείας*, Σύγχρονη Εκπαίδευση , τευχ. 160, σ. 145.

¹¹ Βλ. ό.π. : Παπαδοπούλου, Σ. (2004), και Καπραβέλου, Α. (2010).

¹² Το 1920, η βιβλιοθηκονόμος Sadie Paterson, χρησιμοποίησε βιβλία για να βοηθήσει βετεράνους του πολέμου για να αντιμετωπίσουν και να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες τους. Βλ. ό.π. : Παπαδοπούλου, Σ., 2004 σ. 62 και Φέλιου, Γ. (2010), *Η σχέση βιβλιοθεραπείας και Ψυχοθεραπείας*, Τριμηνιαία Έκδοση Επικοινωνιακής Αγωγής & Διαπροσωπικών Σχέσεων Συμβουλευτική, τευχ. 67.

¹³ Βλ. ό.π. : Φέλιου, Γ. 2010.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ειδικά στις ΗΠΑ, η μέθοδος γνώρισε μεγάλη άνθιση και άρχισε να εφαρμόζεται και σε άλλους τομείς για να βοηθήσει όχι μόνο στην πρόληψη των ψυχικά ασθενών αλλά και των απλών αναγνώστων. Επίσης, άρχισαν να γίνονται πολλές δημοσιεύσεις και έρευνες σε επιστημονικά περιοδικά για τη μέθοδο. Όσο αφορά τον χώρο της εκπαίδευσης, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον συντονισμένο διάλογο ανάμεσα στους μαθητές και τον δάσκαλο, «που προϋποθέτει την ενασχόληση τους με έναν κοινό τόπο που είναι ένα λογοτεχνικό βιβλίο, μία αφήγηση»¹⁴.

Η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας λόγω της δυνατότητας εφαρμογής της σε πολλούς τομείς, διακρίνεται σε τέσσερις τύπους λόγω των διαφορετικών της στόχων¹⁵ :

1. Στην κλινική βιβλιοθεραπεία, η οποία χρησιμοποιείται στον χώρο της ψυχικής υγείας και δραστηριοποιείται με μια πιο συγκεκριμένη και στοχοποιημένη παρέμβαση στους ψυχικά νοσούντες.
2. Στην Αναπτυξιακή ή αλλιώς προληπτική βιβλιοθεραπεία, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στο σχολείο σε μαθητές για την ανάπτυξη των προσωπικών τους δεξιοτήτων και την αντιμετώπιση μαθησιακών δυσκολιών. Επίσης, η διαδικασία αυτή έχει τη δυνατότητα να βοηθήσει τον συμμετέχοντα σε ένα πρόβλημα πριν αυτό εμφανιστεί, γι' αυτό ονομάζεται και εναλλακτικά προληπτική βιβλιοθεραπεία. Αποτελεί πράξη ικανοποίησης αναγκών των συμμετεχόντων, πριν αυτές γίνουν προβλήματα.¹⁶
3. Στην Αναγνωστική βιβλιοθεραπεία η Παπαδοπούλου, στο βιβλίο της διαχωρίζει την αναγνωστική βιβλιοθεραπεία από την αλληλεπιδραστική ονομάζοντας την τελευταία τεχνική επικοινωνιακή βιβλιοθεραπεία. Αναφέρεται, επίσης στην αναγνωστική βιβλιοθεραπεία ως μία μέθοδο που λειτουργεί αυτοβοηθητικά για τον αναγνώστη, είναι η πράξη της ανάγνωσης. ενώ, γίνεται διάκριση αυτής από την επικοινωνιακή βιβλιοθεραπεία / αλληλεπιδραστική, η οποία στηρίζεται στη συζήτηση μεταξύ των αναγνώστων καθώς παράγεται ένας γόνιμος και εποικοδομητικός διάλογος.

¹⁴ Παπαδοπούλου, Σ. (2006). *Η βιβλιοθεραπεία ως διδακτική προσέγγιση μέσω της γλωσσικής τέχνης και ως φορέας πολιτισμού. Διημερίδα : Η τέχνη και ο πολιτισμός ως πεδίο ελέκτων διαθεματικών προσεγγίσεων. Προτάσεις για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Από τη θεωρία στη πράξη*. Προσπελάστηκε 6/11/2011 από <http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/PAPADOPOULOU.pdf>

¹⁵ Βλ. ό.π.: Παπαδοπούλου, Σ. (2004), σ. 34 και 36 -38, Καπραβέλου, Α. (2010), σ.146 -149, Φέλιου, Γ. (2010), McMillen, P.S. (2006), *A therapeutic collaboration : The bibliotherapy Education project at Oregon State University*. University libraries, 370, p.14. Rozalski, M., Stewart A. & Miller, J. (2010), *Helping Children Cope with Life 's Challenges*. Kappa Delta PI, p. 33 -34.

¹⁶ Stamps, L.S. (2003). *Bibliotherapy : how books can help students cope with concerns and conflicts*. The Delta Kappa Gamma Bulletin,70,1.

4. Τέλος, στην αλληλεπιδραστική / επικοινωνιακή βιβλιοθεραπεία, η οποία ορίζεται ως η διαδικασία καθοδηγούμενων συναντήσεων, στόχος είναι η υποβοήθηση των συμμετεχόντων να εξωτερικεύουν συναισθήματα και να ανταποκρίνονται γνωστικά σε επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα.¹⁷

Ανεξάρτητα από την προσέγγιση που θα ακολουθήσει ο εκάστοτε εκπαιδευτικός / συντονιστής της βιβλιοθεραπείας, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η βάση της μεθόδου εντοπίζεται στις αρχές της ψυχοθεραπείας: στην αναγνώριση, στην κάθαρση και στην εσωτερικευση/ενόραση.¹⁸ Επιπλέον, απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και μπορεί να εφαρμοστεί σε άτομα, σε ομάδες, στην τάξη του σχολείου ανεξαρτήτως ικανοτήτων των συμμετεχόντων.

2. Η Βιβλιοθεραπεία στην εκπαίδευση

Ένα ερώτημα το οποίο γεννάται με την ενασχόλησή μας με το θέμα είναι πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί να απαντήσουν αποτελεσματικά στα κοινωνικοσυναισθηματικά προβλήματα που εμφανίζονται μέρα με τη μέρα μέσα στο σχολικό περιβάλλον.

Οι εποχές αλλάζουν και μαζί με αυτές, αλλάζουν και οι ανάγκες των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να είναι σε εγρήγορση για να μπορέσει να αντεπεξέλθει στις καινούριες απαιτήσεις όχι μόνο των μαθητών του αλλά και των αναλυτικών προγραμμάτων. *“Η έννοια των εκπαιδευτικών οφελών δεν περιορίζεται μόνο στις ακαδημαϊκές ανάγκες του μαθητή οι κοινωνικές και συναισθηματικές ανησυχίες εντάσσονται και αυτές στο ίδιο πλαίσιο.”*¹⁹

Η εκπαιδευτική χρήση της μεθόδου ακολουθεί τη μαθητοκεντρική²⁰ διδακτική προσέγγιση με τον εκπαιδευτικό ως συντονιστή και συνεργάτη της διαδικασίας. Η βιβλιοθεραπεία ως μέθοδος και προσέγγιση κοινωνικοσυναισθηματικών καταστάσεων δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτή/συντονιστή της διαδικασίας, μέσω της επικοινωνιακής διεργασίας που επιτελείται να:

- ο μάθει καλύτερα τους μαθητές του,

¹⁷ Βλ. ό.π. : Καπραβέλου, Α.,σ.149.

¹⁸ Jaquinta, A., and Hipsky, S. (2006), Practical bibliotherapy strategies for the inclusive elementary classroom. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 34, No. 2 , pp. 209 - 213.

¹⁹Turnbull, P. (2002), *Teachers as friendship facilitators*. *Teaching Exceptional Children*, Vol.32, No.5, pp. 66 - 70.

²⁰ Μαθητοκεντρική διδασκαλία ονομάζεται η διαδικασία όπου παρατηρείται έντονα η ενεργός συμμετοχή του μαθητή στη διεξαγωγή και στην αξιολόγηση της μαθησιακής και διδακτικής διαδικασίας. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός και υποβοηθητικός. Βλ. Κοοσουβάκη, Φ. (2002). *Κριτική Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Κριτική Προσέγγιση της Διδακτικής πράξης*. Αθήνα. Gutenberg, σ.263 -264.

- ο τους δώσει εφόδια για να έχουν τη δυνατότητα να διαχειριστούν και να αντιμετωπίσουν μελλοντικές δυσκολίες,
- ο τους βοηθήσει να αναπτύξουν τις ατομικές, συναισθηματικές, γνωστικές και κοινωνικές τους δεξιότητες
- ο αναπτύξει ένα ομαδικό πνεύμα συνεργασίας δίνοντας στους μαθητές τη δυνατότητα να πλησιάσουν και να γνωρίσουν ο ένας τον άλλον.

Είναι γνωστό ότι η κοινωνιοσυναισθηματική ανάπτυξη του μαθητή οδηγεί σε μία ευτυχομένη και παραγωγική ζωή. Πολλές έρευνες²¹ που έχουν διεξαχθεί τα τελευταία χρόνια με θέμα την αποτελεσματικότητα της μεθόδους στη διδακτική πράξη, προτείνουν τη βιβλιοθεραπεία καθώς μπορεί και επηρεάζει θετικά τη στάση και τη συμπεριφορά των μαθητών.

Ο δάσκαλος / συντονιστής της διαδικασίας οφείλει να είναι καλά ενημερωμένος καταρχήν για το συναισθηματικό περιεχόμενο του θέματος που θα διαπραγματευτεί με τους μαθητές του και να κατέχει λογοτεχνικές γνώσεις. Επίσης να γνωρίζει τις αναγνωστικές προτιμήσεις των μαθητών του για να μπορεί να διαλέξει την κατάλληλη ιστορία. Όσο αφορά το μαθησιακό περιβάλλον, ο εκπαιδευτικός οφείλει αρχικά, να αναπτύξει και οργανώσει σωστά το σχέδιο του μαθήματος, όπως και να δημιουργήσει ένα φιλικό κλίμα για να αποπνέει εμπιστοσύνη στους μαθητές του.²²

Σε σχέση με το εκπαιδευτικό υλικό, αυτό δεν περιορίζεται μόνο στη λογοτεχνία καθώς ο εκπαιδευτικός / συντονιστής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει μια ευρεία γκάμα όχι μόνο γραπτών κειμένων (ποίηση, κείμενα, μελέτες, πληροφοριακά κείμενα κλπ) αλλά και οπτικοακουστικών μέσων (ταινίες, ντοκιμαντερ, μουσική κλπ) στη βιβλιοθεραπευτική παρέμβαση. Η χρήση αυτών των διδακτικών μέσων δημιουργεί ένα άνετο και θετικό περιβάλλον, καθώς οι μαθητές έρχονται σε επαφή με μία εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας, η οποία δεν οριοθετείται στο πλαίσιο του καθημερινού μαθήματος.

Η χρήση, για παράδειγμα μουσικής ή ταινίας προτρέπει τους μαθητές να κάνουν χρήση της συναισθηματικής τους γλώσσας και της φαντασίας τους καθώς παράγονται διαφορετικά ερεθίσματα. Η επικοινωνία μεταξύ των μαθητών γίνεται

²¹ Βλ. ό.π.: Παπαδοπούλου Σ., κεφ. 4, σ. 75 -81.

²² Maich, K. & Kean, S. (2004), *Read two Books and Write me in the Morning! Bibliotherapy for social emotional intervention in the inclusive classroom*. Teaching Exceptional Children Plus. Vol. 1, No.2.

μέσω της γλώσσας, η οποία αναδεικνύεται στο *κύριο όργανο - εργαλείο της βιβλιοθεραπείας*.²³

2.1 Τα στάδια της Βιβλιοθεραπείας στην εκπαιδευτική πράξη

Η βιβλιοθεραπεία ως διδακτική πράξη ακολουθεί διαφορετικά στάδια, από αυτά που προαναφέραμε, καθώς βοηθάει τους μαθητές στην επίλυση συναισθηματικών και ψυχολογικών συναισθημάτων, μαθησιακών δυσκολιών και στην κατανόηση του κόσμου και του ίδιου τους του εαυτού²⁴.

Μέσα από την ανάγνωση της ιστορίας οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το θέμα ή την κατάσταση που θα πραγματευτούν στην τάξη. Αυτό, είναι το πρώτο στάδιο της μεθόδου και ονομάζεται *αναγνώριση* γιατί ο μαθητής εισέρχεται σε μία κατάσταση ταύτισης του ίδιου με τον ήρωα ή με την κατάσταση της ιστορίας. Όπως αναφέρει ο Sturm σε ένα άρθρο του, η πιο γνωστή διεργασία αναγνώστη - κειμένου, στη διαδικασία της ανάγνωσης, ονομάζεται *αντιπροσωπευτική εμπειρία*, κατά την οποία ο αναγνώστης υποβάλλεται σε μία σειρά από εμπειρίες που βασίζονται σε βαθιά ταύτιση με τον χαρακτήρα της ιστορίας, με μία κατάσταση ή ένα συναίσθημα.²⁵

Στο δεύτερο στάδιο, το οποίο ονομάζεται *ιδεοθύελλα*, οι μαθητές καλούνται από τον δάσκαλο / συντονιστή να δώσουν πιθανές λύσεις στο πρόβλημα του ήρωα ή της ιστορίας. Σε αυτό το σημείο, καλό είναι να αναφέρουμε ότι οι μαθητές οφείλουν να σέβονται τις απόψεις και τις ερμηνείες των συμμαθητών τους ώστε να νιώθουν άνετα μεταξύ τους. Σημαντικό είναι, επίσης, για τον εκπαιδευτικό/ συντονιστή να έχει αναφέρει εκ των προτέρων ότι δεν υπάρχουν λανθασμένες απαντήσεις κι αυτό δίνει την ευκαιρία στον μαθητή να εκφραστεί ελεύθερα χωρίς να φοβάται τυχόν επικρίσεις από τους συμμαθητές του για τις απαντήσεις που δίνει.

Η μέθοδος αυτή, η οποία ονομάζεται και *καταιγισμός ιδεών*, επινοήθηκε από τον Osborn το 1938, όταν συνειδητοποίησε ότι σε πολλές επιχειρησιακές συνεδριάσεις δεν υπήρχε καινοτομία στον τρόπο σκέψης και περιορισμένη αντίληψη επί των θεμάτων. Η προσπάθεια του να αναζητήσει εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης προβλημάτων, θεωρείται πλέον μία από τις πιο διαδεδομένες τεχνικές ενεργοποίησης της δημιουργικής σκέψης.²⁶

²³ Βλ. ό.π. : Παπαδοπούλου Σ., κεφ. 4, σ. 75 -81.

²⁴ Καπραβέλου, Α. (2009), *Η Βιβλιοθεραπεία στην Εκπαίδευση*. Νέα Παιδεία, τευχ. 129, σ. 64-78.

²⁵ Sturm, B.W. (2003), *Readers' Advisory and Bibliotherapy : Helping or Healing?*, Journal of Educational Media & Library Sciences, Vol. 41, No.2, pp. 171 - 179.

²⁶ Jaques, D. (2004), *Μάθηση σε ομάδες*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ.192.

Στο τρίτο στάδιο οι μαθητές αποφασίζουν την πιο σωστή επιλογή ή λύση στο πρόβλημα του ήρωα ή της ιστορίας μέσα από τη διαδικασία της αντιπαράθεσης, (ο μαθητής συγκρίνει δίκες του προσωπικές καταστάσεις με αυτές που διάβασε και μέσα από τη συζήτηση αποφασίζει ποια είναι η ορθότερη επιλογή). Η διαδικασία της **επιλογής** δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να ανακαλύψει νέους ορίζοντες ή νέες λύσεις στο πρόβλημα με μία πιο αισιόδοξη ματιά.

Στο τέταρτο στάδιο, οι μαθητές αποτυπώνουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τα συμπεράσματά τους μέσω δημιουργικών εκφραστικών δραστηριοτήτων (μία ιστορία, ένα ποίημα, μία ζωγραφιά κλπ). Με λίγα λόγια εμβαθύνουν στην υπάρχουσα κατάσταση ή πρόβλημα. Αυτό το στάδιο ονομάζεται **εμβάθυνση**.

Στο τελευταίο στάδιο, **της αξιολόγησης**, δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να επανατοποθετηθούν και να αξιολογήσουν και το δικό τους σενάριο ζωής. Αυτό όμως δεν συμβαίνει από τη μια στιγμή στην άλλη, καθώς είναι μία διαδικασία που παίρνει χρόνο²⁷. Το στάδιο της αξιολόγησης αρχίζει αλλά δεν τελειώνει μέσα στην τάξη. Ο μαθητής ενδεχομένως θα επεξεργάζεται τα νέα δεδομένα και την εμπειρία που απέκτησε μέσω της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας και εκτός σχολικού περιβάλλοντος.

3. Η πράξη της ανάγνωσης στη Βιβλιοθεραπεία

Γενικώς, έχει υποστηριχθεί ότι η ανάγνωση είναι μία δυναμική πράξη στην οποία ο αναγνώστης εμπλέκεται ενεργητικά και έχει μεγάλη σχέση με τις διαδικασίες σκέψης. Είναι μία πολυσύνθετη διαδικασία γιατί συνδυάζει τόσο τις γνωστικές όσο και τις ψυχικές λειτουργίες του ανθρώπου, μέσω της χρήσης της γλώσσας, της ικανότητας αντίληψης και επεξεργασίας και ερμηνείας του κειμένου, της ικανότητας απόδοσης νοήματος, κ.α.²⁸

Η σημασία της πράξης της ανάγνωσης στη μέθοδο της βιβλιοθεραπείας παίζει σπουδαίο ρόλο γιατί μέσα από αυτή τη διαδικασία προάγεται η συναισθηματική αλλαγή και προωθείται η προσωπική βελτίωση και ανάπτυξη του αναγνώστη - μαθητή που εμπλέκεται σε αυτή. Επίσης, βοηθά τον μαθητή να εισέλθει νοητικά και συγκινησιακά σε ένα ασφαλές περιβάλλον πειραματισμού γύρω από τις διαπροσωπικές σχέσεις²⁹.

²⁷ Βλ. ό.π. : Παπαδοπούλου, Σ., σ.193.

²⁸ Καζάζη, Μ. (2003), *Ψυχολογία του Αναγνώστη. Ψυχολογία της Ανάγνωσης*, Αθήνα : Έλλην

²⁹ Ανδρουτσοπούλου, Α. (1997), *Η επιλογή των σύγχρονων ιστοριών για παιδιά ως βιβλιοθεραπευτικών μέσων : Σκεπτικό και Εφαρμογές*, Διαδρομές, τευχ. 49, σ.12 - 17.

Επομένως, παρατηρείται μία σχέση αλληλεπίδρασης του μαθητή – αναγνώστη με το λογοτεχνικό κείμενο μέσω της διαδικασίας της ανάγνωσης, μία σχέση με την οποία έχουν ασχοληθεί αρκετοί θεωρητικοί της Λογοτεχνίας, όπως οι Hans Robert Jauss, Wolfgang Iser και Louise Rosenblatt. Η θεωρία της πρόσληψης, όπως ονομάστηκε, εντάσσεται στο χώρο της Λογοτεχνίας και ειδικότερα στον κλάδο της Κοινωνιολογίας της Λογοτεχνίας, καθώς βασικό σημείο της είναι η πρόσληψη του λογοτεχνικού κειμένου από τον αναγνώστη, τόσο με ερμηνευτικές, όσο και με κοινωνικές διεργασίες.³⁰

Παρακάτω θα παραθέσουμε τις βασικές θέσεις δύο σημαντικών εκπροσώπων της θεωρίας της πρόσληψης, οι οποίες σχετίζονται και θεμελιώνουν τη θεωρητική βάση της παρούσας έρευνας.

3.1 Η Louise Rosenblatt και το έργο της “Literature as Exploration”

Το έργο της Louise Rosenblatt, το οποίο γράφτηκε στα τέλη της δεκαετίας του '30, “Literature as exploration” μπορεί να θεωρηθεί ως πρόδρομος της θεωρίας της αναγνωστικής ανταπόκρισης, καθώς πραγματεύεται τη σχέση αναγνώστη και κειμένου, (ειδικότερα τη σχέση του μαθητή με την ανάγνωση λογοτεχνίας). Στην εισαγωγή της αγγλικής έκδοσης του βιβλίου, η Rosenblatt υποστηρίζει ότι η μάθηση της λογοτεχνίας έχει μία αληθινή σχέση με την ανάπτυξη της κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής της δημοκρατίας. Για τον λόγο αυτό έχει εισαχθεί σαν βασικό μάθημα η ανάγνωση της λογοτεχνίας στα σχολεία γιατί πέρα από την αισθητική απόλαυση που προσφέρει στο μαθητή εξυπηρετεί και άλλες λειτουργίες³¹. Οι μαθητές δεν είναι παθητικοί δέκτες αλλά συμμετέχουν ενεργά στην εξερεύνηση ενός λογοτεχνικού κειμένου.

Η σχέση αυτή αναγνώστη – κειμένου στο έργο της Louise Rosenblatt ονομάζεται συναλλακτική θεωρία³², η οποία δεν βρήκε ανταπόκριση στους λογοτεχνικούς κύκλους όταν εμφανίστηκε παρά μόνο κάποιες δεκαετίες αργότερα. Το

³⁰ Jauss, H.R. (1995). *Η Θεωρία της Πρόσληψης. Τρία μελετήματα* (Μτφ. : Μ. Πεχλιβανός). Αθήνα : Εστία. σ.9,93 - . Παπαντωνάκης, Δ.Γ. (2009). *Θεωρίες Λογοτεχνίας και Ερμηνευτικής Προσέγγισης κειμένων για Παιδιά και για Νέους*. Αθήνα: Πατάκη. σ.272 και Fokkema, D., Ibsch, E. (1997). *Θεωρίες Λογοτεχνίας του Εικοστού Αιώνα* (Μτφ.: Γ. Παρίσης). Αθήνα: Πατάκη. σ. 233.

³¹ Rosenblatt, L. M. (1970), *Literature as exploration*. London: Heinemann.

³² Παπαντωνάκης, Δ.Γ. (2009), *Θεωρίες Λογοτεχνίας και Ερμηνευτικής Προσέγγισης κειμένων για Παιδιά και για Νέους*, Αθήνα: Πατάκη, σ. 280.

πρωτοποριακό αυτό έργο αποτιμάται πλέον θετικά σε εγχειρίδια και σε συλλογικούς τόμους για τη θεωρία της πρόσληψης³³.

3.2 Wolfgang Iser και η κριτική της αναγνωστικής ανταπόκρισης

Ο Wolfgang Iser, με το έργο του «Η πράξη της ανάγνωσης» το 1976, τονίζει τον ενεργό ρόλο του αναγνώστη στη διαδικασία της ανταπόκρισης με τη λογοτεχνία και τονίζει τις συνθήκες και τον τρόπο με τον οποίο ένα κείμενο αποκτά νόημα για αυτόν³⁴. Ο Iser ερευνά τρεις τομείς για να εξηγήσει τον τρόπο που παράγεται το νόημα και την επίδραση που ασκεί η λογοτεχνία στον αναγνώστη :

- ✓ Το κείμενο και την ικανότητα του να επιτρέπει την παραγωγή νοήματος – πραγματώνεται από τον ίδιο τον αναγνώστη.
- ✓ Την επεξεργασία του κειμένου κατά την ανάγνωση – ιδιαίτερη σημασία έχει εδώ οι νοητικές εικόνες που δημιουργούνται όταν διαβάζουμε ένα κείμενο και το αναπαριστούμε στο μυαλό μας.
- ✓ Και τέλος, την επικοινωνιακή δομή της λογοτεχνίας για να εξετάσει τις συνθήκες που δημιουργούν την αλληλεπίδραση κειμένου – αναγνώστη³⁵.

4. Ο παιδαγωγικός ρόλος της Λογοτεχνίας στη Βιβλιοθεραπεία

Η ανάγνωση λογοτεχνικών έργων είναι μία διαδικασία γνωστική, μορφωτική και κοινωνικοποιητική για τον μαθητή – αναγνώστη γιατί η επαφή που έχει με τη λογοτεχνία γίνεται μέσα από τις γλωσσικές αισθητικές νόρμες, που συμπυκνώνουν ανθρώπινες γνώσεις, εμπειρίες και συναισθήματα³⁶.

Η γλώσσα της λογοτεχνίας επηρεάζει το νοητικό και ψυχικό κόσμο του μαθητή, διαδικασίες που συνιστούν καινούριες εμπειρίες και οδηγούν σε μάθηση. Επομένως, η Λογοτεχνία παίζει σπουδαίο μορφωτικό και διαπαιδαγωγικό ρόλο στη ζωή του μαθητή καθώς αναπτύσσει πολλές πτυχές της προσωπικότητάς του και του τρόπου σκέψης του, όπως :

- ✓ εναλλακτικά μέσα αντίληψης και ταξινόμησης των εμπειριών του
- ✓ πολύπλοκοι τρόποι έκφρασης και αντίδρασης μέσω των συμβολικών αναπαραστάσεων των ιδεών και των συναισθημάτων
- ✓ την αντίληψη του ωραίου και του αγαθού

³³ Καρπόζηλου, Μ.(2009), *Το παιδί στην χώρα των βιβλίων*, Αθήνα: Καστανιώτη. σ. 35

³⁴ Βλ. ό.π. : Παπαντωνάκης, Δ.Γ. σ. 280.

³⁵ Holub, H. R., (2004), *Θεωρία της πρόσληψης. Μια κριτική εισαγωγή*, Αθήνα : Μεταίχμιο, σ. 146 -147.

³⁶ Καραμπίνη, Π. (2009), *Συγκριτική ανάλυση των παιδαγωγικών προτύπων στο έργο των Π.Σ. Δέλτα - Δ. Σωτηρίου - Α. Ζέη*, Διδακτορική Διατριβή στο ΕΚΠΑ. Τμήμα ΠΤΔΕ. Αθήνα : ΕΚΠΑ. σ. 150 -152.

- ✓ το σύστημα αξιών του και αναδιαμορφώνει τις ατομικές του αξίες
- ✓ βαθύτερη γνώση για τον εαυτό του
- ✓ διαμόρφωση προσωπικότητας μέσω προτύπων και αξιών
- ✓ επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά του λαού του και των άλλων λαών
- ✓ και, τέλος, ενθάρρυνση ενσυναίσθησης και καλλιέργειας της δημιουργικής σκέψης.³⁷

Ένα ακόμη στοιχείο που θα έπρεπε να επισημανθεί στο σημείο αυτό είναι η συμφωνία των μελετητών στο γεγονός πως η πρώιμη «έκθεση» και επαφή του μαθητή με την λογοτεχνία συμβάλλει στις μεταγενέστερες επιδόσεις του στον τομέα της γλώσσας και κατ' επέκταση στις ακαδημαϊκές του επιδόσεις.

5. Γλωσσική Διδασκαλία

Η γλώσσα είναι ένα βασικό μέσο αυτοέκφρασης, η οποία δεν σταματά να αναπτύσσεται και να κατακτάται μέσα από τις μαθησιακές διεργασίες. Η γλώσσα - είτε είναι γραπτή είτε είναι προφορική- συνιστά τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων και δεν είναι ανεξάρτητη από το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μαθαίνεται, χρησιμοποιείται και αναπτύσσεται.³⁸ Ο σχολικός θεσμός αποτελεί ένα κοινωνικό πλαίσιο όπου ο μαθητής κοινωνικοποιείται και αναπτύσσει τις γνωστικές, συναισθηματικές και γλωσσικές του δεξιότητες.

Αναφορικά με τις γλωσσικές δεξιότητες έχουν διεξαχθεί πολλές εμπειρικές έρευνες, η πιο σημαντική αυτή του Bernstein, η οποία έδειξε ότι η χρήση της γλώσσας επηρεάζεται από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ανήκει ο μαθητής. Για παράδειγμα, ο Bernstein πιστεύει ότι χρησιμοποιούνται διαφορετικοί γλωσσικοί κώδικες στην εργατική τάξη από ότι στην αστική. Με αυτή την έρευνα, ο Bernstein, ήθελε να αποδείξει ότι στη γλώσσα αποτυπώνεται και εκφράζεται η κοινωνική δομή³⁹ του εκάστοτε μαθητή. Παρατηρούμε ότι η διδασκαλία της γλώσσας έχει καταλυτικό ρόλο όχι μόνο στις μελλοντικές ακαδημαϊκές επιδόσεις του μαθητή αλλά και στην κοινωνική του ανέλιξη.

Στο σχολείο μαθαίνουμε όλοι την επίσημη γλώσσα όπως αναφέρουν και τα αναλυτικά προγράμματα. Στον Ελλαδικό χώρο, τα γλωσσικά στερεότυπα και οι

³⁷ Βλ. ό. π.: Καραμπίνη, Π.

³⁸ Νικολάου, Σ.Μ. (2009), *Θεωρητικά Ζητήματα στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg, σ. 202 -214.

³⁹ Μήτσης, Σπ. Ν. (1996), *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος*. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη. Αθήνα: Gutenberg, σ.82.

προκαταλήψεις που ακολουθούσε για χρόνια η παλαιά μέθοδος γλωσσικής διδασκαλίας, η οποία περιοριζόταν στις γραμματολογικές και συντακτικές αναλύσεις, δεν άφηναν το περιθώριο στους μαθητές να εκφραστούν με τον δικό τους μοναδικό τρόπο.

«Οφείλουμε να αποκλείσουμε από τη γλωσσική διδασκαλία την παλαιά μέθοδο, με την οποία προσπελάζαμε τις αρχαίες μορφές της γλώσσας μας και στην οποία γραφόταν τα εγχειρίδια των νεκρών γλωσσών. Η μέθοδος των παλαιών γραμματικών, να απομονώνουν τη λέξη από τη φράση και να τη μελετούν φωνητικά, μορφολογικά, ετυμολογικά είναι στείρα είναι στείρα για την εκπαίδευση και δεν ενδείκνυται [...] είναι ανάγκη να κατανοήσει ο Έλληνας δάσκαλος : ότι η διδασκαλία της μητρικής, ζωντανής γλώσσας δε γίνεται με τις άψυχες σελίδες καμιάς γραμματικής, παρά γίνεται με το γλωσσικό πλούτο του μαθητή.»⁴⁰

Σύμφωνα με τα παραπάνω η διδακτική προσέγγιση της γλώσσας είναι σημαντική και εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό. Δημιουργείται , ως εκ τούτου ένας προβληματισμός σχετικά με το πώς μπορεί να επιτευχθεί αυτό και η απάντηση βρίσκεται στην «δημιουργική προσπάθεια». Ο Chomsky, θεωρεί ως κύριο χαρακτηριστικό της γλώσσας τη δημιουργικότητα : *«Πιστεύω πως η γλώσσα είναι πάνω από όλα ένα μέσο για τη δημιουργία και την έκφραση της σκέψης, με την ευρύτερη σημασία, χωρίς να αναφέρεται αποκλειστικά σε σχήματα νοητικού τύπου».*⁴¹

Η γλώσσα δεν είναι μόνο ένα σημειακό σύστημα ή ένας επικοινωνιακός κώδικας αλλά είναι όργανο σκέψης και νοητικής επεξεργασίας του κόσμου.⁴² Ο συνδυασμός αυτών των στοιχείων της γλώσσας γέννησε το κίνημα της ολικής προσέγγισης της γλώσσας. Η διδακτική αυτή της γλωσσικής έκφρασης κέρδισε πολλούς θεωρητικούς υποστηρικτές με αποτέλεσμα να γεννηθεί η θεωρία της ολικής γλώσσας με κύριο εκπρόσωπο τον Νεοζηλανδό παιδαγωγό Don Holdaway. Η ολιστική προσέγγιση της γλώσσας απέδειξε ότι όχι μόνο καλλιεργεί τις επικοινωνιακές δεξιότητες του μαθητή αλλά αναπτύσσει και τη δημιουργική χρήση της γλώσσας.⁴³

⁴⁰ Τσολάκης, Χ.,Λ. (1990), *Πορεία προς τη γλωσσική διδασκαλία του Γυμνασίου*, Γλώσσα, τευχ. 24, σ. 8 - 13.

⁴¹ Augoux, S. (2005), *Η Φιλοσοφία της γλώσσας*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 43.

⁴² Μιχάλης, Α. (2008). *Ελευθερία και αναγκαιότητα στη γλώσσα*. Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο. Θεωρείο. τευχ.3, σ. 18 - 21.

⁴³ Holdaway, D. (1979), *The Foundations of Literacy*, Portsmouth, N.H. Heinemann στο: Παπαδοπούλου Σ. (2000), *Η Ολική Γλώσσα στη Διδακτική της Γλωσσικής Έκφρασης για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, σ. 85 -88.

5.1 Η συμβολή της Δημιουργικότητας στη διαδικασία μάθησης της γλώσσας μέσω της βιβλιοθεραπευτικής προσέγγισης.

Όπως έχουμε παραθέσει παραπάνω, η γλωσσική διδασκαλία σε συνδυασμό με τις τεχνικές της βιβλιοθεραπείας και τη χρήση της Λογοτεχνίας καλλιεργεί τη δημιουργική σκέψη του μαθητή και κατ' επέκταση τον βοηθάει να ανακαλύψει με πρωτότυπο τρόπο τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του. Σε αυτό βοηθάει, επίσης, και το ομαδοσυνεργατικό πνεύμα, καθώς χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία της αποδοχής και της ενθάρρυνσης και ο μαθητής νιώθει πιο ελεύθερος να εκφραστεί και να μοιραστεί τις απόψεις του «(...) Η δημιουργικότητα είναι το κλειδί του ανθρώπου προς το άγνωστο (...) Είναι η ανακάλυψη, αλλά και η εφεύρεση, η γένεση μιας ιδέας, η οποία δημιουργεί μία νέα πραγματικότητα και ανοίγει νέους δρόμους στο ανθρώπινο πνεύμα (...)»⁴⁴.

Η ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης, μέσα από την ενεργό συμμετοχή του μαθητή σε διαθεματικές δραστηριότητες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από τη δημιουργικότητα, συμβάλει στην παραγωγή ικανοτήτων και δεξιοτήτων του. Η δημιουργικότητα άπτεται της φαντασίας, γιατί ο μαθητής κάνει χρήση των φαντασιακών του ικανοτήτων ώστε να δώσει μία πρωτοποριακή λύση στο πιθανό πρόβλημα που τον απασχολεί. Το σχολείο δεν παράγει μόνο γνώση αλλά παρέχει στον μαθητή τη δυνατότητα να μαθαίνει να λύνει τα προβλήματα και να προσεγγίζει μέσα από τη δική του προσπάθεια τη γνώση.⁴⁵

Με λίγα λόγια, η διδακτική βιβλιοθεραπευτική προσέγγιση της γλώσσας, έτσι όπως την έχουμε ορίσει στο πρώτο μέρος της εργασίας μας, συμβάλλει και στην ανάπτυξη της εφευρετικότητας του μαθητή, μία ικανότητα που αποτελεί σπουδαίο εφόδιο για τη μελλοντική του πορεία, κατά τη γνώμη μας.

5.2 Η θεωρία της Ολικής Γλώσσας στη μέθοδο της Βιβλιοθεραπείας

Η βασική αρχή της θεωρίας είναι ότι οι μαθητές μαθαίνουν τη γλώσσα τους χρησιμοποιώντας όλες τις διαδικασίες της (ομιλία, ανάγνωση, γραφή και ακοή) και απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να επανεξετάσουν τις απόψεις τους για τη μάθηση της λογοτεχνίας και τη διδασκαλία της γλώσσας.⁴⁶ Η θεωρία της Ολικής Γλώσσας είναι μία διδακτική προσέγγιση που τροφοδοτείται και αντλεί στοιχεία από τους

⁴⁴ Κωσταρίδου-Ευκλείδη Α. (1997), *Ψυχολογία της Σκέψης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 133.

⁴⁵ Χρυσοφίδης, Κ. (1994), *Βιοματική - Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της μεθόδου Project στο Σχολείο*, Αθήνα: Gutenberg, σ. 66.

⁴⁶ Βλ. Elliot, S.N., Krattocwill, T.R., Littlefielf Cook J. & Travers J.F. (2008), *Εκπαιδευτική Ψυχολογία. Αποτελεσματική Διδασκαλία. Αποτελεσματική Μάθηση*, Αθήνα: Gutenberg, κεφ. 2.

επιστημονικούς κλάδους της παιδαγωγικής, της κοινωνιογλωσσολογίας και της ψυχολογολογίας.

Η προσέγγιση αυτή, «επιβάλλει» μία δημιουργική και συντονισμένη προσπάθεια από τον εκπαιδευτικό ώστε να πετύχουν οι μαθητές υψηλότερα επίπεδα γλωσσικής καλλιέργειας. Η θεωρία της Ολικής Γλώσσας δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να ανακαλύψει τη γλώσσα του μέσω μίας πολυπρισματικής διαδικασίας και όχι μέσω της συμβατικής μάθησης.

Η εμφάνιση της θεώρησης της ολικής προσέγγισης της γλώσσας δημιουργήθηκε λόγω της ανάγκης για μία πιο αποτελεσματική μέθοδο διδασκαλίας της. Η διδακτική της Ολικής Γλώσσας στηρίζεται στα ακόλουθα χαρακτηριστικά⁴⁷ των παραπάνω θεωρητικών προσεγγίσεων:

- Στην αδιαίρετη ενότητα της γλώσσας.
- Στην Παιδοκεντρική διδασκαλία.
- Στην ευχάριστη μάθηση που στηρίζεται στην τέχνη της γλώσσας, στη δημιουργικότητα, στη λογοτεχνία και στη δραστηριότητα.
- Μάθηση πλούσια σε περιεχόμενο και γραπτή ύλη.
- Επίκεντρο στην προφορικότητα της φυσικής γλώσσας.
- Στην διαδικασία προαγωγής εμπιστοσύνης του παιδιού στις δυνατότητες του.
- Στο συνδυασμό τρόπων οργάνωσης της διδασκαλίας (ολική , ατομική και ομαδική).
- Στη σκληρή προσπάθεια και στην γονεϊκή εμπλοκή συνεργασίας.

Επομένως, παρατηρούμε ότι η διαδικασία μάθησης της ολικής προσέγγισης της γλώσσας σε συνδυασμό με την εκπαιδευτική χρήση της βιβλιοθεραπείας βοηθάει το μαθητή να καλλιεργήσει την κοινωνιοσυναισθηματική πλευρά της γλωσσικής του έκφρασης. Αυτός ο συνδυασμός μπορεί να ονομαστεί: *«η γλώσσα της κοινωνιοσυναισθηματικής μάθησης δια της βιβλιοθεραπείας»*⁴⁸

⁴⁷ ό.π.: Παπαδοπούλου, Σ. (2000), σ. 111 -113.

⁴⁸ Ό.π.: Παπαδοπούλου, Σ., 2000.

6. Μοντέλα Μάθησης και Διδασκαλίας στη Βιβλιοθεραπευτική προσέγγιση

Το σχολείο δεν είναι ένας τόπος που παράγει μόνο γνώση και στόχος είναι η βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων των μαθητών, αλλά θεωρείται ένας σημαντικός παράγοντας κοινωνικοποίησης του μαθητή όπου διαμορφώνει στάσεις και αξίες ζωής.⁴⁹

Σύμφωνα με τις δύο παραπάνω συνιστώσες ο ρόλος του σχολείου δεν περιορίζεται μόνο στην κατάκτηση των γνωστικών αντικειμένων αλλά και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή. Συμπεραίνουμε ότι για να γίνει αυτό εφικτό, η εκπαιδευτική πολιτική και τα αναλυτικά προγράμματα οφείλουν να εντάξουν στους στόχους του σχολείου και την κοινωνιοσυναισθηματική προσέγγιση διδασκαλίας.

Όσο αφορά τον ελλαδικό χώρο είχε υιοθετηθεί το παραδοσιακό μοντέλο μάθησης με αυστηρώς δασκαλοκεντρικό χαρακτήρα, το οποίο γαλούχησε πολλές γενιές μαθητών.⁵⁰ Τα τελευταία χρόνια, λόγω και των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που προέκυψαν καθώς και των νέων δεδομένων της εποχής, παρατηρήθηκε μία αλλαγή στη διαδικασία της μάθησης με στοιχεία μαθητοκεντρικού χαρακτήρα.

Παρακάτω θα παραθέσουμε τρία μοντέλα εναλλακτικής προσέγγισης διδασκαλίας και μάθησης, τα οποία θεωρούμε ότι στηρίζουν θεωρητικά και πρακτικά τη βιβλιοθεραπεία ως μέθοδο διδασκαλίας της γλώσσας.

Θεωρούμε ότι ο συνδυασμός της μεθόδου της βιβλιοθεραπείας με τις ακόλουθες θεωρίες μάθησης και διδασκαλίας προσεγγίζουν ολιστικά τη γνώση των μαθητών, δίνοντας έμφαση στο συναίσθημα, στη δημιουργικότητα, στη σκέψη και στο βίωμα του μαθητή.

6.1 Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Αλληλεπιδραστική Βιβλιοθεραπεία

Το κίνημα της νέας διδασκαλίας ξεκίνησε στηριζόμενο στις θεωρητικές αρχές του Dewey (1859 - 1954), ο οποίος υποστήριζε τον εκδημοκρατισμό του σχολείου. Είναι ο πρώτος που εφάρμοσε τη φιλοσοφική του σκέψη στην εκπαιδευτική πράξη και ανέδειξε το ομαδοσυνεργατικό σύστημα διδασκαλίας. Υποστήριζε ότι η παλαιά μέθοδος διδασκαλίας όφειλε να καταργηθεί καθώς μεταδίδει στους μαθητές ένα

⁴⁹ Κωνσταντίνου, Ι. Χ. (2005), *Σχολική Πραγματικότητα και Κοινωνικοποίηση του Μαθητή. Σκιαγράφηση των Κοινωνικοποιητικών Μηνυμάτων του Σχολείου και των Εκπαιδευτικών*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 41 - 48.

⁵⁰ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών*, σ. 1. Προσπελάστηκε 9/12/2012 από http://www.pi-schools.gr/paideia_dialogos/analitika-programata.pdf

σταθερό περιεχόμενο μάθησης. Αντιθέτως, ήταν θερμός υποστηρικτής της μάθησης μέσω της εμπειρίας, δηλαδή πίστευε ότι οι μαθητές μαθαίνουν διερευνώντας μέσω των πράξεων τους. Οι απόψεις αυτές ήταν αρκετά καινοτόμες για την εποχή εκείνη και πολλοί παιδαγωγοί τόλμησαν να τις δοκιμάσουν, εφαρμόζοντας μια ομαδοσυνεργατική οργάνωση της τάξης.

Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία θεωρείται ένα αξιολογικό μοντέλο εναλλακτικής διδασκαλίας και κοινωνικής οργάνωσης του μαθήματος,⁵¹ η οποία στηρίζεται στη δυναμική της ομάδας.

Ο στόχος της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας είναι η ενεργός συμπλοκή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης με τον εκπαιδευτικό ως συμπορευτή. Παρατηρούμε ότι η προσέγγιση, αυτής της διδασκαλίας έχει μαθητοκεντρικό χαρακτήρα γιατί στοχεύει στη μαθητική ενεργοποίηση, στη διαμαθητική συνεργασία, στο συλλογικό προβληματισμό, στην κοινωνικοποίηση του μαθητή και όχι στον ανταγωνισμό. Εξάλλου σε ένα πλαίσιο συνεργασίας μέσα στο μαθησιακό περιβάλλον *«δημιουργούνται οι δυνατότητες έκφρασης μηνυμάτων αποδοχής, ενθάρρυνσης και εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας των δυνατοτήτων του άλλου, καθώς και επιμερισμού της εργασίας και των ρόλων, δυνατότητες που δεν παρέχονται στο ανταγωνιστικό σύστημα»*⁵² του παραδοσιακού σχολείου.

Ο λόγος που αναφερόμαστε στην ομαδοσυνεργατική προσέγγιση διδασκαλίας είναι γιατί στην έρευνα μας υιοθετήσαμε εν μέρει κάποιες από τις τεχνικές της μεθόδου αυτής, προσπαθώντας να δώσουμε και μία ακόμη διάσταση στην βιβλιοθεραπευτική διαδικασία μάθησης, καθώς εφαρμόσαμε στην εκπαιδευτική μας παρέμβαση τη τεχνική της αλληλεπιδραστικής βιβλιοθεραπείας⁵³, η οποία έχει έντονα τα στοιχεία της κοινωνικής συνοχής και επικοινωνίας μέσα στην ομάδα.

6.1.1 Η βιωματική μάθηση

Οι θεωρητικές μας αναζητήσεις για τη βιωματική εκπαίδευση εντοπίζονται στις απόψεις και στο έργο του John Dewey, ο οποίος υποστηρίζει ότι η ουσιαστική μάθηση επιτελείται μέσα από τα βιώματα, δηλαδή την άμεση εμπειρία και εμπλοκή του μαθητή με τις συνθήκες της πραγματικότητας. *« ... Στο παραδοσιακό σχολείο το παιδί*

⁵¹ Κοσσυβάκη, Φ. (2003), *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη Διδακτική του Αντικειμένου στη Διδακτική του Ενεργού Υποκειμένου*, Αθήνα: Gutenberg, σ. 387.

⁵²Ματσαγγούρας, Η.Γ. (1998). Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία. Για το καθημερινό μάθημα και τις συνθετικές εργασίες. Αθήνα. Γρηγόρης. σ. 18.

⁵³ Βλ. Μέρος Δεύτερο, κεφ. 2.5.3. Β' Φάση της έρευνας: *Εκπαιδευτική Παρέμβαση Εφαρμογή της αλληλεπιδραστικής βιβλιοθεραπείας σε έγκλειστους μαθητές*, σ. 44 -46.

δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τις εμπειρίες που αποκτά έξω από το σχολείο, ενώ από την άλλη πλευρά είναι ανίκανο να εφαρμόσει στην καθημερινή ζωή αυτά που μαθαίνει στο σχολείο. Αυτή είναι η απομόνωση του σχολείου, η απομόνωσή του από την καθημερινή ζωή.»⁵⁴

Αντιθέτως, η εναλλακτική πρόταση της μαθητοκεντρικής προσέγγισης της βιωματικής μάθησης, μέσα από διαφορές δραστηριότητες, καλλιεργεί και αναπτύσσει τη δημιουργική σκέψη του μαθητή, ο οποίος μαθαίνει μέσα από τις εμπειρίες του και όχι τη στείρα απομνημόνευση βιβλίων. Η διαδικασία της βιωματικής μάθησης θεωρείται αποτελεσματική γιατί⁵⁵:

- Ενισχύει τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του μαθητή.
- Ευνοεί την ανάπτυξη φιλικών και συνεργατικών σχέσεων καθώς οι κοινές εμπειρίες των μαθητών οδηγούν στη δημιουργία κοινών στάσεων και αντιμετώπισης προβλημάτων.
- Οι εμπειρίες επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να παίρνουν νέα ρίσκα και να δοκιμάζουν νέους ρόλους.
- Οι βιωματικές δραστηριότητες προσφέρουν στους μαθητές ένα διασκεδαστικό τρόπο μάθησης.

6.1.2 Η κοινωνιοσυναισθηματική μάθηση

Η κοινωνική - συναισθηματική μάθηση (social emotional learning - SEL) είναι μία διαδικασία μέσα από την οποία οι μαθητές (ανήλικοι και ενήλικοι) αναπτύσσουν τις δεξιότητες, τις στάσεις και τις αξίες, οι οποίες είναι αναγκαίες για την απόκτηση της κοινωνιοσυναισθηματικής επάρκειας. Είναι επίσης, σημαντικός ενισχυτής της αυτοεκτίμησης καθώς βοηθάει τους μαθητές να αποσαφηνίσουν την αυτοεικόνα τους και με αυτό τον τρόπο να αναπτύξουν ισχυρότερη αίσθηση του εαυτού τους.

Οι Zins, Weissberg et al. (2004), «Building Academic Success on Social and Emotional Learning: What does the research say?» παρουσιάζουν με πολύ πειστικό τρόπο τα οφέλη από την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνιοσυναισθηματικής μάθησης σε σχολεία. Παραθέτουν επιστημονικά δεδομένα, που αποδεικνύουν ότι η κοινωνιοσυναισθηματική μάθηση σχετίζεται σημαντικά με τη σχολική επιτυχία. Οι τρεις περιοχές τις οποίες φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο, είναι⁵⁶:

- οι στάσεις των μαθητών στο σχολείο

⁵⁴Βλ. Dewey, J. (1982), *Το σχολείο και η κοινωνία*, Αθήνα: Γλάρος, σ.60.

⁵⁵Βλ. Τριλιβα, Σ. - Αναγνωστοπούλου Τ. (2008), *Βιωματική Μάθηση. Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*, Αθήνα: Τόπος, σ. 54 - 55.

⁵⁶ Βλ. Κουρμούση Ν. & Κούτρας Β. (2011), *Βήματα για τη ζωή*, Αθήνα: Παπαζήση, σ.56 -58.

- η σχολική συμπεριφορά, και
- η σχολική απόδοση.

«Σημαντική υλοστήριξη για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κοινωνικοσυναισθηματικής μάθησης στα σχολεία πρόσφερε και η μεταναλωτική έρευνα των Wilson, Gottfredson και Najaka(2001), οι οποίοι, στην εξέταση 165 σχολικών προγραμμάτων κοινωνιοσυναισθηματικής μάθησης, αλλά και προγραμμάτων Ατομικών και Κοινωνικών Δεξιοτήτων διαπίστωσαν πολυάριθμα θετικά αποτελέσματα, με κυριότερα **την μείωση της εφηβικής παραβατικότητας, της χρήσης καπνού, αλκοόλ και απαγορευμένων ουσιών και της σχολικής απόσυρσης.**»⁵⁷

⁵⁷ Ο.π. : Κουρμούση Ν. & Κούτρας Β.

7. Σωφρονιστική Εκπαίδευση. 7.1 Η σημασία της εκπαίδευσης στη φυλακή.

Η εκπαίδευση στη φυλακή όπως και η εκπαίδευση έξω από αυτήν αποτελεί την πραγμάτωση βασικού ανθρωπίνου δικαιώματος καθώς στα σύγχρονα κράτη νοείται ως δημόσιο αγαθό, απαραίτητο για την προσωπική πρόοδο και τη συμμετοχή του ατόμου στη κοινωνία⁵⁸.

Στην περίπτωση των κρατουμένων η φοίτηση πρέπει να προσφέρεται σε συνθήκες ισοτιμίας καθώς είναι ένα παράθυρο ελευθερίας μέσα στις συνθήκες εγκλεισμού. Η σταδιακή απομάκρυνση από το κέντρο της κοινωνικής δράσης και ακολούθως από την εκπαιδευτική διαδικασία δεν οφείλεται σε προσωπική αναξιοσύνη⁵⁹ των κρατουμένων αλλά σε μηχανισμούς που δεν επιτρέπουν την πλήρη ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Επομένως, η εκπαίδευση τους βοηθάει να ανακαλύψουν τη χαμένη τους αυτοεκτίμηση, να αναβαθμιστεί η προσωπικότητά τους και να βελτιώσουν τις συνθήκες κράτησής τους.

Σε διάφορες έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό αποδείχτηκε ότι η συμμετοχή κρατουμένων σε εκπαιδευτικά προγράμματα τους καθιστά ιδιαίτερα ικανοποιημένους γιατί τους δίνεται για πρώτη φορά η δυνατότητα καλλιέργειας και ανάπτυξης των θετικών πλευρών της προσωπικότητάς τους⁶⁰. Η δημιουργική κάλυψη του «νεκρού» χρόνου και η επαφή τους με τους εκπαιδευτικούς που έρχονται «έξω» από τη φυλακή επιδρούν θετικά και στη ψυχολογία του κρατουμένου.

Κάτι άλλο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι η εκπαίδευση συνδέεται άρρηκτα με τη μείωση της υποτροπής και την κοινωνική επανένταξη. Για παράδειγμα, σε μία έρευνα που έγινε στην Αμερική (1988) από τον Allen, ο δείκτης υποτροπής για τον εγκλειστο πληθυσμό ήταν 77% ενώ για την ομάδα που έλαβε μέρος σε προγράμματα κατάρτισης 23%.⁶¹ Οι κρατούμενοι κατά την έξοδό τους από τη φυλακή φέρουν το «στίγμα» του αποφυλακισμένου και αποκτούν μία «αρνητική» κοινωνική ταυτότητα, δηλαδή αποκτούν μία ακόμη μορφή αποκλεισμού. Συνήθως, έχουν ελλιπή μόρφωση, ανύπαρκτη επαγγελματική κατάρτιση και επιστρέφουν σε ένα συνήθως «άσχημο»

⁵⁸ Αναφερόμαστε στη βοήθεια μετά την αποφυλάκιση: να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές συνθήκες να ενταθεί πιο ομαλά και να μην υποτροπιάσει.

⁵⁹ Τοιρώνης, Χ.Ν.(2003), *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σ. 124.

⁶⁰ Στο διαδικτυο: Δημητρούλη Κ., Θέμελη Ο., Ρηγούτσου Ε., «Η εκπαίδευση ενηλίκων στις φυλακές. Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας στη χώρα μας.», στο: Kett, M. (1995), "Survey of prisoners' attitudes to education." , Wheatfield Place of Defenition.

⁶¹ Allen, J.P. (1988), "Administering Quality Education in an Adult Correctional Facility", Community Service Catalyst, Vol.18, No.4, pp. 28-29.

οικογενειακό περιβάλλον και σε μία κοινωνία με προκαταλήψεις και ταμπού απέναντί τους. Είναι λογικό οι ίδιοι πρώην τρόφιμοι να επιδιώκουν και να αποζητάνε την ισότιμη επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο και τη διεκδίκηση ευκαιριών εργασίας. Συνεπώς, θεωρείται σημαντικό η εκπαίδευση να προσφέρει και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για καλλιέργεια της προσωπικότητας, την απόκτηση βασικών και όχι μόνο δεξιοτήτων κ.α.

Τέλος, η σωφρονιστική εκπαίδευση και τα εκπαιδευτικά προγράμματα δίνουν τη δυνατότητα δημιουργικής απασχόλησης για τους κρατούμενους που τα παρακολουθούν καθώς τους και την καλλιέργεια κοινωνικού προβληματισμού και ελεύθερης έκφρασης.

7.2 Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες της ομάδας κρατουμένων.

Η εκπαίδευση των κρατουμένων συναντά εξ ορισμού δυσκολίες επειδή οι συνθήκες κράτησης δημιουργούν όχι μόνο ψυχοπαθολογικά αίτια αλλά και το αίσθημα της ιδρυματοποίησης. Βασικό στοιχείο, λοιπόν, είναι ότι η εκπαιδευτική διαδικασία οφείλει να διαχωρίσει τη θέση της από τις σωφρονιστικές δομές και να συνεχίσει να λειτουργεί ως αυτόνομος θεσμός. Σημαντική προϋπόθεση είναι οι κρατούμενοι να νιώθουν εμπιστοσύνη και ασφάλεια απέναντι στην εκπαιδευτική διαδικασία ώστε να μην τους θυμίζει τις συνθήκες της φυλακής όπως επιτήρηση, καταναγκασμός, πειθαρχία κ.α. Τέλος, να σημειωθεί ότι η συμμετοχή των κρατουμένων στις εκπαιδευτικές διαδικασίες πρέπει να αποτελεί ελεύθερη επιλογή.

Επίσης, οι προσδοκίες των έγκλειστων μαθητών είναι διαφορετικές από αυτές των μαθητών που βρίσκονται σε σχολεία εκτός φυλακή. Ενώ ο γενικός πληθυσμός των μαθητών μέσα από το σχολείο προσδοκεί την επιτυχία του στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, για να καλυτερέψει την ποιότητα ζωής μέσα από την ισότητα των ευκαιριών που παρέχει η εκπαίδευση, οι έγκλειστοι μαθητές επιδιώκουν πρωτίστως την ελευθερία τους, την ανεξαρτησία τους και την επιβίωση τους. Με λίγα λόγια «παλεύουν» και προσδοκούν για διαφορετικές επιλογές από ό,τι οι μαθητές έξω από τη φυλακή.

Επιπρόσθετα, ιδιαίτερες δυσκολίες αναφέρονται λόγω του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των κρατουμένων. Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία, οι έγκλειστοι παρουσιάζουν κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους στο σχολείο υψηλό ποσοστό σχολικής διαρροής, λόγω της πρώιμης εμπλοκής τους στα γρανάζια του

ποινικού μηχανισμού.⁶² Άλλη εκδοχή, η οποία συσχετίζεται με τη χαμηλή σχολική επίδοση και τη μετέπειτα παραβατική συμπεριφορά, είναι ότι οι ενήλικοι ή και οι ανήλικοι έγκλειστοι έχουν βιώσει απορριπτικές ή τραυματικές εμπειρίες από ένα προβληματικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον.⁶³ Με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν το σχολείο και να μην ολοκληρώνουν ούτε καν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Απόρροια της κατάστασης αυτής είναι το μεγάλο ποσοστό έγκλειστων μαθητών που παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες, οι οποίες όπως είναι φυσικό δεν είχαν ή δεν πρόλαβαν να διαγνωστούν κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους στο σχολείο⁶⁴.

Παρατηρείται, επίσης, και υψηλό ποσοστό χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών καθώς και κρατουμένων με ψυχολογικά προβλήματα που επηρεάζει σημαντικά τη προσπάθεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σαφώς, σε αυτές τις περιπτώσεις οι αρμόδιες αρχές επιχειρούν να δημιουργήσουν παράλληλα προγράμματα που τα οποία θα βοηθούν ως στηρικτικός μηχανισμός και το σχολείο και τους ίδιους τους έγκλειστους που αντιμετωπίζουν αυτά τα προβλήματα.⁶⁵

Επιπλέον, οι έγκλειστοι που προέρχονται από περιβάλλον στερημένο μορφωτικών ερεθισμάτων, αποδίδουν τα αίτια της κοινωνικής τους και προσωπικής τους αποτυχίας στη σχολική τους ανεπάρκεια και στις ελλείψεις της διαμόρφωσης της προσωπικότητάς τους⁶⁶. Αποτέλεσμα αυτού, είναι η χαμηλή αυτοεκτίμηση που έχουν οι κρατούμενοι.

Επιγραμματικά, παρατηρούμε τις εκπαιδευτικές ιδιαιτερότητες που έχει η ομάδα των κρατουμένων, οι οποίες πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τις αρμόδιες υπηρεσίες και θεσμούς ώστε να παρέχουν και να οργανώσουν εκπαιδευτικά προγράμματα στοχεύοντας στην σωστή κατεύθυνση, είναι:

- Διαφορετικές προσδοκίες από την εκπαιδευτική διαδικασία.
- Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.
- Μαθησιακές δυσκολίες.
- Υψηλό ποσοστό χρηστών χημικών ουσιών
- Έγκλειστοι με ψυχικές ασθένειες
- Χαμηλό αίσθημα αυτοεκτίμησης και απαισιόδοξη στάση ζωής.

⁶² Ο.π.: Δημητρούλη Κ., Θέμελη Ο. & Ρηγούτσου Ε.

⁶³ Βλ.: Γεωργούλα, Α. (2001), *Η εκπαίδευση των ανηλίκων στα ιδρύματα αγωγής και σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας μας*, Virtual School, The Sciences of Education Online, Τόμος 2, τεύχ. 2 - 3.

⁶⁴ Ο.π.: Δημητρούλη Κ., Θέμελη Ο., Ρηγούτσου Ε.

⁶⁵ Π.χ. συμβουλευτικούς σταθμούς («ΡΟΤΑ», «ΚΕΘΕΑ» κλπ), και προγράμματα ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.

⁶⁶ Βλ. ό.π.: στο Γεωργούλα, Α.

II

Μέρος Δεύτερο

Η ΕΡΕΥΝΑ

1. Σκοπός της έρευνας

Οι βασικοί στόχοι της έρευνας ήταν:

α) η διερεύνηση αποτελεσματικότητας της βιβλιοθεραπείας ως διδακτική τεχνική σε έγκλειστους μαθητές και

β) η βελτίωση της γλωσσικής έκφρασης των εμπλεκόμενων, μέσω της γραπτής τους έκφρασης και της δημιουργικής γλωσσικής ή άλλης έκφρασης των ιδίων.

Στην παρούσα εργασία ερευνάται κατά πόσο η βιβλιοθεραπεία ως εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας της λογοτεχνίας μπορεί να βοηθήσει έγκλειστους μαθητές στην ανάπτυξη της κοινωνιοσυναισθηματικής γλωσσικής τους έκφρασης καλύπτοντας τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους. Επίσης, σε αυτήν την έρευνα προσπαθούμε ακόμη να αναζητήσουμε προτάσεις για τη βελτίωσή της στο πεδίο αυτό (σε σχολεία φυλακών). Τέλος, οι αναφορές που θα γίνονται πιο συχνά στους έγκλειστους μαθητές που έλαβαν μέρος στην έρευνα θα είναι με την ιδιότητα και μόνο του συμμετέχοντα της έρευνας και όχι του κρατούμενου.

1.1 Ερευνητικά Ερωτήματα

Σύμφωνα με τον σκοπό και της έρευνας δημιουργήθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα προς εξέταση:

- Ποια είναι η αποτελεσματικότητα της βιβλιοθεραπείας ως διδακτικής παρέμβασης στα προγράμματα της Σωφρονιστικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα ;
- Μπορούν οι έγκλειστοι μαθητές να εκφραστούν δημιουργικά μέσω της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας;
- Μπορούν οι έγκλειστοι μαθητές να εκφράσουν μέσω της βιβλιοθεραπευτικής παρέμβασης τις ανησυχίες τους και τα συναισθήματα τους μέσω του γραπτού τους λόγου;

1.2 Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα δεν αποσκοπεί στη διατύπωση γενικών αρχών και συμπερασμάτων, λόγω του μικρού αριθμού του δείγματος και των αντικειμενικών δυσκολιών⁶⁷ που προέκυψαν κατά την έρευνα. Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί μία

⁶⁷ Στις 8-03-2012 λόγω φασαρίας που έγινε στις φυλακές τις προηγούμενες μέρες μεταξύ των κρατουμένων, τρεις μαθητές δεν ήρθαν στη πρώτη μας εκπαιδευτική συνάντηση, ενδεχομένως λόγω

προσπάθεια πρώτης διερεύνησης του θέματος, η οποία λειτουργεί πιλοτικά για επόμενες μελέτες και έρευνες επί του θέματος

2. Μεθοδολογία Έρευνας

2.1 Κριτήρια Επιλογής του θέματος

Στον Ελλαδικό χώρο, και ειδικά στην εκπαίδευση, η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας δεν είναι ευρέως γνωστή. Παρατηρήθηκε ότι οι ελληνικές δημοσιεύσεις επί του θέματος είναι ελάχιστες, εξαιρουμένου του βιβλίου της κας. Παπαδοπούλου Σμαράγδας (2004). *Η Συναισθηματική Γλώσσα. Βιβλία που μιλούν σε μαθητές που σιωπούν*. και άρθρων στα ελληνικά περιοδικά «Διαδρομές»: Ανδρουτσοπούλου Α. (1998), *Η επιλογή των σύγχρονων ιστοριών για παιδιά ως βιβλιοθεραπευτικών μέσων: Σκεπτικό και Εφαρμογές*, «Νέα Παιδεία»: Καπραβέλου, Α. (2009). *Η Βιβλιοθεραπεία στην Εκπαίδευση και «Σύγχρονη Εκπαίδευση»: Καπραβέλου, Α. (2010), Το εννοιολογικό πλαίσιο και η λειτουργία της βιβλιοθεραπείας.*

Όσον αφορά ελληνικές έρευνες έχουν δημοσιευτεί μόλις τρεις : α) Paparoyssi M., Andreou E. & Gkouni V. (2011), *“Approaching Children’s Fears through Bibliotherapy: A classroom – based intervention”*. Council for Standards in Human Service Education. p. 298 – 314. Η έρευνα διεξήχθη στη κεντρική Ελλάδα σε μαθητές Δημοτικού, ηλικίας 8 -9 ετών, β) Μαυριδάκη, Κ. (2009), *«Άγχος, γνωστική παρεμβολή και Σχολική Επίδοση : η προσέγγιση της Συναισθηματικής Έκφρασης σε συνδυασμό με τη Βιβλιοθεραπεία»*, Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδικευσης στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου και, γ) Καπραβέλου Α. (2009), *«Παραγωγή Εκπαιδευτικού Υλικού με Εφαρμογές της Αλληλεπιδραστικής Βιβλιοθεραπείας σε Πολυπολιτισμικές Ομάδες»*, Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο, τ.4.

Η απόφαση της επιλογής του θέματος σε συνδυασμό με το χώρο διεξαγωγής της έρευνας έγινε επειδή τα συγκεκριμένα πεδία εμφανίζονται σχεδόν αμυδρά στον ελλαδικό χώρο.

Η επιλογή του σχολείου του ΕΚΚΝ Αυλώνας (Γυμνάσιο) έγινε κυρίως λόγω του ότι είναι το **πρώτο** Γυμνάσιο σε φυλακή που λειτουργήσε το 2000 υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας⁶⁸. Η εκπαίδευση στη φυλακή, όπως αναφέρεται σε ένα δημοσιευμένο άρθρο στο διαδίκτυο των Δημητρούλη Κ., Θέμελη Ο. και Ρηγούτσου Ε., αποσκοπεί :

εμπλοκής τους στην εν λόγω κατάσταση. Βλ. Παράρτημα Α': Σ.Π., σ. 86 και Παράρτημα Β' : Ημερολόγιο, σ. 108.

⁶⁸ <http://gym-par-avlon.att.sch.gr/> : Το 2003 το σχολείο επανιδρύεται ως Γυμνάσιο – Λύκειο και από το 2004 έως και σήμερα λειτουργεί ως πλήρης εκπαιδευτική μονάδα.

1. Στην επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία.
2. Στην ελαχιστοποίηση των «δεινών του εγκλεισμού».
3. Στην δημιουργική κάλυψη του «νεκρού» χρόνου.
4. Στην απόκτηση κοινωνικών και στην αναβάθμιση βασικών δεξιοτήτων.
5. Στην απόκτηση νέων δεξιοτήτων.
6. Στην εύρεση εργασίας μετά την αποφυλάκιση και
7. Στη μείωση της εγκληματικότητας.

2.2 Μέθοδος και Συλλογή των δεδομένων

Έχοντας αποφασίσει ποια είναι τα ερευνητικά ζητήματα στα οποία ζητάμε απαντήσεις, πρέπει να σκεφτούμε και ποια είναι η κατάλληλη μέθοδος και τα εργαλεία ώστε πάρουμε τις απαντήσεις αυτές.

1. Επιλογή μεθόδου διερεύνησης των ερευνητικών ερωτημάτων: Μελέτη Περίπτωσης

Όσο αφορά τη μέθοδο, στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η ποιοτική προσέγγιση ως προς τη συλλογή των δεδομένων όπως και στην ανάλυση τους. Η επιλογή αυτής της ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης έγινε διότι το ενδιαφέρον της έρευνας στρέφεται στις απόψεις, στη γλωσσική έκφραση και στην εμπειρία των συμμετεχόντων σε μία πραγματική κατάσταση και αποτελεί μορφή εμπειρικής έρευνας⁶⁹.

Η έρευνα ανήκει στις μελέτες περίπτωσης καθώς⁷⁰ :

- ❖ Είναι ιδιαίτερα κατάλληλη για ερευνητές που εργάζονται μόνοι.
- ❖ Δίνει την ευκαιρία να μελετηθεί σε βάθος μια πλευρά ενός προβλήματος σε περιορισμένη χρονική έκταση.
- ❖ Επιτρέπει στον ερευνητή να αφοσιωθεί σε μια συγκεκριμένη κατάσταση και να αναγνωρίσει τις ποικίλες αλληλεπιδρώσες διαδικασίες στην έρευνά του.

«Η μελέτη περίπτωσης, συνιστά ένα μοναδικό παράδειγμα πραγματικών προσώπων, σε πραγματικές καταστάσεις, δίνοντας τη δυνατότητα στους αναγνώστες να κατανοήσουν έννοιες. Επικεντρώνεται σε ατομικά δρώοντα υποκείμενα ή σε ομάδες δρώντων υποκειμένων και προσπαθεί να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα γεγονότα. Μάλιστα, η

⁶⁹ « Η μελέτη περίπτωσης είναι μία στρατηγική διεξαγωγής έρευνας που περιλαμβάνει μια εμπειρική διερεύνηση ενός συγκεκριμένου σύγχρονου φαινομένου μέσα στο πραγματικό πλαίσιο της ζωής του χρησιμοποιώντας πολλαπλές πηγές απόδειξης», στο Robson, C. (2000), *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου. Έναν μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg. σ. 212.

⁷⁰ Bell, J. (1997), *Μεθοδολογικός σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg, σ. 31.

μέθοδος της μελέτης περίπτωσης, τονίζει συγκεκριμένα γεγονότα που είναι σχετικά με την περίπτωση που βρίσκεται στην έρευνα.»⁷¹

2. Επιλογή τεχνικών συλλογής δεδομένων

Η διερεύνηση του θέματος απαιτεί και την επιλογή διαφορετικών τεχνικών συλλογής δεδομένων ώστε να διασφαλιστεί μία όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη και έγκυρη εξέταση αυτού. Τα μέσα συλλογής δεδομένων που επιλέχθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στην επιτόπια έρευνα για τη συλλογή των δεδομένων είναι:

A) Φύλλα αξιολόγησης της διαδικασίας και του ρόλου του συντονιστή συμπληρωμένα από τους συμμετέχοντες της έρευνας και διατήρηση προσωπικού φακέλου από τους ίδιους με τα γραπτά τους, για να παρατηρήσουμε τη πρόοδο των παιδιών μέσω των γραπτών τους ή οποιασδήποτε δημιουργικής έκφρασης τους.

B) Σημειώσεις πεδίου και φύλλα παρατήρησης από τον εξωτερικό παρατηρητή.

Γ) Ημερολόγιο και φύλλα παρατήρησης τον κύριο ερευνητή / συντονιστή της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας.

Πιο αναλυτικά χρησιμοποιήσαμε από το βιβλίο⁷² της Παπαδοπούλου, Σμ., εκείνα τα φύλλα αξιολόγησης και παρατήρησης τα οποία αναφέρονται στην βιβλιοθεραπευτική διαδικασία μάθησης και προσφέρει στον ερευνητή ή στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα αξιολόγησης της στάση των μαθητών ως προς τη μέθοδο. Στην παρούσα περίπτωση, χρησιμοποιήσαμε και προσαρμόσαμε αυτά που κρίναμε πιο κατάλληλα για τον σκοπό της έρευνάς μας. Επίσης, όποιο εκπαιδευτικό υλικό των μαθητών της έρευνας συλλέχθηκε θεωρείται δεδομένο προς ανάλυση και αξιολόγηση της έρευνας.

Το ημερολόγιο όπως και οι σημειώσεις πεδίου αποτελούν άλλες δύο πηγές ερευνητικών τεχνικών για τη συλλογή δεδομένων και ο λόγος που επιλέχθηκαν είναι η αδυναμία να ακολουθήσουμε την διαδικασία μαγνητοφώνησης της εκάστοτε βιβλιοθεραπευτικής συνάντησης. Η επιλογή των τεχνικών αυτών θεωρήθηκε μία εναλλακτική πρόταση ώστε να καταγράψουμε μία σαφέστερη εικόνα για το περιεχόμενο και την διεξαγωγή της εκάστοτε συνάντησης.

Ο λόγος που αποφασίσαμε να έχουμε γραπτά τεκμήρια από δύο διαφορετικές πηγές ως προς την καταγραφή γεγονότων, συμβάντων και οτιδήποτε ενδεχομένως

⁷¹ Cohen L., Manion L. & Morrison K. (2008), *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*, Αθήνα: Έκφραση/Μεταίχιμο, σ. 309-312.

⁷² Βλ. Παπαδοπούλου, Σ. (2004), *Η Συναισθηματική Γλώσσα. Βιβλία που μιλούν σε μαθητές που σιωπούν*, Αθήνα: Τυπωθήτω - Δαρδανός, Παράρτημα: σ. 274 -289 & Παράρτημα ΣΤ' και Η', σ. 155 και 159 αντίστοιχα.

προέκυπτε από τις συναντήσεις αφορά αποκλειστικά το θέμα αξιοπιστίας και εγκυρότητας συλλογής των δεδομένων. Η σύγκλιση η οποία θα προκύψει μεταξύ των περιγραφών των συναντήσεων από τις σημειώσεις πεδίου, που θα κρατήσει η εξωτερική παρατηρήτρια, με το περιεχόμενο του ημερολογίου της ερευνήτριας θα μας εξασφαλίσει ακόμη ένα ποσοστό αξιοπιστίας της παρούσας έρευνας.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας με τα εν λόγω μέσα κατατέθηκε αρμοδίως αίτηση για άδεια εκπόνησης έρευνας, αρχικά, στο ΥΠΕΠΘ στην αρμόδια υπηρεσία Δ/νση Σπουδών Δ/βαθμίας Εκπαίδευσης η οποία παρέπεμψε την ερευνήτρια να πάρει άδεια και από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με υπ' αριθμό πρωτ. 19427/Γ2. Η απάντηση με υπ' αριθμό πρωτ. 413 από το Ι.Ε.Π ανέφερε ότι μετά την κατάργηση της εν λόγω υπηρεσίας δεν έχει προβλεφτεί τρόπος με τον οποίο θα δίνεται έγκριση για την διεξαγωγή ερευνών στις Σχολικές Μονάδες αλλά ότι έχει ήδη υποβληθεί από το Ι.Ε.Π σχετικό αίτημα και πρόταση στο ΥΠΕΠΘ και εκκρεμεί η ρύθμιση του θέματος .

Η έρευνα έπρεπε να διεξαχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα λόγω πρακτικών δυσκολιών στο χρόνο διεξαγωγής της έρευνας και η ερευνήτρια υπέβαλλε ξανά αίτηση άδεια εκπόνησης της έρευνας, αυτή τη φορά στη Διεύθυνση του ΕΚΚΝ Αυλώνα, η οποία με τη σειρά της πήρε έγκριση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η εκπαιδευτική παρέμβαση δεν έγινε σε εγκαταστάσεις της σχολική μονάδας του Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνας αλλά στην Αίθουσα των Συνηγόρων, η οποία βρίσκεται στις διοικητικές εγκαταστάσεις της φυλακής. Βασική προϋπόθεση όμως ήταν οι συμμετέχοντες να είναι μαθητές της Α' Γυμνασίου του Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνας.

2.3 Αξιοπιστία και Εγκυρότητα της Έρευνας

Η μελέτη περίπτωσης δέχεται κριτική ως προς την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της και απολαμβάνει μικρής αποδοχής ως μορφή ερευνητικού σχεδιασμού λόγω του ότι τα ευρήματα της αφορούν μικρό αριθμό περιπτώσεων: *«η περιπτώσιολογική έρευνα έχει τη δική της μέθοδο και το δικό της σκεπτικό, αλλά ακόμα δεν απολαμβάνει επαρκούς αναγνώρισης»*⁷³.

Για την αντιμετώπιση αυτής της κριτικής από μέρος ερευνητών απαιτείται η χρήση μίας ποικιλίας μεθοδολογικών επιλογών και ερευνητικών τεχνικών προκειμένου, μέσω της ολιστικής προσέγγισης του υπό διερεύνηση αντικειμένου, να

⁷³ Yin, R. K., (2003), Applications of Case Study Research, 2nd Edition, Sage Publications, Thousands Oaks, Καλιφόρνια στο : Ιωσηφίδης Θ. & Σπυριδάκης (2006), Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα, Πρόλογος Λεοντίδου, Λ., Αθήνα: Κριτική, σ. 231.

προκύπτουν έγκυρα και αξιόπιστα ευρήματα. Την προοπτική αυτή, στην δική μας περίπτωση, τη δίνει η χρήση και η εφαρμογή πολλαπλών μεθόδων συλλογής δεδομένων που επιλέξαμε όπως: οι σημειώσεις πεδίου, το ημερολόγιο, τα φύλλα παρατήρησης και αξιολόγησης και το περιεχόμενο των φακέλων που θα διατηρεί ο εκάστοτε συμμετέχοντας στη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, με την αξιοποίηση πολλαπλών μεθόδων απαντώνται διαφορετικά, συμπληρωματικά ερωτήματα ή ενισχύεται η ερμηνευτική δυνατότητα⁷⁴ των ευρημάτων της έρευνας.

2.4 Το δείγμα της Έρευνας

Το δείγμα μας αποτελείται από μαθητές της Α' Γυμνασίου⁷⁵ που παρακολουθούν το Ελληνικό Γυμνάσιο στο ΕΚΚΝ Αυλώνα, και η συμμετοχή τους είναι εθελοντική (σε περίπτωση που τα παιδιά είναι πολλά). Επίσης οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα έπρεπε να γράφουν, να διαβάζουν, να κατανοούν και να μιλάνε ελληνικά ώστε να είναι δυνατή η συμμετοχή τους στην έρευνα και η εμπλοκή τους στις οποιοσδήποτε βιβλιοθεραπευτικές δραστηριότητες. Ο επιθυμητός αριθμός δείγματος ήταν έξι άτομα και η ηλικία των συμμετεχόντων κυμαινόταν με Μ.Ο. 20 ετών.

Επειδή ακριβώς πρόκειται για παρέμβαση σε ανθρώπους, και μάλιστα για έγκλειστους νέους, οφείλαμε να είμαστε πάρα πολύ προσεκτικοί στον τρόπο με τον οποίον θα τους προσεγγίσουμε. Αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της συλλογής των δεδομένων, καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσπάθεια ώστε η ηθική δεοντολογία της έρευνας μας να τηρηθεί στο ακέραιο. Επομένως, προηγήθηκε πλήρης ενημέρωση αναφορικά με τους σκοπούς και τη διαδικασία της έρευνας όλων των ενδιαφερόμενων φορέων κατά σειρά προτεραιότητας (Διεύθυνση Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) με στόχο την απόσπαση της συναίνεσής τους και την έγκριση άδειας εισόδου στο Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα και στις σχολικές εγκαταστάσεις του Γυμνασίου.

Μετά την εξασφάλιση της άδειας ενημερώθηκαν και οι ίδιοι οι μαθητές (μερικώς αρχικά, όσο χρειάζεται ώστε να μην «μολυνθούν» τα αποτελέσματα της έρευνας) για τη διαδικασία που θα ακολουθούσε και ζητήθηκε η εθελοντική συμμετοχή τους.

⁷⁴ Robson C.(2007), *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*, Αθήνα: Gutenberg, σ. 442.

⁷⁵ Αρχική μας επιθυμία ήταν οι μαθητές να παρακολουθούν μία από τις τρεις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, προτεινόμενα καλύτερα την έκτη δημοτικού, αν δεν υπήρχαν μαθητές που να φοιτούν στις τάξεις αυτές τότε το δείγμα να επληχθεί από πρώτη γυμνασίου και μόνο, όπως και έγινε στο τέλος.

Βασικό σημείο είναι ότι η ερευνήτρια/ συντονίστρια της βιβλιοθεραπευτικής παρέμβασης διαβεβαίωσε ιδιαίτερος τους μαθητές/συμμετέχοντες της έρευνας ότι η συλλογή των αποτελεσμάτων θα είναι απολύτως ανώνυμη και εμπιστευτική. Επίσης, θα μπορούσαν να διακόψουν τη συμμετοχή τους στην έρευνα σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο επιθυμούν, χωρίς καμία αιτιολόγηση ή άλλη επίπτωση. Τέλος, στις απαντήσεις των μαθητών και στα γραπτά τους διαγράφεται το ονοματεπώνυμό τους, παίρνοντας ένα ψευδώνυμο, διασφαλίζοντας έτσι πλήρως την ανωνυμία τους.

2.4.1 Γλώσσα και κοινωνικό πλαίσιο των συμμετεχόντων

Όπως ειπώθηκε και στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, η γλωσσική έκφραση των μαθητών επηρεάζεται έντονα από το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο ζουν. *«Στη γλώσσα αποτυπώνεται και εκφράζεται η κοινωνική δομή, πράγμα που σημαίνει ότι η χρήση του γλωσσικού κώδικα διαφοροποιείται ανάλογα με το κοινωνικό περιβάλλον, την ομάδα ή την κοινωνική τάξη.»*⁷⁶

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι πραγματικές συνθήκες μέσα από τις οποίες αναπαράγεται και λειτουργεί η γλωσσική έκφραση των συμμετεχόντων της έρευνας, είναι η χωροταξική απομόνωση από την κοινωνία και τα δεινά του εγκλεισμού⁷⁷ που βιώνουν. Αυτό δηλώνει μία έντονη ψυχοσυναισθηματική κατάσταση που ενδεχομένως να καταπιέζεται μέσω της *σιωπής*.⁷⁸

Επίσης, το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν οι συμμετέχοντες μαθητές της έρευνας, αναπαράγει την κυρίαρχη ανδρική κουλτούρα και κατ' επέκταση δημιουργεί γλωσσικά ταμπού και προκαταλήψεις⁷⁹.

Το Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα είναι ένας χώρος με πολιτισμική ποικιλομορφία και ως εκ τούτου δηλώνει την ύπαρξη πολλών διαφορετικών εθνικών γλωσσών. Στη δική μας περίπτωση, οι συμμετέχοντες ήταν στην πλειοψηφία τους Αλβανοί, πέντε Αλβανοί και ένας Έλληνας. Αυτό δηλώνει την κυρίαρχη πολιτισμική κουλτούρα στην έρευνα όπως και τη γλωσσική ιδιομορφία του δείγματος. Η ελληνική δεν αποτελεί μητρική γλώσσα, αλλά τη γλώσσα της χώρας υποδοχής όταν μετανάστευσαν και αυτό σημαίνει ότι η κατάκτηση της έγινε λόγω συγκυριών.

⁷⁶ Ό.π.: Μήτσης, Σπ. Ν., 1996, σ 82.

⁷⁷ Toch, H. (1975), *Men in crisis: Human Breakdowns in Prison*. "Δεινά εγκλεισμού" σύμφωνα με τον Toch είναι :ο ιδιαίτερος υποπολιτισμός της φυλακής, το πρόβλημα του υπερπληθυσμού, τα ποσοστά ψυχικής ασθένειας, η ανασφάλεια, ο νεκρός χρόνος, ο ιδρυματισμός, η αποκοπή από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, η απόσυρση, η αποπροσωποποίηση, η αίσθηση ότι είναι απόκληροι.

⁷⁸ Για τις λειτουργικές αναπαραστάσεις της σιωπής ως «γλωσσική» στάση μέσα στις φυλακές βλ. στο: Μαργαρώνη, Μ. (2008), *Γλώσσα και Εγκλεισμός: στάσεις, αναπαραστάσεις και συμβολικές μορφές γλωσσικής λειτουργίας*, Ξάνθη: Σπανίδη, σ. 80 - 81 και σ. 141 - 142.

⁷⁹ Βλ. Παράρτημα Α' Σ. Π., σ. 93 και Παράρτημα Β', 110.

Να σημειωθεί ότι αυτό δεν αποτελεί κριτήριο της έρευνας και τροχοπέδη για τα αποτελέσματα της. Οι Αλβανοί μαθητές έχουν παρακολουθήσει ελληνικό σχολείο και από τα συμφραζόμενα των συζητήσεων που έγιναν δεν κατάφεραν να τελειώσουν το Γυμνάσιο. Μόνο ένας μαθητής δεν πήγε ελληνικό σχολείο αφού ήρθε στην Ελλάδα δεκαπέντε χρονών. Ωστόσο παρατηρήθηκε ότι οι έγκλειστοι μαθητές έκαναν χρήση της μητρικής τους γλώσσας στις μεταξύ τους συζητήσεις προκειμένου να μην καταλαβαίνουν τρίτοι τα όσα λένε.⁸⁰

2.4.2 Γιατί επιλέξαμε να δουλέψουμε με μικρή ομάδα;

Δουλεύοντας με μικρές ομάδες 4 - 6 ατόμων έχει αποδειχτεί μία πολύ αποδοτική μέθοδος εργασίας⁸¹ καθώς τα μέλη της ομάδας έχουν τη δυνατότητα να κατακτήσουν, να κατανοήσουν και να αξιοποιήσουν γνώσεις, διαμορφώνοντας στάσεις και επιλογές μέσω της συμμετοχής του σε αυτήν. Επιπλέον μέσα από τη συζήτηση και την αλληλεπίδραση που ασκείται στην ομάδα τα μέλη μπορούν να αναπτύξουν μεγάλη ποικιλία ιδεών και απόψεων. Τέλος, επιτρέπει μεγαλύτερη και συχνότερη συμμετοχή των μελών της ομάδας στις διαδικασίες μάθησης.

2.5 Η διεξαγωγή της έρευνας

2.5.1 Τόπος και χρονικό της έρευνας

Η έρευνα διήρκησε ένα μήνα και συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 2012 στο Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα. Οι συναντήσεις γινόταν κάθε Πέμπτη, 14:00 με 16:00⁸² στην Αίθουσα Συνηγόρων, η οποία συστεγάζεται με τις διοικητικές εγκαταστάσεις του Καταστήματος. Η μέρα και η ώρα είχε οριστεί από τους αρμόδιους υπάλληλους ώστε να διευκολύνει και την παρουσία της Κοινωνικής Λειτουργού στη διαδικασία, κα. Απειρανθίτου Μαρούσα, καθώς συμμετείχε στην έρευνα ως εξωτερική παρατηρήτρια. Λόγω αντικειμενικών δυσκολιών και αδυναμίας εύρεσης κριτικού φίλου από τη μεριά της γράφουσας, μετά από συνεννόηση με την Δ/νση του Καταστήματος, η κα. Απειρανθίτου ορίστηκε να βοηθήσει στην διεξαγωγή της έρευνας με τον ρόλο της εξωτερικής παρατηρήτριας.

Η έρευνα αποτελούνταν από δύο φάσεις. Ως πρώτη φάση θεωρείται η μέρα γνωριμίας και εξοικείωσης των συμμετεχόντων της έρευνας με την

⁸⁰ Βλ. ενδεικτικά Παράρτημα Α': Σ.Π., σ. 90,91,92.

⁸¹ Βλ. ΕΠΙΨΥ- ΟΚΑΝΑ, (1996), *Εκπαιδευτικό υλικό Αγωγής Υγείας: Εγχειρίδιο για τον εκπαιδευτικό από το «Στηρίζομαι στα πόδια μου»*, Αθήνα. ΕΠΙΨΥ - ΟΚΑΝΑ, Αρχική εκδ. στα αγγλικά 1994, κεφ.3.3, σ.67.

⁸² Να σημειώσουμε ότι αυτές τις ώρες η φυλακή ήταν κλειστή, δηλαδή οι κρατούμενοι δεν προσαλιζόταν και ήταν σημαντικό για τους συμμετέχοντες τις ώρες που οι υπόλοιποι παρέμεναν στο κελί, αυτοί να κάνουν κάτι διαφορετικό.

ερευνήτρια/συντονίστρια, όπου οι μαθητές πήραν μέρος σε βιωματικές ασκήσεις στις οποίες συμμετείχε και η ερευνήτρια. Η δεύτερη φάση, αποτελεί και στην ουσία της την εκπαιδευτική παρέμβαση με την εφαρμογή της αλληλεπιδραστικής βιβλιοθεραπείας ως εναλλακτική διδακτική προσέγγιση, η οποία διήρκησε τέσσερις βδομάδες

2.5.2 'Α Φάση της έρευνας : Περιγραφή της Γνωριμίας

Η πρώτη συνάντηση ήταν η μέρα στην οποία η ερευνήτρια θα ερχόταν σε πρώτη επαφή με τους έγκλειστους μαθητές οι οποίοι θα συμμετείχαν στη διαδικασία. Για αυτό το λόγο προτίμησε να εντάξει βιωματικές δραστηριότητες⁸³ στις οποίες θα έπαιρναν μέρος όλοι ώστε να γνωριστούν μεταξύ τους. Η επιλογή βιωματικών ασκήσεων από μέρους της ερευνήτριας, στις οποίες μετείχε ενεργά και η ίδια, ήταν για να έρθει πιο κοντά στους έγκλειστους νέους ώστε να ανακαλύψει τα ενδιαφέροντα τους, τα σχέδια τους για το μέλλον, τις ανησυχίες τους και να δημιουργήσει ένα οικείο περιβάλλον. Τέλος, επιχειρήθηκε να αξιολογηθούν ποιες είναι οι κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες των μαθητών.

Η εμπλοκή της ερευνήτριας στη διαδικασία των βιωματικών ασκήσεων είχε ως σκοπό να δείξει στους συμμετέχοντες ότι δεν θα αντιμετωπιστούν ως αντικείμενα έρευνας για να αντλήσει τις πληροφορίες που χρειάζεται, αλλά ως συνεργάτες σε μία διαδικασία που θα αποτελέσει εμπειρία ζωής. Επίσης, οι έγκλειστοι μαθητές λόγω των συνθηκών διαβίωσης τους, βιώνουν σκληρές καταστάσεις και αυτό τους κάνει να είναι καχύποπτοι απέναντι στους ανθρώπους. Με το να αποκαλύψει και η ερευνήτρια προσωπικές της εμπειρίες και απόψεις μέσα από τις βιωματικές ασκήσεις δημιουργείται ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας προς το πρόσωπό της για την κατάκτηση της κατάλληλης βιβλιοθεραπευτικής επικοινωνιακής σχέσης.

Ως πρώτη άσκηση γνωριμίας, η ερευνήτρια/συντονίστρια κάλεσε τους μαθητές να μοιραστούν όλοι μέσα στην ομάδα της βιβλιοθεραπευτικής παρέμβασης, την ιστορία του ονόματος τους. Κάποιοι μαθητές συνδύασαν την ιστορία του ονόματος τους με την εμπλοκή τους σε παραβατικές πράξεις και άλλοι απλώς με οικογενειακές αναμνήσεις.

Η δεύτερη άσκηση, αποτελεί μία διαδικασία την οποία δημιούργησε η ίδια η ερευνήτρια με σκοπό να δώσει το ερέθισμα στους μαθητές να ανακαλύψουν και να

⁸³ Οι βιωματικές ασκήσεις στις οποίες συμμετείχαν οι μαθητές μαζί με τη συντονίστρια παρατίθενται στο Παράσημα Γ': σ. 116.

σκεφτούν θετικά για τα σημεία και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας τους μέσα από μία διαδικασία σύγκρισης ή και ταύτισης με την ιστορία των ονομάτων αρχαίων ηρώων. Τα ονόματα δόθηκαν τυχαία ύστερα από κλήρωση και αντιστοιχούσαν σε διαφορετικό χρώμα φακέλου. Ενημερώθηκαν ότι αυτό το όνομα θα αντιστοιχεί στον καθένα ξεχωριστά και θα λειτουργεί ως ψευδώνυμο με σκοπό τη διατήρηση της ανωνυμίας τους.

Στους κληρωθέντες χρωματιστούς φακέλους περιέχονταν επίσης πέρα από το όνομα, ένα τετράδιο με στυλό και τι συμβόλιζε το κάθε χρώμα σύμφωνα με τις αρχές τις χρωματοθεραπείας⁸⁴. Η αντιστοιχία ονόματος και χρώματος επιλέχτηκε τυχαία και όχι σκοπίμως. : (Καφέ - Ορφείας) , (Μπλε - Ορέστης), (Πράσινο - Αχιλλέας), (Πορτοκαλί - Οδυσσεύς), (Κίτρινο - Έκτορας) και (Κόκκινο - Ιάσωνας). Επίσης, η ερευνήτρια/ συντονίστρια τους προέτρεψε να βρουν όμοια χαρακτηριστικά με αυτά των χρωμάτων που κληρώθηκαν. Το τετράδιο δόθηκε με αφορμή να το χρησιμοποιήσουν οι μαθητές ως ημερολόγιο ανάγνωσης και προσωπικών σκέψεων όταν δεν θα επιθυμούσαν να τα μοιραστούν μέσα στην ομάδα.

Στη τρίτη δραστηριότητα οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μία άσκηση με κύκλους παραπέμποντας σε θέματα και καταστάσεις με τα οποία επιθυμούσαν να ασχοληθούμε ως βασική θεματική για την εκάστοτε βιβλιοθεραπευτική παρέμβαση. Με βάση τις απαντήσεις των μαθητών δημιουργήθηκε το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό με το αντίστοιχο περιεχόμενο διερεύνησης.

Η τέταρτη άσκηση κλήθηκαν να συμμετέχουν σε μία βιωματική άσκηση, ονομαζόμενη «θυρέος». Στην πράξη, συμπληρώνουν το προσωπικό τους έμβλημα εκφράζοντας τα ενδιαφέροντα τους, τα όνειρα τους και τους μελλοντικούς τους

⁸⁴ Το **καφέ** είναι το χρώμα της γης, της ισορροπίας και της σταθερότητας. Οι άνθρωποι που διαλέγουν αυτό το χρώμα, είναι συνήθως πρακτικοί, ισορροπημένοι κι απλοί. Το **μπλε** είναι το σύμβολο της ειρήνης, της ηρεμίας και του ονείρου. Οι άνθρωποι που τους αρέσει το μπλε χρώμα, χαρακτηρίζονται από ψυχραιμία, ονειροπόληση, αφοσίωση, οργάνωση, νοσταλγία και ειλικρίνεια. Το **πράσινο** συμβολίζει τη πίστη, τη φύση και την αρμονία. Οι άνθρωποι που επιλέγουν το πράσινο είναι ειρηνικοί, αποφεύγουν τις διαμάχες κι αγαπούν την άνεση, τη θαλπωρή και την ισορροπία. Το **πορτοκαλί** συμβολίζει την ευδαιμονία και την υγεία. Οι άνθρωποι που αγαπούν το πορτοκαλί χρώμα, χαρακτηρίζονται από διασκέδαση, άνεση, αφθονία, θέρμη, κοινωνικότητα, δυναμισμό και ανεξαρτησία. Το **κίτρινο** είναι το χρώμα του ήλιου, του στοιχείου που μας δίνει ζωή. Αυτοί που δείχνουν προτίμηση στο κίτρινο χαρακτηρίζονται από ζωντάνια κι ενεργητικότητα, είναι επικοινωνιακοί, ευτυχείς κι αγαπούν τη διασκέδαση και την καλοπέραση. Το **Κόκκινο** θεωρείται το **χρώμα του έρωτα** και εκείνοι που το διαλέγουν, χαρακτηρίζονται από πάθος, ενεργητικότητα και αυθόρμητισμό. Επίσης έχει παραλληλιστεί και με την επιθετικότητα, τη δύναμη, την φιλοδοξία και την επαναστατικότητα. Βλ. στο: <http://www.filosofopoulos.com/el/blog/13-psychologia-chromaton> και http://lifepositive.gr/psixologia/psixologia_xromaton .

στόχους. Μέσα από αυτά έχουμε τη δυνατότητα να ανακαλύψουμε ένα μέρος του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του κάθε συμμετέχοντα.

Τέλος, αφού ενημερώθηκαν μερικώς για τη διαδικασία της έρευνας, ζητήθηκε η εθελοντική συμμετοχή τους και ενώ αρχικά συμφώνησαν εφτά⁸⁵ μαθητές, που συγκεντρώθηκαν στην Α.Σ., στο τέλος όμως έμειναν πέντε συμμετέχοντες.

2.5.3 Β΄ Φάση της έρευνας: Εκπαιδευτική Παρέμβαση

Εφαρμογή της αλληλεπιδραστικής βιβλιοθεραπείας σε έγκλειστους μαθητές

Η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας, στη συγκεκριμένη περίπτωση, είχε ως στόχο να αναδείξει την κοινωνιοσυναισθηματική γλωσσική έκφραση των κρατουμένων μαθητών μέσω της λογοτεχνίας, της ποίησης και της μουσικής. Ως μέθοδο επιλέξαμε την αλληλεπιδραστική βιβλιοθεραπεία καθώς τα μέλη επηρεάζουν το ένα το άλλο και ανταποκρίνονται στις επιδράσεις που δέχονται κατά τη διαδικασία του προβληματισμού, της συναισθηματικής έκφρασης και της δράσης. Οι συναισθηματικές ανάγκες της ομάδας αποδείχθηκαν πολύ πιο ισχυρές, κατά την άποψη μου, από τις γνωστικές καθώς ένα ποσοστό των έγκλειστων μαθητών βιώνουν την απόρριψη και την κοινωνική απομόνωση σε πολλά επίπεδα.

Οι φυλακές είναι ένας θεσμός που παραπέμπει στην πειθαρχία, τον έλεγχο και την τιμωρία. Η τιμωρία επιδρά βαθύτερα στην καρδιά, στη σκέψη, στη θέληση και στο θυμικό, πλήττοντας έτσι την ψυχή περισσότερο από το σώμα.⁸⁶ Με τη βιβλιοθεραπεία, οι συμμετέχοντες μπορούν να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους είτε μέσω της ελεύθερης συζήτησης είτε μέσω των γραπτών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, η μέθοδος τους βοηθά να δουν τα συναισθήματα τους (εξωτερικεύοντας καταπιεσμένα συναισθήματα), να συλλάβουν τη πολυπλοκότητα της ανθρώπινης σκέψης και συμπεριφοράς και να δουν διαφορετικούς τρόπους ζωής. Σε δραστηριότητες που διεξήχθησαν οι μαθητές εκφραστήκαν και γραπτώς για καταστάσεις και συναισθήματα που τους απασχολούν. Η «συναισθηματική» γλώσσα κυριάρχησε σχεδόν σε όλα τα γραπτά. Αυτό θα το αναλύσουμε στο κεφάλαιο όπου παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας.

⁸⁵ Ο διευθυντής του σχολείου, κος Διαμαντός έστειλε στην Κ.Υ. μία λίστα με δέκα άτομα συμμετέχοντες, οι οποίοι παρακολουθούσαν την Α' Γυμνασίου, ο λόγος ήταν σε περίπτωση διαρροής ή μη επιθυμίας συμμετοχής να συμπληρωθεί το επιθυμητό δείγμα των έξι ατόμων. Στην Α.Σ. ήρθαν στο σύνολο εφτά μαθητές, εκ των οποίων ο ένας δεν ήξερε να γράφει και παρόλο που δήλωσε την επιθυμία του να συμμετέχει αποχώρησε σχεδόν από την αρχή, όπως και στη τρίτη συνάντηση ο Ορέστης ζήτησε να φύγει. Στο τέλος, μείνανε πέντε μαθητές.

⁸⁶ Βλ. Φουκώ, Μ. (1989), *Επιτήρηση και Τιμωρία. Η Γέννηση της φυλακής*, Αθήνα: Κέδρος/Ράππα, σ. 26.

Οι συναντήσεις σχεδιαστήκαν και οργανώθηκαν βάσει του ομαδοσυνεργατικού μοντέλου διδασκαλίας με έμφαση στη κοινωνιοσυναισθηματική αγωγή αναπαράγοντας γραπτό υλικό από δημιουργικές δραστηριότητες αναδεικνύοντας τις βιωματικές καταστάσεις και τα συναισθήματα των συμμετεχόντων.

Η ελεύθερη συνειρμική συζήτηση κυριάρχησε σε όλο το φάσμα της διαδικασίας και τη θεωρούμε μια έξυπνη τεχνική παραγωγής προφορικού λόγου γιατί βοηθάει αρκετά τους συμμετέχοντες της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας να εκφράζονται με θάρρος, όπως δηλώνει και ο McLeish (1973) «*κατά τη συζήτηση, οι εκπαιδευόμενοι ανακαλύπτουν ότι έχουν δεδομένες ή ακόμα και ιδιοσυγκρασιακές αντιδράσεις σε προβλήματα, καταστάσεις ... ότι επιβραδύνουν τις ικανότητες τους για την επίλυση προβλημάτων. Καμία άλλη μέθοδος δεν τους παρέχει με τέτοιον τρόπο την κατανόηση της φύσης της γνώσης και της αυτογνωσίας. Πρόκειται για ένα άμεσο, προσωπικό βίωμα του μεταβαλλόμενου χαρακτήρα της εμπειρίας της δυσδιάκριτης φύσης των πιο βαθιά ριζωμένων πεποιθήσεων μας.*»⁸⁷

2.5.4 Το εκπαιδευτικό υλικό

Για την επίτευξη του στόχου της ταύτισης των συμμετεχόντων της έρευνας με καταστάσεις και συναισθήματα που βιώνουν, καταλυτικός παράγοντας ήταν οι απαντήσεις των ίδιων στην άσκηση με τους «κύκλους», ώστε να καταστεί δυνατόν η *εμβάθυνση* επί του εκάστοτε θέματος. Οι επόμενες τέσσερις συναντήσεις οργανώθηκαν και σχεδιάστηκαν βάση των τεσσάρων θεματικών εννοιών με το κατάλληλο λογοτεχνικό περιεχόμενο.

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δημιούργησε τις ακόλουθες θεματικές περιοχές :Επικοινωνία – Κατανόηση, Ελευθερία, Αγάπη, Αυτογνωσία, οι οποίες αντιστοιχούσαν στις τέσσερις συναντήσεις που θα είχαμε. Το αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό⁸⁸ απαρτιζόταν από αποσπάσματα έργων ή ποιήματα από τους: Χορχέ Μπουκάι, Έρμαν Έσσε – Κ. Καβάφης, Μενέλαος Λουντέμης και τέλος Ρόμπερτ Φίσερ – Κατερίνα Γώγου. Η επιλογή του εκπαιδευτικού υλικού έγινε και με τα ακόλουθα κριτήρια ώστε να προκαλεί και το ενδιαφέρον των μαθητών :

- το κείμενο να είναι σύντομο και περιεκτικό,
- η γλώσσα κατανοητή, και
- το ύφος απλό με συναισθηματικές διακυμάνσεις.

⁸⁷ Βλ. David J. (2001), *Μάθηση σε ομάδες*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 171.

⁸⁸ Βλ. Παράρτημα Ε', σ. 146.

Επίσης, να σημειώσουμε ότι η ερευνήτρια /συντονίστρια επέλεξε να κλίνει ή να ανοίγει την εκάστοτε συνάντηση με ακουστικό υλικό, δηλαδή με τραγούδια. Πιστεύουμε ότι η χρήση της μουσικής στη βιβλιοθεραπευτική παρέμβαση είναι μία τεχνική που προκαλεί έντονα συναισθήματα και επηρεάζει την κατάσταση της συνείδησης. *Το πρώτο πράγμα που μας έλκει στη μουσική είναι συνήθως η ιδιότητα της να υποβάλει ψυχικές διαθέσεις και να εκμαιεύσει συναισθηματικές αντιδράσεις.*⁸⁹ Η μουσική αφυπνίζει τη φαντασία, τις μνήμες, τα συναισθήματα και ενεργοποιεί τη δημιουργικότητα.

Στη παρούσα περίπτωση το μουσικό υλικό που επιλέχτηκε⁹⁰ είχε άμεση σύνδεση και αναφορά με την εκάστοτε θεματική ενότητα που διαπραγματευτήκαμε. Στόχος, όπως και στη βιβλιοθεραπεία, ήταν η μουσική ως αντικείμενο ταύτισης ώστε να ανταποκρίνεται στη ψυχολογική κατάσταση και διάθεση των μαθητών. Σύμφωνα με τη θεωρία της μουσικοθεραπείας, η μουσική μπορεί να παίξει τον ρόλο *«ενός πολύ ευαίσθητου οδηγού για τη διερεύνηση της πολύπλοκης ατομικής κλίμακας των συγκινησιακών και συναισθηματικών αντιδράσεων του ατόμου, των συνειδητών και υποσυνειδητών προβληματισμών του»*.⁹¹

Τέλος, το εκπαιδευτικό υλικό το οποίο διανεμήθηκε στους μαθητές ήταν σε φωτοτυπημένα αντίγραφα.

⁸⁹ Βλ.: McClellan, R. (1997), *Οι θεραπευτικές δυνάμεις της Μουσικής. Ιστορία, Θεωρία & Πρακτική*. Αθήνα: Faggoto. Β' εκδ. σ. 132.

⁹⁰ Κρίθηκε κατάλληλο λόγω του νεαρού της ηλικίας των μαθητών της έρευνας να επιλεχτούν τραγούδια από τη σύγχρονη ελληνική μουσική σκηνή ώστε να ανταποκρίνονται στα μουσικά τους ακούσματα. Βλ. Παραρτημα Ε', σ. 146.

⁹¹ Βλ.: Πρίνου - Πολυχρονιάδου Α. (1995), *Μουσική και Ψυχολογία. Εισαγωγή στη Μουσικοθεραπεία*, Αθήνα: Θυμάρι. Γ' εκδ., σ. 43.

3. Αξιολόγηση της ανταπόκρισης των μαθητών ως προς τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία

Σε αυτήν την ενότητα θα προσπαθήσουμε μέσω της ερμηνευτικής μας προσέγγισης να δώσουμε μία εικόνα σχετικά με την ανταπόκριση των μαθητών στη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία μάθησης ώστε να προβούμε σε παρατηρήσεις για την αποτελεσματικότητα της μεθόδου ως διδακτική τεχνική.

Οι παράγοντες που θα εξετάσουμε για να αξιολογήσουμε την αποτελεσματικότητα της μεθόδου ως διδασκαλία είναι:

- η συμπεριφορά κατά τη διάρκεια του μαθήματος,
- η αντίδραση τους σε σχέση με τα διδακτικά υλικά,
- η ανταπόκριση τους σε σχέση με τον ήρωα ή με την κατάσταση του αναγνωστικού βιβλιοθεραπευτικού υλικού.
- Επίσης θα διαπραγματευτούμε και τη κοινωνική αλληλεπίδραση σε σχέση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και με το συντονιστή της διαδικασίας.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι το μάθημα γίνεται σε φυλακές στις οποίες επικρατούν ιδιαίτερες συνθήκες και στάσεις.

Για να είναι η ερευνά μας όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστη, ώστε να μην επηρεαστεί ενδεχομένως από υποκειμενικά κριτήρια από τη μεριά της ερευνήτριας, λόγω της προσωπικής της εμπλοκής με το ρόλο της συντονίστριας, ζητήθηκε από την εξωτερική παρατηρήτρια που συμμετείχε στη διαδικασία να συμπληρώσει τα ίδια φύλλα παρατήρησης για τους μαθητές με την ερευνήτρια / συντονίστρια, ως προς τις παραπάνω διαδικασίες, καθώς κρίνεται πιο αντικειμενική. Στις παρακάτω ενότητες θα παρουσιάσουμε τη στάση των συμμετεχόντων της έρευνας μέσα από την οπτική γωνία της ερευνήτριας/συντονίστριας βασιζόμενοι όμως και στις σημειώσεις της εξωτερικής παρατηρήτριας για να έχουμε μία ασφαλέστερη προσέγγιση και παρουσίαση των όποιων συμπερασμάτων που θα προκύψουν.

Ας σημειωθεί ότι στην πρώτη συνάντηση το δείγμα αντιστοιχεί σε τρία άτομα, στη δεύτερη σε έξι και στις υπόλοιπες σε πέντε. Επίσης, για την ενίσχυση των ισχυρισμών μας ή συμπερασμάτων για οποιοδήποτε ζήτημα θα χρησιμοποιήσουμε αποσπάσματα ή αυτολεξεί μεταφορές από σημειώσεις πεδίου της εξωτερικής παρατηρήτριας και από το ημερολόγιο της ερευνήτριας/συντονίστριας. Αναφορές από σημειώσεις πεδίου και ημερολογίου θα αναφέρονται αντίστοιχα με τον συμβολισμό (ΣΜ) και (Η).

3.1 Η συμπεριφορά των εμπλεκομένων της έρευνας κατά την βιβλιοθεραπευτική διαδικασία.

Ουσιαστικά από την δεύτερη βιβλιοθεραπευτική συνάντηση μπορέσαμε να έχουμε μια πιο μεστή και ολοκληρωμένη εικόνα, η οποία ολοκληρώθηκε με τη λήξη της έρευνας, και αφορά γενικότερα την στάση και τη συμπεριφορά των συμμετεχόντων στη διάρκεια των μαθημάτων. Ο λόγος είναι ότι στις 8 Μαρτίου 2012 είχαν κληθεί να παραστούν στο μάθημα μόνο οι Ορφέας, Αχιλλέας και Έκτορας γιατί την Τρίτη 6 Μαρτίου 2012 υπήρξε μία φασαρία μεταξύ βορείων και νοτίων Αλβανών και κάποιοι υπάλληλοι δίστασαν λόγω της ώρας να κατεβάσουν αυτούς που ζουν στον β' όροφο (ΣΠ). Υποθέτουμε λόγω της απουσίας των Ιάσονα, Οδυσσέα και Ορέστη, ότι ενεπλάκησαν σε αυτή την διένεξη και δεν τους επέτρεψαν προφανώς να έρθουν στο μάθημα για να αποφύγουν οι υπάλληλοι περαιτέρω επεισόδια. Επίσης όταν ρώτησα τον Αχιλλέα για το πώς ήταν η εβδομάδα του μου απάντησε «*άσχημη*» (Η) λόγω του παραπάνω περιστατικού, κάτι το οποίο δηλώνει και την σοβαρότητα της κατάστασης.

Στην πρώτη συνάντηση η συνεργασία με τους Έκτορα, Αχιλλέα και Ορφέα κύλησε ομαλά, καθώς οι συμμετέχοντες είχαν άνεση με την διαδικασία μάθησης καθώς στην διάρκεια της ανάγνωσης ήταν προσεχτικοί και διάβαζαν μαζί μου το αντίστοιχο κείμενο (ΣΠ). Επίσης δεν διέκοπταν τον συνομιλητή τους και άκουγαν τα επιχειρήματα και τις απόψεις ο ένας του άλλου στον μετέπειτα βιβλιοθεραπευτικό διάλογο. Ειδικά (Η), «Ο Ορφέας δεν διακόπτει όταν μιλάει ο άλλος, παίρνει τον λόγο όταν του δοθεί και δεν κάνει σχόλια όταν μιλάει ο Έκτορας ή ο Αχιλλέας. Οι δύο τελευταίοι δημιουργούν στην πορεία γόνιμο διάλογο, ακούει ο ένας τον άλλον αν και έχουν διαφορετικές γνώμες. Σε αυτή τη διαδικασία ο Ορφέας δεν συμμετέχει πολύ εκτός αν του παροτρύνω εγώ να τοποθετηθεί πάνω στον διάλογο των Έκτορα και Αχιλλέα. (...) Σε γενικές γραμμές ακούνε τι τους λέω, δεν διακόπτουν με θράσος τον συνομιλητή τους.»

Από την δεύτερη συνάντηση και μετά εντοπίσαμε αλλαγές στην βιβλιοθεραπευτική συνεργασία καθώς τρεις προσωπικότητες εισήλθαν στη συνάντηση και το σκηνικό μεταβάλλεται. Ειδικά στη 2^η συνεδρία υπήρχε πολύ ένταση⁹² με αποτέλεσμα να υπάρχει αλλαγή στη διάθεση των εμπλεκομένων.

⁹² Βλ. Παράρτημα Α', σ. 92,93.

Παρατηρήθηκε μία δυσφορία από μέρους του *Ορφέα*, η οποία έγινε εμφανής όταν η εξωτερική παρατηρήτρια σχολίασε ότι ενδεχομένως να νιώθει άσχημα ή εκτός ομάδας, αφού η υπόλοιποι στην ομάδα μιλάνε αλβανικά. Σε αυτό το σημείο οι υπόλοιποι συμμετέχοντες τοποθετήθηκαν αρνητικά καθώς δημιουργήθηκε μία παρεξήγηση από την οποία αναδείχτηκε έντονα η αντιπάθεια του *Οδυσσέα* προς το πρόσωπο του *Ορφέα*. Παρόλο που ο *Ορφέας* δέχτηκε λεκτική επίθεση, η συμπεριφορά του δεν άλλαξε και από την αρχή μέχρι το τέλος της έρευνας, σεβάστηκε τις διαδικασίες και την ομάδα του.

«Μιλάνε Αλβανικά μεταξύ τους ... πολλή ώρα, μάλλον επίτηδες» και

«*Ιάσοντας*: Μιλά πολύ δυνατά, αποσπώντας την προσοχή των άλλων. Κοροϊδευτικός, Σηκώνεται. Μιλάνε διαρκώς αλβανικά. Σπυριδούλα: «*Σεβόμαστε τους άλλους*».

Ορφέας δυσφορεί και θέλει να βγει για νερό. Η Σπυριδούλα ρωτά εμένα αν μπορεί να βγει. Σχολίασα ότι ενδέχεται να νιώθει άσχημα ή εκτός ομάδας, αφού η ομάδα μιλά αλβανικά. Ο *Οδυσσέας* θύμωσε. Ο *Αχιλλέας* είπε ότι δεν μίλησε προσβλητικά. Ο *Οδυσσέας* σχολιάζει ότι ο *Ορφέας* είναι στο παράρτημα με τους Αλβανούς ρουφιάνους», (ΣΠ).

Επίσης αναδεικνύεται από το παραπάνω απόσπασμα και η στάση του *Ιάσωνα* μέσα στο μάθημα, ο οποίος παρουσιάζεται να έχει άστατη συμπεριφορά και μέτρια προσαρμογή στις διαδικασίες, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται και ο *Έκτορας*, ο οποίος γενικά ήταν πολύ συνεργάσιμος. «*Ιάσοντας* δυάδα με *Έκτορα*. Ο *Έκτορας* μιλά στον *Ιάσωνα*, ακούμε αυτούς αντί την Σπυριδούλα που μιλά», «ο *Ιάσοντας* σχόλια σε *Έκτορα*» (ΣΠ).

Να αναφέρουμε ότι στην τρίτη συνάντησή μας ο *Ιάσοντας* έκανε δύο εξόδους από το μάθημα διατηρώντας μία συμπεριφορά η οποία τον εμφανίζει υπερκινητικό και ενώ γνωρίζει τις διαδικασίες μάθησης δεν τις ακολουθεί, έχει τους δικούς του, προφανώς όρους. Παρόλα αυτά εντοπίσαμε αλλαγή στην συμπεριφορά του την τελευταία μέρα καθώς ήταν αρκετά ήσυχος σε σχέση με τις προηγούμενες συναντήσεις και δεν δημιούργησε κάποιο θέμα. «*Όλοι* είπαν από κάτι έκτος του *Ιάσωνα*. Τον παρότρυνα να μας πει κάτι αλλά απάντησε « *Δεν θέλω να μιλάω, μόνο να σε ακούω*», (ΣΠ).

Θα ήταν άδικο να μην αναφέρουμε ότι υπήρχαν στιγμές που ήταν προσεκτικός κατά την διάρκεια του μαθήματος και παρακινούταν μόνο όταν κάτι του κέντριζε τον ενδιαφέρον και παρατηρήθηκε ότι μπορούσε να συνεργαστεί καλά μέσα στην ομάδα της βιβλιοθεραπείας. Ενδεικτικά: «ο *Έκτορας* κάνει ανάγνωση. Δυσκολίες σε κάποιες λέξεις, ο *Ιάσοντας* τον διορθώνει» και «*Ιάσοντας*: *Εγώ δεν θα λύσω το πρόβλημα του Ντέμιαν ή θα προτιμούσα να το χε κάνει*», (ΣΠ).

Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες, Οδυσσέας, Έκτορας, Αχιλλέας και Ορφέας διατήρησαν σε γενικές γραμμές μία σταθερή συμπεριφορά, σεβόμενοι τις διαδικασίες μάθησης και συνεργάστηκαν αρκετά καλά. Να σημειώσουμε ότι στην δεύτερη συνάντηση αποχώρησε ο Ορέστης από την ομάδα της βιβλιοθεραπείας, ενδεχομένως δεν μπορούσε να προσαρμοστεί στο κλίμα ή ένιωθε εκτός ομάδας: « Ο Ορέστης θέλει αν φύγει δεν νιώθει καλά», (ΣΠ).

Γενικά την τελευταία μέρα⁹³ η διάθεση όλης της ομάδας δεν ήταν στα ίδια επίπεδα όπως τις προηγούμενες φορές, «το ένιωθα όση ώρα διάβαζα το κείμενο, ήταν ήσυχoi και όχι ζωηροί», (Η) και «πάντως είναι ήσυχoi», (ΣΠ). Η αλλαγή στην διάθεση τους φάνηκε έντονα στη στάση του *Οδυσσέα* και του *Ιάσονα*, (βλέπε παραπάνω). Ο Οδυσσέας την τελευταία μέρα δεν είχε διάθεση για εμπλοκή στις διαδικασίες μάθησης. Ειδικά αναφέρει τη τελευταία μέρα: «*Εδώ φεύγεις, τι θα διαβάσουμε;*», (ΣΠ).

Επιπλέον, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι υπήρχαν κάποιοι συμμετέχοντες οι οποίοι αποχωρούσαν πριν τελειώσει η διαδικασία. Ο *Ορφέας*, συγκεκριμένα, έφυγε πριν τη λήξη της διαδικασίας στη δεύτερη και τρίτη συνάντηση γιατί συμμετέχει και στο πρόγραμμα του ΚΕΘΕΑ «*Στροφή*», το οποίο διεξάγεται την ίδια ώρα και μέρα με την έρευνα, «(...)Ο Ορφέας θα φύγει (για τη Στροφή) και θα τα φέρει την άλλη φορά. Μαζεύει τα πράγματα του και φεύγει(...)». Στην τελευταία συνάντηση έφυγε πριν τη λήξη ο *Οδυσσέας* για δικού τους λόγους, «Ο Οδυσσέας πρέπει να φύγει νωρίς, ήρθε για να την αποχαιρετήσει», (ΣΠ) και «Ο Οδυσσέας μου είπε ότι στις 15.00 θα έφευγε «*Έχω δουλειά*», *είπε*», (Η).

Τέλος, όσον αφορά την έγκαιρη προσέλευση των συμμετεχόντων στο μάθημα δεν ήταν πάντα στην ώρα τους καθώς το θέμα είναι πιο πολύ διαδικαστικών φυλακών και όχι των μαθητών. Συμπερασματικά δε μπορούμε να καταγράψουμε ως αρνητική την στάση τους προς την καθυστερημένη προσέλευση τους κάποιες φορές στην διαδικασία της βιβλιοθεραπείας.

Ενδεικτικά:

«(...)Πήγε 14.10 δεν ήρθαν οι άλλοι.(...) Ο Αχιλλέας ζήτησε να επιβεβαιωθεί αν είχαν φωνάξει τους υπόλοιπους, πήγαμε, τους είχαν φωνάξει.(...) . Ήρθαν Οδυσσέας και Ιάσωνας, είπαν ότι τώρα τους φώναξαν, ήρθε και ο Έκτορας», (ΣΠ).

⁹³ Βλ. Παράρτημα Α', σ. 101 -105.

3.2 Αντίδραση των εμπλεκόμενων της έρευνας σε σχέση με τα διδακτικά υλικά

Σε αυτήν την ενότητα θα παρουσιάσουμε την σχέση των συμμετεχόντων της έρευνας με τα διδακτικά υλικά που χρησιμοποιήσαμε κατά την διάρκεια της βιβλιοθεραπείας καθώς μέσα από την στάση τους έχουμε την δυνατότητα να αξιολογήσουμε το ενδιαφέρον τους ως προς αυτά.

Σε γενικές γραμμές η αντίδραση των συμμετεχόντων ως προς το εκπαιδευτικό υλικό ήταν ικανοποιητική, το μελετούσαν, έπαιρναν το υλικό που τους μοίραζα και το κρατούσαν στο φάκελο τους.

Συγκεκριμένα στην πρώτη συνάντηση το αλληγορικό παραμύθι του Χορχέ Μπουκάι βοήθησε τους συμμετέχοντες να κατανοήσουν την ουσιαστική έννοια της επικοινωνίας και της κατανόησης μεταξύ των ανθρώπων. Ο Αχιλλέας αναρωτήθηκε πότε άραγε να γράφτηκε αυτή η ιστορία (ΣΠ), που δηλώνει ότι του άρεσε η συγκεκριμένη ιστορία. Επίσης ο Έκτορας στην συνέχεια της συζήτησης μας ανέφερε ότι δεν καταλαβαίνει για το τι μιλάμε (ΣΠ) αλλά δεν κατάθεσε τα όπλα και προσπάθησε να δει μέσα από ένα δικό του παράδειγμα αν κατάλαβε περί τίνος μιλάγαμε. Το γεγονός ότι ο Έκτορας μπήκε από μόνος του στην διαδικασία να κατανοήσει περί τίνος μιλάμε χωρίς να τον έχω προτρέψει δείχνει το ενδιαφέρον του για το συγκεκριμένο διδακτικό υλικό.

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες, *Αχιλλέας* και *Ορφέας*, είχαν σταθερή συμπεριφορά προς το εκπαιδευτικό υλικό καθώς τα μελετούσαν με ενδιαφέρον, τα κρατούσαν και τα χρησιμοποιούσαν. Ειδικά ο Ορφέας ήταν ο πιο οργανωμένος καθώς κάθε φορά ερχόταν με τον φάκελο του εκτός από την πρώτη μας συνάντηση, (ΣΠ). Να σημειώσουμε ότι στην πρώτη συνεδρία ο Έκτορας με τον Ορφέα είχαν ξεχάσει να φέρουν το φάκελο τους: «(...) Μετά ο Έκτορας ήρθε χωρίς φάκελο (στο σχολείο), ο Ορφέας χωρίς φάκελο (στο κελί). (...) Ο Έκτορας με τον Ορφέα πηγαينوερχόταν για τον φάκελο (...)».

Σημαντικό είναι ότι στη 2^η συνεδρία κάποιοι από τους συμμετέχοντες επέστρεψαν το υλικό που αφορούσε τον Καβάφη λόγω ενός σχολίου που έκανα για τον σεξουαλικό προσανατολισμό του ποιητή. Παρατηρήσαμε ότι αποτελεί γλωσσικό ταμπού για τους έγκλειστους η οποιαδήποτε αναφορά στην ομοφυλοφιλία :

«(...) Η Σπυριδούλα το συνδέει με την απομόνωση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού του Καβάφη και αυτό τους ενοχλεί. Ένας ήθελε να επιστρέψει το κείμενο του. Έπαψαν να ταυτίζονται. Ιάσοντας: «τα χω πάρει τώρα που μου το πες

αυτό». Η Σπυριδούλα συνδέει τα τείχη με έλλειψη επικοινωνίας κλπ και με όσα είχε πει ο Οδυσσέας. Δεν θέλουν (πιο πολύ ο Ιάσοντας) να σχολιάσουν τι έγραψε ένας ομοφυλόφιλος», (ΣΠ).

«Τους είπα ότι λόγω της σεξουαλικής επιλογής του, ο Καβάφης βίωσε κοινωνική απομόνωση και ενδεχομένως είναι ένας από τους λόγους για τον οποίο αναφέρεται σε αυτή. ΤΙ ΤΟ ΘΕΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΠΑ, έγινε πανικός. Απορρίψανε τον Καβάφη και του βάλανε «τείχος». Το ξεκίνησε ο Ιάσοντας με τον Οδυσσέα και ο Έκτορας επηρεάστηκε. Ο Αχιλλέας δεν πήρε θέση σε αυτό. Τους εξήγησα ότι δεν διαπραγματευόμαστε το θέμα της ομοφυλοφιλίας αλλά τα τείχη που μας βάζουν οι άλλοι, πχ μέσα από τον ρατσισμό, τα «τείχη» της φυλακής και του εγκλεισμού αλλά παρέμειναν αρνητικότεροι στο να συνεχίσουμε. Προσπάθησα και κατεύθυνα τη συζήτηση, μέσα από κάποιους στίχους που διάβασα, στην ελευθερία της έκφρασης και των κινήσεων», (Η).

Όσον αφορά τους Ιάσωνα και Οδυσσέα είχαν μία ακανόνιστη συμπεριφορά με τα διδακτικά υλικά, άλλοτε ασχολούνταν μαζί τους και άλλοτε απλά τα κοιτάζανε χωρίς να ασχολούνται παραπάνω μαζί τους. Για παράδειγμα την ημέρα που αποχώρησε ο Ορέστης από την βιβλιοθεραπευτική διαδικασία ο Ιάσοντας του λέει να πάρει και τα δικά του πράγματα, αναφερόμενος στον φάκελο του, καθώς δεν τα χρειάζεται παραπάνω,(ΣΠ), ενώ την ημέρα που διαπραγματευτήκαμε το θέμα της αγάπης σχολίασε μαζί με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες ότι ήταν ωραίο το τραγούδι που ακούσαμε (ΣΠ).

3.3 Ανταπόκριση εμπλεκόμενων της έρευνας σε σχέση με τον ήρωα ή την κατάσταση του αναγνωστικού βιβλιοθεραπευτικού υλικού.

Οι εμπλεκόμενοι εκφράστηκαν ελεύθερα χωρίς προκατάληψη, τονίζοντας ιδιαίτερα και θέματα που τους απασχολούσαν π.χ. τον Αχιλλέα τον προβληματίζε ιδιαίτερος το στίγμα του αποφυλακισμένου, «(...)Ο Αχιλλέας σκέφτεται πως θα τον δουν στην γειτονιά». Επίσης θα αναφέρουμε άλλο ένα παράδειγμα που αφορά την τελευταία συνάντηση όταν μιλήσαμε για το Μονοπάτι της Αλήθειας, και στο σημείο όπου τον πρωταγωνιστή θα τον περίμεναν από την άλλη μεριά ο Αχιλλέας έβαλε τον εαυτό του στην θέση του. Σχολίασε επί τούτου ότι αυτόν δεν τον περιμένει κανείς, στην ουσία μέσα από αυτή την απάντηση έθιξε την μοναξιά του και ότι δεν έχει κανέναν για στήριγμα όταν θα βγει από την φυλακή.

Κατά την διάρκεια της βιβλιοθεραπευτικής συζήτησης αρκετοί συμμετέχοντες εξέφρασαν τις προσωπικές τους απόψεις επί του εκάστοτε θέματος μέσα από προσωπικά τους παραδείγματα και βιώματα. Ο Ορφέας για παράδειγμα όταν διαπραγματευτήκαμε το θέμα της αγάπης μίλησε για τον έρωτα του για την παιδική του φίλη την Μ., «Ο Ορφέας μιλάει για την εμπειρία του με τη φίλη του που την αγαπά έξι χρόνια και ο Έκτορας διαμαρτύρεται: *«Την αγαπάς σαν φίλη»*. Εκείνος λέει ότι σιγά σιγά την ερωτεύτηκε και ότι τα τελευταία δύο χρόνια τη σκέφτεται συνέχεια.», (ΣΠ).

Ο Έκτορας ανταποκρίνεται γενικά καλά σε σχέση με τα ζητήματα, εστιάζοντας κάποιες φορές σε σημεία του λογοτεχνικού περιεχομένου, όπως το ότι σχολιάζει το μπλέξιμο του Ντέμιαν και πως νιώθει ο πρωταγωνιστής, στη δεύτερη συνάντηση, (ΣΠ). Στην πρώτη συνάντηση Αχιλλέας, Έκτορας και Ορφέας εστίασαν σε σημεία του ποιήματος του Χορχέ Μπουκάι όπως στον Ορφέα άρεσε το να *«βασίζεσαι πάνω μου»*, στον Έκτορα *«να με αγκαλιάζεις χωρίς να με σφίγγεις»* και στον Αχιλλέα *«να ξέρεις τις πλευρές μου που πιο πολύ σε ενοχλούν»*, (ΣΠ). Το να εστιάσουν σε σημεία του ποιήματος του Μπουκάι δηλώνει ότι ταυτίζονται με αυτά καθώς είναι πράγματα που αποζητούν και αναζητούν από τους άλλους. Στην ουσία και οι τρεις συμμετέχοντες αναγνωρίζουν στο ποίημα αυτό δικά τους συναισθήματα και αιτήματα.

Από την άλλη πλευρά ο Ιάσοντας, ο οποίος παρέμβαινε συχνά διασπαστικά στην ομάδα, ενεπλάκη στο κομμάτι αυτό ιδιαίτερος θετικά καθώς ανταποκρινόταν αρκετά καλά, εκφράζοντας και δικές του απόψεις και συναισθήματα: *«(...) Ιάσοντας: «Έχω κόντρα με τον εαυτό μου. Πρέπει να μπει το αστέρι για να φτιάξει τις συνθήκες»*. Στο σχόλιο της Σπυριδούλας ότι κάθε εμπόδιο για καλό είναι ο Ιάσοντας απαντάει: *«Κάθε εμπόδιο μας καταστρέφει»*. Αναφέρει στην τρίτη συνάντηση ότι δεν του αρέσει το θέμα

της αγάπης αλλά τοποθετείται και λέει: *«Δεν έχω αγαπήσει ποτέ, αισθήματα όμως έχω»*, (ΣΠ), μια εξομολογητική στην ουσία αναφορά για το πώς αντιμετωπίζει το θέμα της αγάπης, όπως και όταν ακούει τη λέξη εμπιστοσύνη και για το έμπρακτο της αγάπης από τον Ορφέα γελάει.

Τέλος, ο Οδυσσέας έκανε πολλές φορές εύστοχα σχόλια όπως όταν παρομοίωσε την κατάσταση του Ντέμιαν με τη δική τους αναφέροντας χαρακτηριστικά *«Σαν να θέλει να ναι σαν και εμάς»*, αναγνωρίζοντας κοινά στοιχεία στη κατάσταση του Ντεμιαν με αυτή των συμμετεχόντων. Δεν ταυτίζεται με τον ήρωα που είπε ψέματα ότι έχει κλέψει για να φάνει «μάγκας» στα μάτια του Κρόμμερ, και ισχυρίζεται ότι: *«Μάγκας έτσι δεν γίνεσαι. Ή το κάνεις ή όχι. Αν είναι να κλέψω, θα κλέψω»*. Στην τρίτη συνάντηση, ο Οδυσσέας, όσο αφορά αυτό το θέμα ανταποκρινόταν γενικά και υπήρχαν στιγμές που δεν ήταν μέσα στο θέμα της συζήτησης. Ο λόγος είναι η αλλαγή στην ψυχολογία του καθώς εκείνη τη μέρα είχε περάσει από το Πειθαρχικό Συμβούλιο και φάνηκε ότι τον απασχολούσε πολύ αυτό το θέμα: *«μετά λέει για τον Εισαγγελέα, για τον οποίο ο Οδυσσέας δεν είναι καλό παιδί (: θέμα κακής διαγωγής που συνδέεται με το Πειθαρχικό Συμβούλιο)»*, (ΣΠ).

3.4 Κοινωνική Αλληλεπίδραση των εμπλεκόμενων της έρευνας

3.4.1 Σε σχέση με τους άλλους συμμετέχοντες της έρευνας

Σε αυτήν την μικρή ενότητα θα παρουσιάσουμε την επικοινωνιακή λειτουργία των εμπλεκόμενων της έρευνας και κατά πόσο επέδρασε η βιβλιοθεραπευτική παρέμβαση στην μεταξύ τους σχέση. Η έρευνα διήρκησε λίγο ώστε να δομηθεί η έννοια της ομάδας με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στη συνείδηση των συμμετεχόντων και να λυθούν ενδεχομένως, οι μεταξύ τους διαφορές. Είναι γνωστό ότι υπάρχουν άγραφοι κανόνες μέσα στη φυλακή, οι οποίοι προσδιορίζουν και τη στάση και τη συμπεριφορά μεταξύ των κρατουμένων.

Όσο αφορά τους συμμετέχοντες, η μεταξύ τους σχέση όπως είναι φυσικό, προϋπήρχε λόγω του κοινού εγκλεισμού και ήδη είχαν δημιουργηθεί «ομάδες» στις οποίες ανήκε ο κάθε εγκλειστος. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε έντονα η ειρωνική διάθεση του Οδυσσέα απέναντι στον Ορφέα, η οποία δεν άλλαξε μέχρι και τη λήξη της βιβλιοθεραπευτικής παρέμβασης. Ενδεικτικά από τις σημειώσεις πεδίου: *«(...) Ο Οδυσσέας σχολιάζει θυμωμένα ότι ο Ορφέας είναι στο παράρτημα με Αλβανούς ρουφιάνους» και «(...) Ο Οδυσσέας ειρωνεύεται σκληρά τον Ορφέα»*.

Σε όλη τη διάρκεια της έρευνας ο Ιάσοντας ήταν το ανήσυχο πνεύμα της ομάδας επηρεάζοντας τη διαδικασία μάθησης όπως και κάποιους από τους συμμετέχοντες: «(...) Ο Ιάσοντας ειρωνεύεται και μιλά μουρμουριστά στον Αχιλλέα, κοιτά τους άλλους, δίνοντας το έναυσμα στους άλλους να γελάσουν και αυτοί» και «Ιάσοντας: Μιλά πολύ δυνατά, αποσπώντας την προσοχή των άλλων. Κοροϊδευτικός. Σηκώνεται.», (ΣΠ). Για τους υπόλοιπους συμμετέχοντες δεν έχουμε να αναφέρουμε κάτι το οποίο να φάνηκε ότι επηρέασε αρνητικά τις σχέσεις της ομάδας της βιβλιοθεραπείας.

3.4.2 Σε σχέση με το συντονιστή της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας

Η επικοινωνία μεταξύ της συντονίστριας και των συμμετεχόντων της έρευνας χαρακτηρίζεται από το αίσθημα της αποδοχής και της εμπιστοσύνης καθώς οι τελευταίοι εκφραζόταν και συνεργαζόταν ελεύθερα μαζί της.

Οι φορές που ανταποκρίθηκαν λίγο αφορούσε πιο πολύ το κομμάτι των γραπτών δραστηριοτήτων ή λόγω συμβάντων που έλαβαν μέρος εκτός ομάδας, πχ: «(μπαίνοντας στο ΕΚΚΝΑ είδαμε τον Οδυσσέα στο Πειθαρχικό Συμβούλιο Φυλακής και μάθαμε ότι ήταν κατηγορούμενος για πειθαρχικό παράπτωμα. Τέθηκε από το Υπαρχοφυλάκιο θέμα αν θα του επιτραπεί να έρθει.)» Είναι λογικό η διάθεση του Οδυσσέα εκείνη την ημέρα να έχει επηρεαστεί καθώς τον απασχολούσε το πειθαρχικό και ό,τι θα ακολουθούσε μετά από αυτό.

Τέλος, η σχέση που δημιούργησαν οι συμμετέχοντες της έρευνας με την ερευνήτρια φαίνεται και στις απαντήσεις που έδωσαν για την αξιολόγηση της με το ρόλο της συντονίστριας της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας στο τέταρτο κεφάλαιο που ακολουθεί. Διαβάζοντας την αξιολόγηση τους μπορούμε να σχηματίσουμε μια πιο ολοκληρωμένη άποψη επί του ζητήματος καθώς συμπληρώνει την συγκεκριμένη υποενότητα.

3.5 Εκφραστικές Λειτουργίες που εξυπηρετούν στην ενίσχυση συνοχής και κατανόησης του βιβλιοθεραπευτικού διαλόγου

Ο βιβλιοθεραπευτικός διάλογος αποδείχτηκε ιδιαίτερα σημαντικός καθώς η απάντηση του ενός έδινε το κίνητρο στους υπόλοιπους να εκθέσουν τις απόψεις τους κι αντιστρόφως.

Ενδεικτικά: «(...)Ο Αχιλλέας επιμένει στην έννοια του χρόνου, «περιμένεις να γνωριστείς με τον άλλον». Έκτορας «Μιλάς, γνωρίζεις τον άλλον, σιγά- σιγά τον εμπιστεύεσαι τον άλλον. .του μιλάς και σου μιλάει και αυτός. Αλλιώς μόνο αυτός θα ξέρει εσένα. Και οι δύο να μιλάνε.»Αχιλλέας: «Με τα λόγια δεν καταφέρνεις κάτι. Τα πολλά λόγια είναι φτώχεια. Οι πράξεις μετράνε.»Ορφέας : «Σε μία φιλική σχέση δεν θα ανέλυα κάποια πράγματα όπως στην ερωτική σχέση» (...). (ΣΠ)

Αποδείχτηκε ότι αρκετοί από τους συμμετέχοντες βοηθούσαν στην εξέλιξη του διαλόγου με το να κάνουν συντονιστικές και προσανατολιστικές ερωτήσεις: «Οδυσσέας: «Την φοβάσαι την αγάπη;», «Ο Οδυσσέας θέτει το θέμα του να αγαπάς και ο άλλος να μην το καταλάβει ποτέ», Οδυσσέας: «Που καταλήγει αυτό;», Αχιλλέας απευθύνεται στον Έκτορα : «Δεν σε καταλαβαίνουν όλοι;» (ΣΠ).

Η ελεύθερη συνειρμική συζήτηση που ακολουθούσε μετά την ανάγνωση του εκάστοτε βιβλιοθεραπευτικού συνεισέφερε σ' έναν επικοινωνιακό διάλογο, ο οποίος έδινε αφορμή στον κάθε συμμετέχοντα να μοιραστεί ανοιχτά τις σκέψεις και τα συναισθήματα του. Επίσης η ένταση εμπλοκής στη συζήτηση αναδεικνύει το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων για τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία μάθησης,

«Ο Ιάσοντας λέει για την ομοφυλοφιλία «αυτοί θέλουν σκότωμα στη Γερμανία τους βάζουν σε φούρνους και τους καίνε. Μου το έχουν πει.». Η Σπυριδούλα μίλησε για τον Καιάδα και τη χρήση του στα αρχαία χρόνια. Οδυσσέας: « ο θεός τους έφτιαξε όλους και έχει το λόγω του. Έμενε ήθελε να με πάει στη φυλακή» (...)

Ο Ιάσοντας σηκώνει το χέρι και λέει: « αν είχαμε σεβασμό θα είχαμε πάει ψηλά, θα είχαμε γίνει δάσκαλοι και εμείς, φιλόλογοι, εγώ δεν το έκανα ούτε θα το κάνω». Ο Οδυσσέας για τον θεό που τους έφερε στη φυλακή «ακόμα πιστεύω σε Εκείνον».

Μιλάνε για την μοίρα και την προσωπική ευθύνη. Διαφωνεί ο Έκτορας στο ότι γράφεις τη Μοίρα σου μόνος, « εγώ θα χα γίνει ότι ήθελα. Άρχοντας», νιώθει ότι ο θεός τον τιμώρησε. Οδυσσέας: «δεν σε τιμωρεί μάθημα σου κάνει. Εγώ είχα σπίτι, δουλειά, οικογένεια και ήθελα πολλά λεφτά και έκανα παρανομίες. δεν φταίει ο θεός». Μεγάλη κουβέντα. (...) Ο Έκτορας σχολιάζει για τη κόλαση και τη τιμωρία, ο Ιάσοντας γελάει. Ερώτηση της Σπυριδούλας αν η κόλαση και ο παράδεισος αναφέρονται στη μετά θάνατον ζωή. Ο Έκτορας επιμένει: «γιατί τότε μια γιαγιά σου λέει παλιόπαιδο! να σε τιμωρήσει ο θεός!» (...)Οδυσσέας «μαζί του και εγώ, λέω όμως τι είναι το δίκιο». Καλούνται να σκεφτούν θετικά στο θέμα αυτό (παράδεισος, έξω..).Αχιλλέας: «δεν ξέρουμε αν υπάρχει παράδεισος ή κόλαση. Όλοι θα πεθάνουμε. Να δει ο καθένας πως θα πετύχει στη ζωή του», (ΣΠ).

3.6 Γενικά σχόλια

Η ανταπόκριση των συμμετεχόντων της έρευνας όπως φαίνεται και από την περιγραφή που δώσαμε σε αυτήν την ενότητα ήταν θετική. Σαφώς υπήρξαν κάποιες δυσκολίες στη διάρκεια της διαδικασίας αλλά αυτό υφίσταται λόγω και του ανθρώπινου παράγοντα και των συνθηκών εγκλεισμού που βιώνουν οι νεαροί συμμετέχοντες. Είναι ανθρώπινο να υπάρχουν συναισθηματικές διακυμάνσεις στη διάθεση των συμμετεχόντων, οι οποίες να επηρεάζουν τη στάση τους απέναντι στη διαδικασία.

Πέντε διαφορετικές προσωπικότητες, με διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο και «τσακισμένη» ψυχολογία λόγω της ιδρυματοποίησης, πλαισίωσαν την βιβλιοθεραπευτική παρέμβαση και συνεργάστηκαν αρκετά καλά. Δεν δίστασαν να εκθέσουν τις απόψεις τους, τις διενέξεις τους και τα συναισθήματα τους. Το ιδρυματικό περιβάλλον της φυλακής έχει έντονα κατασταλτικά στοιχεία με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν ερεθίσματα για τους νέους κρατούμενους να νιώσουν ελεύθεροι να εκφραστούν. Παρ' όλα αυτά πετύχαμε να μας εμπιστευτούν, να ανοιχτούν και να ανταποκριθούν άκρως ικανοποιητικά στη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία.

4. Αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας για τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία.

Στη παρούσα ενότητα παρατίθενται οι απαντήσεις των συμμετεχόντων της έρευνας ως προς το πώς οι ίδιοι αξιολογούν τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία. Από τη στάση τους παρατηρούμε ότι η βιβλιοθεραπευτική παρέμβαση τους βοήθησε να εμπλακούν ενεργά σε μία εσωτερική διεργασία για τον εαυτό τους και με τους γύρω τους. Επίσης, η επιτυχία της έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι οι συμμετέχοντες επιθυμούν να συνεχιστεί η ομάδα της βιβλιοθεραπείας και θα ήταν ωραίο οι συναντήσεις να ήταν πιο συχνές. Τέλος, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων της έρευνας ως προς το βιβλιοθεραπευτικό υλικό το οποίο χρησιμοποιήσαμε μας καθησυχάζουν εν μέρει ως προς την επιλογή των αποσπασμάτων που διαλέξαμε για εκπαιδευτικό υλικό.

Ειδικότερα:

A) Απαντήσεις εμπλεκόμενων της έρευνας για το αν τα μαθήματα ήταν ικανοποιητικά σε σχέση με τις προσδοκίες τους.

Θετική είναι η απάντηση και των πέντε συμμετεχόντων της έρευνας και μάλιστα ομόφωνη. Επίσης, οι απαντήσεις των εμπλεκόμενων σχετικά με αυτό το ζήτημα ενισχύεται και από τη στάση που δείχνουν για το περιεχόμενο των μαθημάτων. Ενδεικτικά από σημειώσεις πεδίου της εξωτερικής παρατηρήτριας: Αχιλλέας: « (...) Γιατί όλα τα καλά να τελειώνουν; (...)». Από το ημερολόγιο της συντονίστριας - ερευνήτριας: «Φαίνεται ότι τους αρέσει η διαδικασία καθώς με ευχαρίστηση (ή έτσι μου φάνηκε;) έγραψαν αυτά που τους είπα χωρίς δισταγμό. Δεν είναι επιφυλακτικοί με τη διαδικασία καθώς εκφράζονται με παραδείγματα και τοποθετούν τον εαυτό τους σε μία κατάσταση για να δείξουν τι θέλουν να πουν πχ με την επικοινωνία, ο Έκτορας έφερε το παράδειγμα της φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών.» Από το γραπτό του Ορφέα: (...) χαίρομαι που έγινε όλο αυτό ήταν κάτι εκπληκτικό (...)

B) Απαντήσεις των εμπλεκόμενων της έρευνας για τα βιβλία, τις ιστορίες και τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν αν ήταν καλά.

Αχιλλέας: «γενικά ναι», Οδυσσέας: «μας άρεσαν πολύ», Έκτορας: «ήταν πολύ ωραία και μάθαμε και μερικά πράγματα», Ορφέας: «Ναι», Ιάσοντας: «καλά ήταν, ναι».

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων της έρευνας μπορούμε να τις στηρίξουμε και βάση της συμπεριφοράς τους κατά την διάρκεια των βιβλιοθεραπευτικών συναντήσεων για το συγκεκριμένο θέμα. Ενδεικτικά από σημειώσεις πεδίου της

εξωτερικής παρατηρήτριας: «Τους άρεσαν οι στίχοι», «Σχολιάζουν ότι είναι ωραίοι οι στίχοι», «Στον Έκτορα άρεσε η εικόνα με τη δύση, το βαρκάκι, «ομορφιά» (...), «Στον Αχιλλέα άρέσει το κείμενο για τους σοφούς που δεν έβγαζαν άκρη», «Ο Ιάσοντας δείχνει ενδιαφέρον για το κομμάτι, κουνά και το πόδι του στο ρυθμό», « Τους κινεί το ενδιαφέρον η ιστορία με το αστέρι» και, από το ημερολόγιο της συντονίστριας – ερευνήτριας: «Το τραγούδι τους άρεσε και αυτό το κατάλαβα γιατί ο Ιάσοντας δεν έκανε σχόλια όπως συνήθιζε να κάνει, έκατσε φρόνιμος και το άκουσε.»

Γ) Απαντήσεις εμπλεκομένων για το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στο αν τους βοήθησε να μάθουν πράγματα για τον εαυτό τους.

Αχιλλέας: «σίγουρα ναι», Οδυσσέας: «πάρα πολλά», Έκτορας: «αρκετά πράγματα έμαθα για τον εαυτό μου», Ορφέας: «Ναι», Ιάσοντας: «Όχι γιατί;»

Παρατηρούμε ότι η στάση του Ιάσωνα διαφοροποιείται σε σχέση με τις απαντήσεις των υπόλοιπων εμπλεκομένων. Ενδεχομένως η απάντηση του να είναι αρνητική καθώς θέλει παρουσιάζεται απλησίαστος, δεν επιθυμεί να δείχνει ποιος είναι και τι νιώθει. Όπως ο ίδιος γράφει « Όταν είμαι εδώ μην τολμήσεις να πλησιάσεις γιατί το χρόνο σου θα χάσεις». Θεωρούμε επικίνδυνο στο να υποθέσουμε παραπάνω λόγους ώστε να ερμηνεύσουμε την απάντηση του και περιοριζόμαστε στα παραπάνω βασιζόμενοι πάνω από όλα στον λόγο του και στην παρουσία του στην διάρκεια των βιβλιοθεραπευτικών συναντήσεων. Όσον αφορά τους υπόλοιπους, για παράδειγμα ο Έκτορας και ο Ορφέας χρησιμοποιούσαν συχνά το Ημερολόγιο Σκέψης⁹⁴ κάτι που προφανώς του βοήθησε πολύ να εξωτερικεύσουν σκέψεις και να «ακούσουν» τον εαυτό τους.

Δ) Απαντήσεις εμπλεκομένων για το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στο αν τους βοήθησε να δουν τι εντύπωση δημιουργούν στους άλλους.

Τέσσερις στους πέντε συμμετέχοντες απάντησαν μονολεκτικά «ναι, ενισχύοντας την πεποίθηση μας ότι η επιλογή μας να εφαρμόσουμε την μέθοδο της αλληλεπιδραστικής βιβλιοθεραπείας στην έρευνα μας βοηθάει τους συμμετέχοντες στην μεταξύ τους κοινωνική αλληλεπίδραση και επικοινωνία. Συμπερασματικά μέσα από τον βιβλιοθεραπευτικό διάλογο, τις μεταξύ τους συζητήσεις και ενίοτε διενέξεις, οι συμμετέχοντες αποκόμισαν άλλη μία εμπειρία στο να καταλάβουν τι εντύπωση

⁹⁴ Βλ. Παράρτημα Δ' : Δείγματα Δημιουργικής Έκφρασης των Συμμετεχόντων της Έρευνας, σ. 124 - 126 και 141 -145.

δημιουργούν στους άλλους εκτός και εντός ομάδα . Ο Ορφέας δεν απάντησε σε αυτήν την ανοιχτού τύπου ερώτηση και δεν έχουμε τη δυνατότητα να ερμηνεύσουμε έστω και κατά προσέγγιση την στάση του. Όμως θα ήταν θεμιτό να αναφέρουμε την έντονη αρνητική αναφορά στο όνομα του από μέρος του Οδυσσέα, σχετικές αναφορές έχουν γίνει σε προηγούμενο κεφάλαιο. Η διαδικασία της βιβλιοθεραπείας τους παρέχει εξάσκηση στο να αντιμετωπίσουν τις διαπροσωπικές τους συμπεριφορές και με έναν εναλλακτικό τρόπο.

Ε) Απαντήσεις εμπλεκομένων της έρευνας για το αν τα εκπαιδευτικά υλικά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν βαρετά.

Αχιλλέας: «σίγουρα και όχι», Οδυσσέας: «όχι», Έκτορας: «καθόλου, ήταν ευχάριστα πολύ γιατί και μαθαίναμε και όμορφα περάσαμε», Ορφέας: «όχι» και Ιάσοντας: «όχι καθόλου».

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων τις έρευνας σε αυτό το θέμα ενισχύουν συμπληρωματικά τις απαντήσεις που έδωσαν οι ίδιοι σχετικά με τα βιβλία, τις ιστορίες και τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα αν ήταν καλά. Γεγονός που αναδεικνύει ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν ευχάριστο και κέντρισε το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων.

ΣΤ) Απαντήσεις εμπλεκομένων της έρευνας για το αν τα εκπαιδευτικά υλικά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν εκνευριστικά άσχημα.

Ο Οδυσσέας, ο Ορφέας και ο Ιάσοντας απάντησαν μονολεκτικά όχι. Ο Αχιλλέας απάντησε: «όχι, ποτέ γιατί αισθανθήκαμε άνετα πολύ» και ο Έκτορας ανέφερε χαρακτηριστικά: «ναι μόνο σε ένα θέμα με τον Καβάφη γιατί ήταν ομοφυλόφιλος». Στην ουσία από την απάντηση που έδωσε ο Έκτορας, τον ενόχλησε ενδεχομένως πιο πολύ το ότι η συντονίστρια αναφέρθηκε στον σεξουαλικό προσανατολισμό του ποιητή, αναδεικνύοντας το ότι είναι ταμπού στις φυλακές να αναφέρεσαι στον όρο της ομοφυλοφιλίας. Η παρατήρηση μας αυτή έγκειται στο γεγονός ότι ο Έκτορας εκείνη την μέρα αν και αντέδρασε⁹⁵ όπως και οι υπόλοιποι, στο τέλος όταν έμεινε μόνος του με την συντονίστρια της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας της ζήτησε να αντιγράψει στο προσωπικό του Ημερολόγιο Σκέψης ένα απόσπασμα⁹⁶ από το ποίημα *Τα τείχη* του Κ. Καβάφη.

Ενδεικτικά από το ημερολόγιο της ερευνήτριας – συντονίστριας: «μου έκανε εντύπωση ότι αν και αντέδρασε στη ιστορία με τον Καβάφη , δεν δέχτηκε να πάρει τη

⁹⁵ Βλ. Παράρτημα Α': Σημειώσεις Πεδίου από την εξωτερική παρατηρήτρια, σ. 93

⁹⁶ Βλ. Παράρτημα Δ': Δείγματα Δημιουργικής Έκφρασης των Συμμετεχόντων της Έρευνας, σ. 144 – 145.

φωτοτυπία με το ποίημα και να το βάλει στο φάκελο του, το ίδιο κάνανε όλοι, εν τούτοις, όταν μείναμε οι δυο μας, μου ζήτησε να του καθαρογράψω στο τετράδιο που τους είχα δώσει κάποιος στίχους από το ποίημα του Καβάφη για να τους έχει.»

Η) Απαντήσεις εμπλεκόμενων για το αν ο χρόνος διάρκειας των μαθημάτων ήταν αρκετός.

Αχιλλέας: «*όχι και τόσο*», Οδυσσέας: «*Όχι θα θέλαμε συνέχεια*», Έκτορας: «*όχι*», Ορφέας: «*ναι*» και ο Ιάσοντας: «*όχι*».

Παρατηρούμε ότι οι τέσσερις στους πέντε συμμετέχοντες θεώρησαν ότι ο χρόνος διάρκειας των μαθημάτων δεν ήταν αρκετός. Ενδεχομένως, οι συμμετέχοντες πέρασαν όμορφα και δημιουργικά το χρόνο τους, από σημειώσεις πεδίου: «Έκτορας: *Τις ώρες που έρχεσαι εσύ, είναι κλειστή η φυλακή και εμείς είμαστε έξω*», Αχιλλέας: «*κάτι ωραίο δεν θες να τελειώσει ποτέ. Αλλά πρέπει*» και «ο Αχιλλέας δείχνει λυπημένος. Μας έχει μιλήσει και σε ενδιάμεσα των συναντήσεων για το πόσο σημαντική ήταν για αυτόν η ομάδα βιβλιοθεραπείας»

Θ) Προτάσεις εμπλεκόμενων για συχνότερες βιβλιοθεραπευτικές συναντήσεις.

Αχιλλέας: «*περισσότερες μέρες*», Οδυσσέας: «*θα θέλαμε συνέχεια, όλη τη χρονιά και περισσότερες μέρες ώρες και μέρες*», Έκτορας: «*πιο πολλές ώρες και μέρες*», ο Ορφέας δεν απάντησε και Ιάσοντας: «*περισσότερες μέρες αλλά με τη Πέπυ⁹⁷*».

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δείχνουν την ανάγκη τους για συχνότερες βιβλιοθεραπευτικές συναντήσεις και παρατηρούμε γενικά από τα παρόντα δεδομένα που συλλέξαμε ότι δημιουργήθηκε θετική εντύπωση στους συμμετέχοντες της έρευνας για τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία.

Γενικά από την ενότητα αυτή, οι εμπλεκόμενοι της έρευνας φαίνονται ικανοποιημένοι από το περιεχόμενο των συναντήσεων και από το εκπαιδευτικό υλικό αλλά όχι από τη διάρκεια της βιβλιοθεραπευτικής εκπαιδευτικής παρέμβασης. Οι προτάσεις των συμμετεχόντων για συχνότερες βιβλιοθεραπευτικές συναντήσεις απαντάει θετικά στο ερευνητικό ερώτημα που έχουμε θέσει σχετικά με το αν η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας μπορεί να ενταχθεί ως εναλλακτική διδακτική τεχνική στα προγράμματα της Σωφρονιστικής Εκπαίδευσης.

⁹⁷ Το υποκοριστικό όνομα της ερευνήτριας – συντονίστριας.

4.1 Αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας για τον συντονιστή

Αξιολογώντας τη στάση του συντονιστή ως προς τους μαθητές και ως προς τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία δεν αποσκοπούμε στο να κρίνουμε την ίδια αποτελεσματική ή όχι, αλλά να καταγράψουμε εκείνα τα χαρακτηριστικά και τις δεξιότητες που κάνουν έναν συντονιστή της μεθόδου αποδεκτό ή μη σε ένα τέτοιο δύσκολο και απαιτητικό περιβάλλον.

Ο συντονισμός μιας ομάδας, η οποία έχει χαρακτηριστικά ιδρυματοποίησης, είναι μία πολυσύνθετη διαδικασία καθώς ο συντονιστής πρέπει να διαθέτει μία χαρισματική προσωπικότητα και μία αισιόδοξη στάση ώστε να δημιουργήσει ένα κλίμα αποδοχής, εμπιστοσύνης και αισιοδοξίας, και αυτό γιατί οι έγκλειστοι μαθητές προέρχονται, συνήθως, από ένα αρνητικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον και τους διακρίνει η δυσπιστία.

Αρχικά, είναι φυσικό και επόμενο, οι άνθρωποι αυτοί, που έχουν βιώσει την εμπειρία του εγκλεισμού και την κοινωνική αδικία να είναι ενδεχομένως αρνητικοί σε οποιαδήποτε συμμετοχή τους σε ερευνητικά προγράμματα, καθώς έχουν νιώσει την απόρριψη σε πολλά επίπεδα.

Η διαδικασία αυτή απαιτεί από τον συντονιστή να θέτει στο επίκεντρο της προσοχής του τους συμμετέχοντες ώστε να τους βοηθά να εκφράσουν αυτά που κατανοούν και να τους εκτιμά γι' αυτό που πραγματικά είναι και όχι γι' αυτό που θα «έπρεπε» να είναι.⁹⁸

Συμφωνά με αυτό που βιώσαμε και με τις απαντήσεις των εμπλεκόμενων τα χαρακτηριστικά ενός αποτελεσματικού συντονιστή βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας είναι:

- να είναι ανοιχτός και ειλικρινής
- να είναι αξιόπιστος
- να αφουγκράζεται με ιδιαίτερο σεβασμό
- να εκφράζει τα συναισθήματα του
- να ενθαρρύνει ώστε να εκφράζονται ελεύθερα οι εμπλεκόμενοι
- να είναι υποστηρικτικός, αυθεντικός, κινητοποιημένος και αφοσιωμένος

Παραθέτουμε ενδεικτικά σχετικές απαντήσεις της αξιολόγησης των συμμετεχόντων για τον συντονιστή.

Ο συντονιστής μας ευθάρρυνε να εκφραζόμαστε ανοιχτά:

Οδυσσεάς: «πολύ όσο δε μπόρεσε κανείς άλλος», Έκτορας: «ναι συνέχεια», Ιάσοντας «Ναι», Αχιλλέας «Ναι, σίγουρα» και Ορφέας «Ναι».

⁹⁸ Ο.π.: Jaques D., σ. 246.

Ο συντονιστής πάντα έμενε τόσο πιστός στον έλεγχο της συζήτησης, ώστε να μη μοιράζεται τις δικές του απόψεις μαζί μας:

Οδυσσέας «Μοιραζόταν και δικές της απόψεις και μας έδινε θάρρος», Έκτορας «Όχι, ήταν πολύ καλή και ανθρώπινη η κα. Π.», Ιάσοντας «Μοιραζόταν» και Αχιλλέας «Σίγουρα και όχι» .

Γενικά σχόλια για το συντονιστή:

Οδυσσέας «(...) την ευχαριστώ για όλα που μου έμαθε και το θάρρος που πήρα» Έκτορας «Ήταν πολύ καλή η κα. Πέτυ και πολύ ευχάριστη και μας έκανε να περνάμε καλά», Αχιλλέας «Πολύ καλή και με μεγάλη εμπειρία και πολύ αγάπη απέναντι μας», Ορφέας: «Προσωπικά ήταν κάτι ωραίο όλο αυτό και με βοήθησε πολύ» και Ιάσοντας: «καλύτερη δεν υπάρχει πουθενά».

Τέλος, ο συντονιστής οφείλει να δείχνει το δρόμο της εσωτερικής αναζήτησης με τρόπο που ο εμπλεκόμενος να μπορεί να αναστοχαστεί τις επιλογές του σε μία δύσκολη στιγμή ώστε να διορθώσει αυτό που κάνει. Ένας συντονιστής βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας που εμπλέκεται σε ένα περιβάλλον με έγκλειστους ανθρώπους, οφείλει να είναι ταυτόχρονα και εμπυχωτής. Αυτό που περιμένει ο κρατούμενος από τη ζωή και το μέλλον είναι η ύπαρξη ενός στηρίγματος.

4.2 Αυτοαξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας για τη στάση τους ως προς τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία μάθησης

Θα παρατηρήσουμε ότι, όσο αφορά τις απαντήσεις των μαθητών ως προς το πώς οι ίδιοι αξιολογούν την ανταπόκριση τους στις δραστηριότητες κατά τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία, έχουν αυτογνωσία έκτος από τον Έκτορα ο οποίος αναφέρει « Δεν ξέρω, αυτό θα το κρίνει η κυρία Πέτυ.». Ο Ιάσοντας αναγνωρίζει ότι δεν ανταποκρινόταν όπως θα έπρεπε και αναφέρει χαρακτηριστικά «όχι και πολύ καλός». Ο Αχιλλέας αναφέρει ότι «πιστεύω ότι έκανα ή μάλλον προσπαθούσα για ότι καλύτερο» και ο Οδυσσεάς χαρακτηρίζει τη στάση του ως μέτρια, απαντάει ότι : «ήταν καλή». Τέλος, ο Ορφέας δηλώνει ότι: «Κατάφερα να μάθω κάτι από όλο αυτό».

Επίσης, απάντησαν σε πέντε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου οι οποίες αφορούν τη γλωσσική τους έκφραση και το πώς νιώθουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Το τελευταίο αφορά στην επίδραση που άσκησε η βιβλιοθεραπευτική διαδικασία στους ίδιους και πώς το αξιολογούν οι ίδιοι. Ο έγκλειστος, έχει συνηθίσει να τον κρίνουν τα δικαστήρια ή εμπλεκόμενοι φορείς του Ε.Κ.Κ.Ν. με αποτέλεσμα να μην έχει την ευκαιρία να οικοδομήσει την εμπιστοσύνη στον ίδιο του τον εαυτό και να προσδιορίσει την αυτοεικόνα του. Αυτό αποτελεί άλλο ένα σύμπτωμα της ιδρυματοποίησης.

Επειδή η διαδικασία ήταν προαιρετική, ο Ιάσοντας επέλεξε να μην συμπληρώσει τις ερωτήσεις. Παρακάτω παραθέτουμε τις ερμηνευτικές αναλύσεις κάτω από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων ξεχωριστά για κάθε ερώτηση. Θεωρούμε ότι είναι πιο εύκολο για τον αναγνώστη να έχει μπροστά του την ερώτηση με τις απαντήσεις και την ανάλυση αυτών.

Ερωτήσεις – Απαντήσεις

1. Νομίζω ότι από τις γλωσσικές ενότητες βιβλιοθεραπείας έχω μάθει να:

Αχιλλέας : «είμαι πιο σκεπτικός», Οδυσσεάς : «έχω μάθει να εκφράζομαι καλύτερα.», Έκτορας : «εκφράζομαι, να επικοινωνώ και τι είναι η αγάπη» και Ορφέας: «διαβάζω περισσότερο».

Όλες αδιακρίτως οι απαντήσεις των συμμετεχόντων είναι θετικές για τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, καθώς αυτό που αποκόμισαν από την αλληλεπίδραση τους με το γλωσσικό υλικό είναι κάτι ξεχωριστό για τον καθένα. Για παράδειγμα, όπως ο Αχιλλέας απάντησε ότι έμαθε να είναι πιο σκεπτικός, το οποίο τον καθιστά πιο ώριμο ως άτομο.

2. Πιστεύω ότι οι δυνατότητες μου σε σχέση με τη γλωσσική έκφραση είναι τώρα:

Αχιλλέας : *«σίγουρα πιο άνετη»*, Οδυσσέας : *«τώρα εκφράζομαι περισσότερο από πριν νιώθω ελευθερία»*, Έκτορας : *«είναι λίγο καλύτερη»*, και Ορφέας : *«πάρα πολύ καλύτερες από πριν»*.

Σε αυτό το ερώτημα υπάρχει ομοφωνία στις απαντήσεις που δίνονται καθώς όλοι αναγνώρισαν το γεγονός ότι εκφράζονται πιο ελεύθερα ή το ότι έγινε αισθητή η ανάπτυξη της γλωσσικής τους έκφρασης.

3. Αισθάνομαι ότι τώρα έχω για τον εαυτό μου περισσότερο σεβασμό και εκτίμηση από ότι πριν:

Αχιλλέας: *«ναι»*, Οδυσσέας: *«ναι»*, Έκτορας: *«ναι»* και Ορφέας *«Ναι, γιατί ήμουν πολύ χάλια πριν το κάνω όλο αυτό.»*

Η θετική απάντηση των συμμετεχόντων απεικονίζει την αισιόδοξη στάση που έχουν υιοθετήσει πλέον για τον εαυτό τους. Μεγάλο ποσοστό νέων παραβατών χαρακτηρίζονται από έλλειψη αυτοπεποίθησης και έχουν αισθήματα μειονεξίας λόγω του εγκλεισμού τους και των ψυχολογικών συνθηκών που απορρέουν από το γενικό κλίμα που επικρατεί.

4. Αισθάνομαι ότι δεν μου αρέσει ο εαυτός μου όσο πρώτα και τον εκτιμώ λιγότερο:

Σε αυτήν την ερώτηση κανείς από τους συμμετέχοντες δεν απάντησε και δεν μπορούμε να σχολιάσουμε με ασφάλεια τη στάση τους. Πολύ πιθανόν να μην απάντησαν γιατί το περιεχόμενο της ερώτησης πλησιάζει αρκετά την ερώτηση 3 στην οποία οι συμμετέχοντες έχουν απαντήσει με θετικό τρόπο για τον εαυτό τους.

5. Το πιο ενδιαφέρον και σημαντικό πράγμα που ανακάλυψα από τη διαδικασία αυτή ήταν ότι :

Αχιλλέας: *«μπορώ να εκφραστώ πιο άνετα»* , Οδυσσέας: *« να εκφράζω αυτά που θέλω να πω»*, Έκτορας: *«να εκφράζομαι και να μιλάω πιο ελεύθερα»* και Ορφέας: *« κατάφερα να κάνω πράγματα που ποτέ δεν πίστευα ότι μπορώ»*.

Είναι αξιόλογο το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες της έρευνας θεωρούν ότι αυτό που αποκόμισαν από αυτήν τη διαδικασία είναι η ικανοποίησή τους στο να μπορούν και να εκφράζονται άνετα και ελεύθερα, ειδικά σε ένα τέτοιο περιβάλλον όπως η φυλακή. Οι γλωσσικές στάσεις της φυλακής διαφοροποιούνται αρκετά από το «φυσιολογικό» περιβάλλον έξω από αυτήν, οπότε πιστεύουμε ότι οι απαντήσεις των

εμπλεκόμενων σε αυτήν την ερώτηση προσδίδουν ότι η βιβλιοθεραπευτική μέθοδος αποδείχτηκε ως έναν βαθμό αποτελεσματική ως προς την εξέλιξη της γλωσσικής τους έκφρασης.

5. Ερμηνευτική ανάλυση της γραπτής γλωσσικής έκφρασης των συμμετεχόντων

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εκθέσουμε τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη γραπτή έκφραση των συμμετεχόντων της έρευνας και αφορούν τη γλωσσική τους έκφραση. Τα αποτελέσματα είναι ενδεικτικά, αν και μη μετρήσιμα. Θεωρούμε ότι η ερμηνευτική προσέγγιση των ποιοτικών δεδομένων της έρευνας είναι η πιο κατάλληλη για την παρουσίαση των συγκεκριμένων ευρημάτων. Να τονίσουμε ότι και σε αυτή τη διαδικασία, η οποία αφορά την ερμηνευτική ανάλυση του γραπτού λόγου των εμπλεκόμενων της έρευνας, συμμετείχαν δύο κριτικοί φίλοι ώστε να υπάρχει μία ολική προσέγγιση των δεδομένων προκειμένου να μην αμφισβητείται η αξιοπιστία τους. Οι κριτικοί φίλοι αποτελούνται από μία φιλόλογο, ειδική σε θέματα γλώσσας και από μία δασκάλα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία ασχολήθηκε με την ανάλυση λόγου στην μεταπτυχιακή της εργασία.

5.1 Ερμηνευτική παρουσίαση

ΙΑΣΟΝΑΣ (κόκκινο)

Ο Ιάσοντας ήταν από τους συμμετέχοντες ο οποίος όπως φαίνεται από την παρουσία στη διάρκεια της διαδικασίας είχε τους δικούς του κανόνες μάθησης και δεν συμμετείχε στις δραστηριότητες του δημιουργικού γραψίματος παρά μόνο στην άσκηση με την ακροστιχίδα και στις βιωματικές ασκήσεις. Κάποια στιγμή μου τα ζήτησε πίσω και μου ξεκαθάρισε ότι δεν πρόκειται να γράψει. Παρ' όλα αυτά, από μόνος του μου αποκάλυψε ότι έγραψε ρίμες και μου τις έδειξε. Αφού τις καθарόγραψε με κεφαλαία γράμματα στην προτελευταία συνάντησή μου τις έδωσε. Ήταν λίγο διστακτικός γιατί ένα από τα κομμάτια περιείχε υβριστικό λεξιλόγιο. Τον καθυσόχασα λέγοντας του ότι δεν λογοκρίνουμε το περιεχόμενο και ότι δεν χρειάζεται να ντρέπεται γιατί αυτά που έγραψε, είναι οι δικές του προσωπικές αλήθειες και ότι η γραπτή του έκφραση είναι η υπογραφή του.

Το υβριστικό περιεχόμενο,⁹⁹ του πρώτου κομματιού, είναι καθαρά μια καταγγελία απέναντι στο κατεστημένο, προφανώς της φυλακής καθώς διαφαίνεται η επιθετικότητα του και η αντίδραση του για ό,τι έχει βιώσει. Η οργή του και η επιθετικότητα του επεκτείνεται στον μη σεβασμό που δείχνει στους άλλους και δεν παίρνει υπόψιν του τη γνώμη των άλλων. Πιθανότατα η επιθετικότητα πηγάζει από

⁹⁹ Βλ. Παράρτημα Δ', σ. 118.

το αίσθημα της ανασφάλειας και της χαμηλής αυτοεκτίμησης έτσι ώστε να μπορέσει να επιβιώσει. Διαβάζουμε σχετικά :

«Όταν είμαι εδώ μην πλησιάζεις γιατί το χρόνο σου θα χάσεις, και αν δεν πιστεύεις έλα να δοκιμάσεις, για αυτό φύγε αν δεν θες κάτι να πάθεις»

Στο δεύτερο κομμάτι διαφαίνεται μία διαλλακτικότητα στον τρόπο που εκφράζεται και αναγνωρίζει ότι έχει κάνει προσωπική πρόοδο, συγκεκριμένα: *« έχω αρχίσει να κάνω βήματα γιατί μιλάνε τα αισθήματα»*. Δεν είναι και τόσο σκληρός όσο θέλει να δείχνει ή επειδή τον έχει κάνει η ζωή αλλά τονίζει την υπέροχη του και την εμπλοκή του σε παραβατικές καταστάσεις: *«Εμείς οι Αλβανοί έχουμε αγάπη με τα όπλα, από μικρά παιδιά ξέρουμε τα κόλλα»*. Το γεγονός ότι τονίζει την καταγωγή του θεωρείται ενδεικτικό στοιχείο πως έχει βιώσει το ρατσισμό.

Παρατηρούμε ότι και στα δύο γραπτά χρησιμοποιεί γλώσσα η οποία από μόνη της δηλώνει επιθετικότητα και έντονα στοιχεία οργής, αγανάκτησης και μη αποδοχής. Η χρήση κεφαλαίων δηλώνει ότι θέλει να τονίσει αυτά που γράφει και να μεταδώσει στον αναγνώστη τα αισθήματα του. Το ύφος των κειμένων του είναι απλό με έντονα κοινωνικά και συναισθηματικά στοιχεία τα οποία προκύπτουν από βιώματα του ίδιου. Παρ' όλο που είναι ανορθόγραφος χειρίζεται αρκετά καλά τους χρόνους και τους συντακτικούς κανόνες της ελληνικής.

Αν αναλογιστούμε την αρνητική στάση του Ιάσονα να συμμετέχει στις γραπτές δραστηριότητες και την άστατη συμπεριφορά του κατά την βιβλιοθεραπευτική διαδικασία, η θετική αλλαγή να εκδηλώσει τη δημιουργική του πλευρά γράφοντας στίχους r.a.p. παρουσίασε ίσως την πιο ενδιαφέρουσα εξέλιξη καθώς τελικά κινητοποιήθηκε και μας εμπιστεύτηκε τις σκέψεις του :

« Είμαι και πάλι εδώ τα αφτιά σας χτυπώ, νομίζετε ότι είναι σεισμός, μην φοβάστε ρε είμαι εγώ, είναι οι σκέψεις μου που ζω».

ΟΔΥΣΣΕΑΣ (πορτοκαλί)

Ο Οδυσσέας δεν χρησιμοποίησε το Ημερολόγιο και η συμμετοχή του σε δύο γραπτές δραστηριότητες έγινε ύστερα από προτροπή της γράφουσας. Η συμμετοχή του χαρακτηρίζεται ικανοποιητική και ο ρόλος του στον βιβλιοθεραπευτικό διάλογο ήταν ενεργός και υποστηρικτικός. Από την ακροστιχίδα και το ποίημα φαίνεται να εστιάζει στις συναισθηματικές του ανάγκες: *« είναι στιγμές που θέλω μια αγκαλιά αλλά που είναι;»*. Με την ρητορική ερώτηση που κάνει εκφράζει πιο ζοφερά την απουσία

τρυφερότητας και ασφάλειας στην ζωή του, με μία κατεύθυνση ίσως περισσότερο προς την γυναικεία έλλειψη.

Η επιθυμία του να εκφραστεί εμπεριέχεται στην πρόταση *«Λέω πολλά, αλλά δεν ακούει κανείς»* κάτι το οποίο περιορίζεται λόγω του εγκλεισμού στη φυλακή και αποζητά την ελευθερία του με τη κυριολεκτική σημασία της λέξης. Ίσως ο λόγος για τον οποίο αναφέρεται στο πρόσωπο της συντονίστριας *«κυρία»* είναι γιατί είναι το άτομο που τον πλησίασε και του έδωσε την δυνατότητα να εκφράσει αυτό που νιώθει.

Με την λέξη *«υπάρχω»*, στην ουσία *«φωνάζει»* ότι εδώ είμαι, καθώς η ύπαρξη του εξασθενεί λόγω των συνθηκών της φυλακής. Η αναφορά της λέξης *«υπάρχω»* συνδέεται εμφανώς με την παρακάτω λέξη *«θεατής»* η οποία υποδηλώνει την παρούσα κατάσταση του, ότι δηλαδή δεν συμμετέχει ενεργά στη ζωή του. Πιθανολογούμε ότι είναι και μία ένδειξη αιτήματος καλύτερης μεταχείρισης στη φυλακή. Τον καταλύει ένα αίσθημα παθητικότητας αφού δεν δραστηριοποιείται όπως ο ίδιος επιθυμεί. Παρατηρούμε ότι μέσα από το γραπτό του φαίνονται έντονα τα στοιχεία του ιδρυματισμού.

Από την άλλη, παρατηρούμε ότι είναι αισιόδοξος και ελπίζει ότι με την ειρήνη και την αγάπη μπορούν να επιτευχθούν πολλά *«ειρήνη - αγάπη πάνω από όλα»*. Εκπροσωπεί θετικές αξίες για τη ζωή.

Ο Οδυσσέας δηλώνει την ανάγκη ανάπτυξης αληθινών συναισθημάτων και αποδοχής και αυτό φαίνεται προσωποποιώντας την αγάπη: *«η αγάπη μοιάζει με αυτήν που έχεις απέναντι σου»*.

Το ύφος των γραπτών του υποδηλώνει έντονα μία συναισθηματική έκφραση, έχει ελπιδοφόρα μηνύματα αλλά δε παύει με τον τρόπο του να δηλώνει και αυτός αιτήματα που έχουν να κάνουν με την καταπίεση που βιώνει, πχ απουσία ελευθερίας λόγου.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ (πράσινο)

Εντοπίζουμε αρκετά προβλήματα στη γραπτή έκφραση του Αχιλλέα και αυτό έχει να κάνει με το γεγονός πως δεν πήγε σχολείο στην Ελλάδα αφού μετανάστευσε σε ηλικία 15 ετών. Είναι ανορθόγραφος και έχει προβλήματα σύνταξης κάτι που τον δυσκολεύει στη γραφή παρ' όλα αυτά είναι αξιοσημείωτος ο τρόπος με τον οποίο μεταδίδει κοινωνικά μηνύματα, πανανθρώπινες αξίες και θέτει ζητήματα όπως το στίγμα του αποφυλακισμένου, οι δυσκολίες της μετανάστευσης κ.α.. Να σημειώσουμε ότι δεν χειρίζεται καθόλου το ελληνικό τονικό σύστημα και τα σημεία στίξης. Μπορεί

να μην έχει πλούσιο λεξιλόγιο αλλά τα γραπτά του είναι γεμάτα μηνύματα και εκφράζει τις προσωπικές του σκέψεις μόνο εκεί. Διακατέχεται από το αίσθημα της δικαιοσύνης και της ευθύνης αφού προτιμάει να λέγεται η αλήθεια όποιο κι αν είναι το κόστος *«(...) και η γνώμη μου απέναντι σε αυτό το θέμα είναι ότι καλύτερα να το είχε κάνει, αυτή την πράξη και να μαθευόταν η αλήθεια παρά να έλεγε ψέματα»*

Επίσης αναφέρεται σε ζητήματα όπως η κοινωνική αδικία : *«και θέλω να μην κρίνουν οι άνθρωποι ο ένας τον άλλον», «θέλω να υπάρχει πιο πολύ αισιοδοξία ανάμεσα στους ανθρώπους»* και η μοναξιά καθώς δεν έχει επισκεπτήρια και αυτό εντείνει ακόμα περισσότερο την αρνητική του ψυχολογία ως έγκλειστος.

Αναφέρεται στα λάθη του και δείχνει μεταμέλεια καθώς φαίνονται έντονα τα αρνητικά του συναισθήματα: *«και πίστεψε με το καταλαβαίνω με ένα πολύ χειρότερο τρόπο εδώ που είμαι»* αναφερόμενος στη φυλακή. Κάνει λόγο για μειωμένη ποινή και είναι λογικό αφού εκτίει την ποινή του. Παρ' όλο που νιώθει λύπη, ο ίδιος ελπίζει και γενικά είναι αισιόδοξος άνθρωπος αφού αναφέρεται και αυτός στην ειρήνη και την αγάπη στην δραστηριότητα με την ακροστιχίδα. Επιπλέον επιλέγει και αυτός τις λέξεις *«υπάρχω»* και *«είμαι»*, λέξεις που περιγράφουν και αναφέρονται στην ύπαρξη μιας προσωπικότητας με συναισθήματα, σε μία φυσική παρουσία. Ο λόγος είναι εμφανής: δεν μπορεί να εκφραστεί μέσα στη φυλακή, μεταδίδοντας το μήνυμα ότι δεν υπάρχει σεβασμός της προσωπικότητας του κρατουμένου αφού δεν αντιμετωπίζεται ως άνθρωπος.

Τέλος, ο Αχιλλέας γράφει ένα παραμύθι, η ιστορία είναι καθαρά αυτοβιογραφική και καταφέρνει να αποκαλύψει τα συναισθήματα του. Αναφέρεται στα βιοποριστικά προβλήματα που ανάγκασαν τον ίδιο να εγκαταλείψει την οικογένεια του για να τη βοηθήσει. Του δίνεται η δυνατότητα να βάλει ένα κάλο τέλος στο παραμύθι κάτι που δείχνει ότι θέλει να γίνει και στην πραγματικότητα: *«(...) και βγαίνοντας από κει μέσα πήγε και βρήκε τους δικούς του ανθρώπους και ελπίζοντας ότι η μοίρα από κει και πέρα θα του είχε μόνο καλά πράγματα».*

Συμμετείχε σε όλες τις γραπτές δραστηριότητες και η έκταση των γραπτών του είναι ικανοποιητική για έναν άνθρωπο που δεν κατέχει την ελληνική γλώσσα τόσο καλά όσο οι υπόλοιποι συμμετέχοντες. Η ευαισθησία του Αχιλλέα γίνεται πιο εμφανής μέσα από τις καλλιτεχνικές του ενασχολήσεις, τη ζωγραφική¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Βλ. Παράρτημα Δ', σ. 133 - 137.

ΕΚΤΟΡΑΣ (κίτρινο)

Ο Έκτορας μαζί με τον Ορφέα, ήταν οι δύο που χρησιμοποίησαν περισσότερο το Ημερολόγιο Σκέψης κατά τη διάρκεια της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας. Ο Έκτορας έχει συνδέσει με έναν ιδιαίτερο τρόπο τις οδηγίες χρήσης του τετραδίου με τις προσωπικές του ενδόμυχες σκέψεις:

π.χ. Σκέψεις και ιδέες για το πώς νομίζετε ότι θα εξελιχθεί η ιστορία.

«Εγώ προσωπικά πιστεύω πως θα πάει προς το χειρότερο γιατί όλοι πλέον νοιάζονται μόνο για την πάρτι τους, δεν τους νοιάζει αν είναι καλά ο διπλανός του, αν έχει να φάει (...)και δεν λέω για εμάς που είμαστε στη φυλακή, γενικά λέω για όλους τους έξω»

Ο Έκτορας αναφέρεται στη κρίση που περνάει η Ελλάδα, που είναι όχι μόνο οικονομική αλλά και κοινωνική. Θίγει θέματα και αυτός όπως η κοινωνική αδικία και ανισότητα, η μη ύπαρξη αλληλεγγύης και εμμέσως καταγγέλλει το πολιτικό σύστημα ότι ευθύνεται για ένα μερίδιο ανθρώπων που κατέληξαν στη φυλακή: *«(...) αλλά και εμείς που μπήκαμε φυλακή, οι πολιτικοί φταίνε γιατί έτσι τα κάνανε και μας κατάντησαν εδώ μέσα»*. Δεν διστάζει να εκφραστεί ελεύθερα και αυτός.

Αναφέρεται συχνά στο πρόσωπο της μητέρας του, προφανώς γιατί νιώθει υπεύθυνος που έχασε η μητέρα του τη δουλειά της όταν μαθεύτηκε στο κοινωνικό τους περιβάλλον ότι ο ίδιος είναι φυλακή.¹⁰¹ Η μητρική φιγούρα είναι στήριγμα για τον ίδιο και ενδεχομένως για όλους τους έγκλειστους.

Αναφέρεται στη σκληρή ποινή *«(...) με το παραμικρό να μας βάζουν φυλακή(...)*», που πιθανώς του έχει επιβληθεί και νιώθει αδικημένος γι' αυτό ζητά δεύτερη ευκαιρία. Θεωρεί την ελευθερία ως δώρο, δηλαδή ότι θα τους χαριστεί και όχι ως δικαίωμα *«αν βγούμε θα είναι πολύ όμορφο δώρο για εμάς»* Μιλάει για τις συνθήκες κράτησης και τα ζητήματα που προκύπτουν από τον εγκλεισμό. Του λείπουν, λόγω του εγκλεισμού του, καθημερινές και εν γένει ανθρώπινες συνήθειες *«θέλω να πάω για μπάνιο στην παραλία»*.

Η γραπτή του έκφραση δεν έχει έντονα προβλήματα σύνταξης όσο ορθογραφίας, χειρίζεται αρκετά καλά τους κανόνες της γραμματικής και η γλωσσική του έκφραση χαρακτηρίζεται από έντονα κοινωνικό και συναισθηματικό περιεχόμενο.

¹⁰¹ Βλ. Παράρτημα Α', σ.103.

ΟΡΦΕΑΣ (καφέ)

Είναι λογικό η έκφραση του Ορφέας να είναι πιο άνετη σε σχέση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες καθώς είναι ο μόνος Έλληνας. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν έχει και αυτός προβλήματα ορθογραφίας. Ενδεχομένως, χωρίς να υποτιμήσουμε τους υπόλοιπους, διατυπώνει πιο μεστό τα αιτήματα του και τα συναισθηματά του.

Η ανάγκη έκφρασής του φαίνεται από την ενασχόληση του με τη μουσική και τη θετική ανταπόκριση του στη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία. Στην ουσία αναφέρεται και αυτός στα ίδια ζητήματα όπως και οι υπόλοιποι. Έχει έντονα σημάδια της μοναξιάς και της εγκατάλειψης από τους γονείς του καθώς όπως ο ίδιος αναφέρει προσπαθεί μόνος του να στηρίξει τον εαυτό του και να μάθει *«(..) βρέθηκα εδώ μέσα να προσπαθώ να καταφέρω ότι δεν κατάφερα εκεί έξω πότε στη ζωή μου. Μαθαίνω πώς πια πρέπει να πάρω τη ζωή στα χέρια μου και αυτό με κρατάει δυνατό»*

Είναι θετικός άνθρωπος και αισιοδοξεί για τη ζωή του. Ζητάει και αυτός συγχώρεση για τα λάθη του και αναζητά την αγάπη και την τρυφερότητα. Η έκφραση του έχει έντονα στοιχεία αναζήτησης της αποδοχής. Επικοινωνεί τα συναισθήματα του και την ψυχολογία του με έναν υπέροχο τρόπο και αυτό φαίνεται στο ποίημα που έχει γράψει: *«Αρχίζουν να πέφτουν σταγόνες, όχι όμως δυνατή βροχή, μια σιγανή ψιγάλα, σχεδόν αθόρυβη.»*. Αν και στενάχωρο το ποίημα, χειρίζεται πολύ ωραία τον ποιητικό λόγο δίνοντας τα πρώτα δείγματα της δημιουργικής του έκφρασης.

Υπάρχουν αρνητικές έννοιες που αναφέρονται ενδεχομένως στα αρνητικά συναισθήματα που νιώθει *«(..) ένα πρόσωπο χλωμό κι άσχημο βλέπω, και εγώ περιμένω, τι περιμένω;»*. Χρησιμοποιεί ρήματα, επιθετικούς προσδιορισμούς και συμβολισμούς *«ένα κοπάδι πουλιά»* εννοεί τους κρατούμενους που θέλουν να ανοίξουν τα φτερά τους και να πετάξουν προς την ελευθερία αλλά και αυτά *«κάτι σαν να τα κρατάει φυλακισμένα»*.

Ευαίσθητος νέος με πολλές συναισθηματικές ανάγκες, όπως εξάλλου όλοι οι συμμετέχοντες. Είναι ο μοναδικός που κάνει αναφορά στην αξία της γνώσης και της μάθησης, καθώς πιστεύει ότι υπάρχει πρόοδος όχι μόνο γνωστικά αλλά και πνευματικά. Η έκταση των γραπτών του είναι μεγάλη που δείχνει ότι έχει πολλά να πει και είναι ο μοναδικός που κάνει πιο έντονα χρήση των σημείων στίξης.

5.2 Παρατηρήσεις στη γλωσσική έκφραση των συμμετεχόντων

Η γλωσσική έκφραση του κάθε ατόμου εξελίσσεται όσο περισσότερο ασχολείται με τις γλωσσικές δραστηριότητες είτε είναι προφορικές είτε είναι γραπτές. Επίσης, η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, άρθρων κ.α. βοηθάει πολύ στην ανάπτυξη και στην κατάκτηση ενός πλούσιου επικοινωνιακού κώδικα. Αυτό που καθιστά τη γλωσσική έκφραση του κάθε ομιλητή ξεχωριστή είναι το ύφος. Όπως έχει αναφέρει ο Μπαμπινιώτης «(...) *ό καθένας μας διαφέρει γλωσσικά από όλους τους άλλους, όπως διαφέρει από τους άλλους ανθρώπους στον χαρακτήρα ή στην μορφή (...) το ύφος μας είναι ο επιλογές μας στη γλώσσα (...) οι επιλογές μας έχουν να κάνουν με όλα τα επίπεδα της γλώσσας (φωνητικό, μορφολογικό / γραμματικό, λεξιλογικό, συντακτικό) και με την ιδιαιτερότητα του καθενός μας ως προσώπου (ευαισθησίες, ενδιαφέροντα, μόρφωση, ανάγκες, περιβάλλον, ειδικές συνθήκες κ.ά.)*¹⁰²». Με λίγα λόγια το ύφος είναι η γλωσσική ατομική μας ταυτότητα.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση η γλωσσική έκφραση των συμμετεχόντων χαρακτηρίζεται από το έντονο κοινωνιοσυναισθηματικό περιεχόμενο των γραπτών τους. Υπάρχουν ξεκάθαρες ενδείξεις ότι υπάρχει θέμα ανορθογραφίας, έλλειψη χρήσης σημείων στίξεων, συντακτικά και γραμματικά λάθη, γεγονός που αποδεικνύει την παραίτηση τους από το σχολείο καθώς όντες 20 ετών και φοιτώντας κατά το παρελθόν σε ελληνικό σχολείο¹⁰³ παρακολουθούν την Α' Γυμνασίου. Αυτό συνδέεται και με το γεγονός ότι η ελληνική δεν είναι μητρική γλώσσα όλων των συμμετεχόντων και ανεδείκνυε προβλήματα δίγλωσσης εκπαίδευσης, κάτι που δεν απασχολεί τη παρούσα έρευνα αλλά καλό είναι να το σημειώσουμε.

Παρά όλα αυτά, επειδή στόχος της έρευνας δεν είναι η μάθηση σωστής ορθογραφίας αλλά η ανάπτυξη και το περιεχόμενο της γλωσσικής τους έκφρασης, δεν εστίασαμε σε αυτό. Όπως έχουν επισημάνει και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες η γλωσσική τους έκφραση σημείωσε σημάδια βελτίωσης καθώς ένιωθαν πιο άνετα και ελεύθερα να εκφραστούν. Και εμείς οι ίδιοι παρατηρήσαμε στοιχεία βελτίωσης όσο αφορά τη συγκινησιακή χρήση της γλώσσας. Μέσω της γλωσσικής τους έκφρασης, συγκεκριμένα της γραπτής, οι συμμετέχοντες μεταδίδουν αξίες, θίγουν κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, επικοινωνούν τα συναισθήματα και τις απόψεις τους και αποζητάνε την αποδοχή της ύπαρξής τους και την αγάπη.

¹⁰² Βλ. Μπαμπινιώτης Γ. (2010), *Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας*, Αθήνα: Καστανιώτη, σ.111-112.

¹⁰³ Να υπενθυμίσουμε ότι ο Αχιλλέας δεν παρακολούθησε ελληνικό σχολείο παρά μόνο το Γυμνάσιο που λειτουργεί στο Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα.

Αθόρυβη είναι η παρουσία τους για την κοινωνία και για τη φυλακή... πολλές εκδοχές μπορούν να ακουστούν αλλά αυτό που φαίνεται ξεκάθαρο είναι ότι κανένας δεν νοιάζεται για αυτούς τους νέους, κανένας δεν τους δίνει τη πρέπουσα προσοχή που αποζητάνε. Η ελευθερία που είναι τόσο συχνή στα γραπτά τους έχει να κάνει όχι μόνο με την χωροταξική απομόνωση αλλά πιο πολύ με την ευρεία έννοια της λέξη, η οποία περιέχει αξίες που έχουν εξασθενήσει στο πλαίσιο της φυλακής. Η ελπίδα και η αισιοδοξία είναι τα πιο θετικά συναισθήματα που τους έχουν απομείνει για να σκέφτονται και να πορευτούν.

Τα έντονα συναισθήματα που κατακλύζουν το γραπτό περιεχόμενο των συμμετεχόντων μας δείχνουν το δρόμο για μία αλλαγή στη σωφρονιστική εκπαίδευση και όχι μόνο. Η συναισθηματική έκφραση είναι ένας εναλλακτικός τρόπος επικοινωνιακού κώδικα, γραπτού ή προφορικού, η οποία βοηθάει τον άνθρωπο να εξωτερικεύσει τα πιο ενδόμυχα συναισθήματα του. Πολλές έρευνες έχουν αποδείξει ότι η γραπτή συναισθηματική έκφραση βελτιώνει όχι μόνο τις γνωστικές ικανότητες του ανθρώπου αλλά και την ψυχοσυναισθηματική του υγεία, ειδικά μετά από μία τραυματική εμπειρία.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Βλ. Pennebaker, W. J. (1997), *Writing about emotional experiences as a therapeutic process*, American Psychological Society, Vol 8., No.3., p. 162 - 166.

6. Ποικιλίες δημιουργικής γραφής και έκφρασης που εντοπίστηκαν. Παρουσίαση.

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε τη γραπτή δημιουργική έκφραση των μαθητών η οποία είτε πηγάζει από ασκήσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια του μαθήματος είτε από την πρωτοβουλία των ίδιων των μαθητών να εκφραστούν με τον δικό τους μοναδικό τρόπο. Το τετράδιο που δόθηκε στην αρχή, το οποίο λειτουργούσε ως Ημερολόγιο Σκέψης¹⁰⁵, έγινε αφορμή οι μαθητές να αναδείξουν την προσωπικότητα τους και τις σκέψεις τους και να αποδώσουν με πρωτότυπο τρόπο τα συναισθήματα τους.

Μέσα από τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία οι μαθητές συμμετείχαν σε γραπτές δραστηριότητες όπως γράμμα σ ένα οικείο πρόσωπο, συμπλήρωση ακροστιχίδας και δημιουργία ποιήματος. Ειδικά για την τελευταία δραστηριότητα δόθηκε στους μαθητές ένα βοηθητικό πρότυπο γραφής ποιημάτων¹⁰⁶. Στις γραπτές δραστηριότητες που διεξήχθησαν μέσα στο μάθημα ανταποκρίθηκαν οι τέσσερις στους πέντε. Ο Ιάσοντας καθарόγραψε και μου έδωσε δύο γραπτά του τα οποία χαρακτηρίζονται ως σίχοι για ραπ τραγούδι στη σύγχρονη μουσική σκηνή.

Μέσα από τη δημιουργική γραφή, προσπαθούμε να ενεργοποιήσουμε τους συμμετέχοντες ώστε να αναζητήσουν και να αναμοχλεύσουν τις εσωτερικές τους σκέψεις με σκοπό να τις εξωτερικεύσουν γλωσσικά.

6.1 Βιωματική Γραφή

Η πράξη της γραφής είναι μία φυσική ανθρώπινη διαδικασία η οποία βοηθάει τους μαθητές και γενικότερα τους ανθρώπους να αποτυπώσουν τις απόψεις τους για ένα ζήτημα. Η διαδικασία αυτή ενεργοποιεί τους μαθητές ώστε να οργανώσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους ειδικά όταν κάτι τους απασχολεί. Πολλές φορές όταν η γραφή γίνεται μ' έναν αυτόματο τρόπο, τα βιωματικά στοιχεία κυριαρχούν έντονα στο κείμενο. Η βιωματική γραπτή αφήγηση ή έκφραση λειτουργεί ορισμένες φορές ψυχοθεραπευτικά¹⁰⁷ καθώς προσδίδεται σε αυτήν στοιχεία προσωπικής εξομολόγησης. Σε όλα τα γραπτά κείμενα των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα παρατηρήθηκαν έντονα στοιχεία βιωματικής έκφρασης.

¹⁰⁵ Στους μαθητές δόθηκαν οδηγίες να εκφράσουν τα συναισθήματα τους ελεύθερα και δημιουργικά με όποιον τρόπο νομίζουν ότι τους ταιριάζει.

¹⁰⁶ Βλ. Παπαδοπούλου, Σ. (2000), *Η Ολική Γλώσσα*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός, σ. 163 -164.

¹⁰⁷ Βλ. Pennebaker, J.W. & Francis, E. M. (1996), *Cognitive, Emotional and Language. Process in Disclosure*. *Cognition and Emotion*, Vol.10, No. 6, 601 -626. και Pennebaker. J. W. & Seagal J. D. (1999), *Forming a story: The health benefits of narrative*, *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 55, No. 10, 1234 - 1254.

6.1.1 Γράμμα σε ένα οικείο πρόσωπο

Η αλληλογραφία αποτελεί το πιο διαδεδομένο μέσω επικοινωνίας των κρατούμενων με τα αγαπημένα τους πρόσωπα: « Σου γράφω αυτό το γράμμα γιατί όπως γνωρίζεις δεν υπάρχει άλλος τρόπος να επικοινωνήσουμε»¹⁰⁸. Η επιλογή αυτής της γραπτής δραστηριότητας έγινε γιατί αυτό το είδος γραφής παρουσιάζει στοιχεία εξομολογητικής και προσωπικής φύσης ¹⁰⁹ του εκάστοτε αποστολέα. Η γραπτή έκφραση ενός γράμματος μπορεί να συνδεθεί και με το περιεχόμενο ενός ημερολογίου ειδικά όταν ο παραλήπτης είναι ένα οικείο πρόσωπο.

Σε αυτήν την δραστηριότητα έλαβαν μέρος τρεις συμμετέχοντες, ο Έκτορας, ο Ορφέας και ο Αχιλλέας. Ιδιαίτερη αίσθηση μας έκανε η επιλογή του Αχιλλέα να απευθυνθεί σ' έναν άγνωστο, αλλά αυτό ενδεχομένως να συνδέεται με το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της ποινής του δεν είχε ούτε ένα επισκεπτήριο. Επίσης, μας αποκάλυψε ότι στην Ελλάδα ήρθε μόνος του για να στηρίξει οικονομικά την οικογένεια του, που είχε αφήσει πίσω στην Αλβανία. Οι λόγοι για την επιλογή του αυτή, πιθανολογούμε να προέρχεται και από το γεγονός ότι είναι μόνος του στην Ελλάδα.

Ο Έκτορας και ο Ορφέας, επέλεξαν να απευθυνθούν σε γυναικεία πρόσωπα, στις φίλες τους. Ο τρυφερός τρόπος με τον οποίο γράφουν σε αυτά τα πρόσωπα αναδεικνύουν τη δική τους ανάγκη για αγάπη, αποδοχή και την έλλειψη γυναικειάς τρυφερότητας. Θίγονται πολλά θέματα τα οποία τα παραθέτουμε σε προηγούμενο κεφάλαιο.

6.1.2 Ακροστιχίδα

Η γραπτή δραστηριότητα με την ακροστιχίδα¹¹⁰ της λέξης «Ελευθερία» είχε ως σκοπό να εξοικειωθούν οι συμμετέχοντες με τον συνειρμικό χαρακτήρα της γλώσσας. Η άσκηση αυτή εμφανίζει μία γλωσσική ποικιλία καθώς καλλιεργεί τις γνωστικές δεξιότητες των μαθητών. Επίσης, η τεχνική αυτή αποτελεί ένα τέχνασμα που φέρνει στην επιφάνεια τα υποσυνείδητα θέλω των εκάστοτε συμμετεχόντων καθώς αποτυπώνονται ζητήματα, επιθυμίες και καταστάσεις που τους απασχολούν άμεσα. Αποτελεί μία διασκεδαστική μέθοδος γραφής και αυτό φάνηκε από το γεγονός ότι και ο Ιάσοντας συμμετείχε στη δραστηριότητα αυτή. Παρόλο που ο Ιάσοντας

¹⁰⁸ Από το γραπτό του Ορφέα για την συγκεκριμένη δραστηριότητα.

¹⁰⁹ Ο.π.: Παπαδοπούλου, Σ., σ. 185.

¹¹⁰ Περισσότερα στοιχεία για την χρήση της ακροστιχίδας ως γλωσσική άσκηση βρίσκονται στο βιβλίο του Rodari, J. (1985), *Γραμματική της φαντασίας*. Μτφρ. Βερτσώνη – Κοκόλη Μ. & Αγουρίδου – Στρίντζη Λ. Αθήνα: Τεκμήριο.

ανταποκρίθηκε θετικά στην άσκηση αυτή, επέλεξε να μην ενταχθεί το γραπτό του στα δεδομένα της έρευνας και το κράτησε στο προσωπικό του φάκελο.

6.1.3 Ποίηση

Στην τρίτη συνάντηση, η θεματική ενότητα με την οποία ασχοληθήκαμε ήταν η «Αγάπη». Μετά από τη συζήτηση που κάναμε με τους μαθητές κλήθηκαν να γράψουν ένα ποίημα για την αγάπη. Η δημιουργική έκφραση μέσω της ποίησης δίνει το ερέθισμα στους μαθητές να ξυπνήσουν τη φαντασία τους, να καλλιεργήσουν το πνεύμα τους και τη σκέψη τους και να πειραματιστούν με τις δυνατότητες που προσφέρει η ελληνική γλώσσα. Πέρα από αυτά, η δραστηριότητα αυτή συνιστά δυνατή εμπειρία της συναισθηματικής και ελεύθερης έκφρασης των συμμετεχόντων. Τους δόθηκαν οι παρακάτω οδηγίες για την συγκεκριμένη δραστηριότητα:

Αποδώστε μέσω της ποίησης και όπως σας εκφράζει η έννοια και το συναίσθημα «Αγάπη». Αν σας φαίνεται δύσκολο χρησιμοποιήστε το παρακάτω παραδειγμα για να δημιουργήσετε το δικό σας ποίημα.:

1. Τι κάνει ο τίτλος,τι γίνεται.....(δύο ή παραπάνω λέξεις)
2. Τι αισθάνεστε εσείς για αυτό.....(τρεις ή παραπάνω λέξεις)
3. Με τι μοιάζει.....(δύο λέξεις)
4. Συνώνυμο τίτλου.....(μια δυο λέξεις)

Πχ. Αγάπη!

Χαρα και αμφιβολία

Μια παιδική χαρά γεμάτη φωνές και τραγούδια...καμμία φορα και κλάμα
όταν καποιος πεφτει από τη τραμπάλα...Ένα ηλιοβασίλεμα γεματο χρώμα
και μια καταιγίδα που απλώνεται παντού σαν απειλή...

Στιγμές γεματες ευτυχία....

Σε αυτήν την άσκηση ανταποκρίθηκαν οι Αχιλλέας, Έκτορας, Ορφέας και ύστερα από παρότρυνση της συντονίστριας και ο Οδυσσέας.

6.1.4 Στίχοι R.A.P. (Rhythm and Poetry)¹¹¹

Η ονομασία του προέρχεται από το αγγλικό ακρωνύμιο *r.a.p.* , δηλαδή Rhythm And Poetry και οι ρίζες του προέρχονται από τους δούλους της Δυτικής Αφρικής, οι οποίοι δημιουργούσαν στιχάκια με λογοπαίγνιο με αναφορά στις δυσκολίες της ζωής τους. Η μουσική θεωρείται δευτερεύουσας σημασίας καθώς είναι απλά συνοδευτική καθώς η έμφαση δίνεται στις ρίμες και στο περιεχόμενο αυτών. Οι ρίμες, δηλαδή οι στίχοι, είναι αυτοσχέδιοι όπως εκφραζόμαστε στη καθομιλουμένη, δεν τραγουδιούνται αλλά απαγγέλλονται με ιδιαίτερο ρυθμικό τρόπο.

*«Οι στίχοι, οι οποίοι έχουν μεγάλη έκταση και ποσότητα, εκφράζουν κατά κανόνα καθημερινά βιώματα και εμπειρίες, ενώ σε τραγούδια ορισμένων καλλιτεχνών αποκτούν πολιτική προέκταση κυριότατα ανατρεπτική, ρηξικέλευθη όσο και καυστική αφού πηγή της μουσικής αυτής είναι τα γκέτο των περιθωριοποιημένων μαύρων των Ηνωμένων Πολιτειών ενώ δεν απουσιάζει επίσης η λυρική και η ποιητική πνοή από ορισμένους καλλιτέχνες και συγκροτήματα».*¹¹²

Ο μαθητής που εκφράστηκε μέσω της R.A.P. είναι ο Ιάσωνας ο οποίος πριν μου δώσει τις ρίμες, τις καθарόγραψε με κεφαλαία γράμματα. Παρόλο που είναι ανορθόγραφος, όπως όλοι οι μαθητές εξάλλου, καταφέρνει να εκφράσει δυνατά συναισθήματα οργής, ανασφάλειας, αγανάκτησης, απόρριψης, αντίδρασης και επιθετικότητας προς το κατεστημένο, τα οποία έχουν να κάνουν και με τον εγκλεισμό του.

6.1.5 Παραμύθι

Η παιδαγωγική αξία των παραμυθιών¹¹³ είναι αδιαμφισβήτητη καθώς συνδέονται με στοιχεία της κοινωνικής, της ιστορικής και της πολιτισμικής πραγματικότητας. *Ο ίδιος ο Φρόντ είχε υπογραμμίσει το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι αφηγήσεις, τα παραμύθια, οι μύθοι, προκειμένου να καταλάβουμε τις συμπεριφορές των ανθρώπων που καμιά φορά μοιάζουν ανεξήγητες.*¹¹⁴ Στη παρούσα περίπτωση, ο Αχιλλέας μας αφηγείται τη ζωή του κάνοντας χρήση κάποιων αφηγηματικών τεχνικών που εμπεριέχονται στα χαρακτηριστικά ενός παραμυθιού μεταδίδοντας ταυτόχρονα ανθρώπινα και κοινωνικά μηνύματα .

¹¹¹ Μετάφραση: Ρυθμός και Ποίηση.

¹¹² Πατσολίδης, Σ. (2000), *Η μουσική rap και η ιδεολογία της βίας και της αντίστασης*, Μουσικολογία τ/χ.12-13, σ. 189-205.

¹¹³ Βλ. Μπετελχάιμ, Μπ. (1995), *Η γοητεία των παραμυθιών. Μία ψυχαναλυτική προσέγγιση*. Αθήνα. Γλάρος.

¹¹⁴ Βλ. Ζαν, Ζ. (1996), *Η δύναμη των παραμυθιών.*, Αθήνα: Καστανιώτη, σ. 222-223.

6.2 Ζωγραφική

Η ζωγραφική είναι ένα εκφραστικό μέσω επικοινωνίας που επιτρέπει στον άνθρωπο να δημιουργήσει εικόνες του κόσμου και των συναισθημάτων του όπως τα βιώνει. Ο δημιουργός μέσω της εικόνας που θα ζωγραφίσει μπορεί να απεικονίσει και τους συναισθηματικούς του προβληματισμούς. Όπως χαρακτηριστικά έχει ειπωθεί από τον Pablo Picasso

«Δεν λέω τα πάντα, ζωγραφίζω τα πάντα»¹¹⁵ η εικόνα πολλές φορές σε αντίθεση με το προφορικό λόγο μένει και αποτελεί έναν ιδιαίτερο προσωπικό εκφραστικό τρόπο του εκάστοτε δημιουργού.

Στην βιβλιοθεραπευτική διαδικασία οι συμμετέχοντες

κλήθηκαν να εκφραστούν με οποιοδήποτε δημιουργικό μέσο τους κάνει να νιώθουν οικεία. Ο Αχιλλέας ήταν αυτός που δημιούργησε πολλές εικόνες και μας μετέδωσε αυτά που ένιωθε μέσω της ζωγραφικής του.

Βλ. Παράρτημα Δ΄ : Δείγματα Δημιουργικής Έκφρασης των Συμμετεχόντων της Έρευνας. Αχιλλέας, σελ. 133.

¹¹⁵ Βλ. Picasso P. (2005). *Σκέψεις για την Τέχνη*. Μτφρ. Δημητριάδη Α. & Ιωαννίδης Γ. Αθήνα. Printa.

7. Ενδεικτικές προτάσεις για την εφαρμογή της βιβλιοθεραπευτικής διδασκαλίας της γλώσσας στη σωφρονιστική εκπαίδευση.

Θεωρούμε ότι η εφαρμογή των τεχνικών της βιβλιοθεραπείας σε συνδυασμό με την κοινωνιοσυναισθηματική αγωγή και τη βιωματική ενεργητική μάθηση είναι η καταλληλότερη μέθοδος για την καλλιέργεια της γλωσσικής έκφρασης των έγκλειστων ανθρώπων. Παρακάτω, παραθέτουμε ενδεικτικά προτάσεις¹¹⁶ και τεχνικές που ακολουθούν τις παραπάνω μεθόδους:

Προτεινόμενες γλωσσικές ασκήσεις βασισμένες σε λογοτεχνικό βιβλιοθεραπευτικό υλικό

Γραπτές	Προφορικές	Καλλιτεχνικές Δραστηριότητες
Ημερολόγιο Σκέψης Αυτόματη Γραφή Δημιουργία Ποίησης Δημιουργία κειμένου βασισμένο σε αφηγηματικές τεχνικές κ.α.	Ελεύθερη συνειρμική συζήτηση Διάλογος Ντιμπέιτ του υπο ό εξέταση θέματος Άκουσμα ηχητικών ντοκουμέντων Θεατρικός μονόλογος Βιωματικές Αφηγήσεις κ.α.	Παντομίμα, παιχνίδι ρόλων Ζωγραφική Προβολή ταινιών και ντοκιμαντερ Προβολή εικόνων/διαφανειών Χρήση μουσικής υπόκρουσης κ.α.

ΣΤΟΧΟΣ

Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας με πρωτότυπο και διασκεδαστικό τρόπο.

Άρση των γλωσσικών ταμπού και των στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Καταγραφή, ανακάλυψη και έκφραση των συναισθημάτων.

Δημιουργία της ενσυναίσθησης, της αυτοέκφρασης, της αυτογνωσίας και του αυτοέλεγχου των μελών της ομάδας
Καλλιεργείται το αίσθημα της εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της ομάδας και ενισχύεται η δυναμική των σχέσεων.

Ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως: διαχείριση κρίσεων και επίλυση διαφορών.

Εναλλακτική σκέψη και δράση.

Κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη.

Ανάπτυξη θετικής και αισιόδοξης στάσης ζωής.

Το σημαντικότερο από όλα είναι η φαντασία και η ελεύθερη δημιουργική έκφραση τόσο του συντονιστή/ εκπαιδευτικού όσο και των μελών της ομάδας. Σίγουρα όμως για να γίνουν κάποια από αυτά πράξη χρειάζεται ο εκπαιδευτικός να έχει περισσότερη ελευθερία και άνεση κινήσεων από το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα καθώς υπάρχουν πολλές γραφειοκρατικές δυσκολίες όπως π.χ. για την προβολή μιας ταινίας.

¹¹⁶ Δημιουργικές ασκήσεις και προτάσεις γλωσσικής έκφρασης εντοπίζονται στα βιβλία της Παπαδοπούλου, Σ., *Η Ολική Γλώσσα και Η Συναισθηματική Γλώσσα*, σ. 162 - 219 και 123 - 133 αντίστοιχα. Επίσης και στο βιβλίο των Τριλίβα Σ. και Αναγνωστοπούλου Τ., *Βιωματική Μάθηση*, σ. 122- 145. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να τις προσαρμόσει ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες του έγκλειστου πληθυσμού και της ομάδας.

8. Τελικά Συμπεράσματα-Συζήτηση

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να παρουσιάσουμε τη μέθοδο της βιβλιοθεραπείας και να προσπαθήσουμε να αποδείξουμε ότι είναι ένα κατάλληλο διδακτικό εργαλείο, το οποίο μπορεί να ενταχθεί ως εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή και τεχνική στη σωφρονιστική εκπαίδευση. Από τις προηγούμενες ενότητες προκύπτουν κάποια ενδεικτικά συμπεράσματα τα οποία βασίζονται σε τρεις διαφορετικές πηγές της διαδικασίας: στο ημερολόγιο της ερευνήτριας/ συντονίστριας, στις σημειώσεις της εξωτερικής παρατηρήτριας και στην αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας ώστε να υπάρχει μία πιο ολική και έγκυρη προσέγγιση των συμπερασμάτων της έρευνας.

Είναι γενικώς αποδεκτό ότι οι άνθρωποι που έχουν υποστεί εγκλεισμό σε καταστήματα κράτησης, δηλαδή σε φυλακές, έχουν μειωμένη αυτοπεποίθηση λόγω των συνθηκών απόρριψης, στιγματισμού και περιθωριοποίησης εκτός και εντός φυλακής. Η μόρφωση είναι το πιο σημαντικό όπλο για να αντιμετωπιστεί κάθε είδους κοινωνικού αποκλεισμού. Η σωφρονιστική εκπαίδευση, όπως αναφέραμε και παραπάνω έχει πολλαπλούς στόχους, όχι μόνο να αντιμετωπίσει τα ποσοστά των αναλφάβητων στις φυλακές, αλλά να δώσει ίσως την πρώτη ευκαιρία στους ανθρώπους που κρατούνται να γνωρίσουν πραγματικά τον εαυτό τους ώστε να μπορέσουν με τα κατάλληλα εφόδια να ανταπεξέλθουν στην πραγματική ζωή εκτός φυλακής. Η επανένταξη των αποφυλακισμένων δεν πρέπει να προσανατολίζεται μόνο σε κοινωνικά κριτήρια αλλά και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους.

Επίσης, η διαδικασία αυτή βοήθησε τους εμπλεκόμενους της έρευνας και στην ψυχολογία τους. Δύο από τους συμμετέχοντες, ο Αχιλλέας με τον Ορφέα έγραψαν με δική τους πρωτοβουλία τι σήμαινε για ίδιους η συμμετοχή τους στη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία. Είναι ενδιαφέρον να παραθέσουμε δύο αποσπάσματα¹¹⁷ από τα κείμενα που έγραψαν οι παραπάνω συμμετέχοντες.

Ορφέας, 27-03-2012, 9:46 π.μ.

«(...) πραγματικά χαίρομαι που έγινε όλο αυτό ήταν κάτι εκπληκτικό και με ΒΟΗΘΗΣΕ όχι μόνο με τις γνώσεις αλλά και ψυχολογικά και η δασκάλα μας... μας άφηνε να εκφραζόμαστε ελεύθερα και να μην κρατάμε αυτό που έχουμε μέσα μας. Με χαλάρωνε όλο αυτό.(...)»

¹¹⁷ Βλ. Παράρτημα Δ', σ. 125 και σ. 132.

Αχιλλέας, 22-03-2012

«(...)τελειώνει ο μήνας και μαζί του το πρόγραμμα ... πραγματικά όμως θα μου λείψει πάρα πολύ γιατί μπήκε πολύ εντός στη ζωή μου, με κάνει να εκφράζω πράγματα που παλιά ούτε καν μπορούσα να τα κουβεντιάσω...(...)».

Είναι πραγματικά σπουδαίο να αφουγκραζόμαστε τις σκέψεις των νεαρών αυτών ατόμων, οι οποίοι μας μεταδίδουν με πολύ απλό τρόπο, αλλά με τόση συναισθηματική ένταση, την αποδοχή τους γι' αυτό το πρόγραμμα που κράτησε πέντε εβδομάδες. Το κλειδί της επιτυχίας σε μία τέτοια εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία βασίζεται στις τεχνικές της βιβλιοθεραπευτικής μεθόδου, βρίσκεται στο συναισθηματικό περιεχόμενο της μάθησης, δηλαδή στο κατάλληλο διδακτικό υλικό το οποίο δεν στοχεύει μόνο στις γνωστικές κατακτήσεις.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε τη σπουδαιότητα του ρόλου και του χαρακτήρα του συντονιστή ή εκπαιδευτικού της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας μάθησης γιατί κατά ένα μέρος η επιτυχία ή η αποτυχία της μεθόδου οφείλεται στην αποδοχή του από τους μαθητές του. Σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο συντονιστής της μεθόδου οφείλει να αφουγκράζεται τις συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών του, να τους αποδέχεται, να τους σέβεται και να τους δίνει τα κατάλληλα ερεθίσματα για σκέψη και αλλαγή.

Με λίγα λόγια, προκύπτει ότι η βιβλιοθεραπευτική μέθοδος χαίρει θετικής ανταπόκρισης και μπορούμε να τη προτείνουμε ως εναλλακτική μέθοδο διδασκαλίας στη σωφρονιστική εκπαίδευση καθώς μέσα από τον βιβλιοθεραπευτικό διάλογο, την κοινωνική αλληλεπίδραση και γενικά από την ενεργή συμμετοχή αναπτύσσονται βασικές δεξιότητες των μαθητών όπως η εκφραστική επικοινωνία, η ενεργητική ακρόαση, η συνεργασία, η διαπραγμάτευση σε ένα θέμα και η οριοθέτηση καταστάσεων. Τα ευρήματα που προέκυψαν επί του θέματος είναι ικανοποιητικά για το μικρό χρονικό διάστημα που διήρκεσε η έρευνα και των αντικειμενικών δυσκολιών που προϋπάρχουν σε ένα τέτοιο περιβάλλον ιδρυματικού χαρακτήρα.

Όσο αφορά την γλωσσική έκφραση των συμμετεχόντων της έρευνας να σημειωθεί ότι το υλικό που συλλέχτηκε είναι αρκετά πλούσιο, το οποίο χρήζει περαιτέρω μελέτης και ιδιαίτερης έρευνας καθώς προκύπτουν πολλά ζητήματα τα οποία εμπίπτουν σε άλλους τομείς, οι οποίοι όμως δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας έρευνας.

Από την ερμηνευτική αξιολόγηση της γραπτής έκφρασης των μαθητών προκύπτει το έντονο κοινωνιοσυναισθηματικό περιεχόμενο των κειμένων, τα οποία

είναι γραμμένα σε απλή καθημερινή γλώσσα. Το ύφος των γραπτών είναι συγκινησιακό με βιωματικά στοιχεία και ιδιαίτερος συναισθηματικώς φορτισμένα κάτι το οποίο αποκαλύπτει και την ψυχολογία και τη στάση των συμμετεχόντων της έρευνας απέναντι σε κάποια ζητήματα. Επίσης, να σημειώσουμε ότι υπάρχουν έντονα συντακτικά και γραμματικά λάθη, όπως και το ότι απουσιάζουν τα σημεία στίξης και ο τόνος στις λέξεις σε μεγάλο ποσοστό των γραπτών των μαθητών. Ενδεχομένως να διαφαίνεται η εργαλειακή χρήση της ελληνικής γλώσσας από μέρος των μαθητών όντες και μετανάστες, και όχι η αποτελεσματική της εκμάθηση.

Όπως προαναφέραμε προκύπτουν πολλά ζητήματα που αφορούν τη γλωσσική έκφραση των συμμετεχόντων της έρευνας και τα οποία θα μπορούσαν να μελετηθούν σ' ένα ευρύτερο κοινωνιολογικό πλαίσιο με μεγαλύτερη κλίμακα συμμετοχής του έγκλειστου πληθυσμού. Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη στο συγκεκριμένο πεδίο αναφέρονται πάρα πολλές και όχι μόνο σε κοινωνιολογικό επίπεδο. Οι βάσεις οφείλουν να τεθούν και από τις Παιδαγωγικές Σχολές καθώς ο κλάδος της Σωφρονιστικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα βρίσκεται σε εμβρυακό στάδιο σε σχέση με το εξωτερικό. Προσπάθεια μόρφωσης του έγκλειστου πληθυσμού στην Ελλάδα ξεκίνησε καθαρά από την εθελοντική πρωτοβουλία ορισμένων ευαισθητοποιημένων εκπαιδευτικών και όχι της πολιτείας πριν είκοσι περίπου χρόνια.

III

Παράρτημα

Παράρτημα Α. Σημειώσεις πεδίου από την εξωτερική παρατηρήτρια

1 Μαρτίου 2012

Για ιστορία ονόματος λίγο γέλιο, αμήχανο. Ξεκίνησε ο Γ. αλλά όχι τόσο για όνομα, για κράτηση, και σχέσεις σε κελί. Ο Κ. είπε από πολύ πήρε το όνομα και αυτός για κράτηση, αναλυτικά, πολύ αναλυτικά. Χαμόγελα, καλή διάθεση, αλλά απέφευγαν λίγο να μιλήσουν. Στο ίδιο στυλ και ο Α(1). πιο λίγα ο Σ., ακόμα πιο λίγο. Η Σπυριδούλα αναλυτικά για τα δύο ονόματα της. Ο Ν. μίλησε ενώ ο Α. όχι. Ο Φ. τελευταία μίλησε, δεν είχε καταλάβει. Αστειεύτηκαν (« ο θεός μου το βαλε»). Σοβαρεύτηκαν όταν ξεκίνησε η εξήγηση της διαδικασίας. (Η Σπυριδούλα) Εξήγησε για τετράδια και κλήρωση ονόματος, διάβασε το κείμενο, κάποιιοι πρόσεχαν, άλλοι (πρόσεχαν) το θόρυβο στο διάδρομο. Πριν την ρώτησαν αν είναι ψυχολόγος. Τους κίνησε το ενδιαφέρον η ιστορία του Όσκαρ (από το βιβλίο) «Αγαπητέ Θεέ». Ο Κ. είπε ότι δυσκολεύεται σε γραφή αλλά φάνηκε ότι θέλει να μείνει. Αμηχανία σε ερωτήσεις πχ «τι σου αρέσει;». Φαίνεται πιο εύκολο όταν ξεκινήσει κάποιος πρώτος. Μετά συνεχίζουν.

Διάλεξαν τα χαρτάκια με τα χρώματα και μοιράστηκαν τα ντοσιέ. Εξήγησε (η Σπυριδούλα) τι είναι ο προσωπικός φάκελος που περιλαμβάνει και το όνομα τους στην έρευνα. Γ – Ορφέας, Ν – Οδυσσέας, Σ – Αχιλλέας, Α – Ιάσονας, Φ – Έκτορας, Α(1) – Ορέστης. Ο Κ. δεν πήρε, σχολίασαν τα ονόματα κάποιιοι. Κλήθηκαν να μάθουν την ιστορία του ονόματος (ο Ν. ήδη ήθελε να πει για τον Οδυσσέα «Γύρισα και βρήκα το γιό μου παλικάρι» και για την τοξοβολία). Μίλησαν για τα χρώματα και το τι συμβολίζουν. Και αν τους ταιριάζει. Οδυσσέας, Ορφέας, Ορέστης (δυσκολία σε ανάγνωση, βοήθησε ο Ορφέας), Αχιλλέας (δυσκολία σε λίγες λέξεις, βοήθησε η Σπυριδούλα), Έκτορας. Ρώτησε ο Ορφέας τι είναι «πρακτικός». Συμβουλή “think positive” για τα χαρακτηριστικά τους. Ο Αχιλλέας και ο Ορέστης δυσκολευτήκαν να βρουν θετικά στοιχεία στα χαρακτηριστικά τους. Ο Ορφέας βρήκε και έφερε και παραδείγματα. Ο Οδυσσέας πιο συμμετοχικός σχολιάζει, γελώντας, τον Ιάσονα που διστάζει.

- Να γράψουν ένα θετικό στοιχείο
- Να βρουν ιστορία του ήρωα (που έχει όνομα)
- Να βρουν κοινό με ήρωα (που έχει το όνομα)
- Αν δεν άρεσε το τέλος της ιστορίας του ήρωα να γράψουν τη δική τους εκδοχή ή να το πουν. Οι πιο πολλοί σημειώνουν, όχι οι δύο (Οδυσσέας και Ιάσονας)

Ο Κ. ζηλεύει που δεν γράφει. Θα πει όμως την ιστορία του Θησέα την άλλη φορά. Ρώτησαν για εμένα οι δύο (Οδυσσέας και Ιάσονας).

Θέμα ωραρίου, ο Ορφέας θα φύγει στις 15.00 για τη β' φάση της Στροφής και άλλοι στο πρόγραμμα. Μοιραστήκαν τα κείμενα («έμβλημά μου» κλπ). Όποιος δεν θέλει (να τα πει) στην ομάδα, να τα πει μετά μόνος του. Πετάγεται ο Οδυσσέας και του ζητήθηκε να αλλάξει θέση με τον Ορφέα, δεν έγινε. Θέλουν να συμμετέχουν, πχ φαίνεται ο Κ. να το θέλει πιο πολύ, πετάχτηκε μία δύο φορές. Δεν ήθελα δύο στην ομάδα, ένιωσα ότι ίσως είχε σχέση με εμένα αυτό. Ο Οδυσσέας σκέφτεται μεγαλόφωνα, προσπαθεί να κερδίσει τη προσοχή (πχ «κάνω ορθογραφικά λάθη»). Ερώτηση «τι μας αντιπροσωπεύει» και διευκρινήσεις. Ο Οδυσσέας όλο μεγαλόφωνα και η θέση του διαφορετική από άλλους, κάθεται σαν τη

συντονίστρια περίπου και κοντά της. «Δυάδα» - Ιάσοντας και Οδυσσέας σπάει όταν αναδύεται η «δυάδα» Ορφέα – Κ. λόγω ΠΑΟΚ. Μοιράστηκε νέο έντυπο (χρωματιστοί κύκλοι). Κ. : «Και εμένα μου αρέσει να είμαι μόνος. Η μοναξιά». Κρατά εδώ και ώρα το χαρτί για τον Θησέα στο στόμα. Κλήθηκαν να βρουν όνομα για την ομάδα «εμείς». Σκέψεις στο τετράδιο απόρρητες.

Ανάγκη διαρκούς υπενθύμισης σεβασμού στην ομάδα. Ο Οδυσσέας σχόλιο «Αν μου αρέσει η δασκάλα το γράφω;». Συχνά αλβανικά σχόλια , υπενθύμιση για ελληνικά, αναφορά σε γνώση και (ότι η) Σπυριδούλα (γνωρίζει) ρώσικα. Ο Οδυσσέας θέλει να ξεκινήσει, πάνε από δεξιά με τον Έκτορα όμως. Με πρώτο τον Έκτορα μίλησαν για το θυρεό και συνέχισαν οι άλλοι (ο Ορφέας αποχαιρετά με χειραψία). Ο Ορέστης θέλει να μιλήσει μετά το ίδιο και ο Ιάσοντας. Ο Αχιλλέας και ο Οδυσσέας μίλησαν στην ομάδα (οικογένεια, υλικά αγαθά, φυσιολογική ζωή). Με ενδιαφέρον άκουσαν την Σπυριδούλα, δεν ήξεραν την έννοια του διδακτορικού. Σχόλιο για την αγαπημένη της μουσική «ροκού». Ο Οδυσσέας ήθελε να είναι ο γαμπρός. Σχολίασαν τον χωρισμό των γονιών της και πιο πολύ σχολίασαν το σύνθημα της. Διδακτικό (αφορμή ο φόβος). Κίνησε το ενδιαφέρον ο σκοπός της έρευνας, θα ακούσουν και άλλοι τι τους ενδιαφέρει.

«Δεν μας ενδιαφέρουν αυτά. Απασχολεί που δεν έχεις ελεύθερο επισκεπτήριο με τη γυναίκα σου, όπως σε άλλες φυλακές. Ένα βράδυ. Να τ' ακούν μερικοί.»

«τι νόημα έχει; δεν θα αλλάξει τίποτα» (ίσως εμποδίζει η παρουσία μου στην έρευνα).

«έξω διαμαρτυρία», «να κάψουμε τη φυλακή» (όταν μιλούσαν για ελευθερία και καταπίεση πέρναγαν απέξω οι ένστολοι).

Οδυσσέας: *«Λίγο πράσινο. Τα προαύλια όλο τσιμέντο. Ούτε δέντρο, ούτε τίποτα».*

« Δεν φοβόμαστε. Αν βγούμε έξω είμαστε πιο δυνατοί.»

Οδυσσέας : *«Θα πάρω εκδίκηση. Είμαι τσάμπα φυλακή» (και γενικεύει ότι εκτός ,φυλακής, μετά τα παιδιά χειροτερεύουν).(διαδικαστικά, ώρα, εγώ, Iapτορ κλπ). Ο Οδυσσέας σχολίασε τη μουσική προτίμηση της Σπυριδούλας. Ανάγνωση ποιήματος της (οι ίδιοι ζητούν από μέλος να κάνει ησυχία για να ακούσουν). Οι πολλοί φύγαμε. Πιο πριν είπαμε τι θα κάνουν τώρα (οι νέοι).*

8 Μαρτίου 2012

Καθυστερημένη έναρξη. δυσκολία λόγω φασαρίας την Τρίτη (προχθές) μεταξύ βορείων και νοτίων Αλβανών, δεν κατέβασαν αμέσως αυτούς που ζουν στο β' όροφο. Κάποιοι υπάλληλοι δίστασαν γενικά λόγω ώρας (είναι, κανονικά κλειστή η φυλακή αυτή την ώρα). Επίσης αναρωτιόντουσαν αν μπορούν να κληθούν όλοι μαζί. Διευθετήθηκαν μέσω του κ. Αρχιφύλακα όλα. Πρώτος ο Αχιλλέας και μίλησε με τη Σπυριδούλα για διάρκεια κράτησης κλπ.

Μετά ο Έκτορας ήρθε χωρίς φάκελο (στο σχολείο), ο Ορφέας χωρίς φάκελο (στο κελί). Ο Κ. κοιμόταν. (οι άλλοι?). Ο Έκτορας με τον Ορφέα πηγαίνοερχόταν για τον φάκελο και ο Αχιλλέας παρέμενε δίπλα στην Σπυριδούλα, η οποία αναρωτήθηκε αν οι άλλοι θα έρθουν. Κούνημα νευρικό ποδιού. Χαλαρότητα και αυτών που ήρθαν , πήγαινε-έλα. Μόνο ο Αχιλλέας ρωτούσε για τη συνέχιση της διαδικασίας, πως θα καλύψει τα έξοδα της κλπ. Θέμα κεράσματος. Αμήχανοι στην αρχή, το δέχτηκαν. Παραγγελία. Αναρωτήθηκαν για τους άλλους που λείπουν και αν μπορεί να έρθει κάποιος νέος. Ήρθαν οι καφέδες. Έναρξη 2.35 μμ με «Ορφέα».

Ανάγνωση ιστορίας του ονόματος του «Ορφέα» από το Ορφέα και χαρακτηρισμοί του. Βρήκε και κοινά με τον ίδιο. Του έδωσε και η Σπυριδούλα στοιχεία. Μετά μίλησαν για τον Έκτορα. Ο Έκτορας δεν είχε βρει κάτι και του είπε η Σπυριδούλα δίνοντας του στοιχεία, επίσης. Το χει ως εργασία για την άλλη φορά. Και ο Αχιλλέας δεν είχε βρει στοιχεία, ήξερε μόνο για την αχιλλείο φτέρνα. Πήρε και αυτός έντυπο και θα το συζητήσει την άλλη φορά. Συζήτηση για όνομα ομάδας, ο Ορφέας πρότεινε «I – Four», και η Σπυριδούλα «Ελεύθεροι Συγγραφείς» και αυτό κράτησαν. Ο Ορφέας ήθελε να μιλήσει και για το χρώμα αλλά η επόμενη δραστηριότητα ήταν από το «Ιστορίες να σκεφτείς» του Χορχέ Μπουκάι, του οποίου είδαν και τη φωτογραφία. Έκατσαν πιο κοντά.

Έδωσε το κείμενο η Σπυριδούλα και τους το διάβασε «η πόλη των πηγαδιών» και τι συμβολίζει για τον Μπουκάι (ως εισαγωγικό). Στη διάρκεια της ανάγνωσης εκείνοι, και οι τρεις, διάβαζαν το αντίστοιχο κείμενο. Τους πρότεινε να ακούν μόνο, αν αυτό θέλουν.. μόνο ο Ορφέας την παρακολουθούσε έκτοτε, πίνοντας τον καφέ του. για λίγο, κι αυτός επανήλθε στο γραπτό κείμενο. δεν έβλεπα τους άλλους δύο και άλλαξα θέση. Έκανα θόρυβο, πρέπει να ενόχλησε. Μισό λεπτό μετά νέα διακοπή, ο υπάλληλος έφερε τον φάκελο του Οδυσσέα. Ο Ορφέας ξαναπαρακολουθεί χωρίς να διαβάζει αλλά για πιο λίγο ακόμα (σε σχέση με την πρώτη φορά). Συζήτηση για αυτό. Ο Αχιλλέας τότε άραγε να γράφτηκε η ιστορία. «*Τα πηγάδια είναι οι άνθρωποι*».

Ο Έκτορας σχολιάζει το κοινό νερό κάτω τους. Ο Ορφέας επεξηγεί «είναι συμβολικά» και κάνει τις δικές του παρατηρήσεις για τις σχέσεις των ανθρώπων. Ο Αχιλλέας ότι φάρδαιναν. Σπυριδούλα «*γεμίζουν επιφανειακά*». Ο Έκτορας σχολίασε τη διαδικασία / υλικό γεμίσματος. Σπυριδούλα «*το νερό είναι πηγή ζωής. ζωντανία. όχι τα υλικά αγαθά*». Παροτρύνθηκαν να πουν τα συναισθήματά τους «*δεν υπάρχουν λάθος απαντήσεις*». Ο Έκτορας μίλησε για το πηγάδι που πετούσε πράγματα. Ήθελε να το συνδέσει με ανθρώπους, όχι με τον ίδιο. Ο Ορφέας μίλησε για έλλειψη αλληλεγγύης (πλούσιοι που βοηθούν φτωχούς και άλλοι όχι).

Ο Έκτορας σχολιάζει το «*πως επικοινωνούσαν οι άνθρωποι σε εκείνο το χωρίο. Έχαναν την ουσία, ότι όλοι είμαστε το ίδιο, άνθρωποι*» συζήτηση για επικοινωνία που ήταν από αυτά που είχαν γράψει κάποιιοι τη πρώτη φορά. Σχόλιο για το «βάθεμα» του πηγαδιού» απευθύνεται (Σπυριδούλα) στο Αχιλλέα που σχολίασε με δισταγμό το μήνυμα γι αυτόν. Ο Ορφέας ανακεφαλαιώνει αυτό που έχει ήδη ειπωθεί: «*όλοι είμαστε το ίδιο*». Ο Έκτορας απέφυγε να μιλήσει, ούτε τι του έμεινε. Μετά λέει «*άλλοι είχαν πολλά άλλοι λίγα*». Τους διάβασε για το άδειασμα αυτό σχολιάζει και ο Ορφέας «*αν βλέπουν και οι άλλοι τι κάνεις, ψάχνουν και αυτοί*». Ο Έκτορας λέει ότι δεν καταλαβαίνει. Εμφανίζεται ο Κ. (15.00) με καφέ και τσιγάρο, είπαν να το καπνίσει έξω, το έσβησε και μπήκε : «*Έχω Στροφή τώρα, ήρθα για να σας δω*» και έκατσε. Ο Ορφέας σχολίασε για την επικοινωνία μεταξύ γονιών – παιδιών και ανθρώπων γενικά μεταξύ τους. Σχόλια Σπυριδούλας για «άδειασμα». Το συνδέει με αποφυγή προκαταλήψεων και ρατσισμού. Χρειάστηκε να εξηγήσει (η Σπυριδούλα) έννοια προκατάληψης και έφερε παράδειγμα προκατάληψης για τους κρατούμενους. Ο Έκτορας λέει ότι ακόμα δυσκολεύεται να καταλάβει και προσπάθησε να δει μέσα από ένα δικό του παράδειγμα αν το κατάλαβε. Ο Κ. λέει ότι και αν δε σου αρέσει κάποιος μπορεί να μιλάς μαζί του. Το συνδέει με το να θέλει κάποιος να σου κάνει κακό ή εσύ σε αυτόν. Ο Έκτορας ενοχλείται: «*δεν λέμε για αυτό αλλά για την επικοινωνία. Δεν θέλουν γιατί είμαι αλβανός ενώ αν μιλήσεις με άλλους, μετά βλέπεις και κοινά. Έχω φίλους έλληνες που παλιά δεν θέλανε Αλβανούς για παρέα. Τώρα ξεχνάνε το τι λέγανε.*»

επικροτείται από τη Σπυριδούλα: «Έπιασες το νόημα του βαθαίνουμε και αδειάζουμε». Ο Αχιλλέας σχολιάζει, επίσης με το πόση ευκολία βγάζουμε συμπεράσματα και πόσο λάθος είναι αυτό. Τους (η Σπυριδούλα) ρωτά τι θα έκαναν για να δώσουν λύση σε ένα πιθανό πρόβλημα επικοινωνίας. Ο Ορφέας απαντά δείχνοντας στον άλλον τι άνθρωπος είναι αναμένοντας το ίδιο από τον άλλον «για να δω τι άνθρωπο έχω απέναντι μου». Σπυριδούλα: «πως θα τον προσέγγιζες; Θα του έλεγες κάτι;» Ορφέας: «θα ρωτούσα για αυτόν, να τον γνωρίσω»

Ο Αχιλλέας μιλάει για διαφορά επικοινωνίας γενικά και για την επικοινωνία με σκοπό τη φιλία. Έφερε παράδειγμα στίγματος αποφυλακισμένου «εγώ θα περίμενα. θέλει χρόνο να δεις ο άλλος τι άνθρωπος είναι. δεν θα κάτσω να δω τι έχει κάνει ο άλλος αν μου αρέσει για φίλος.». Συζήτηση για το πώς θα το έβλεπε μια κοπέλα ότι έχουν φυλακιστεί. Ο Ορφέας θα το έλεγε αμέσως, θα εξηγούσε και γιατί έγινε η πράξη. Ο Κ. θέλει να φύγει για τη «Στροφή», έφυγε με το φυλλάδιο με την ιστορία του Θησέα μαζί. Ο Αχιλλέας επιμένει στην έννοια του χρόνου, περιμένεις να γνωριστείς με τον άλλον. Έκτορας: «μιλάς, γνωρίζεις τον άλλον, σιγά σιγά τον εμπιστεύεσαι τον άλλον. .του μιλάς και σου μιλάει και αυτός. Αλλιώς μόνο αυτός θα ξέρει εσένα. Και οι δύο να μιλάνε.»

Αχιλλέας: «Με τα λόγια δεν καταφέρνεις κάτι. τα πολλά λόγια είναι φτώχεια. οι πράξεις μετράνε.»

Ορφέας: «Σε μία φιλική σχέση δεν θα ανέλυα κάποια πράγματα όπως στην ερωτική σχέση.»

Έννοια εμπιστοσύνης στις ερωτικές σχέσεις.. Επιμονή Αχιλλέα στο ότι οι πράξεις μετράνε, συμφωνεί και ο Ορφέας, συμφωνούν. Ο Έκτορας σκυμμένος. Δεν κοιτά παρά μόνο όταν παίρνει έντυπο, χαμογελά. Καλούνται να γράψουν κάτι για την επικοινωνία και την κατανόηση, ένα δικό τους κείμενο, γράμμα σε ένα φίλο, με βάση αυτά που συζήτησαν πριν και ότι τους ενέπνευσε από αυτά. (Φαίνεται η) αγωνία τους για ορθογραφικά λάθη και για το αν κατάλαβαν την άσκηση. Ο Αχιλλέας δυσκολεύεται να ξεκινήσει, το σχολιάζει παραμένοντας γελαστός, θα το γράψει σε άγνωστο.

Ορφέας: «Αμάν». Πήγε να ενημερώσει τον πατέρα Ειρηναίο για το ότι συμμετέχει εδώ. Ο Έκτορας πάει στη θέση του Ορφέα, για να γράψει ακουμπώντας στο τραπέζι. Ζητά διευκρινήσεις για το γράμμα.

(Χρειάστηκε να βγω έξω για να διευθετηθεί που θα γίνει η ομάδα του π. Ειρηναίου θα χρειαστεί να πάμε στην αίθουσα της κοινωνικής υπηρεσίας αλλά η Σπυριδούλα δεν ήθελε πριν τελειώσουν το κείμενο τους οι νέοι. Ζήτησα να γίνει εντός πέντε δέκα λεπτών το πολύ γιατί έχει ήδη δημιουργηθεί αναστάτωση με την άλλη ομάδα που περιμένει.)

Ο Έκτορας τελειώνει πρώτος «εγώ έγραψα, τι έγραψα δεν ξέρω» σηκώνεται οι άλλοι δύο γράφουν ακόμη. Μετακομίσαμε στη Κοινωνική Υπηρεσία. Ο Ορφέας στο γραφείο της κοινωνικής λειτουργού του, σκυμμένος πάνω στο χαρτί. Θόρυβος από τους συντηρητές που δούλευαν έξω έντονος. Ο Αχιλλέας περιεργάζεται τον χώρο, έχει τελειώσει. Ο Ορφέας τελειώνει: «έγραψα κάτι σύντομο, να συζητήσουμε κιόλας».

Ο Έκτορας ξανασχολιάζει ότι δεν ξέρει τι έγραψε. Ανάγνωση ποιήματος του Μπουκάι για τα «θέλω». Η ανάγνωση έγινε από τον Έκτορα, οι άλλοι το διαβάζουν από το κείμενο που έχουν στα χέρια τους. Ο Έκτορας διστάζει στην ανάγνωση κάποιων λέξεων. Ο Αχιλλέας δείχνει με το στυλό το σημείο που διαβάζει. Καλούνται να το ξαναδιαβάσουν. Ο Αχιλλέας σχολιάζει ότι είναι σοφά λόγια, διπλώνει τα χέρια και διαβάζει το ποίημα του Μπουκάι. Ο Ορφέας διαβάζει ξανά το δικό του κείμενο και όχι το ποίημα, το παραδέχεται,

«το ποίημα το διαβάσαμε πριν». Σχολιάζει πρώτος τους πρώτους στίχους, επεξηγηματικός. Άρεσε και στους τρεις. Ξεκίνησαν από την ανάγκη έλλειψης κηδεμόνευσης.

Έκτορας: *« Όταν κάποιος ΚΑΝΕ ΑΥΤΟ δεν θα το κάνω. Αν θες να με βοηθήσεις δεν μου το λες έτσι. Να μου το εξηγήσει, να μου μιλήσει όμορφα. Όχι με ύφος ΣΕ ΔΙΑΤΑΖΩ.»* Σχόλιο στο να μην αποφασίσεις για μένα και αυτό καλούνται να κάνουν όλοι :μία φράση που τους άγγιξε και τι σημαίνει για αυτούς. Σημείωναν. Ο Αχιλλέας ξανακοιτά γύρω ιδίως τον τοίχο πίσω μου. φτιάχνει τη κουκούλα, κοιτά το κείμενο, είναι αυτός που ξεκινά *«να ξέρεις τις πλευρές μου που πιο πολύ σε ενοχλούν»* : αποδοχή και όχι ενόχληση. Του αρέσει να σε αποδέχεται ο άλλος με τα κακά σου. Πόσο, επίσης, σημαντική είναι η εμπιστοσύνη των ανθρώπων.

Ορφέας, πέντε πράγματα *«να με ακούς χωρίς να με κρίνεις, να με αγκαλιάζεις με τη συμπεριφορά σου, να δίνεις αγάπη χωρίς να με κρίνεις. να με προστατεύεις χωρίς ψέματα»*, φέρνει παράδειγμα τις ερωτικές σχέσεις που πρέπει να βασίζονται στην αλήθεια –ακόμη και αν την κρατήσεις φίλη σου... Δεν άρεσε στους άλλους το παράδειγμα. Ο Αχιλλέας δεν θα απατούσε και δεν θα κορόιδευε κάποια κοπέλα. Ο Έκτορας λέει *« όλοι λένε ότι αγαπάνε και το ξεχνάνε μετά. Και οι παντρεμένοι με παιδιά το κάνουν»*. Ο Ορφέας το συνεχίζει με τη φράση *« να αποδέχεσαι τις πλευρές μου που σε ενοχλούν χωρίς να θες να τα αλλάξεις»*. Δεν είναι για αυτόν σωστό κάτι να τον ενοχλεί στη σχέση και να μη το σχολιάζει καν. Η Σπυριδούλα λέει: *« Άλλο όμως είναι η συμβουλή και άλλο να θέλω να αλλάξω τον άλλον»*.

Στον Ορφέα αρέσει και το *«να βασιζέσαι πάνω μου»*, στον Έκτορα αρέσει *«βοήθεια όχι να αποφασίζεις για μένα, να με αγκαλιάζεις χωρίς να με σφίγγεις – κοντά σου χωρίς να με σπρώχνεις»*, ζητά κατανόηση από τους άλλους. Ο Αχιλλέας τον ρωτάει *«δε σε καταλαβαίνουν όλοι;»* και ο Έκτορας απαντά ότι συμβαίνει.. Ο Αχιλλέας πιστεύει ότι πολλοί σε καταλαβαίνουν αν το θες και εσύ. Ο Έκτορας σχολιάζει ότι δεν σε καταλαβαίνουν βαθιά, συχνές διαφωνίες για να περάσει το δικό του – φαίνεται ότι δεν σε καταλαβαίνουν αλλά είναι ότι δεν συμφωνούν. Ακούν (Αχιλλέας και Ορφέας) αλλά δεν τον κοιτάζουν συχνά, ο Αχιλλέας σκυμμένος και ο Ορφέας με το χέρι στο πηγούνι, τα βλέμμα στα χέρια, στο στυλό του ή γύρω. Ο Αχιλλέας του απαντά και μετά τον κοιτάζει. Σχόλιο για τον ισχυρό χαρακτήρα του Έκτορα και ο Αχιλλέας το θεωρεί λάθος (να μην αλλάζεις γνώμη). Ο Αχιλλέας πιο θετικός (σε εκφραστικότητα προσώπου) από όλους. Αχιλλέας: *«τα έχω σκεφτεί πολλές φορές. Η φυλακή αυτό έχει... πολύς χρόνος... κάτι που έχει γίνει έξω το σκέφτεσαι ξανά»* και μιλά για τις ανθρώπινες σχέσεις.

Στον λόγο του Έκτορα επαναλαμβάνεται η έννοια της «κόντρας» και *«τα ξέρω όλα»*. Στον λόγο του Αχιλλέα η έννοια της «κατανόησης», ο Ορφέας δεν σχολιάζει. Καλούνται να γράψουν τα δικά τους θέλω τώρα. Ο Ορφέας τα θέλει μετά *«επιβάλλεις τώρα!»*, σχόλιο της Σπυριδούλας ότι μετά μπορούν να γράψουν και στο τετράδιο. Γράφουν το ίδιο και η Σπυριδούλα.

(ο θόρυβος συνεχίζει αλλά όχι πια των μηχανικών ο ήχος. Σαν σφυρί αυτό που ακούγεται, σφυρί σε μέταλλο, μεταλλικός και ο ήχος της καγκελόπορτας που τώρα ξεκλείδωσε και κλείνει με θόρυβο, πόρτα έτριξε... και άλλη... κι άλλη!... Για τα δεδομένα της φυλακής μεγάλη ησυχία, παρότι μιλούν στο διάδρομο κάποιοι. Ίσως και επειδή έχουμε κατεβάσει τα τηλέφωνα. Σπάνια σε αυτή τη θέση δεν ακούγεται τίποτα - η θέση... Πόρτες, στο συνεργείο σταμάτησαν οι ήχοι. Ο Αχιλλέας και ο Έκτορας ανατρέχουν στο ποίημα του Μπουκάι ενώ γράφουν, ο Ορφέας όχι. Κυρίως ο Αχιλλέας).

Ο Έκτορας ζητά διευκρινήσεις για ποσότητα. Σπυριδούλα: «*όσα θες να πεις*». Τελειώνει πρώτος ενώ του λέει η Σπυριδούλα ότι μπορεί να γράψει όλα όσα θέλει. Έκτορας: «*Να βγω από τη φυλακή*». Σπυριδούλα: «*Γράψε το*». Συνεχίζει (το γράψιμο).

Ο Ορφέας τελειώνει (με λίγο θόρυβο του στύλου πάνω στο χαρτί). Ξαναρχίζει σε λίγο το γράψιμο, σκέφτεται πολύ, ανατρέχει στο κείμενο του όσα έχει ήδη γράψει και στο γράμμα. Ο Έκτορας τελείωσε. Αναστεναγμός. Γυρνά στη καρέκλα και αυτή τρίζει. Θέλει να έχει τα κείμενα του, υπόσχεση να χει φωτοτυπίες. «*Αφού τα ξέρω*», ο Ορφέας τα θέλει. Έκτορας «*δε ξέρω τι έχω γράψει (στο τετράδιο). Λίγο κάθε βράδυ καθόμουν και έγγραφα*». Η Σπυριδούλα διαβάζει και την παρακολουθεί με προσοχή, ίσως και με λίγη αγωνία, Έκτορας «*ότι να ναι ε;*», γελάει.

Συζήτηση για το κείμενο του ημερολογίου του και τι γράφεται σε αυτό. Έκτορας: «*εγώ έγγραφα άσχετα*». Σπυριδούλα «*όχι, είναι πολύ δημιουργικός ο τρόπος που τα έχεις ενώσει και χωρίς να το έχουμε πει*». Δίνουν τα κείμενα, ξανά κηρομπογιές. Οι άλλοι δεν ήθελαν να ζωγραφίσουν κάτι. Αν θέλουν κάποιος, άλλη φορά, να τα ζητήσουν από τον Αχιλλέα. Κόλλες και μπογιές. Ώρα τραγουδιού. (σχόλιο για τη φωτογραφία – στην επιφάνεια εργασίας – μικρός Δ. ,γιος φίλης της Σπυριδούλας) τραγούδι του Λεωνίδα Μπαλάφα «*Τρεις ευχές*». Άλλαξαν θέση ο Έκτορας με τη Σπυριδούλα. Ακούμε με προσοχή. Ο Αχιλλέας και ο Έκτορας βλέπουν προς τον η/υ. ο Ορφέας – μέλος της μουσικής ομάδας – χτυπά και ρυθμικά το πόδι. Δεν βλέπω αν κοιτά, έχει πλάτη σε εμένα. Σχόλιο για τον Ορφέα και τη μουσική, για τον Παπακωσταντίνου και για μικρό Δ. (της επιφάνεια εργασίας). Τους είπε να μπαίνουν ένας – ένας για τα ατομικά (όλοι;).

Καθυστερημένη λήξη, ήταν όμως και η έναρξη καθυστερημένη.

15 Μαρτίου 2012

(Ήρθε ο) Ορφέας πρώτος, με φάκελο. Έφερε το πρώτο του ποίημα και σχολίασε τις δυσκολίες της ζωής. Μετά οι άλλοι τέσσερις (Έκτορας, Αχιλλέας, Οδυσσέας, Ιάσωνας) δεν ξέρουν που είναι ο Ορέστης. Μίλησαν για την εβδομάδα τους. (Η Σπυριδούλα τους ρώτησε) αν διάβασαν αυτό που τους έστειλε, όχι. Είπε ότι θα διαβάσουν κείμενο του Έρμαν Έσσε, λίγα λόγια για αυτόν, από το βιβλίο του [Ντέμιαν]. Ο F.E. (Αλβανός φίλος τους) ανοίγει την πόρτα και ζητά να ενταχθεί στην ομάδα. Μαθητής Γ' γυμνασίου, του εξηγήσαμε. Τραγούδι [Μην φοβάσαι]. Παρατηρούσαν το λαπτοπ εκτός του Ιάσονα που άκουγε κοιτώντας κάτω. Το ίδιο σε λίγο και ο Έκτορας. Ο Ιάσωνας ρωτά για το κομμάτι ενώ το ακούμε ακόμη. Οι υπάλληλοι έξω(Σ-Δ) όποτε περνούν κοιτάνε την διαδικασία. Το ίδιο και ο F.E. Ο Οδυσσέας παίζει κομπολόι και δυσκολεύει στο να ακούσεις. Οι Οδυσσέας, Ιάσωνας, Έκτορας κάνουν σχόλια ενώ ακούμε.

Ο Οδυσσέας κοιτάει επίμονα, κάθετα, εξεταστικά την Σπυριδούλα. Ο Αχιλλέας διαβάζει το κείμενό του. Η Σπυριδούλα τους μιλά για το βιβλίο Ντέμιαν. Περιγράφει το περιστατικό με τον φίλο του Ντέμιαν (Κρόμερ) και επικέντρωση σε έννοια μαγκιάς(δίνει διευκρινίσεις ο Ιάσωνας και μετά ρωτά και για άλλες). Ο Οδυσσέας κοιτά την Σπυριδούλα που διαβάζει και μετά κοιτάει κάτω. Οι άλλοι το κείμενο. Ο Ιάσωνας σχολιάζει ότι «*για να έχει υπηρέτρια θα*

έχει και λεφτά». Ιάσοντας και Έκτορας κοιτάνε τον αρχιφύλακα που περνάει, είχε ακουστεί η φωνή του πριν. Ο Οδυσσέας σαν να βαριέται. Ο Ιάσοντας την κοιτάει και μετά το χαρτί του. Ο Έκτορας στριφογυρίζει στην καρέκλα ακόμα, ο Οδυσσέας κοιτά την Σπυριδούλα με ενδιαφέρον. Λήξη ανάγνωσης, μπαίνει ο Ορέστης. Θόρυβος. Φεύγουν οι καθηγητές τώρα, τους κοιτάνε που περνούν.

Μιλάνε αλβανικά μεταξύ τους. Πολλή ώρα. Μάλλον επίτηδες. Ο Ιάσοντας λέει ότι δεν τον απασχολεί καθόλου αυτό που άκουσε «*ήταν χαζός*». Ο Έκτορας σχολιάζει το κίνητρο του Ντέμιαν. Οδυσσέας «*που καταλήγει αυτό;*». Γιάννης περιγράφει τα συναισθήματα του Ντέμιαν.

Οδυσσέας: «*είπε ψέματα ότι το έκανε αυτός. Λες ψέματα ότι σκότωσες. Παίρνεις ισόβια ή όχι;*».

Έκτορας: σχολιάζει το μπλέξιμο- εκβιασμό σε λάθος βάση και το πώς νιώθει ο Ντέμιαν.

Οδυσσέας: σχολιάζει σε σχέση με τη δική του ζωή «*σαν να θέλει να είναι σαν εμάς*».

Έκτορας: «*Πάντως εγώ τσιγάρο άρχισα βλέποντας άλλους, και τώρα δεν μπορώ να το κόψω*».

Ορφέας: «*Ουδέν σχόλιο*».

Οδυσσέας: σχολιάζει για εμένα και για το κάπνισμα.

Ιάσοντας: «*εγώ δεν θα λύσω τα προβλήματα του Ντέμιαν. Ή θα προτιμούσα να το χει κάνει.*»

Οδυσσέας: «*Μάγκας έτσι δεν γίνεσαι. Ή το κάνεις ή όχι*».

(Τι θα του έλεγαν) Ορφέας και Οδυσσέας «*να πει την αλήθεια*»

Ιάσοντας: «*αλλά πρώτα να το χει κάνει*».

Οδυσσέας: «*Να πήγαινε στην δασκάλα του κάθε μέρα λουλούδια, αν ήταν σαν εσάς. Αλλά εδώ μόνο τσιμέντο έχει.*»

Αχιλλέας: παροτρύνεται να πει κάτι και τονίζει ότι «*να πει την αλήθεια*». Δεν ταυτίζεται με αυτόν(γελάει).

Οδυσσέας: κάνει σύνδεση με αυτόν : «*Αν είναι να κλέψω, θα κλέψω*».

Ιάσοντας: «*Θα λέω, αν κάνεις ότι έκανα, θα γίνεις πολύ μάγκας στο σχολείο*».

Οδυσσέας τον επιπλήττει, «*Η κυρία έκανε τόσο κόπο*». Δεν του άρεσε.

Νέα εργασία. Σπυριδούλα : «*Είστε ήρωας του βιβλίου, φίλος του Ντέμιαν. Τι θα του λέγατε εάν σας έκανε τέτοια εξομολόγηση; Γράψτε το*».

Ο Ορφέας θέλει να μην το γράψει τώρα. Πρόταση να το κάνει στο τετράδιο. Σπυριδούλα: «*Βρες του μια λύση να μην νιώθει έτσι. Τι θα έκανες εσύ στη θέση του*».

Οδυσσέας και Ιάσοντας μιλάνε αλβανικά, το ίδιο και ο Ορέστης με τον Ιάσωνα. Ο Έκτορας χαμογελά. Μόνο ο Αχιλλέας έγραψε από την αρχή «*πως τον έλεγαν αυτόν*».

Σπυριδούλα: «*Ντέμιαν*».

Ο Ιάσοντας μιλάει δυνατά αλβανικά με τους γύρω του. Δε γράφει. Κοιτά τον Έκτορα που γράφει. Δεν γράφει ούτε ο Ορφέας ούτε ο Ορέστης. Άρχισε ο Οδυσσέας, αλλά την ρωτά τι να γράψει: «*όχι για τον Ντέμιαν, άλλο. Προσωπικά*».

Ο Ιάσοντας σχολιάζει «*Ωρε μάγκες, τι φαντασία!!*». Μιλά αλβανικά με τον Οδυσσέα. Αναστεναγμοί. Ο Ορέστης θέλει να δει τι γράφει ο Αχιλλέας. Ο Ιάσοντας συνεχίζει να μιλάει στα αλβανικά. Ο Οδυσσέας λέει ότι θα γράψει για την δική του ιστορία, ότι θα αυτοκτονήσει με σεντόνι γιατί δεν ανταποκρίνεται μια δασκάλα του στον έρωτά του (κλπ με χιουμοριστικό ύφος). Οι άλλοι σχολιάζουν τι γράφω εγώ, αν είναι ότι λένε. Τους είπα ότι τα τετράδια τα βλέπει η Σπυριδούλα, και όχι μεταξύ μας. Ιάσοντας, Αχιλλέας, Οδυσσέας μιλάνε μεταξύ τους αλβανικά. Ο Ορφέας δεν δείχνει ενδιαφέρον. Ο Ιάσοντας θέλει όσοι δεν γράφουν να κάνουν κάτι άλλο. Συνεχίζει να μιλά και να σχολιάζει δυνατά τους άλλους.

Οδυσσέας: «*Ζωγράφισα ένα τριαντάφυλλο, το τέλειο δώρο*». Κοιτά τους υπαλλήλους έξω. Ο Αχιλλέας τελείωσε το γράψιμο και σηκώθηκε. Ο Οδυσσέας και ο Ιάσοντας μιλάνε. Ο Αχιλλέας μεταφράζει «*εκφράζει τα αισθήματά του*». Σχόλια για προφορική έκφραση κλπ. Ο Οδυσσέας θέλει να της πει, όσα θέλει την τελευταία εβδομάδα: «*να μην μιλήσει κανείς άλλος*».

Ιάσοντας: Μιλά πολύ δυνατά, αποσπώντας την προσοχή των άλλων. Κοροϊδευτικός, Σηκώνεται. Μιλάνε διαρκώς αλβανικά.

Σπυριδούλα: «*Σεβόμαστε τους άλλους*».

Ορφέας δυσφορεί και θέλει να βγει για νερό. Η Σπυριδούλα ρωτά εμένα αν μπορεί να βγει. Σχολίασα ότι ενδέχεται να νιώθει άσχημα ή εκτός ομάδας, αφού η ομάδα μιλά αλβανικά. Ο Οδυσσέας θύμωσε. Ο Αχιλλέας είπε ότι δεν μίλησε προσβλητικά.

Ο Οδυσσέας σχολιάζει θυμωμένα ότι ο Ορφέας είναι στο παράρτημα με αλβανούς ρουφιάνους. Λέει ότι η αστυνομία τον χτύπησε πολύ. «*Για ένα κωλοαλβανέ και να τα ακούω και εδώ*» (Ποιος του το είπε;) Ο Ιάσοντας και ο Οδυσσέας μιλάνε μεταξύ τους Αλβανικά (ενδεχομένως θεωρούν ότι ήταν προσβλητική η παρέμβαση μου;) και τα σχόλια ήταν για βρισιές, πώς μιλάμε στον άλλον κλπ. Οδυσσέας : «*Να βγάλω και διαβατήριο να έχω, ελληνικό*». Συζήτηση για αυτά πχ «*Δεν έχει σημασία τι λες, αλλά το πώς*».

Η Σπυριδούλα πριν μοιράσει το ποίημα «*Τα τείχη*», μιλά για τον Καβάφη. «*Είχατε πει να μιλήσουμε για την ελευθερία*». Ο Έκτορας κάνει ανάγνωση. Δυσκολίες σε κάποιες λέξεις, ο Ιάσοντας τον διορθώνει. Ο Οδυσσέας με το κομπολόι δυνατά. Το σταματά όταν διαβάζει η Σπυριδούλα, την κοιτά. Ο Ιάσοντας και ο Έκτορας κοιτάνε το χαρτί λέγοντας κάτι και γελάνε. Ο Ορφέας δεν καταλαβαίνει: «*Τι; τον κλείσανε;*»

Μόνο ο Οδυσσέας και ο Αχιλλέας την προσέχουν, λιγότερο ο Ορφέας. Οι άλλοι μεταξύ τους ή το χαρτί. Ο Ιάσοντας δημιουργεί δυάδα με τον Έκτορα.

Η Σπυριδούλα τους μιλά για το ποίημα. Ο Έκτορας μιλά στον Ιάσωνα, ακούμε αυτούς αντί τη Σπυριδούλα να μιλά. Η Σπυριδούλα τους ζητά να κάνουν ησυχία. Ο Οδυσσέας συνδέει την ελευθερία με την αγάπη. Ο Ιάσοντας γελά. Οδυσσέας «*λέω λίγα και σοφά*». Στον Ορφέα άρεσε: «*κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ*», τον εκφράζει.

Έκτορας πράγματα να κάμω έξω είχα: «*αυτό ταιριάζει με εμάς, έξω έχουμε πολλά να κάνουμε και μας κρατάνε*». Η Σπυριδούλα το συνδέει με την απομόνωση λόγω του

σεξουαλικού προσανατολισμού του Καβάφη και αυτό τους ενοχλεί. Ένας ήθελε να επιστρέψει το κείμενο του. Έπαψαν να ταυτίζονται. Ιάσοντας: «τα χω πάρει τώρα που μου το πες αυτό».

Η Σπυριδούλα συνδέει τα τείχη με έλλειψη επικοινωνίας κλπ και με όσα είχε πει ο Οδυσσέας. Δεν θέλουν (πιο πολύ ο Ιάσοντας) να σχολιάσουν τι έγραψε ένας ομοφυλόφιλος. Συζήτηση επ' αυτού. Η Σπυριδούλα συνδέει τα τείχη με χώρο, σκέψεις, συναισθήματα κλπ. Ο Αχιλλέας δυσκολεύεται, όπως λέει να συνδέσει τον εαυτό του με έναν ομοφυλόφιλο. Δείχνει να αποδέχεται εξηγήσεις από τη Σπυριδούλα και λέει για τη δική του ζωή έξω που έχει διακοπεί. Ο Οδυσσέας πετάγεται, τον κόβει, λέει για τη κοπέλα του έξω. Ο Ιάσοντας δεν θέλει να μιλήσει, γελά με τους άλλους. Ο Οδυσσέας πετάγεται ενώ ο Έκτορας μιλά για τα δικά του σχέδια (να βοηθήσει την οικογένεια του).

Ο Ορφέας μιλά για τα δικά του σχέδια, κυρίως εκπαιδευτικά «ποτέ δεν είναι αργά για να κάνω πράγματα στη ζωή μου». Εκφράζεται αισιόδοξα «πόσα πράγματα δεν έχω κάνει ποτέ και τα κάνω εδώ.» Ο Ορέστης μιλά για έξω ότι ονειρεύεται εργασία, λεφτά (όταν ρωτήθηκε).

Έκτορας: «Τα βασικά. να δω πρώτα την οικογένεια μου και μετά να αράξω με τη κοπέλα μου»

15.05 ο Ορφέας ρωτά την ώρα γιατί έχει το πρόγραμμα στη Στροφή. Θα γράψουν για το «πράγματα πολλά είχα να κάμω έξω» που δείχνει να τους άγγιξε, για αυτό θα γράψει και ο Ορφέας ως την άλλη φορά.

Οδυσσέας: «αν θέλει εδώ το σύστημα, και εδώ κάνεις πράγματα.»

Ιάσοντας: «γιατί δεν αφήνουν εδώ γκόμενα κάθε βδομάδα να κοιμάσαι το βράδυ; Γιατί κα. Απειρανθίτου; Δεν το ξέρετε τόσα χρόνια εδώ; Στην Αλβανία το κάνουν.» και χτυπά δυνατά το κομπολόι που είχε πριν ο Οδυσσέας. Λέει για βόμβα στα τείχη. Μιλά Φωναχτά. Γελαστός.

Η Σπυριδούλα έδωσε ακροστιχίδα για την ελευθερία.

Οδυσσέας «Ελευθερία; Λ. που δεν σε αφήνει έξω»

Ιάσοντας: «Ελεύθερο επισκεπτήριο» . Ο Ορέστης θέλει να φύγει δεν νιώθει καλά. παίρνει τα πράγματα του. Ιάσοντας: «πάρε και τα δικά μου, δεν τα χρειάζομαι εγώ».

Ζητούνται διευκρινήσεις για την ακροστιχίδα. σκύβουν στο χαρτί. Οδυσσέας: «αυτό τι είναι;». Η Σπυριδούλα εξηγεί. Οδυσσέας σκέφτεται μεγαλόφωνα «θεατής... ρο είναι αυτό;». Έκτορας: «γονείς πως γράφεται το ο και το ι». Η Σπυριδούλα του απαντά. Ο Οδυσσέας γράφει γελώντας. Ο Αχιλλέας σε αυτήν την άσκηση κάθετα. Ο Ιάσοντας ρωτά αλβανικά τον Έκτορα και τον Οδυσσέα. Η Σπυριδούλα προθυμοποιείται να απαντήσει, αν τη ρωτήσει. δεν το θέλει. Παρουσιάζεται να έχει δυσκολία, του τονίζει ότι είναι έξυπνος και εκείνος την ευχαριστεί για το κομπλιμέντο. Η Σπυριδούλα βοηθά τον Οδυσσέα. Διασπαστικό τραγούδι «είναι στιγμές»

Ο Αχιλλέας ανακοινώνει δυσκολία του με την άσκηση. Ο Ιάσοντας κάνει μεταξύ με τον Έκτορα σχόλια. Γελάνε δυνατά και μιλάνε. Σπυριδούλα «ο καθένας στο γραπτό του». Ο Ιάσοντας ρωτά κάτι στα αλβανικά τον Οδυσσέα που απαντά και συζητάνε λίγο.

Ο Οδυσσέας την ρωτά αν θα το πάρουν μαζί τους γιατί ίσως χρειαστεί να σβήσει κάτι. Μιλά με την Σπυριδούλα για κάτι που δεν κατάλαβα. Εκφράζει (ο Οδυσσέας) μία απογοήτευση για πράγματα που καμιά φορά λες. Ρωτά: «τι άλλο θα γράψουμε;»

Ο Έκτορας ρωτά για ορθογραφία πάλι. Σχολιάζουν τον Ιάσωνα που γράφει τραγούδια. Ο Έκτορας ρωτά ξανά για ορθογραφία. Την ρωτούν αν ξέρει αλβανικά. Λέξεις

από λάμδα δεν έβρισκαν. Η Σπυριδούλα είπε μερικές. Ο Οδυσσέας στάθηκε στο «λυπημένος».

Φωνάζουν τον Σ. (υπάλληλος φυλακής). Έκτορας: «φυλακή βγάζουν και οι υπάλληλοι.», Οδυσσέας: «τέτοια φυλακή βγάζω και εγώ το βράδυ στο σπίτι».

Σχόλια για εμένα λίγο ακατανόητα «περασμένα , ξεχασμένα». Συζήτηση για δώρα τέλους. Θα της φτιάξει ο Αχιλλέας θήκη αναπτήρα. Τους προτείνει νέα ιστορία. Την ρωτάνε «δεν θα πούμε όσα γράψαμε;». Θέμα παραγγελίας από καφενείο. Οδυσσέας «ερωτευμένος». Σπυριδούλα «ξεκινάω μια ιστορία με τη λέξη αυτή», Οδυσσέας: «τότε να πω ελευθερία». Ο Οδυσσέας ξεκινά μια ιστορία με την λέξη ελευθερία και ο Ιάσοντας πετάγεται για να πει ότι ο Οδυσσέας δεν είναι ελεύθερος. Ο Οδυσσέας συνεχίζει «ελευθερία σκέψης». Ο Ιάσοντας καλείται να πει ιστορία με σκέψη. Ο Οδυσσέας πετάγεται για να πει για καλάσνικοφ κλπ μιλάνε όλοι μαζί, η Σπυριδούλα αλλάζει θέση με τον Οδυσσέα. Πρόταση εναλλακτική, να πει ο καθένας μία βιωματική ιστορία. Ξεκινά η Σπυριδούλα με ιστορία παιδικής της ηλικίας στην Κέρκυρα (Ο Οδυσσέας επεμβαίνει για να πει ότι και αυτός πήγαινε στην Κέρκυρα κλπ). Ήρθαν οι καφέδες.

Η Σπυριδούλα αφηγείται και αυτό αρέσει στον Αχιλλέα: «μας το λες και είναι σαν παραμύθι». Οι άλλοι τρεις σχολιάζουν. Κυρίως ο Ιάσοντας και ο Οδυσσέας που κάτι λένε μεταξύ τους. Ο Έκτορας σκύβει στον καφέ. Τους κινεί το ενδιαφέρον η ιστορία με το αστέρι. Ιάσοντας: «έχει δίκιο ο θείος σου, έγινες ένα αστέρι. Πανέμορφο». Τον ευχαριστεί. Ο Ιάσοντας μιλά δυνατά και κάνει σχόλια για την Σπυριδούλα. Ο Αχιλλέας ενδιαφέρθηκε για την ιστορία καθαυτή και πόσο εντύπωση του έκανε που τη θυμάται. Οι άλλοι τρεις θυμούνται ιστορία με τον φιλόλογό τους που τους διδάσκει αρχαία. Ο Έκτορας τονίζει την έννοια της προσπάθειας και ακούει «μπράβο» από την Σπυριδούλα.

Ο Οδυσσέας σχολιάζει το αστέρι που θα άγγιξε την Σπυριδούλα και την έκανε αστέρι. Μετά σχολιάζει την ιστορία «πες ότι τα εμπόδια τα περνάς, καταλήγεις κάπου και δεν γίνεται τίποτα. παράδειγμα λέω. Γενικά» ο Έκτορας σχολιάζει ότι ο Οδυσσέας τα λέει αυτά για τη κοπέλα που ήθελε κλπ. Ο Οδυσσέας ότι δεν μιλούσε γι αυτό αλλά θα γράψει ότι είναι να πει.

Ο Ιάσοντας ρωτά αν πάντα πετυχαίνεις αυτό που προσπαθείς να καταφέρεις και η Σπυριδούλα μίλησε για τη «συνομωσία του σύμπαντος». Ιάσοντας : «μόνο αν πατήσεις πάνω στον άλλον καταφέρνεις.» Καλούνται να πουν κάτι που τους άγγιξε ο Ιάσοντας αναφέρεται στις ληστείες και ότι δεν βγάζεις πάντα λεφτά. Ιάσοντας: «έχω κόντρα με τον εαυτό μου. Πρέπει να μπει το αστέρι για να φτιάξει τις συνθήκες» στο σχόλιο της Σπυριδούλας ότι κάθε εμπόδιο για καλό είναι ο Ιάσοντας απαντάει: «κάθε εμπόδιο μας καταστρέφει».

Καλούνται να μιλήσουν και ο Έκτορας με τον Αχιλλέα. Ο Αχιλλέας ανακαλεί τα λόγια του πατέρα του (λέει ότι αυτός δεν έχει τους δικούς του εδώ) να είναι αισιόδοξος και να μην ξεχνά την οικογένεια του. Ο Έκτορας αποφεύγει να μιλήσει. Ο Οδυσσέας λέει ότι έχει μία ιστορία «στην ηλικία σου, ένα χρόνο πιο μεγάλος, αλλά θα ανατριχιάσεις». Ο Έκτορας ζητά να πουν τι έγραψαν την ακροστιχίδα. Ο Ιάσοντας λέει « σε ποιον αρέσει να μιλά για αυτό;» και φωνάζει τον J.K. από έξω και του μιλά. Διώχνω τον J. Ο Έκτορας λέει για το τι έγραψε στην ακροστιχίδα – έγραψε προτάσεις (για κοπέλες, την Ελλάδα, επιθυμίες του κλπ) μπαίνει ένας κρατούμενος για να φέρει ένα έντυπο και έχασα ποιος μιλούσε. Ο Οδυσσέας δεν θέλει να διαβάσει και ο Αχιλλέας δεν θέλει να μιλήσει. Ρωτά «τι;» γιατί το συνδέει με εμπειρία κράτησης.

Ο Οδυσσέας αναφέρει ότι και έξω οι άνθρωποι ίσως δεν είναι ελεύθεροι «δεν μπορεί ένας οικογενειάρχης να βγει το βράδυ δεν έχει λεφτά.». Ο Ιάσοντας πετάγεται και ο Έκτορας σχολιάζει ότι εδώ η έλλειψη ελευθερίας είναι η έλλειψη του αυτονόητου που είχαν έξω. Ο Οδυσσέας σχολιάζει το πουλί που δεν ελευθερώνεται και ας είναι η πόρτα ανοιχτή. Η Σπυριδούλα τα συνδέει με ένα ρητό του Κάφκα: « βγήκε κάποτε ένα κλουβί κι έψαχνε για πουλιά». Τους φάνηκε αστείο. «Πιστεύετε στα θαύματα» της λέει ο Ιάσοντας.

Συζήτηση για την απογοήτευση που νιώθει ο καθένας όταν πληγώνεται. Σχόλιο του Ιάσωνα προς την Σπυριδούλα: « Σε έχουν και εσένα πληγώσει;». Σπυριδούλα «...» Ιάσοντας: «Να την γιατρέψω την πληγή». Σχόλια ερωτικά του Ιάσωνα και του Οδυσσέα για τη Σπυριδούλα. Ο Ιάσοντας πήγε κάτι αν πει στα αλβανικά και ο Οδυσσέας αποκρίνεται «ελληνικά μιλάμε».

Ρωτάνε για την ειδικότητα της και αν βοηθάνε σε αυτό που η Σπυριδούλα κάνει. Ιάσοντας: «Σοβαρά; βοηθάω;» γελάει. Η Σπυριδούλα τους εξηγεί. Ο Ιάσοντας λέει ότι θα φύγει την Τρίτη ή την Τετάρτη και ρωτά αν στη θέση του μπορεί να έρθει κάποιος άλλος. Δίνονται εξηγήσεις. Ρωτά η Σπυριδούλα αν κάτι τους ενόχλησε. Ο Ιάσοντας λέει για την ομοφυλοφιλία «αυτοί θέλουν σκότωμα στη Γερμανία τους βάζουν σε φούρνους και τους καίνε. Μου το έχουν πει.». Η Σπυριδούλα μίλησε για τον Καιάδα και τη χρήση του στα αρχαία χρόνια. Οδυσσέας: « ο θεός τους έφτιαξε όλους και έχει το λόγο του. Έμμενε ήθελε να με πάει στη φυλακή», παίζει δυνατά με το κομπολόι και διακόπτει όσους μιλάνε για να πει την απορία του. Η Σπυριδούλα δεν το αφήνει και συνεχίζει η συζήτηση για τον ρατσισμό.

Ο Ιάσοντας σηκώνει το χέρι και λέει: « αν είχαμε σεβασμό θα είχαμε πάει ψηλά, θα είχαμε γίνει δάσκαλοι και εμείς, φιλόλογοι, εγώ δεν το έκανα ούτε θα το κάνω». Ο Οδυσσέας για τον θεό που τους έφερε στη φυλακή «ακόμα πιστεύω σε Εκείνον».

Μιλάνε για την μοίρα και την προσωπική ευθύνη. Διαφωνεί ο Έκτορας στο ότι γράφεις τη Μοίρα σου μόνος, « εγώ θα χα γίνει ότι ήθελα. Άρχοντας», νιώθει ότι ο θεός τον τιμώρησε. Οδυσσέας: «δεν σε τιμωρεί μάθημα σου κάνει. Εγώ είχα σπίτι, δουλειά, οικογένεια και ήθελα πολλά λεφτά και έκανα παρανομίες. δεν φταίει ο θεός». Μεγάλη κουβέντα.

Η Σπυριδούλα τους ζητά καταγραφή. Ιάσοντας : «να στο ξεκαθαρίσω εγώ μόνο λέω δεν γράφω τίποτα». Ο Έκτορας με τον Αχιλλέα συμμετέχουν πιο λίγο. Ο Έκτορας σχολιάζει για τη κόλαση και τη τιμωρία, ο Ιάσοντας γελάει. Ερώτηση της Σπυριδούλας αν η κόλαση και ο παράδεισος αναφέρονται στη μετά θάνατον ζωή. Ο Έκτορας επιμένει: «γιατί τότε μια γιαγιά σου λέει παλιόπαιδο! να σε τιμωρήσει ο θεός!».

Ο Αχιλλέας και ο Έκτορας την προσέχουν. Ο Ιάσοντας πιο γελαστά και ο Οδυσσέας πετάγεται συνέχεια, χτυπά δυνατά το κομπολόι.

Οδυσσέας «μαζί του και εγώ, λέω όμως τι είναι το δίκιο». Καλούνται να σκεφτούν θετικά στο θέμα αυτό (παράδεισος, έξω..). Αχιλλέας: «δεν ξέρουμε αν υπάρχει παράδεισος ή κόλαση. Όλοι θα πεθάνουμε. Να δει ο καθένας πως θα πετύχει στη ζωή του», (οι άλλοι δεν μιλάνε).

Ο Οδυσσέας θέλει να μείνει, ο Ιάσοντας θέλει να κρατήσει το κείμενο του. Ξανά διευκρινήσεις για το τετράδιο κλπ διαδικασίας και για τον σκοπό της έρευνας για τον οποίο ρωτάνε. Στο μεταξύ ο Οδυσσέας θέλει τηλεφωνική επικοινωνία μαζί της, «Γραφείο δεν έχετε;», ο Ιάσοντας θέλει το κινητό της. Οδυσσέας «δεν έχετε γραφείο..; Τι θα κάνω εγώ τώρα;»

Είδαν τις ζωγραφιές του Αχιλλέα και θέλει να τις φωτοτυπήσει στο σχολείο πριν δοθούν. Στις 16.05 μμ άκουσαν το τραγούδι των Active Member: «Καλώς ήρθες στον τόπο μου παράξενε». ο Ιάσοντας θέλει να είναι δίπλα της, όρθιος. Ο Έκτορας ρωτά για τα χαρτιά. Ο Ιάσοντας δείχνει ενδιαφέρον για το κομμάτι, κουνά και το πόδι του στο ρυθμό. Ο Έκτορας μιλά σιγανά στον Αχιλλέα και μετά κοντά σο laptop. Ο Ιάσοντας κοιτά τα χαρτιά της Σπυριδούλας και το ίδιο ο Οδυσσέας. Ο Ιάσοντας τώρα έξω ,το νερό (υπερκινητικός) ο Έκτορας έμένα μετά κάτω μετά το laptop – σαν να βαριέται. Στον Αχιλλέα «θυμίζει πολλά» αυτό το τραγούδι, στον Οδυσσέα άρεσε και στον Ιάσωνα όχι. Του Έκτορα του αρέσουν όλα εκτός του ροκ, τραγουδά «αν είσαι ένα αστέρι..» γελά. (έμειναν όλοι για ένα πεντάλεπτο ατομικό) κατά τις 16.40 η λήξη. Έφυγαν πια για την ακτίνα. Έξω μιλούσαν με έμένα. Ο Ιάσοντας δεν ήταν πια σίγουρος για γερμανικά σαπούνια και επισκεπτήρια Αλβανίας. ρωτά να μάθει.

22 Μαρτίου 2012

Πρώτος ο Ορφέας, παρά τέταρτο, έφτασε. Στις δύο παρά πέντε μπήκε (στην Αίθουσα Συνηγόρων). Δεν είχε γράψει γιατί – λέει – του συνέβησαν διάφορα και δεν ήταν καλά. Του δόθηκε το έντυπο αξιολόγησης της Σπυριδούλας και της διαδικασίας. *(μπαίνοντας στο ΕΚΚΝΑ είδαμε τον Οδυσσέα στο πειθαρχικό συμβούλιο φυλακής και μάθαμε ότι ήταν κατηγορούμενος για πειθαρχικό παράπτωμα. Τέθηκε από το Υπαρχοφυλάκιο θέμα αν θα του επιτραπεί να έρθει.)*

Ο Ορφέας μίλησε για την πρωινή γιορτή του σχολείου ,για την 25^η Μαρτίου. Η Σπυριδούλα του έδωσε έντυπα για αγάπη(θέμα σημερινής συνάντησης) και δύο βιβλία για δώρο. Του έδωσε και έντυπο με την ακροστιχίδα της ελευθερίας που δεν είχε κάνει. Ο υπάλληλος με ρωτά αν θα έρθουν όλοι μαζί ή ένας – ένας.

Ο Αχιλλέας έφερε τις φωτοτυπίες από τις ζωγραφιές του και τις έδειξε στην Σπυριδούλα και στον Ορφέα. Του αρέσει που θα μιλήσουν για την αγάπη. Μόνο μία (ζωγραφιά του) δεν είχε φωτοτυπήσει. Η Σπυριδούλα ήθελε και φωτοτυπία την προσωπογραφία του. Ο Αχιλλέας έδειξε ποιες του αρέσουν πιο πολύ και μίλησε για μία του Μιρό. Άρεσαν πολύ στη Σπυριδούλα. Ο Αχιλλέας μίλησε με χαρά για τη γιορτή που έγινε το πρωί, «Χορέψαμε, τραγουδήσαμε». Μίλησαν για την τελευταία μέρα ή δίνουν το τετράδιο ή το κρατάνε και δίνουν φωτοτυπίες. Ο Αχιλλέας σκέφτεται να αφήσει τις ζωγραφιές του στο σχολείο, παροτρύνθηκε (από την Σπυριδούλα) να τις κρατά.

Ο Ορφέας μίλησε για το άρθρο του και ο Αχιλλέας για το παραμύθι του. Φασαρία από διάδρομο. Είπε (η Σπυριδούλα) για την αξιολόγηση. Τους έκανε εντύπωση η έννοια της αξιολόγησης της. Μίλησαν γι αυτό. Μίλησαν για το βιβλίο του Μ. Λουντέμη «Ένα παιδί μετράει τα άστρα». Ο Ορφέας για το βιβλίο του Τόλκιν και μετά μίλησαν για τις ταινίες του «Άρχοντα των Δαχτυλιδιών». Μουσική από δίπλα, κλείσαμε τη πόρτα.

Ο Αχιλλέας σχολίασε ότι έρχεται καλοκαίρι και είναι ακόμα μέσα. Ενθάρρυνση (από τη Σπυριδούλα). Πήγε 14.10 δεν ήρθαν οι άλλοι. Μίλησαν για δυνατότητα συνέχισης σπουδών της και για το ότι η φωτογραφίες τους, δημοσιεύονται με μωσαϊκό στο πρόσωπο. Ευκαιρία να ειπωθεί η εμπειρία της συναυλίας και για τον Β. Παπακωνσταντίνου. Πέρασε ο υπάλληλος και σχολίασαν αν είναι καλοί ή όχι, παράδειγμα πατέρα του Ορφέα). Ο Αχιλλέας ζήτησε να επιβεβαιωθεί αν είχαν φωνάξει τους υπόλοιπους, πήγαμε, τους είχαν φωνάξει. Στο μεταξύ μιλούσαν για μουσική και για τις προτιμήσεις τους. Ο Αχιλλέας σκέφτεται να δώσει γνήσιες ζωγραφιές , θα το κάνει ίσως τη τελευταία μέρα.

Με αφορμή, διαπιστωμένη, την ανάγκη τους για αγάπη είπε ότι έφερε ένα σχετικό τραγούδι της Δήμητρας Γαλάνης. Μίλησαν για τα νούμερα παπουτσιών τους. Παραγγελία καφέ. Ο Αχιλλέας κοιτά το χαρτί, ο Ορφέας τη Σπυριδούλα που διαβάζει τους στίχους. Άκουσαν και το τραγούδι (ντουέτο). Ο Ορφέας κοιτάζει εμένα, το λάπτοπ, γύρω. Ο Αχιλλέας τους στίχους και το λάπτοπ. Ο Ορφέας κλείνει τα μάτια, σκέφτεται κάποιες στιγμές. Τέλος τραγουδιού.

Ήρθαν Οδυσσέας και Ιάσονας, είπαν ότι τώρα τους φώναξαν, ήρθε και ο Έκτορας. Άλλαξαν θέσεις και η Σπυριδούλα έκατσε στη μέση, ανάμεσα σε Αχιλλέα και Ιάσωνα. Πήραν τους στίχους και ξανάκουσαν το τραγούδι. Το λάπτοπ στράφηκε προς αυτούς. Δεν βλέπω τον Ιάσωνα, είναι πίσω από το λάπτοπ. Ο Ιάσοντας τραγουδά «σε θέλω, σε θέλω» και αφήνει το χαρτί των στίχων. Σχολιάζουν ότι είναι ωραίο κομμάτι. Χαμόγελα. Ο Οδυσσέας είναι προβληματισμένος, σκυφτός, δεν ξέρουμε τι του είπε το Πειθαρχικό Συμβούλιο.

Ορφέας «σε θέλω εδώ, να σε ξυπνώ να σε κοιμίζω». Τον Έκτορα τον εκφράζει «όλο το τραγούδι» τον Οδυσσέα δεν τον εκφράζει τίποτα. Γέλασαν και τον είπε (η Σπυριδούλα) «αντιδραστικό». Συνέχισε να τους μιλά για το κομμάτι. Σχόλια για το «βλέμμα», ο Ορφέας το συνδέει με την ενσυναίσθηση (λέξη που δεν καταλαβαίνουν πολλοί). Ο Ιάσοντας γελάει και το συνδέει με το βλέμμα το άγριο. Του λέει να βγει, έξω δεν είναι κάποιος φύλακας. Επισημαίνω ότι πρέπει να συνεννοηθεί με κάποιον φύλακα για το πόσο κλπ. Του λέει να μπει, δεν θέλει, προτιμά έξω. Μπαίνει ενοχλημένος.

(Η Σπυριδούλα) διαβάζει κείμενο για την αγάπη από το βιβλίο του Λουντέμη «Ένα παιδί μετρά τα άστρα». Ο Ιάσοντας στέλνει φιλιά, ειρωνεύεται. Του φαίνεται το κείμενο μεγάλο. Κοιτά έξω, βλέπει τον υπάλληλο και θέλει να βγει. Συνεννόηση Σπυριδούλας με φύλακα. Ο Οδυσσέας θέλει να καπνίσει, αναρωτιέται αν μπορεί «στο επισκεπτήριο καπνίζουν, οι δύο ώρες είναι πολύ χωρίς τσιγάρο». Κάτι (λένε) στα αλβανικά για εισαγγελία. Καλούνται να σημειώσουν στο κείμενο. Στον Οδυσσέα δίνονται διευκρινήσεις, πετάγεται και διακόπτει: «Ο Ορφέας τραγούδησε με τον Παπακωνσταντίνου». Ρωτάει, μόνο ο Ορφέας δείχνει να καταλαβαίνει και να συμμετέχει. Ο Οδυσσέας μιλά για την απαγορευμένη αγάπη, στην αρχή κάνει πλάκα, «αν είναι παντρεμένη», μετά λέει για τον εισαγγελέα για τον οποίο ο Οδυσσέας δεν είναι καλό παιδί (θέμα : κακής διαγωγής που συνδέεται με το πειθαρχικό).

Στον Έκτορα άρεσε η εικόνα με τη δύση, το βαρκάκι «ομορφιά», του λέει ότι και σε αυτήν άρεσει. Του ζητά να μιλήσει πιο πολύ για αυτό και εκείνος δυσκολεύεται. Σχολιάζουν ότι είναι «στιγμές». Ο Ιάσοντας επιστρέφει άκεφος. Στον Αχιλλέα άρεσει το κείμενο για τους σοφούς που δεν έβγαζαν άκρη. Μίλησαν για τη δυσκολία της αγάπης. Ο Ορφέας για το τι του άρεσει (αρχή). Ο Έκτορας μόνο τον κοιτάζει, του απέσπασε τη προσοχή ο Ιάσοντας με τα γέλια του και σχόλια στο αυτί. Ο Οδυσσέας ετοιμάζεται να καπνίσει, το ίδιο και ο Αχιλλέας. Μιλάνε για δυσκολίες σχέση ενώ κρατείσαι. Ο Ιάσοντας λέει ότι δεν αγάπησε ποτέ κοπέλα αλλά θέλει δύο ώρες να τον αφήναν για σεξ. Μίλησαν για δυσκολία επικοινωνίας. (ο F.E. μπαίνει στην αίθουσα για να ρωτήσει κάτι που του είχε απαντήσει η κοινωνικός λειτουργός χθες).

Η συζήτηση για την επικοινωνία συνεχίζεται. Ο Ιάσοντας αλλάζει θέση και κάθετα δίπλα στη Σπυριδούλα. Την κοιτά έντονα, γελά. Οι άλλοι προσέχουν , πιο πολύ ο Ορφέας και ο Αχιλλέας. Ο Οδυσσέας τη ρωτά πως ένωσε σήμερα που ξύπνησε. Τον ρωτά για την ερώτηση του. Εκείνος συνεχίζει «Όταν ξαπλώνεις το βράδυ πως νιώθεις;»

Ο Ορφέας μιλά για τη θετική διάθεση που χρειάζεται το πρωί και οι άλλοι γελάνε. Ειρωνεύονται την έννοια της «εφορίας» (ΔΕΗ, ΟΤΕ, «χαράτσι»). Ο Οδυσσέας κάπως το συνεχίζει, νιώθω ότι τον έκοψαν οι Έκτορας και Ιάσοντας. Μίλησαν πιο πολύ για την αγάπη. Τους δυσκόλεψε η έννοια της «ταμπέλας», και ο Ιάσοντας τη συνδέει με τα χωριά. Ρωτάνε: «Για τι αγάπη μιλάμε;»

Ο Ορφέας μιλά για το έμπρακτο της αγάπης, οι άλλοι δυσφορούν, ο Ιάσοντας γελάει όταν ακούει για «εμπιστοσύνη». Ο Οδυσσέας ρωτάει «Φοβάσαι την αγάπη;», ο Ορφέας απαντά: «Και ναι, και όχι»

Η Σπυριδούλα τους λέει ότι κάποιιοι δεν ξέρουν να αγαπούν. Ο Οδυσσέας δηλώνει φόβο για την αγάπη και αναφέρεται σε άτομα που πληγώνονται. Ο Ορφέας μιλά πιο θεωρητικά και ο Αχιλλέας το ίδιο «αγάπη μάνας σε παιδιά», η Σπυριδούλα το σχολιάζει και συνέχισε η συζήτηση για την ανιδιοτελή αγάπη. Αχιλλέας «και στα εύκολα και στα δύσκολα». Μιλάνε για εμπειρία φυλακής. Ο Οδυσσέας δεν πολυμιλάει αλλά που και που κάνει καίριες ερωτήσεις. Όταν κάποιος μιλά συνήθως κοιτά τη Σπυριδούλα, ο Ορφέας τους βλέπει, περίπου (συχνά) και ο Αχιλλέας. Ο Ιάσοντας πιο πολύ έξω, τους φίλους του ή τη Σπυριδούλα.

Ο Οδυσσέας θέτει θέμα του να αγαπάς και ο άλλος να μη το καταλάβει ποτέ. Ο Αχιλλέας συνδέει την αγάπη με το ενδιαφέρον. Ο Οδυσσέας ρωτά τη Σπυριδούλα «Αν σε αγαπούσε κάποιος από εδώ θα ανταποκρινόσουν;». Η Σπυριδούλα συνδέει την αγάπη με την οικειότητα που αποκτάται με τη γνωριμία. Ο Ιάσοντας συνδέει την αγάπη με τη σεξουαλική επιθυμία. Ο Έκτορας δηλώνει πληγωμένος. Είπε κάποτε σε μία κοπέλα ότι την αγαπά και ότι ένιωσε έντονα. Δεν θέλει να ξαναγαπήσει. Ο Οδυσσέας του λέει: «πως θα ζήσεις με κάποια που δεν θα αγαπάς;». Ο Ορφέας μιλά για τη την εμπειρία του με τη φίλη του που επί έξι χρόνια την αγαπά και ο Έκτορας διαμαρτύρεται: «Την αγαπάς σαν φίλη», εκείνος λέει ότι σιγά σιγά την ερωτεύτηκε και ότι τα τελευταία δύο χρόνια την σκέφτεται συνέχεια.

Ο Οδυσσέας και ο Ιάσοντας γελάνε παρέα. Ο Έκτορας και ο Οδυσσέας σκύβουν. Ο Αχιλλέας αναρωτιέται αν εκείνη ξέρει για τον έρωτα του Ορφέα, «Υπάρχει φιλία ανάμεσα σε άντρα και γυναίκα;». Η Σπυριδούλα μιλάει για τον δικό της κολλητό που τον ξέρει από έξι χρονών και είναι αδελφική αγάπη. Μιλά για την εμπειρία της στο πανεπιστήμιο που είναι σαν αυτό που περιγράφει ο Ορφέας.

Ο Ιάσοντας ειρωνεύεται και μιλά μουνιουριστά στον Αχιλλέα, κοιτά τους άλλους, δίνοντας το έναυσμα στους άλλους να γελάσουν και αυτοί. Οι άλλοι θα ζήλευαν αν η φίλη τους είναι με έναν κολλητό της στο δωμάτιο. Ο Έκτορας θεωρεί ύπουλη την φιλική αγάπη (άντρα και γυναίκας), δυνατά γέλια και ειρωνεία άλλων που μιλάει. Ο Ορφέας και ο Έκτορας μόνο κοιτάνε τη Σπυριδούλα που μιλάει. Ο Ιάσοντας λέει ότι δεν του αρέσει το θέμα της αγάπης, «Δεν έχω αγαπήσει ποτέ, αισθήματα όμως έχω».

Μοιράζει (η Σπυριδούλα) το κείμενο με τα ερωτήματα και από αυτό θα βγει το ποίημα. Ο Ιάσοντας θέλει να δει τι έγραψε η Σπυριδούλα. Ο Ορφέας θα φύγει (για τη Στροφή) και θα τα φέρει την άλλη φορά. Μαζεύει τα πράγματα του και φεύγει. Ο Αχιλλέας θέλει να τα ζωγραφίσει αλλά του ζητήθηκε να τα γράψει. Ο Οδυσσέας σχολιάζει ότι το βλέμμα της δείχνει να χει πέρασε δυσκολίες.

Ο Ιάσοντας έφερε το τραγούδι. Σπυριδούλα: «Μόνο αυτό θα πάρω;». Ιάσοντας: «Ναι. Και πολύ σου είναι». Σπυριδούλα: «Ευχαριστώ». Ιάσοντας: «Δηλαδή εσύ τι θα

έγγραφες;». Σπυριδούλα: «Έγραψα». Συζήτηση (Σπυριδούλας και Ιάσωνα) τον παροτρύνει να γράψει. (Ιάσωνας) αρνητικός.

Ο Έκτορας ξεκινάει. Ο Αχιλλέας και ο Οδυσσέας μιλάνε αλβανικά και ειρωνικά. Ο Αχιλλέας λέει κάτι που μοιάζει με ποίημα και τον πειράζουν. Διευκρινίσεις Οδυσσέα που είναι ακόμα άκεφος.

Σπυριδούλα: «Με τι μοιάζει η αγάπη;». Οδυσσέας: «Θα βάλω το μυαλό μου να δουλέψει».

Ο Ιάσωνας της προτείνει τσιγάρο και του λέει ότι θα κάνει μετά. (Ιάσωνας) εκείνος στρίβει τσιγάρο. Αλβανικά σχόλια, Αχιλλέα και Ιάσωνα. Η λέξη εισαγγελέας στα ελληνικά (ακούγεται). Μιλούν πολύ στη γλώσσα τους.

Μετά ο Οδυσσέας «τι να γράψω;». Η Σπυριδούλα μιλά αρκετά στον Ιάσωνα, ψιθυριστά. Μετά εξηγεί στον Οδυσσέα την εργασία. Ο Ιάσωνας δίνει τους στίχους του, και του ζητά και κάτι άλλο που έχει γράψει και της το δίνει. Της λέει ότι έχει και κάτι άλλο, «πάνω το έχω» (στο κελί). Σχόλια αλβανικά, μεταφράζει ο Ιάσωνας (αναφέρονται στους στίχους του). Ο Οδυσσέας ρωτά για ορθογραφία (λέξη «νιώθω»). Μιλά για το δικαστήριο του Απριλίου (αυτό σημαίνει ότι το πειθαρχικό έχει ΠΟΛΥ ΠΙΟ μεγάλη σημασία για αυτόν από ότι ένα πειθαρχικό πάντα έχει). Η Σπυριδούλα σχολιάζει τα αλβανικά τους «θα σας άρεσε να μιλάω εγώ σε γλώσσες που δεν καταλαβαίνετε».

Ο Έκτορας κάνει ερωτήσεις «τι; με τι μοιάζει;». Τους εξηγεί ότι δεν χρειάζεται να πιέζονται πολύ, «όπως σας βγαίνει».

Ο Οδυσσέας της λέει να κάνει τεστ DNA: «Από πού κρατάει η σκούφια σου;», δεν του μοιάζει με Ελληνίδα. Οδυσσέας: «Μην με παρεξηγείς» ,Σπυριδούλα: «Δεν παρεξηγούμαι» ,Οδυσσέας: «Μη πεις, τα κακά παιδιά». Τους καθησυχάζει, την εμπιστεύονται.

Ο Έκτορας διαβάζει πρώτος (για διαφορετικά είδη αγάπης «ψέμα, εκτός γονεϊκής»). Ο Ιάσωνας θέλει να φύγει, δεν τον αφήνει.. Ο Αχιλλέας διαβάζει το δικό του κείμενο «Αχ, η αγάπη» (πιο λογοτεχνικό).

Δίνουν γραπτά οι τρείς, ο Ιάσωνας δεν έγραψε. Τους δίνει έντυπα της αξιολόγησης της ίδιας και της διαδικασίας: «Δεν είμαστε ρουφιάνοι». Δεν ήθελαν να το κάνουν άμεσα. Εξηγεί. Τους φαίνεται πολύ: «Όλα αυτά;».

Οδυσσέας «Τώρα θα γίνει αυτό;». Πολλές ερωτήσεις /διευκρινήσεις ζητήθηκαν. Ο Ιάσωνας δεν είχε ούτε στυλό μαζί. βρέθηκε. Ο Ιάσωνας λέει «να στο δώσω να βάλεις εσύ ότι θέλεις;». Του εξηγεί τη σημασία της αξιολόγησης, στον Ιάσωνα φαίνονται πολλά: «Πες στη καθηγήτρια σου ότι ήταν ωραίο». Σπυριδούλα: «Γράψε το, λοιπόν».

Λένε ότι θα ήθελαν να γίνεται συνέχεια. Δείχνει να μην καταλαβαίνουν τα ερωτήματα. Ρωτάει κυρίως ο Ιάσωνας, λιγότερο ο Αχιλλέας, ο Έκτορας ρωτάει για το υλικό (τι εννοεί, τα βιβλία κλπ). Ο Αχιλλέας δεν καταλαβαίνει (την έκφραση) «αντί για». Και ο Οδυσσέας δεν καταλαβαίνει την ερώτηση για βιβλία, ιστορίες κλπ. (η Σπυριδούλα) εξηγεί μία – μία τις ερωτήσεις ,σε έναν – έναν που ρωτάει. Ο Οδυσσέας κάνει ανάγνωση σε κάθε ερώτηση, από αυτά μεγαλόφωνα για να ακούσει : «Γράψε το» και «Τι να γράψω εδώ;», ο Έκτορας δείχνει να γράφει πιο γρήγορα, με μεγαλύτερη σκέψη. Ο Οδυσσέας σταματάει να ρωτάει «εδώ τι θέλεις;». Δύο ερωτήσεις για το «εκνευριστικό». Ρωτάει για «δάσκαλος γλώσσας».

Ζητούν να μάθουν «Πώς λεγόταν εκείνος που ήταν ομοφυλόφιλος», (ο Έκτορας) Σπυριδούλα: «Καβάφης». Λένε ότι θέλουν συχνές συναντήσεις. Ρωτάνε , ανησυχία μην κάνουν λάθος, ο Ιάσωνας και ο Οδυσσέας, ιδίως, ρωτάνε πολύ πριν γράψουν το παραμικρό.

Τους απάντα στη κάθε ερώτηση, τι εννοεί το έντυπο, πολύ αναλυτικά το κάθε ερώτημα. Πχ «συντόνιζε καλά... τι είναι αυτό;».

Το εξηγούσε σε έναν – έναν αλλάζοντας θέση για να βρεθεί κοντά τους. Ξανά η ίδια ερώτηση από άλλον. «Τι ερωτήσεις είναι αυτές;», λέει ο Αχιλλέας. Ρωτά για μία ερώτηση, του απαντά. Μετά την ίδια ερώτηση έκανε άλλος. Την εξηγούσε και στον άλλον.

Η ώρα ήταν 15.45, είπε (η Σπυριδούλα) ότι μπορώ να φύγω, εξήγησα ότι έτσι και αλλιώς έως να φύγουν όλοι με έχει δεσμεύσει η υπηρεσία να είμαι. Απλά βγαίνω όταν θέλει κάποιος να μείνει για τη σύντομη ατομική συνάντηση μαζί με την Σπυριδούλα, και πάλι όμως πρέπει να είμαι έξω στο διάδρομο με οπτική επαφή, γιατί δεν είναι κάτι που δέχονται (ως τώρα) να κάνουν οι υπάλληλοι. Ήταν, η εν λόγω έρευνα, άλλωστε, δραστηριότητα που ανέλαβα εγώ και την ευθύνη της εκ μέρους του ΕΚΚΝΑ προκειμένου να γίνει. Μου χρεώθηκε.

Στο μεταξύ η διαδικασία συνεχίζεται με τον ίδιο τρόπο. Ένας – ένας ρωτάει, στον καθένα ίδια εξήγηση. Ο Ιάσοντας τελείωσε πρώτος. Ρωτάνε για ονόματα, εξηγεί ότι θα τα αντικαταστήσει με του ήρωα. Ο Ιάσοντας βγαίνει για τουαλέτα, το ανακοινώνει χωρίς να ρωτά. Τον αφήνει. Δεν το σχολιάζω και αυτή τη φορά. Για τους κρατούμενους είναι προνόμιο το να κυκλοφορούν στα γραφεία αυτήν την ώρα, ο Ιάσοντας σήμερα το εκμεταλλεύτηκε στο έπακρον. Η Σπυριδούλα δεν το κατανόησε ως τέτοιο, ίσως νομίζει ότι είναι σε χώρο σχολείου και όχι φυλακής, όπου οι κρατούμενοι κινούνται σε ορισμένους χώρους σε συγκεκριμένες ώρες.

Οι τρεις γράφουν ακόμη. Ο Οδυσσέας τελειώνει τελευταίος. (Ζητάνε να δουν το δικό της τετράδιο, είναι γραμμένες οι ηλικίες τους). Εξηγεί την κλίμακα στο έντυπο αξιολόγησης. Ο Ιάσοντας λέει: «Μάγκες, βάλτε 6 σε όλα».

Τους καθοδηγεί (Ιάσοντας) και στα αλβανικά, έχει σηκωθεί όρθιος. Ο Οδυσσέας λέει ότι δεν καταλαβαίνει την κλίμακα καθόλου. Ο Έκτορας γράφει. Ο Αχιλλέας ρωτά αλβανικά τον Ιάσωνα. Εκείνος σκύβει στα χαρτιά του Αχιλλέα, του λέει αλβανικά τι να κάνει. Η Σπυριδούλα λέει να σταματήσει να το κάνει. Ο Έκτορας ρωτά τι σημαίνει «διευκρίνιση», μετά «ανταποκρινόταν», «απέρριπτε». Γενικά κάνουν ερωτήσεις. Ο Ιάσοντας λέει και στον Οδυσσέα τι να γράψει, η Σπυριδούλα δεν τον αφήνει, εκείνος επιμένει.

Ο Οδυσσέας; «Κυρία, θέλουμε να πούμε τα καλύτερα λόγια». Ο Ιάσοντας ρωτά τι καφέ πίνει η Σπυριδούλα, του απαντάει ενώ συνεχίζει να εξηγεί λέξη προς λέξη κάθε ερώτηση. Ο Οδυσσέας και ο Έκτορας γράφουν ακόμα. Ο Οδυσσέας τελειώνει, σηκώνεται. Ο Έκτορας τελειώνει, επίσης. Τους λέει να μείνουν για τα «πεντάλεπτα». Στη συνάντηση γνωριμίας είχε φανεί ότι θα έμεναν όσοι δεν ήθελαν να μιλήσουν στην ομάδα, από τη επόμενη θεωρήθηκε αυτονόητο για όλους.

Δεν φεύγουν και όταν τελειώνουν και το «πεντάλεπτο». Είναι εκμεταλλεύσιμη κάθε ευκαιρία να παραμείνουν εκτός του κυρίως χώρου της φυλακής. Άλλοι έμειναν να μιλήσουν με τους υπαλλήλους της φυλακής και άλλοι ρωτούσαν εμένα (με το ρόλο της κοινωνικής λειτουργού) για θέματα που τους αφορούν πχ : διαδικασία επισκεπτηρίου της φίλης του (Οδυσσέας) και σημασία του πειθαρχικού (ο ίδιος), για την επικείμενη δίκη του (Έκτορας) και διευκόλυνση που ζητήθηκε στην έκδοση πιστοποιητικού διαγωγής ώστε να παραληφθεί έγκαιρα.

29 Μαρτίου 2012

Παράκληση για έγκαιρη λήξη μετά από συνεργασία με τη Διεύθυνση, Τον Αρχιφύλακα και το συμβούλιο φυλακής, εξαιτίας γεγονότων στο ΕΚΚΝΑ την τελευταία βδομάδα. Πρώτος ο Ορφέας, μίλησαν. (Η Σπυριδούλα) διάβασε ένα ποίημα της Γώγου «θα έρθει καιρός» από το «Ιδιώνυμο» με σχόλια της για πόσο της άρεσε. Ανέφερε την αυτοκτονία της Γώγου και ότι είναι η αγαπημένη της ποιήτρια. (είπε για) το πρωινό της περιστατικό. Άφιξη του Οδυσσέα, του Έκτορα και του Αχιλλέα. Ο Οδυσσέας πρέπει να φύγει νωρίς, ήρθε για να την αποχαιρετήσει

Ο Ορφέας γράφει το ποίημα: «είναι, Μαρία, δύσκολοι καιροί και θα έρθουν και άλλοι». Οδυσσέας: «Στις ομορφιές σου είσαι σήμερα». Σπυριδούλα «Ευχαριστώ». Ο Αχιλλέας έφερε όλες τις ζωγραφιές, «Να τις προσέχεις, είναι σπάνιες». Ο Ιάσοντας ήρθε. Παραγγελία (καφέ). Οδυσσέας: «Δεν θα σε ξαναδώ; Δεν είναι σωστό. Άμα σου λέω» και της έδωσε ένα χαρτί με ζωγραφιά ένα λουλούδι. Μου έκαναν νόημα και βγήκα. Σήμερα δεν έχει απεργία και αν έρθουν οι συνήγοροι πρέπει να βγούμε και να πάμε στην κοινωνική υπηρεσία. Το ανακοίνωσα. Μιλούν αλβανικά μεταξύ τους.

Οδυσσέας: «Ξέρεις πως νιώθω». Αχιλλέας: «Να μην τελειώσει η μέρα σήμερα. Γιατί όλα τα καλά τελειώνουν; Συζήτηση δεν κάνουμε;». Σπυριδούλα: «Για αυτό είμαστε εδώ». Συμφώνησαν.

Διαβάζει η Σπυριδούλα ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Ρόμπερτ Φίσερ «Ο υπόπτης με τη σκουριασμένη πανοπλία» και ζητά να δουν τα θετικά σημεία του ήρωα. Μοιράζει τις σελίδες. Λέει ότι θα τους διαβάσει το ποίημα της Κατερίνα Γώγου («Κατερίνα, ωραίο όνομα») και ότι θα κλείσουν με ένα τραγούδι των Πυξ-Λαξ που αγαπά πολύ, όπως άρχισαν με το ποίημα της. Αχιλλέας: «Το έχω ξεχάσει». Μιλά για το βιβλίο, αναφέρεται στο θέμα της αυτογνωσίας. Το κείμενο αναφέρεται στην αναζήτηση της αλήθειας. Ήξεραν τον μάγο Μέριλιν (ο Οδυσσέας). Σχόλια του Αχιλλέα, την κοιτά προσεκτικά, οι άλλοι αλλού. Ο Ορφέας γυρισμένος πλάτη, ακόμη γράφει το ποίημα. Τον περιμένουν. Ο Οδυσσέας τον ειρωνεύεται. Μιλά αλβανικά με άλλους, ιδίως με τον Ιάσωνα. Έχει δοθεί το απόσπασμα στον Αχιλλέα.

Η πανοπλία είναι η εικόνα μας, λέει η Σπυριδούλα. Μόνο ο Ορφέας δείχνει να την κοιτάει, σε λίγο και ο Οδυσσέας. Ο Αχιλλέας σκυμμένος, ακούει, μετά σηκώνεται. Ο Ιάσοντας δείχνει να βαριέται, ξύνεται. Ο Αχιλλέας κοιτά έξω κάποιον που δεν μπορώ να δω, γελάει. Ο Ιάσοντας και λιγότερο ο Έκτορας το ίδιο. Κυρίως ο Ιάσοντας και ο Αχιλλέας γελούν και κάνουν νοήματα σε κάποιον έξω. Ο Ιάσοντας κάνει μόνο αυτό. Ο Οδυσσέας κοιτάει έμμεσα προσεκτικά, σοβαρός. Ο Ιάσοντας αντίθετα γελά διαρκώς έξω την ώρα της ανάγνωσης. μετά μιλά αλβανικά στον Αχιλλέα που δεν ανταποκρίνεται. Μιλούν αλβανικά, κοιτώνά έξω, κράτησε πολύ η ανάγνωση – ενδεχομένως – για αυτούς. Πάντως είναι ήσυχοι και το γέλιο του Ιάσωνα σιγανό.

Ο Ιάσοντας με τον Αχιλλέα κοιτάνε έξω και μάλλον γελάνε με τον υπάλληλο, κοιτούν σταθερά εκεί που είναι το τζάμι, στο τελευταίο διάστημα. Ο Έκτορας κάνει σχόλια στο άκουσμα της λέξης «σκουριτίτσα». Ο Ιάσοντας: «πω, πω πολύ καλή ιστορία», Σπυριδούλα «Τι σου έμεινε ως τώρα από αυτό που άκουσες;», Ιάσοντας «Τίποτα. Άκουγα εσένα». Ο Έκτορας αναρωτήθηκε πόσο διάβασε «Το έχασα». Σπυριδούλα «Τι σας έμεινε;». Γελάνε. Δοκιμάζει ο Αχιλλέας να μιλήσει για τον υπόπτη και το μονοπάτι. Λέει (ο Αχιλλέας) ότι το μονοπάτι είναι η ζωή μας. Η Σπυριδούλα εξηγεί την έννοια της πανοπλίας (ως βιτρίνα, μάσκα). Ο Οδυσσέας

συμφωνεί ότι πολλοί φορούν μάσκα. Τους λέει για τη πορεία της αυτογνωσίας. Ο Ιάσοντας: «*Εσένα τι σου έμεινε που το διάβασες; Πες το μας*», τους λέει.

Ο Οδυσσέας ειρωνεύεται σκληρά τον Ορφέα. Γελάνε. Ο Οδυσσέας θέλει να μιλήσει για άλλα. Σπυριδούλα «*Έχει πολύ ωραία πράγματα (το κείμενο) αλλά δεν έχετε το χαρτί*». Ακούγεται ήχος από τα κομπολόγια. Ο Οδυσσέας «*το τσιγάρο δίνει φτερά*». Σπυριδούλα «*Δεν έχετε όρεξη*». Θέλει να διαβάσει κάτι άλλο. Ο Οδυσσέας «*Εδώ φεύγεις, τι θα διαβάσουμε;*».

Θέλουν να τους μιλήσει για την ίδια, πως διασκεδάζει, αν τους σκέφτεται, ποια ήταν η πιο καλή της μέρα από όταν έφυγε κλπ. Αν με είδε . Ο Οδυσσέας είπε για το πρόβλημα με τον κοινωνικό λειτουργό του. Ο Έκτορας ευχαρίστησε για το πιστοποιητικό διαγωγής που φρόντισα να ετοιμαστεί.

Ο Αχιλλέας ρωτά. Θέλει να τους διαβάσει άλλο ή να μιλήσουν για το κείμενο. Ο Αχιλλέας σχολίασε ότι αυτούς δεν τους περιμένει κανείς από την άλλη μεριά. Μίλησαν για το τι θα κάνουν σήμερα στην ομάδα, ήθελαν κουβέντα, τους το υποσχέθηκε αφού διαβαστεί το ποίημα της Κατερίνα Γώγου (παρέμβαση μου, ότι το έχουμε ακούσει, υποβλητικό, επηρεάζει). Ο Ιάσοντας θέλει να συμφωνεί πάντα μαζί της, το δηλώνει. Σπυριδούλα «*Δεν έχετε όρεξη*»

Τους λέει για το ποίημα. «*Θα αλλάξουν τα πράγματα. Για εσάς τι θα αλλάξει;*». Τους φαίνεται μακρινό. Ο Έκτορας σχολιάζει ότι τα δικά του (όνειρα) κόπηκαν στη δίκη «*Σε δύο μήνες πάλι τώρα. Θα περιμένω να περάσει ο καιρός*». Τον ρωτά πως νιώθει. Έκτορας: «*Τίποτα. Θα περάσουν δύο μήνες, να πάω πάλι στο δικαστήριο*». Ο Ορφέας θέλει να μιλήσει για τα σχέδια του που είναι πολλά, δραστηριότητες του, αλλαγές («*διαβάζω και γράφω πιο πολύ*»). Μιλά αισιόδοξα. Ο Έκτορας όχι τόσο : «*Υπομονή και όλα θα γίνουν*». Ο Ορφέας λέει ότι δεν υπάρχουν πολλά να κάνεις πάντα. Τον κόβουν ιδίως ο Έκτορας (πρώτος). Ρωτά (η Σπυριδούλα) τι πήραν από τη διαδικασία, δεν μιλάνε. Ξεκινά η Σπυριδούλα ότι δεν θα τους ξεχάσει (είναι οι πρώτοι μαθητές της). Ο Ιάσοντας της λέει ούτε αυτός ποτέ. Σπυριδούλα «*τι πήρες;*». Ιάσοντας: «*Ντοσιέ , τετράδιο*».

Έκτορας: «*Στο δρόμο μετά, έξω, δεν θα μας μιλάς*». Η Σπυριδούλα τους υπόσχεται πως δεν θα γίνει έτσι. Αφηγείται ένα περιστατικό της ζωής της, όταν διάβαζε ένα βιβλίο του πανεπιστημίου στο Θησείο και τους σκεφτόταν ενώ φυσούσε αεράκι «*πρώτη φορά στη ζωή μου παρατηρώ πράγματα. Εκτιμώ αυτά που δεν εκτιμούσα, αέρας ,ήλιος, τα πιο πολλά πράγματα που είναι πολύτιμα στη ζωή μας είναι δωρεάν και δεν τα υπολογίζουμε*». Λέει για τους φίλους της που χρησιμοποιούν τον όρο φυλακή / φυλακισμένος αστόχαστα. «*Με μάθατε να εκτιμώ τη ζωή*». ο Έκτορας θέλει να μάθει τι σκεφτόταν πριν έρθει εδώ τη πρώτη φορά, αν τους περίμενε «*μαλακισμένα με τατουάζ*». Τους μίλησε για την επιλογή της να έρθει εδώ, ότι δεν ήρθε με προκατάληψη.

Ο Έκτορας επιμένει να μάθει πως τους φαντάστηκε. Η Σπυριδούλα είπε πάλι ότι περίμενε αυτό που είδε. Της έδειξαν σεβασμό, σχολιάζει την ενεργητικότητα του Ιάσωνα. Ο Οδυσσέας πρέπει να φύγει. Σπυριδούλα «*Δεν είμαι ξινή, δεν έχω αρνητικά να σκεφτώ*». Ιάσοντας: «*Αν ήσασταν θα σας το λέγαμε*». Βλέπουν κρατούμενους που μπαίνουν μέσα στη φυλακή. Ο Οδυσσέας διακόπτει κατά διαστήματα. Ο Έκτορας επιμένει να μάθει τι της έλεγαν οι φίλοι της, Σπυριδούλα «*Δεν τους άρεσε, τους έβαλα στη θέση τους*». Ο Οδυσσέας φεύγει: «*Πήγε τρεις η ώρα*». Ο Ιάσοντας αλβανικό σχόλιο στον Οδυσσέα, έντονο.

Σπυριδούλα «*Μου είπατε πολλά, ανοίξατε τη ψυχή σας*», τους λέει ότι μετά τη δεύτερη φορά έκανε σύγκριση με τη σχολική της τάξη στο λύκειο (εκεί οι συμμαθητές της

ήταν αντιδραστικοί). Σπυριδούλα: «Εδώ ακούγατε, προσέχατε». Ο Έκτορας λέει ότι και στο δικό του σχολείο δεν γινόταν μάθημα (φασαρίες, κινητά κλπ) «*Αλλά την πληρώνουμε δυο άτομα μόνο*». Η Σπυριδούλα λέει ότι στο λύκειο είχε και αυτή αντιδραστική συμπεριφορά και είχε γραφτεί στο ποινολόγιο και αποβολή γιατί απαιτούσε σεβασμό. Μεγαλώνοντας αλλάζεις. Τότε έκανε παρέα με αγόρια, τα κοριτσιόστικα δεν την ενδιέφεραν. Τους λέει για το δώρο - χελώνα και το συμβολισμό του. Ο Ιάσοντας θυμάται το παραμύθι λαγού – χελώνας. Ο Έκτορας το αφηγείται, με δισταγμό. Σπυριδούλα «*Τι συμβολίζει;*», Ιάσοντας «*Ότι είναι χαζός ο λαγός*». Σπυριδούλα «*ότι ήταν σταθερή στο στόχο της (η χελώνα)*. Ότι όποιος έχει μεγάλη αυτοπεποίθηση πολλές φορές χάνει. Πρέπει να είμαστε λίγο ταπεινοί σήμερα». Ο Έκτορας θυμάται που έμαθε το παραμύθι από τη τηλεόραση, δεν θυμάται το μήνυμα.

Σπυριδούλα: «*Αχιλλέα, δεν μιλάς σήμερα*». Εκείνος την ρωτά τι θα κάνει μετά από σήμερα με τις σπουδές της και αυτή τους εξηγεί. Ο Έκτορας λέει ότι ξέρεi δυο φοιτήτριες στο πανεπιστήμιο Ιωαννίνων «*Μια ξανθιά και μια κοκκινομάλλα από τη Θεσσαλονίκη*». Τον πειράζουν. Ο Ορφέας δε χρειάζεται να φύγει (το ανακοινώνει), άλλαξε η ώρα της «*Στροφής*» με αλλαγή ωραρίου. Ο Ιάσοντας βγαίνει έξω.

Νέα κουβέντα για το παραμύθι της χελώνας. Τους ξανάλεει το δίδαγμα. Ο Αχιλλέας ρωτάει πόσα αδέρφια έχει και τους λέει για τη ζωή της. Ο αδερφός της έχει την ίδια ηλικία με τους κρατούμενους. Ο Ιάσοντας μπαίνει στην αίθουσα. Μιλάνε για τον αδελφό της. Σπυριδούλα: «*Είναι καλό παιδί*» (σχολιάζουν ότι και αυτοί είναι). Μίλησαν για τα ονόματα (Γιώργος – Γεωργία) και το δικό της, ότι είναι συνηθισμένο στη Κέρκυρα. Στη Κέρκυρα την φωνάζουν Άντυ και στα Γιάννενα Πεπυ, σπάνια τη φωνάζουν Σπυριδούλα ή Αντιγόνη. Τη ρωτάνε που μένει. «*Ωραία η ζωή*»

Ρωτά (η Σπυριδούλα) για τα όνειρα τους. Αχιλλέας: «*Πολλά*». Έκτορας «*Να βγούμε πρώτα. Μετά θα δούμε*». Ιάσοντας «*αν δεν βγεις;*», Ορφέας «*Μια καλύτερη ζωή έξω*» και αποδίδει ευθύνες στους έξω, στη ζωή για όσα έγιναν. Ο Αχιλλέας σκέφτεται πως θα τον δουν στην γειτονιά. Ο Ορφέας δεν συμφωνεί. Ο Έκτορας λέει ότι έδιωξαν τη μάνα του από τη δουλειά, ενώ την αγαπούσαν όπου δούλευε «*Τον πατέρα μου έβριζαν ως τότε. Η μάνα μου έκλαιγε που την έδιωξαν*», μιλά για τη ζωή του στο Αιτωλικό. Εκεί κοντά παραθέριζε κάποτε και η Σπυριδούλα. Ο Έκτορας συνεχίζει για τη ζωή του έξω. Ο γιος ενός οικογενειακού φίλου το έμαθε από το facebook και ήθελε να τους στηρίξει, «*ήρθε στην Αθήνα μόνο για να δει τους γονείς μου, με τη γυναίκα του, να με στηρίξει*».

Μίλησαν για νοοτροπία και έλλειψη παιδείας, το λέει η Σπυριδούλα. Ο Έκτορας αναφέρει ότι στο χωριό εκείνος ο φίλος είχε δώσει τα κλειδιά από το σπίτι του στους γονείς του. «*αυτός Έλληνας, ξένοι εμείς, Αλβανοί και κάνει τα πάντα για εμάς, ενώ ο θεός μου, μας διέλυσε*».

Η Σπυριδούλα τους ρωτά αν πιστεύουν στη θεία δίκη, Ιάσοντας «*πρώτη φορά την ακούω, ποια είναι;*». Τους εξηγεί και λέει ότι την πιστεύει. Ο Έκτορας επιμένει ότι τρελαίνεται όταν βλέπει το άδικο και την υποκρισία στις σχέσεις. Τους θύμισε ότι έχουν ξαναμιλήσει για αυτό, ότι όλα για κάποιο λόγο γίνονται.

Ο Αχιλλέας σκέφτεται την ταμπέλα (το στίγμα του αποφυλακισμένου). Η Σπυριδούλα ρωτάει τον Ιάσωνα, απαντά χωρίς να κοιτά, τους σπάει στο ξύλο «*βάζει μυαλό στον άνθρωπο, βγήκε από τον παράδεισο*». Διαφωνεί μαζί της όταν το αποδίδει στις διαφορετικές εμπειρίες τους.

Ιάσοντας «Έτσι είναι μιλάς με όλους; Ξύλο», Σπυριδούλα «Εσύ δε χάνεις έτσι το δίκιο σου;», Ιάσοντας «Έτσι το κερδίζω το δίκιο μου», Σπυριδούλα «Πως;», Ιάσοντας «Με το ξύλο». Ο Αχιλλέας σχολιάζει σκεφτικά.

Τραγούδι των Πυξ-Λαξ «Ένα παιδί περιπατάει με τα χέρια». Ο Αχιλλέας ζητά από τα παλιά τραγούδια. Ο Ιάσοντας καπνίζει και γελάει. Ο Έκτορας καπνίζει, προβληματισμένος και σκύβει. Πέφτει το κομπολόι από τα χέρια του Ιάσωνα, παίζει ξανά μαζί του. Ο Αχιλλέας δείχνει λυπημένος. Μας έχει μιλήσει σε ενδιάμεσες συναντήσεις για το πόσο σημαντική ήταν για αυτόν η ομάδα βιβλιοθεραπείας. Το είπε και σήμερα. Κρατά το τσιγάρο ώρα, δεν το ανάβει, θέλει προφανώς να μιλήσει. Αχιλλέας «Πολλή κατάθλιψη». Σπυριδούλα «Όχι, είναι ωραίο! Μη φύγεις, μη χαθείς». Το ξαναβάζει, Ιάσοντας: «Τι; Το ξαναβάζεις; Θα με τρελάνεις.». (Η Σπυριδούλα) βάζει το ρεφρέν «Μη φύγεις, μη χαθείς..»

Αχιλλέας «Ωραία κουβέντα, ποιος κρατά αυτά τα λόγια;». Μιλούν για τα αγαπημένα τους τραγούδια. Ο Ορφέας λέει για τον Αλκίνοο Ιωαννίδη, που του χάρισε ένα τραγούδι και χαμογέλασε. Ο Αχιλλέας το τραγούδι της Γαλάνη που ακούσαμε εδώ. Ο Έκτορας λέει για ένα τραγούδι του Γονίδη, για κάγκελα. Ο Ορφέας αναφέρεται και στο τραγούδι του Παπακωνσταντίνου «Βικτώρια.» Έκτορας «ένα γράμμα να μου στείλεις να μου πεις πως νοιάζεσαι, όλα εκτός από ροκ»

Ο Ιάσοντας δεν μιλά, τον παροτρύνει. Ιάσοντας «Δεν θέλω να μιλήσω. Θέλω να σε ακούω». Σπυριδούλα «θέλετε να ακούσετε ένα τραγούδι;». Ιάσοντας «όχι αυτές τις χαζομάρες, μη φεύγεις και μην έρθεις». Σπυριδούλα «σε ενοχλούν;», Ιάσοντας «αν με ενοχλούσαν θα έφευγα». Σπυριδούλα: «Βαρύ το κλίμα». Λένε ότι είναι η τελευταία μέρα. Γίνεται ένα λεκτικό παιχνίδι μεταξύ Ιάσωνα και Σπυριδούλας. Τους προτείνει να διαλέξουν τραγούδι από το λαπτοπ της. Ο Έκτορας σηκώνεται, δεν τα καταλαβαίνει, μόνο το «Σπασμένο καράβι». Το ακούνε. Παραγγελιά Αχιλλέα, «Θέλω να γυρίσω στα παλιά», δεν το έχει.

Δείχνει να τους προβληματίζει το τραγούδι που διάλεξε ο Έκτορας. Δεν είναι και ευχάριστο. Σπυριδούλα: «Σπασμένο καράβι να 'μαι. Ωραίο.» Τους μιλά για τον Σκαρίμπα που δεν αναγνωρίστηκε όπως έπρεπε, ως αντισυμβατικός. Τους είπε ότι είχε σκεφτεί παλιά να τους το διαβάσει, αλλά δίστασε. Τους ρωτά τι εικόνες τους έφερε(το τραγούδι). Ο Αχιλλέας ζητά να ακούσουν το τραγούδι για την αγάπη. Ο Ορφέας θέλει να διαλέξει τραγούδι ενώ ο Ιάσοντας φεύγει γιατί έχει δουλειές πάνω. Η Σπυριδούλα τον ευχαριστεί (για όλα). Ιάσοντας: «Ποια όλα;». Φεύγει.

Ο Ορφέας διαλέγει κάτι ξένο, ζητήθηκε ελληνικό τραγούδι για να το καταλαβαίνουν όλοι. Ο Έκτορας ρωτά για ένα τραγούδι που δεν θυμάται πως λέγεται. Ήταν ζεϊμπέκικο, από την τηλεόραση, του Βοσκόπουλου.

Σπυριδούλα: «Έμειναν δεκαπέντε λεπτά. Τι θέλετε να μου πείτε; Τι θα σας μείνει;»

Γιάννης: «Όλα. Εσύ.»

Αχιλλέας: «Ήταν ωραία»

Έκτορας: «Την άλλη Πέμπτη θα έρθει δύο η ώρα και θα πούμε ΩΧ»

Ο Αχιλλέας θέλει να πει πολλά. Λέει ότι τα χει γράψει. «Δεν πιστεύω ότι ήρθες μόνο για την δουλειά.» Της έδωσε και θήκη για τον αναπτήρα.

Αχιλλέας: «Το έζησα πολύ. Δεν έχω και επισκεπτήριο. Σε αισθανόμουν σαν δικό μου άνθρωπο. Το χω διασκεδάσει πιο πολύ από όλα.» Η Σπυριδούλα έδωσε στον Αχιλλέα, ένα απόσπασμα από τον μικρό πρίγκιπα για το τριαντάφυλλο και την αλεπού, να το μοιράσει

στους υπόλοιπους. Λέει (η Σπυριδούλα): «Όταν έρχεται δύο η ώρα, θα καταλάβετε». Μιλάνε για αυτό.

Αχιλλέας: «Κάτι ωραίο δεν θες να τελειώσει ποτέ. Αλλά πρέπει». Έκτορας: «Τις ώρες που έρχεσαι εσύ είναι κλειστή η φυλακή και εμείς είμαστε έξω». Συγκινημένη η Σπυριδούλα τους λέει: «Σας έδειξα κάποια πόρτα. Τώρα μόνοι». Κλαίει. Την στηρίζουν, ο Αχιλλέας αλλάζει θέση. Λέω ότι μπορούν (οι συμμετέχοντες της έρευνας) να την προσκαλούν (σε εκδηλώσεις του σχολείου).

Παράρτημα Β. Ημερολόγιο συντονίστριας - ερευνήτριας

Πέμπτη 1 Μαρτίου 2012

Λόγω γραφειοκρατικών δυσκολιών η εκπαιδευτική παρέμβαση με θέμα τη μέθοδο της βιβλιοθεραπείας έλαβε χώρα στην Αίθουσα Συνηγόρων και όχι στις σχολικές εγκαταστάσεις του Γυμνασίου του Ειδικού Καταστήματος Νέων Αυλώνα. Γύρω στις 14.00 η ώρα με την εξωτερική παρατηρήτρια, κοινωνική λειτουργός του ΕΚΚΝ Αυλώνα, κα. Απειρανθήτου, κατευθυνθήκαμε στην Αίθουσα Συνηγόρων και περιμέναμε να έρθουν οι μαθητές. Ήρθαν λίγοι – λίγοι πρώτα ο S. Με τον Α(α). ύστερα ο Γ. και Ο Κ. λίγο πιο μετά ο F. Μετά από δέκα λεπτά ο Α. και ο Ν. Η πρώτη συνάντηση έγινε με σκοπό για να γνωριστούμε και να ενημερωθούν οι μαθητές (μερικώς) σχετικά με τη διαδικασία που θα ακολουθήσει ώστε όποιος ενδιαφέρεται να συμμετέχει με τη δική του βούληση και όχι υποχρεωτικά.

Στην πρώτη συνάντηση γνωριμίας είχα σχεδιάσει να συμμετέχουν τα παιδιά σε βιωματικές ασκήσεις ώστε να γνωρίσουν και έμενα για να νιώσουν άνετα και οικεία. Σε όλες τις βιωματικές δραστηριότητες συμμετείχα και εγώ η ίδια.

Ξεκινήσαμε με την ιστορία για τα ονόματα μας, ο Γ. άρχισε να μιλάει πρώτος και είπε όλη την ιστορία πως μπήκε φυλακή 15 χρονών βγήκε στα 16 και μετά ξανά. Σύνδεσε την ιστορία του ονόματος του με τον εγκλεισμό του στις φυλακές. Συνέχισε Ο Κ. και μας είπε ότι το όνομα του το πήρε από τη μητέρα του. Ο Κ. δε ξέρει να γράφει αλλά δήλωσε ότι θα επιθυμούσε να συνεχίσει να συμμετέχει στην διαδικασία της βιβλιοθεραπείας. Όταν συμπληρώναμε τις βιωματικές ασκήσεις γραπτώς ο ίδιος «πεταγόταν» και έδειχνε ενδιαφέρον. Ο Α(α) είπε και αυτός την ιστορία του ονόματος του, όχι τόσο αναλυτικά όσο ο Γ. το ίδιο και ο S. Πήρα θέση και εγώ και τους είπα την ιστορία με τα δύο ονόματα μου και μετά μίλησε ο Ν. ο Α. όχι. Στο τέλος ο F. Πήρε το λόγο, ο οποίος δεν είχε καταλάβει και απλώς είπε ότι το όνομα του το δώσε ο θείος του και εκεί οι συμμετέχοντες αστεϊεύτηκαν.

Μετά τους εξήγησα ότι θα ακολουθήσει μία κλήρωση από την οποία θα πάρουν το όνομα το οποίο θα έχουν για την ανάγκη της διαδικασίας- τήρηση ανωνυμίας των μαθητών –συμμετεχόντων, στην ουσία τους έδωσα ένα ψευδώνυμο μέσα από μία βιωματική διαδικασία παιχνίδι. Στο κάθε παιδί αντιστοιχούσε ένας φάκελος ο οποίος περιείχε ένα τετράδιο αντιστοιχού χρώματος με το φάκελο, ένα στυλό, και ένα φάκελο αλληλογραφίας, ο οποίος είχε μέσα από ένα αρχαίο όνομα γραμμένο σε ένα χαρτόνι αντιστοιχού χρώματος. Επιπλέον πίσω από το όνομα είχα γράψει και τι συμβόλιζε το κάθε χρώμα, σύμφωνα με τις αρχές της χρωματοθεραπείας. Ο σκοπός ήταν να ανακαλύψει το κάθε παιδί μέσα από τα χαρακτηριστικά του χρώματος και την ιστορία του ονόματος που είχαν κληρωθεί τα θετικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους και να βρουν κοινά στοιχεία με το όνομα της ιστορίας κάθε αρχαίου ονόματος ώστε να υπάρξει μία εσωτερική αναζήτηση της προσωπικότητάς τους. Το τετράδιο είχε ως σκοπό να καταγράφουν τις σκέψεις τους κάτι σαν ημερολόγιο σκέψεων πάνω σε αυτά που θα κάναμε στα μαθήματα που θα ακολουθούσαν. Καφέ – Ορφέας, Πορτοκαλί – Οδυσσέας Πράσινο – Αχιλλέας Κόκκινο – Ιάσοντας Κίτρινο – Έκτορας Μπλε – Ορέστης. Έγινε η κλήρωση και ο καθένας πήρε το όνομά του. Στον μαθητή που του κληρώθηκε το όνομα του Οδυσσέα όταν είδε ποιο όνομα θα έχει άρχισε να απαγγέλει στοίχους από τη ραψωδία αλλά αδυνατώ να τους συγκρατήσω. Ο Ιάσοντας και ο Οδυσσέας ήταν πιο υπερκινητικοί και ειδικά ο Ιάσοντας μου φάνηκε ο λιγότερος δεκτικός στην όλη διαδικασία αλλά στο τέλος συναίνεσε να συμμετάσχει.

Στην Τρίτη βιωματική δραστηριότητα με τον «κύκλο» αρχικά ο Ιάσοντας δεν ήθελε να τον συμπληρώσει, το ίδιο και ο Οδυσσέας. Αλλά μετά ξεκίνησε να γράφει ο Οδυσσέας και τον ακολούθησε και ο Ιάσοντας. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες Αχιλλέας, Ορφέας, Έκτορας, Ορέστης (στον Κ. έδωσα το όνομα Θησέας ώστε να μην νιώθει μειονεκτικά, τα παιδιά ήταν εφτά και εγώ είχα οργανώσει τους φακέλους για 6 συμμετέχοντες, δικό μου λάθος). Έχω την αίσθηση ότι ο Ιάσοντας με τον Οδυσσέα θέλουν να επιβληθούν στην ομάδα. Ο Αχιλλέας μου φαίνεται επικοινωνιακός, ο Ορέστης με τον Έκτορα πιο ντροπαλοί και λιγότερο ομιλητικοί. Δεν θέλουν να είναι εκεί μέσα. Και ποιος θα θελε;

Στην επόμενη άσκηση με το «θυρεό» έπρεπε να συμπληρώσουμε στην ουσία το ατομικό μας έμβλημα, τι μας αρέσει, τι μας αντιπροσωπεύει κ.ά. Τους είπα εξ αρχής ότι όποιος δεν επιθυμούσε να το μοιραστεί στην ομάδα, γιατί ίσως είχαν κάποιους λόγους και επίσης γιατί θεώρησα σωστό να σεβαστώ κάποιες ανάγκες των παιδιών, θα μένανε στο τέλος να τα πουν μόνο σε εμένα, ο καθένας μόνος του. Ο Ορέστης και ο Ιάσοντας επέλεξαν να τα πουν στο τέλος.

Ο Ορέστης απάντησε ότι του άρεσε όταν ήταν με την οικογένεια του όταν ακόμα ζούσε ο πατέρας του. Δεν έχει επισκεπτήριο, μία φορά είχε έρθει ο αδερφός του. Όσον αφορά τον Ιάσωνα στο κομμάτι «τι με αντιπροσωπεύει» είχε γράψει κάτι αλλά μετά το είχε σβήσει. Τον ρώτησα για ποιο λόγο το έσβησε μου απάντησε ότι δεν θα μου άρεσε η απάντησή του, κατευθείαν κατάλαβα τι είχε γράψει. Προφανώς θα αναφερόταν στην βία γιατί εγώ τους είχα απαντήσει στο συγκεκριμένο κομμάτι ότι προτιμώ την ηρεμία, δεν μπορώ τσακωμούς και φασαρίες είναι κάτι που απεχθάνομαι και προτιμώ να αποχωρώ σε τέτοιες καταστάσεις. Του ανέφερα το περιστατικό αυτό για την επιθετικότητα και μου έγνεψε καταφατικά χωρίς να πει κάτι παραπάνω. Είναι ο μοναδικός που έκανε νύξη για τη σεξουαλική καταπίεση και έθιξε το ζήτημα για ελεύθερο επισκεπτήριο με κοπέλες. Το καταγράφει και στο θυρεό του.

Οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους δε ξέρουν καλή ορθογραφία (πέντε Αλβανοί και 2 Έλληνες). Μου έκανε εντύπωση ο Ορφέας, όταν μπήκε μέσα συστήθηκε μόνος του και μου έδωσε το χέρι. Μετά ο Αχιλλέας με ρώτησε πως με λένε και αν είμαι δασκάλα. Κατά τις τρεις η ώρα ο Θησέας με τον Ορφέα έφυγαν γιατί έπρεπε να πάνε στη «Στροφή».

Όταν τους εξηγούσα το τι θα κάνουμε σε αυτό το μάθημα – πρόγραμμα τους διάβασα ένα απόσπασμα από το βιβλίο «Αγαπητέ Θεέ» του Ερίκ Εμανουέλ Σμιτ ώστε να τους εξηγήσω ότι είναι δύσκολο να εκφραστούμε λεκτικά και γραπτά, αλλά θα προσπαθήσουμε να το κάνουμε και εμείς σε αυτήν την ομάδα όπως και ο Οσκαρ. Με άκουγαν με προσοχή όταν τους μίλαγα ή όταν απαντούσα και εγώ σε οποιαδήποτε δραστηριότητα κάναμε.

Στο τέλος, απήγγειλα ένα ποίημα που είχα γράψει, ο λόγος που το έκανα ήταν γιατί πίστευα ότι αν θα μοιραζόμουν μαζί τους κάτι πολύ δικό μου θα μπορούσα να κερδίσω την εμπιστοσύνη τους. Αν ανοιγόμουν πρώτη εγώ σε αυτούς τότε ίσως μπορούν στο μέλλον και αυτοί. Επιθυμώ όσο και αν μου φαίνεται ακατόρθωτο να χτίσω μία σχέση εμπιστοσύνης μαζί τους. Το ποίημα μου έχει τίτλο «Για μένα είναι η Αρχή» και νομίζω ότι ένιωσαν καλά που το μοιράστηκα μαζί τους. Πίστευα δεν θα το έπαιρναν στα σοβαρά αλλά έκανα λάθος. Τα παιδιά αυτά ζητάνε απεγνωσμένα κατανόηση, αγάπη και αποδοχή μια ΒΟΗΘΕΙΑ. Η κα. Απειρανθίτου εξαιρετική στο ρόλο της παρατηρήτριας. Δε μπορώ να ξεχάσω το βλέμμα του Έκτορα και του Ορέστη.

Γενικά, περίμενα ότι θα ήταν οι συμμετέχοντες αντιδραστικοί, θα καυτηρίαζαν και θα σχολίαζαν. Ισα ισα μπορώ να πω ότι ήταν ακριβώς το αντίθετο και σχημάτισα θετική άποψη για τη πρώτη μας συνάντηση. Μόνο ο Οδυσσέας με τον Ιάσονα σχολίαζαν κάποιες στιγμές αλλά σε φυσιολογικά πλαίσια χωρίς να γίνονται ενοχλητικοί. Με άκουγαν όταν έλεγα να μην διακόπτουμε ο ένας τον άλλον.

Στην αρχή απευθυνόταν ο ένας στον άλλον στα αλβανικά, εκεί τους έθιξα ότι επειδή κάποιιοι από εμάς δεν μιλάνε και δεν γνωρίζουν την αλβανική θα ήταν καλό ότι θέλουν να πουν – έστω και αυτό αν είναι σχόλιο- να το λένε στα ελληνικά. Το δεχτήκαν. Αυτό που μου έκανε εντύπωση και οφείλω να το ομολογήσω είναι ότι όταν ήμουν μαθήτρια Λυκείου τα αγόρια στην τάξη μου ήταν πιο ζωηρά λιγότερο πειθαρχημένα στην αίθουσα διδασκαλίας. Συγκριτικά βρήκα τα τους έγκλειστους μαθητές πιο ώριμους από τους συμμαθητές μου.

Επίσης, με ρώτησαν για πόσο καιρό θα διαρκέσει αυτό το πρόγραμμα και τους είπα μία φορά την εβδομάδα για ένα μήνα, σε αυτό το σημείο πήραν θέση και σχολίασαν γιατί να μη συνεχιστεί και μετά το πρόγραμμα, μου έκανε εντύπωση καθώς δεν είχαμε μπει καθόλου στο στάδιο της βιβλιοθεραπείας και δεν ήξεραν ακόμα αν θα τους άρεσε ή όχι. Μου είπαν: «Μετά που θα τελειώσει το κομμάτι της έρευνας δεν θα ξαναέρθετε.» Εδώ παρατήρησα την ανάγκη τους για επαφή με ανθρώπους εκτός της φυλακής. Έχουν πραγματική ανάγκη για επικοινωνία.

Πέμπτη 8 Μαρτίου 2012

Πρώτος έφτασε ο Αχιλλέας, πιάσαμε κουβέντα γενικού περιεχομένου. Τον ρώτησα πως ήταν η εβδομάδα και μου απάντησε «άσχημη». Από ότι κατάλαβα τσακώθηκε η «ομάδα» των Αλβανών μεταξύ τους καθώς υπάρχει κόντρα μεταξύ νότιων με βόρειων Αλβανών. Μιλήσαμε για τον χαρακτήρα (του Αχιλλέα) και μου είπε ότι δεν έκανε τίποτα. Ήρθε και ο Έκτορας, είχε ξεχάσει τον φάκελο του τον οποίο του τον έφεραν πιο μετά. Ούτε αυτός είχε ψάξει για το όνομα που του είχε δοθεί, είπε ότι το άφηνε συνέχεια για την επόμενη μέρα, τους εξήγησα ότι δεν ήταν υποχρεωτικό. Μετά ήρθε ο Ορφέας, οργανωμένος με τον φάκελο του και είχε γράψει στο τετράδιο για το όνομα του (Ορφέας) αρκετά στοιχεία και ότι κοινό βρήκε ανάμεσα στον ίδιο και στον εαυτό του. Το ίδιο έκανε και για το χρώμα, το καφέ.

Ο Έκτορας δεν ήξερε για το όνομα του και τους μοίρασα φωτοτυπίες με πληροφορίες σχετικά με το όνομα που τους είχε κληρωθεί. Ο Αχιλλέας ανέφερε για το όνομα του ομηρικού ήρωα ότι ήταν τρωτός στη φτέρνα και ανέφερε ότι το γνωρίζει από το σχολείο του στην Αλβανία. Ορέστης, Ιάσοντας και Οδυσσέας δεν ήρθαν (απογοητευτικά) μετά έμαθα από τον Αχιλλέα ότι ίσως δεν ήρθαν λόγω του τσακωμού, δεν ρώτησα τίποτα παραπάνω γιατί δεν με αφορά).έδωσα στον Αχιλλέα τις φωτοτυπίες με το υλικό να τις δώσει στα παιδιά που δεν ήρθαν σε περίπτωση που τα πράγματα ηρεμήσουν και έρθουν στην δεύτερη συνεδρία.

Ξεκίνησε η διαδικασία, τους διάβασα Χορχέ Μπουκάι. Στην αρχή δεν κατάλαβαν λόγω της αλληγορίας/ συμβολισμού του παραμυθιού και τους βοήθησα λίγο. Ο Ορφέας κατάλαβε ένα μέρος και στη συνέχεια διστακτικά άρχισε ο διάλογος. Ο Αχιλλέας μίλησε και ο Έκτορας είπε ότι δεν κατάλαβε τι θέλει να πει ο Ορφέας. Μαζί με τον Ορφέα και τον Αχιλλέα προσπαθήσαμε να δώσουμε στον Έκτορα να κατανοήσει το κείμενο. Ο ίδιος (Έκτορας) άρχισε να κάνει ερωτήσεις, πιο πολύ φαινόταν ότι απευθυνόταν στον ίδιο του τον εαυτό ώσπου άρχισε να μιλάει για το θέμα της επικοινωνίας και της κατανόησης και

στο τέλος έδωσε πληροφορίες σχετικά με τη ζωή του, πως θα διαχειριζόταν και τι θα ήθελε από την επικοινωνία με τους ανθρώπους που δε το καταλαβαίνουν. Ο διάλογος και η συζήτηση πήγε πολύ καλά. Δυστυχώς δεν θυμάμαι να καταγράψω απόψεις γιατί είναι δύσκολο να κρατάς σημειώσεις όταν μιλάνε τα παιδιά, δείχνει ότι δεν τα προσέχεις και είναι μεγάλη αλήθεια.

Ο Έκτορας ενώ στην αρχή ήταν διστακτικός άρχισε να μιλάει και να εκφράζει την άποψη του για το θέμα. Ο Ορφέας δεν διακόπτει όταν μιλάει ο άλλος, παίρνει τον λόγο όταν του δοθεί και δεν κάνει σχόλια όταν μιλάει ο Έκτορας ή ο Αχιλλέας. Οι δύο τελευταίοι δημιουργούν στην πορεία γόνιμο διάλογο, ακούει ο ένας τον άλλον αν και έχουν διαφορετικές γνώμες. Σε αυτή τη διαδικασία ο Ορφέας δεν συμμετέχει πολύ εκτός αν του παροτρύνω εγώ να τοποθετηθεί πάνω στον διάλογο των Έκτορα και Αχιλλέα. Στον Αχιλλέα αν κάτι δεν του αρέσει το δείχνει αλλά σεβόμενος την άποψη του άλλου και θα πει και την δική του γνώμη. Σε γενικές γραμμές ακούνε τι τους λέω, δεν διακόπτουν με θράσος τον συνομιλητή τους. Φαίνεται ότι τους αρέσει η διαδικασία καθώς με ευχαρίστηση (ή έτσι μου φάνηκε;) έγραψαν αυτά που τους είπα χωρίς δισταγμό. Δεν είναι επιφυλακτικοί με τη διαδικασία καθώς εκφράζονται με παραδείγματα και τοποθετούν τον εαυτό τους σε μία κατάσταση για να δείξουν τι θέλουν να πουν πχ με την επικοινωνία ο Έκτορας έφερε το παράδειγμα της φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών. Μίλησαν για τον ρατσισμό πχ όταν εμείς οι Έλληνες όταν ακούμε ότι ο άλλος είναι Αλβανός δεν θέλουμε να τον κάνουμε παρέα, αλλά (τα παιδιά είπαν) αν κάτσουμε με τον άλλον και τον γνωρίσουμε μετά μπορούμε να τον κρίνουμε.

Οι συμμετέχοντες έχουν την ανάγκη να εκφραστούν και να επικοινωνήσουν και αυτό φαίνεται από την ενεργή παρουσία τους στην όλη διαδικασία. Τοποθετούν τον εαυτό τους μέσα σε αυτά που διαβάζουμε(κάτι σαν προβολή) και απαντάνε σύμφωνα με τις εμπειρίες από την ζωή τους, εκφράζονται εύκολα όταν μιλάνε για τον εαυτό τους. Δεν θα ξεχάσω μία φράση που είπε σήμερα ο Αχιλλέας πάνω στον διάλογο και στη συζήτηση «Η φυλακή σε κάνει να σκέφτεσαι πιο πολύ με τον εαυτό σου».

Σημείωση 1. Αχιλλέας: ήταν αρχικά διστακτικός στο να εκφραστεί και δυσκολεύτηκε στην κατανόηση του πρώτου κειμένου(ήταν όντως δύσκολο λόγω της αλληγορικής του σημασίας), μέσα όμως από τη συζήτηση ανοίχτηκε και τοποθετήθηκε πολύ σωστά σε κάποια σημεία. Άρχισε να συμφωνεί και να διαφωνεί ιδίως με τον Έκτορα. Με άκουγε προσεχτικά όπως και τα υπόλοιπα παιδιά. Γενικά αυτά που θα πει είναι μετρημένα και ουσιαστικά. Ανησυχεί πολύ για την εικόνα προς τα έξω, ένα σχόλιο που μου έμεινε από αυτήν την μέρα ήταν «για ένα κούτελο ζούμε»

Πέμπτη 15 Μαρτίου 2012

Σήμερα ήρθαν όλα τα παιδιά. Μόνο ο Ορέστης καθυστέρησε, έφτασε αφού είχαμε διαβάσει ένα απόσπασμα από το «Ντεμιαν» του Έσσε. Η συνεδρία άρχισε με το τραγούδι των Terror X Crew «Μη φοβάσαι». Το άκουσαν όλοι με προσοχή, ο Ιάσωνας έκανε ένα σχόλιο «Μπούρδες ποιος φοβάται;». Τον ενόχλησε η φράση «μη φοβάσαι» και εξήγησα στον ίδιο όπως και στα υπόλοιπα παιδιά ότι το νόημα του τραγουδιού συνδέεται με το παρακάτω απόσπασμα που θα διαβάσουμε και δεν απευθύνεται στους ίδιους.

Αφού τελείωσα την αφήγηση έδωσα το έναυσμα για συζήτηση. Κάποια στιγμή την οποία δεν μπορώ να ορίσω πως ακριβώς ξεκίνησε, ο Οδυσσεύς επιτέθηκε λεκτικά στον

Ορφέα, ο Ορφέας δε μίλησε. Προσπάθησα να μιλήσω στον Οδυσσέα και να του είπα να ηρεμήσει. Άρχισαν να μιλάνε Αλβανικά (Ιάσοντας, Οδυσσέας, Έκτορας και Αχιλλέας) και ζήτησα να σταματήσουν και να μιλάνε στα ελληνικά, δεν άκουσαν. Το ίδιο παρακάλεσε και η κα. Απειρανθίτου και ο Οδυσσέας θύμωσε ξανά και μονολογούσε αναφερόμενος σε δικά του περιστατικά και το σύνδεσε με το ότι μας ενοχλεί η γλώσσα τους. Ο Ιάσοντας γύρισε και είπε στον Οδυσσέα ότι η κα. Μαρούσα είναι καλή. Ξαναείπα στα παιδιά ότι ο μόνος λόγος που θέλουμε να μιλάνε ελληνικά είναι ότι δεν γνωρίζουμε τη γλώσσα και δεν είναι σωστό σε μία ομάδα να υπάρχουν παρεξηγήσεις και όχι ότι μας ενοχλεί η γλώσσα τους. Νομίζω ότι μετά από αυτό δεν ξαναμίλησαν αλβανικά.

Η συζήτηση συνεχίστηκε (για το απόσπασμα του βιβλίου) αλλά δεν τους άρεσε ιδιαίτερα η ιστορία του Ντέμιαν. Ο Έκτορας και ο Αχιλλέας πήραν θέση ενώ παρατηρούσα τον Ορφέα ότι βρισκόταν σε μία κατάσταση αμηχανίας και ένιωθε άβολα. Σε αυτό το σημείο θέλω να εκφράσω τη αδυναμία μου και την απογοήτευση μου στον να υπερασπιστώ τον Ορφέα στο θέμα που δημιούργησε ο Οδυσσέας. Επειδή όμως είχα προηγουμένως μάθει ότι ο Οδυσσέας ήταν αίτιος και σε μία άλλη φασαρία, δεν αναφέρθηκα στο ότι είναι απαράδεκτο να συμπεριφερόμαστε έτσι μέσα στην ομάδα μας, απλά μόνο προσπάθησα να τον ηρεμήσω. Έτσι, όμως, παραγκώνισα την ανάγκη του Ορφέα για την αδικία που έγινε εις βάρος του. Αυτό φάνηκε, ιδιαίτερα, όταν τους έβαλα να γράψουν για το τι θα συμβούλευαν το Ντέμιαν να κάνει στην πορεία για να βγει από το αδιέξοδο αυτό. Ο Ορφέας εκδήλωσε μια δυσφορία και είπε ότι τώρα δε μπορεί να γράψει και θα τα φέρει την επόμενη φορά. Είναι δίκαιο να πω ότι δεν το διαχειριστικά σωστά. Ο Ορέστης δεν έγραψε. Ο Ιάσοντας αρνήθηκε και αυτός. Ο Οδυσσέας επίσης και μου έλεγε τα δικά του. Ο Αχιλλέας και ο Έκτορας συνεργάστηκαν.

Μου φάνηκε ότι στον Αχιλλέα δεν άρεσε έτσι όπως εξελίχθηκε η πρώτη φάση της βιβλιοθεραπείας και αυτό μου το επιβεβαίωσε και ο ίδιος στο τέλος (που δίνω πέντε με δέκα λεπτά στον καθένα να μου μιλήσει). Μου ανέφερε και την αποχώρηση του Ορέστη από την ομάδα (έφυγε μαζί με τον Ορφέα την ώρα που πηγαίνει ο τελευταίος στη στροφή 15.15) Ο Ορέστης δε μπορούσε να ενσωματωθεί στην ομάδα ή απλά δεν του άρεσε; Δεν θα μάθω ποτέ γιατί από την αρχή τους είχα διαβεβαιώσει ότι όποιος δεν θέλει αποχωρεί. Στη δεύτερη φάση της βιβλιοθεραπείας, τους διάβασα τα «Τείχη» του Καβάφη και έκανα μία μικρή εισαγωγή για τη κοινωνική απομόνωση στην οποία αναφέρεται ο ποιητής. Άρχισαν να συζητάνε αλλά θέλανε ένα «σπρώξιμο». Τους είπα ότι λόγω της σεξουαλικής επιλογής του, ο Καβάφης βίωσε κοινωνική απομόνωση και ενδεχομένως είναι ένας από τους λόγους για τον οποίο αναφέρεται σε αυτή. ΤΙ ΤΟ ΘΕΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΠΑ, έγινε πανικός. Απορρίψανε τον Καβάφη και του βάλανε «τείχος».

Το ξεκίνησε ο Ιάσοντας με τον Οδυσσέα και ο Έκτορας επηρεάστηκε. Ο Αχιλλέας δεν πήρε θέση σε αυτό. Τους εξήγησα ότι δεν διαπραγματευόμαστε το θέμα της ομοφυλοφιλίας αλλά τα τείχη που μας βάζουν οι άλλοι, πχ μέσα από τον ρατσισμό, τα «τείχη» της φυλακής και του εγκλεισμού αλλά παραμείναν αρνητικότεροι στο να συνεχίσουμε. Προσπάθησα και κατεύθυνα τη συζήτηση μέσα από κάποιους στοίχους που διάβασα στην ελευθερία της έκφρασης, των κινήσεων. Στο τέλος τους έβαλα να συμπληρώσουν μία ακροστιχίδα και να γράψουν από το πρώτο γράμμα μία λέξη ή μια πρόταση που τους έρχεται στο μυαλό από τη λέξη «Ελευθερία». Το πήραν θερμά και έγραψαν και οι τέσσερις (Αχιλλέας, Οδυσσέας, Έκτορας, Ιάσοντας).

Ο Ιάσοντας δεν συμπλήρωσε όλα τα γράμματα, μου έδωσε το χαρτί αλλά στο τέλος μου το ζήτησε πίσω – όπως και τα χαρτιά που είχαμε συμπληρώσει στη πρώτη μας συνάντηση. Ο Έκτορας ήθελα να διαβάσει μπροστά σε όλη την ομάδα αυτά που είχε γράψει στη ακροστιχίδα και ύστερα από μία συζήτηση πάνω στο ίδιο θέμα που είχαμε για την ελευθερία το διάβασε. Έκλεισα τη συνεδρία με το τραγούδι με το τραγούδι των Active member «Καλώς ήρθες παράξενα» που μου το είχε ζητήσει ο Αχιλλέας και το πρόσθεσα και αυτό στο εκπαιδευτικό υλικό καθώς το τραγούδι περνούσε ένα μήνυμα. Ο Ιάσοντας πάλι δυσανασχέτησε. Στο τέλος έδωσα πέντε με δέκα λεπτά στον καθένα αν ήθελε να μου μιλήσει.

Σημείωση 1. Ιάσοντας : Αν και φαίνεται ότι δεν θέλει να τσαλακωθεί η εικόνα του σκληρού και του «μάγκα» που βγάζει προς τα έξω («δεν με φοβίζει εμένα η φυλακή») όταν ήταν μόνος του μαζί μου ήταν πιο ήρεμος και ευάλωτος. Μου έδειξε μάλιστα και ένα χαρτί που είχε γράψει στόχους για τραγούδι ραπ, μου είπε ότι θα το βγάλει φωτοτυπία και θα μου το δώσει. Δεν ξέρω αν την επομένη φορά θα έρθει γιατί θα περιμένει την μεταγωγή του σε φυλακή της Πάτρας.

Σημείωση 2. Οδυσσέας : Μου ανοίχτηκε και μου είπε ότι στην ουσία έχει μεγαλώσει στους δρόμους και ότι δεν έχει ζήσει παιδική και εφηβική ηλικία. Λόγια δεν υπάρχουν.

Σημείωση 3. Έκτορας: μου έκανε εντύπωση ότι αν και αντέδρασε στη ιστορία με τον Καβάφη , δεν δέχτηκε να πάρει τη φωτοτυπία με το ποίημα και να το βάλει στο φάκελο του, το ίδιο κάνανε όλοι, εν τούτοις , όταν μείναμε οι δυο μας, μου ζήτησε να του καθαρογράψω στο τετράδιο που τους είχα δώσει κάποιους στίχους από το ποίημα του Καβάφη για να τους έχει. Επίσης ο Έκτορας διάβασε το ποίημα στη ομάδα.

Σημείωση 4. Αχιλλέας: Ζωγραφίζει πολύ ωραία, δεν έχει επισκεπτήρια και του λείπει η οικογένεια του.

Σημείωση 5. Ορφέας: με τον Ορφέα μείναμε μόνοι μας στη πρώτη συνέδρια καθώς στις επόμενες έφευγε για να πάει στη στροφή, δεν καθόταν μέχρι το τέλος. Μου έκανε αίσθηση όταν με ρώτησε αν είμαι ευχαριστημένη από τη ζωή μου και του απάντησα. Οι ερωτήσεις που κάνουν τα παιδιά είναι τόσοσ αφοπλιστικές και με τόση ουσία. Του αρέσει η μουσική και κάνει μαθήματα κιθάρας. Τραγουδάει και από ότι μου έχουν πει έχει ωραία φωνή.

Σημείωση 6. Σχόλιο «πάλι θα γράψουμε;» το ερμηνεύω ως την ανάγκη τους για περισσότερη προφορική έκφραση. Κάποια από τα παιδιά δεν έχουν επισκεπτήριο και ενδεχομένως προτιμούν να συνομιλούμε μεταξύ μας παρά να γράφουν. Έξαλλου έχουν και το τετράδιο σκέψης.

Σημείωση 7. Τα γραπτά των παιδιών και αυτά που συζητάμε στην ομάδα έχουν άμεση και έμμεση αναφορά στην αγάπη και σε όλες τις εκφάνσεις και εκδηλώσεις της (μητρική, φιλική, ερωτική, άγγιγμα, φιλή, αγκαλιά, σκέψη, σεξ κ.τ.λ) Ένας παιδαγωγός και ιδιαίτερα αυτός που ασχολείται με τη μέθοδο τη βιβλιοθεραπείας οφείλει να κοιτάει τις ανάγκες και τις «κραυγές» των μαθητών του. Δε μπορώ να κλείσω τα μάτια μου και να μη θίξουμε και την αγάπη κυρίως την ερωτική. Οπότε στην επόμενη συνάντηση θα μιλήσουμε για την αγάπη και κάτι που απεγνωσμένα ζητάνε από τους άλλους, την αποδοχή.

Πέμπτη 22 Μαρτίου 2012

Στην αίθουσα συνηγόρων, ήρθε πρώτα ο Ορφέας και συζητάγαμε για διάφορα θέματα εκτός της έρευνας. Μετά ήρθε ο Αχιλλέας και μου έδειξε το μπλοκ με τις ζωγραφιές του όση ώρα περιμέναμε τον Έκτορα, τον Ιάσωνα και τον Οδυσσέα. Τους είπα ότι θα

ασχοληθούμε με το θέμα της «αγάπης» και θα τελειώσουμε πιο νωρίς για να συμπληρώσουν την αξιολόγηση της έρευνας. Ο Έκτορας, ο Αχιλλέας και ο Ιάσοντας αργούσαν λίγο. Είχα μάθει ότι ο Οδυσσέας πέρασε πειθαρχικό και σκεφτόμουν ότι ενδεχομένως να μην έρθουν (ο Ορέστης αποχώρησε επίσημα από την ομάδα). Μετά από λίγο ξεκινήσαμε και έβαλα το τραγούδι ,ως εισαγωγή και άνοιγμα της συνεδρίας, «Σε θέλω εδώ», της Γαλάνη. Όταν τελείωσε το τραγούδι κατέφθασαν και οι υπόλοιποι τους έκανα μία γρήγορη ενημέρωση και ξαναέβαλα το τραγούδι να παίξει. Ο Οδυσσέας ήταν πολύ σκεπτικός, κάτι τον απασχολούσε, σε γενικές γραμμές ήταν ήρεμος, δηλ. δεν διέκοπτε το μάθημα όπως τις προηγούμενες φορές. Το τραγούδι τους άρεσε και αυτό το κατάλαβα γιατί ο Ιάσοντας δεν έκανε σχόλια όπως συνήθιζε να κάνει, έκατσε φρόνιμος και το άκουσε.

Ακολούθησε συζήτηση για το τι τους άρεσε και τι όχι στο τραγούδι, βασικά μίλησαν μόνο για αυτά που τους άγγιξε από το τραγούδι. Μίλησε ο Ορφέας, ο Αχιλλέας και ο Έκτορας. Ο Οδυσσέας ήταν γενικότερα απαισιόδοξος στη συζήτηση. Μετά τους μοίρασα ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Λουντέμη « Ένα παιδί μετράει τα άστρα» το οποίο μιλάει για την αγάπη γιατί η ώρα μας πίεζε. Ο Ιάσοντας δεν ήθελε να ακούσει, έκανε ένα σχόλιο και ενοχλήθηκα αλλά δε το άφησα να φανεί, απλά του είπα ότι αν δεν θέλει να βγει έξω.

Η κα. Απειρανθίτου μου επισήμανε ότι μόνο αν είναι ο φύλακας έξω επιτρέπεται να βγει , είναι κανονισμός της φυλακής. Ο φύλακας δεν ήταν και έτσι είπα στον Ιάσωνα να περάσει ξανά μέσα στην αίθουσα και μου είπε ότι θέλει να καπνίσει ως δικαιολογία. Συμφώνησαν και ο Οδυσσέας με τον Έκτορα, ότι θέλουν και αυτοί τσιγάρο, τους το επέτρεψα και μετά από αυτό ήταν πιο συγκεντρωμένοι στο μάθημα. Νομίζω ότι είμαι ελαστική μαζί τους, φυσικά γνωρίζουν τα όρια μου και θεωρώ ότι δεν έκανα λάθος που τους επέτρεψα το κάπνισμα. Νιώθουν πιο οικεία μαζί μου καθώς δεν είμαι αυστηρή και άκαμπτη. Γενικά προσπαθώ να διατηρήσω μία ευαίσθητη στάση απέναντι τους καθώς και εκείνοι μου έχουν δείξει μία αποδοχή και εμπιστοσύνη προς εμένα.

Με τα πολλά ξεκίνησε η αφήγηση και με άκουγαν προσεχτικά. Όταν τελείωσε η αφήγηση άφησα ένα λεπτό ενδοσκόπησης του κειμένου. Κατευθείαν μου ανέφεραν σημεία του κειμένου που τους άγγιξαν και ξεκίνησε η συζήτηση περί αγάπης (όλων των ειδών). Φυσικά αυτό που τους απασχολούσε ήταν η ερωτική αγάπη. Προσπαθούσαν να δώσουν μία ερμηνεία για το τι είναι αγάπη. Ο Οδυσσέας είπε ότι η αγάπη είναι μία, ή αγαπάς η δεν αγαπάς, δεν υπάρχει κάτι ενδιάμεσο. Μίλησαν επίσης για τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των δύο φύλλων και κατέληξαν ότι δε υπάρχει. Ο Έκτορας είπε ότι αυτή η σχέση είναι «ύπουλη». Τα συμπεράσματα τους ήταν ότι μόνο η οικογένεια σου πραγματικά σε αγαπάει και γενικότερα η ερωτική αγάπη είναι μόνο ευτυχισμένες στιγμές και δεν διαρκεί πολύ. Πιστεύω ότι μπερδέψαν την έννοια της αγάπης με αυτή του έρωτα.

Κάποια στιγμή , ο Οδυσσέας μέσα στη συζήτηση με ρώτησε «τι νιώθεις όταν ξυπνάς» προσπάθησα να απαντήσω αλλά εις μάτην. Τελικά, κατέληξαν ότι η αγάπη μας ταλαιπωρεί και τους έβαλα να γράψουν ένα ποίημα για την αγάπη. Φυσικά ο Ιάσοντας δεν έγραψε αλλά μου έδωσε τους στίχους των τραγουδιών που μου είχε πει την προηγούμενη φορά. Τα είχε καθαρογράψει με κεφαλαία γράμματα. Ο Ορφέας έφυγε και πήγε στη «Στροφή» κατά τις 15.15 και θα μου έφερνε το ποίημα την επόμενη φορά. Ο Οδυσσέας αν και δεν είχε όρεξη, έγραψε αφού του επισήμανα ότι θα ήθελα να έχω ένα κείμενο δικό του, καθώς δεν έγραφε και αυτός πολύ. Τότε, ξεκίνησε να γράφει και τον βοήθησα καθώς χρειαζόταν καθοδήγηση. Το ποίημα του ήταν αρκετά απαισιόδοξο, μόνο μια ελπίδα στο

τέλος φαίνεται. Μόλις τελείωσαν το γράψιμο τους είπα ότι θα συμπληρώσουν τα φύλλα αξιολόγησης αλλά αντέδρασαν γιατί τους φανήκαν πολλά και δεν ήθελαν να το κάνουν άμεσα. Βασικά ο Έκτορας και ο Αχιλλέας δεν αντέδρασαν σε όλο αυτό. Έδωσα διευκρινήσεις για το ότι είναι σημαντική η συμβολή τους σε αυτό το σημείο για την έρευνα και τελικά συμφώνησαν στο να τα συμπληρώσουν εκείνη τη στιγμή. Αφού συμφώνησε και ο Ιάσοντας, το ανήσυχο πνεύμα της ομάδας, εξήγησα στα παιδιά το περιεχόμενο των εντύπων, τους το διάβασα και αν είχαν τυχόν απορίες να μου το λένε για να τους εξηγήσω.

Καθόμουν ανάμεσα στον Ιάσωνα και στον Οδυσσέα καθώς ο πρώτος ζητούσε συνεχώς βοήθεια και την επεξήγηση του εντύπου και μετά ο Οδυσσέας. Ο Έκτορας ζήτησε τη βοήθεια μου σε τρία με τέσσερα που κόλλησε ενώ ο Αχιλλέας καθόλου. Ο Ιάσοντας όταν τελείωσε το δικό του έντυπο τους ήθελε να τους προτρέψει να γράψουν τα καλύτερα για εμένα και τους είπα δημόσια να γράψουν αυτά που πιστεύουν και νιώθουν και να μην ακούνε τον Ιάσωνα. Η στάση του Ιάσωνα με συγκίνησε καθώς δε περίμενα να τον έχει αγγίξει η διαδικασία και η παρουσία μου, γιατί είναι ένα παιδί δύσκολο, αντιδραστικό και είχα την εντύπωση ότι απλά ερχόταν να περάσει την ώρα του. Εκείνη τη στιγμή είδα εκτίμηση, σεβασμό και αποδοχή κάτι που δεν περίμενα από τον Ιάσωνα συν το ότι μου εμπιστεύτηκε τα τραγούδια του, καθώς ήταν από τα παιδιά που δεν έγραφαν στην ομάδα.

Στο τέλος, άφησα 5 με δέκα λεπτά για το καθένα ξεχωριστά όπου τους χάρισα το αγαπημένο μου βιβλίο «Ένα παιδί μετράει τα άστρα» του Λουντέμη για να θυμούνται τη συνάντησή μας και τις στιγμές που περάσαμε μαζί. Αυτό το έκανα στην προτελευταία συνάντησή με την ομάδα γιατί πρώτον δε μπορώ τους αποχαιρετισμούς και δεύτερον γιατί υπήρχε περίπτωση ο Έκτορας και ο Ιάσοντας να μην είναι παρόντες λόγω επερχόμενων δικαστηρίων.

Σημείωση : Το κλίμα ήταν σαφώς καλύτερο από την προηγούμενη φορά και ο Ορφέας ήταν πιο συγκεντρωμένος, είχε σαφή έκφραση και εντόπισε τα αλληγορικά σημεία στο τραγούδι. Έκανε παραγωγικά σχόλια, έδινε παραδείγματα μέσα από τη ζωή, μίλησε για τον ερωτά του για την Μ. Ανέφερε τον όρο ενσυναίσθηση στην ενότητα και ένιωσα μια ευχάριστη έκπληξη όταν τον άκουσα να χρησιμοποιεί αυτόν τον όρο τόσο εύστοχα.

Πέμπτη 29 Μαρτίου 2012

Σήμερα μπήκα στην αίθουσα των συνηγόρων με μισή καρδιά. Σε μία ερεύνα και τέτοιου είδους δε μπορεί να γυρίσεις τη πλάτη στα συναισθήματα παρόλα αυτά προσπάθησα να με επηρεάσει και το νιώσουν και τα παιδιά. Ετοιμάζα τα πράγματα, το laptop να είναι έτοιμο ώστε να τελειώσουμε στην ώρα μας 16.00 καθώς με είχαν ενημερώσει ότι υπήρχε αναφορά στο ότι τελειώνουμε πιο αργά τις συνεδρίες (μου είχαν πει ότι η συνάντηση με τα παιδιά θα γίνεται κάθε Πέμπτη 14.00 με 16.00 αλλά πάντα υπήρχε καθυστέρηση στην έναρξη μισής ώρας καθώς τα παιδιά δεν ήταν ποτέ όλα μαζί στην ώρα τους. Ήταν διαδικαστικό θέμα της φυλακής. Εγώ προετοίμαζα υλικό δύο ωρών και όχι για μιάμιση ώρα.)

Πρώτος έφτασε ο Ορφέας και τον ρώτησα αν έχει φέρει το υλικό και μου τα είχε φέρει όλα φωτοτυπημένα, οργανωτικός όπως πάντα. Του έδειξα ένα ποίημα της Γώγου που θα το διάβαζα ως δεύτερο υλικό, του άρεσε. Σιγά σιγά κατάφτασαν και οι υπόλοιποι και τους εξήγησα τι θα κάνουμε. Ειπώθηκε ότι ήταν η τελευταία μέρα. Ο Οδυσσέας μου είπε ότι στις 15.00 θα έφευγε «έχω δουλεία», μου είπε. Γενικά το κλίμα ήταν βαρύ. Τους

διάβασα ένα κείμενο από το βιβλίο του Ρόμπερτ Φίσερ « Ο ιππότης με τη σκουριασμένη πανοπλία» δεν είχα όρεξη, το ένιωθα όση ώρα διάβαζα το κείμενο, ήταν ήσυχοι και όχι ζηρωροί. Το απόσπασμα τελικά ήταν μεγάλο και τους κούρασε, αλλά είχα ζητήσει από τον Αχιλλέα, τη προηγούμενη Πέμπτη, να τους μοιράσει το συγκεκριμένο κείμενο ώστε να το έχουν διαβάσει για την επόμενη φορά, το είχε ξεχάσει μου είπε. Κάποια στιγμή ο Οδυσσέας έκανε ένα σχόλιο «Τι; Θα διαβάσουμε; Εδώ φεύγεις.» αλλά δεν θυμάμαι αν το έκανε πριν τη πρώτη αφήγηση ή την δεύτερη. Προσπάθησα να τους βάλω στο κλίμα του νοήματος του κειμένου του Φίσερ λέγοντας τους ότι η πανοπλία συμβολίζει τη μάσκα που φοράμε, αλλά δεν είχα όρεξη. Συζητήσαμε λίγο πάνω σε αυτό το θέμα αλλά μετά μου ζήτησαν να μιλήσουμε γενικά. Τους είπα ότι μόλις διαβάσω και το ποίημα της Γώγου τότε θα κάναμε ελεύθερη συζήτηση και θα διαπραγματευόμασταν ότι ήθελαν.

Βασικά ο Αχιλλέας έλεγε «Δώσε ένα θέμα να μιλήσουμε». Τους είπα ότι το θέμα μας ήταν η αυτογνωσία, όπως νοηματοδοτείται και στο απόσπασμα, την οποία τη συμβόλιζε το μονοπάτι της αλήθειας. Ο Έκτορας δεν είχε καταλάβει για το τι μιλούσε το κείμενο. Μετά, τους διάβασα το ποίημα της Γώγου «Θα έρθει καιρός» και τους ρώτησα μετά την ανάγνωση «θα έρθει καιρός που θα αλλάξουν τα πράγματα; τι θέλετε να αλλάξει;», γενικά δεν είχαν κάποιους στόχους, μου απάντησαν να βγουν πρώτα από τη φυλακή και μετά θα δουν. (Ο Έκτορας το ανέφερε και οι υπόλοιποι συμφώνησαν). Μιλήσαμε για όνειρα και Ο Ορφέας μιλούσε για τους στόχους και τις προσδοκίες του. Ο Αχιλλέας δεν μίλαγε πολύ (σημείωση: Ο Γιάννης είχε συνεννοηθεί με τη Στροφή να φύγει στις 16.00 σήμερα). Γενικά δεν είχαν όρεξη και προσπάθησα με τη στάση μου να μην τους επηρεάσω. Τους ρώτησα τι πήραν από τη διαδικασία και απάντησαν. Με ρώτησαν, όμως και οι ίδιοι, αν τους σκέφτομαι, πως περνάω τη μέρα μου κλπ.

Ο Έκτορας είπε χαρακτηριστικά «Μη μας δεις έξω στο δρόμο και δεν θα μας μιλάς», αποκρίθηκα ότι δεν πρόκειται να γίνει αυτό. Με ρώτησαν τι πήρα και εγώ από αυτή τη διαδικασία και τους απάντησα για εκείνη τη μέρα που είχα βγει βόλτα στο Θησείο, και είχα κάτσει σε ένα ωραίο σημείο και παρατηρούσα, τους το περιέγραψα και εκείνη τη στιγμή έπεσε το μάτι μου στον Ιάσονα. Νόμιζα ότι είχε πάει γιατί έγνεφε καταφατικά. Τον ρώτησα «Έχεις πάει;» και μου απάντησε «Μπορώ να το φανταστώ». Συνέχισα και τους είπα ότι αυτό που αποκόμισα από την εμπειρία μου μαζί τους ήταν ότι με έκαναν να εκτιμώ τη ζωή και να μη κοιτάω επιφανειακά τα πράγματα αλλά ουσιαστικά.

Αυτές οι σκέψεις μου ήρθαν καθώς θυμήθηκα τα λόγια του Έκτορα όταν έλεγε ότι του λείπει το μαξιλάρι του και ότι θέλει να κάνει μία ρομαντική βόλτα ή να κάνει μπάνιο στη θάλασσα. Ή από την άλλη τα λόγια του Οδυσσέα για λίγο πράσινο στις φυλακές. Τους είπα ότι τελικά τα απλά καθημερινά πράγματα είναι αυτά που μας κάνουν ευτυχημένους. Με ρώτησε επίσης, ο Έκτορας, πως τους περίμενα και τι σκεφτόμουν πριν τους γνωρίσω. Τους απάντησα ότι βρήκα ότι περίμενα, δηλαδή παιδιά που έχουν ανάγκη από επικοινωνία και ότι εγώ δεν πήγα με προκατάληψη. Τους είπα ότι έδειξαν απέναντι μου σεβασμό και ότι ήταν συνεργάσιμοι.

Ο Έκτορας με ρώτησε τι έλεγαν οι φίλοι μου και απάντησα ότι τα κορίτσια ήταν πιο δεκτικά από ότι τα αγόρια στην απόφαση μου αυτή. Έφτασε η ώρα που ο Οδυσσέας έπρεπε να φύγει και τον χαιρέτησα, τον έβλεπα να φεύγει να γύρνα στο κελί του. Συνεχίσαμε την συζήτηση με τα υπόλοιπα παιδιά και πάνω στη κουβέντα αναφέρθηκα στο συμβολικό δώρο που μου είχε κάνει ο πατέρας μου όταν πέρασα στο πανεπιστήμιο, μία χελώνα. Με αφορμή αυτό, ο Έκτορας θυμήθηκε το παραμύθι του λαγού και της χελώνας το οποίο το

είχε ακούσει στη τηλεόραση. Τον ρώτησα τι συμβολίζει το παραμύθι αυτό και τι μήνυμα δίνει αλλά δεν ήξερε. Ο Ιάσοντας σχολίασε ότι ο λαγός ήταν χαζός. Τους ανέφερα κατά τη διάρκεια της συζήτησης για το παραμύθι ότι η χελώνα αν και πήγαινε πολύ αργά, τα κατάφερε και πέτυχε τον στόχο της, ήταν ταπεινή και δεν είχε υπερβολική υπεροψία όπως τον λαγό (όποιος βιάζεται σκοντάφτει). Ο Αχιλλέας δε συμμετείχε αρκετά σήμερα.

Μετά με ρώτησαν τι σκέφτομαι να κάνω στο μέλλον και αν έχω αδέρφια. Απάντησα σε όλα τους τα ερωτήματα. Επίσης συζητήσαμε για το στίγμα του αποφυλακισμένου καθώς τους προβλημάτιζε τι εικόνα θα έχουν όταν βγουν.

Κλείνω τη συνάντηση με ένα αγαπημένο μου τραγούδι των Πυξ – Λαξ « ένα παιδί περιπατάει με τα χέρια» όπως και στην αρχή που τους είχα απαγγείλει ένα δικό μου ποίημα. Το άκουσαν, ήταν όντως λίγο λυπημένο... Τους ξαναβάζω το σημείο όπου λέει « *Είσαι το πιο λευκό χρώμα από τις σκέψεις μου , ένα παιδί περπατάει με τα χέρια, αν θέλεις να με βρεις, να παίζεις να νιώθεις, να ζεις.*» καθώς ήθελα να τους περάσω το συμβολικό μήνυμα του τραγουδιού. Μετά μου μίλησαν για τα αγαπημένα τους τραγούδια, ο Ορφέας αναφέρει τον Παπακωνσταντίνου και τον Αλκίνοο Ιωαννίδη. Όλοι είπαν από κάτι έκτος του Ιάσωνα. Τον παρότρυνα να μας πει κάτι αλλά απάντησε « Δεν θέλω να μιλάω, μόνο να σε ακούω». Τους ρωτάω αν θέλουν να διαλέξουν κάποιο τραγούδι από τη λίστα στο Iartop. Ο Ιάσοντας αποκρίνεται «*όχι χαζομάρες, μη φύγεις, μη χαθείς*» και τον ρωτώ αν τον ενοχλεί και μου απαντήσει ότι αν τον ενοχλούσε θα έφευγε.

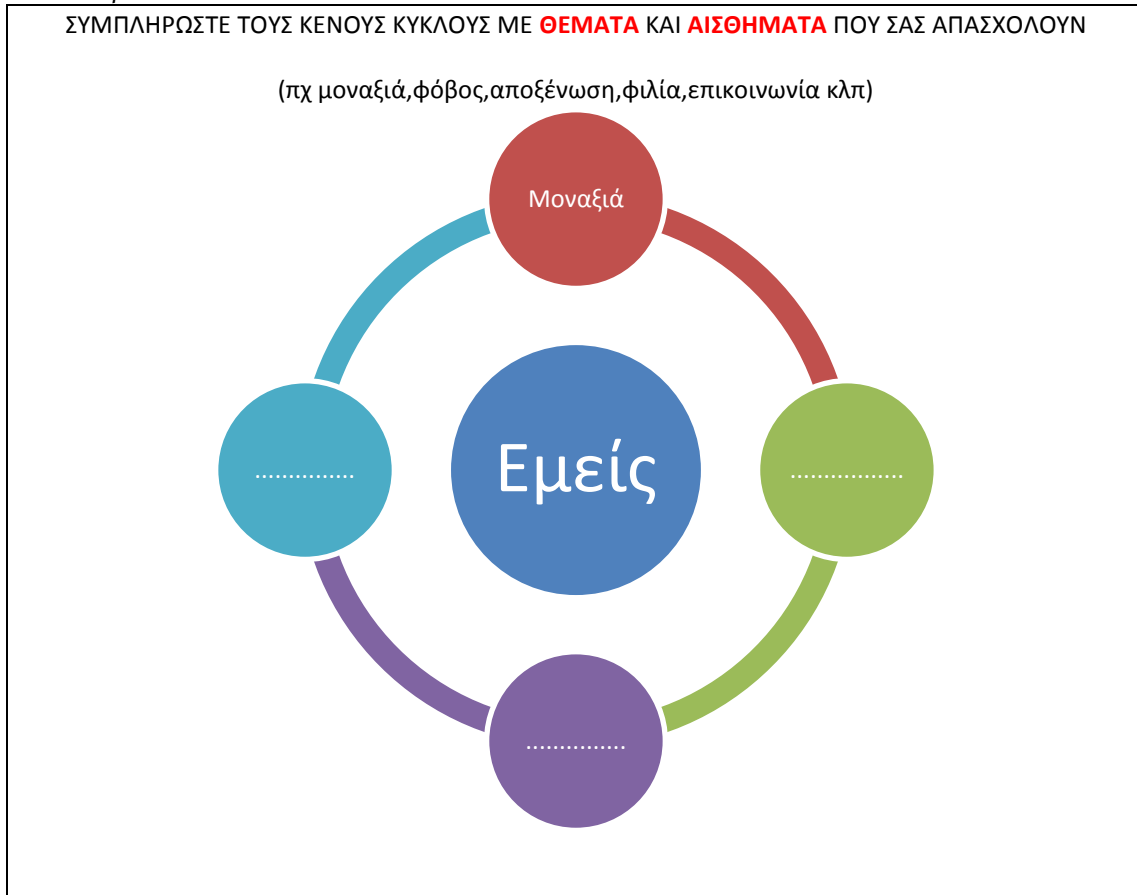
Ο Έκτορας διαλέγει ένα μελοποιημένο ποίημα του Σκαρίμπα «Σπασμένο καράβι» και τους εξηγώ ότι το είχα στο νου μου να το συμπεριλάβω στο τελικό υλικό αλλά δε το έκανα τελικά. Τους μίλησα για το Σκαρίμπα και μετά έβαλα το τραγούδι. Όταν τελείωσε το τραγούδι, πήγε να διαλέξει ο Ορφέας ένα ξένο τραγούδι αλλά δεν τον άφησα, του είπα ελληνικό. Τελικά το αφήσαμε γιατί παρατήρησα ότι μας είχαν μείνει δεκαπέντε λεπτά. Σε αυτά τα 15 λεπτά θυμάμαι τον Έκτορα να λέει «*Την άλλη Πέμπτη θα πάει δύο ή ώρα και θα πούμε ωχ.*», εν τω μεταξύ ο Ιάσοντας είχε φύγει.

Ο Ορφέας ρώτησε αν μπορούν να επικοινωνούν μαζί μου και απάντησα να απευθύνονται στην κα. Απειρανθίτου και θα το διευθετήσει ή ίδια. Ο Αχιλλέας ήρθε και έκατσε δίπλα μου, έβγαλε από τη τσέπη του μία θήκη για αναπτήρα που είχε φτιάξει ο ίδιος. Αυτό ήταν, συγκινήθηκα, κοίταγα τα παιδιά.. Είχε έρθει ή ώρα της λήξης. Τους είπα κάτι τελευταίο από το απόσπασμα που είχαμε κάνει στην αρχή του Φισερ..και τους το διαβάζω «*Εμείς σου δείξαμε τη πόρτα, αλλά τώρα, το κατώφλι θα πρέπει να το δρασκελίσεις μόνος σου. Θα σε περιμένουμε από την άλλη μεριά.*» έκανα μια παράφραση και τους είπα «*Εγώ σας έδειξα κάποια πόρτα, τώρα πρέπει μόνοι σας να την ανοίξετε και να διασχίσετε το μονοπάτι.*» Τους χαιρέτησα, αγκάλιασα τον Έκτορα και τον Αχιλλέα, ο Ορφέας είχε φύγει ένα λεπτό πιο πριν. Τέλος.

Παράρτημα Γ. Βιωματικές Ασκήσεις

Παρακάτω παραθέτουμε τις βιωματικές ασκήσεις στις οποίες συμμετείχαν οι εμπλεκόμενοι της έρευνας με σκοπό να αποκτήσουμε μία εικόνα για τους ίδιους, ζητήματα που τους απασχολούν κ.α. Επίσης μέσα από τις βιωματικές ασκήσεις δόθηκε η ευκαιρία και στους ίδιους να διεργαστούν με τις θετικές πλευρές της προσωπικότητας τους.

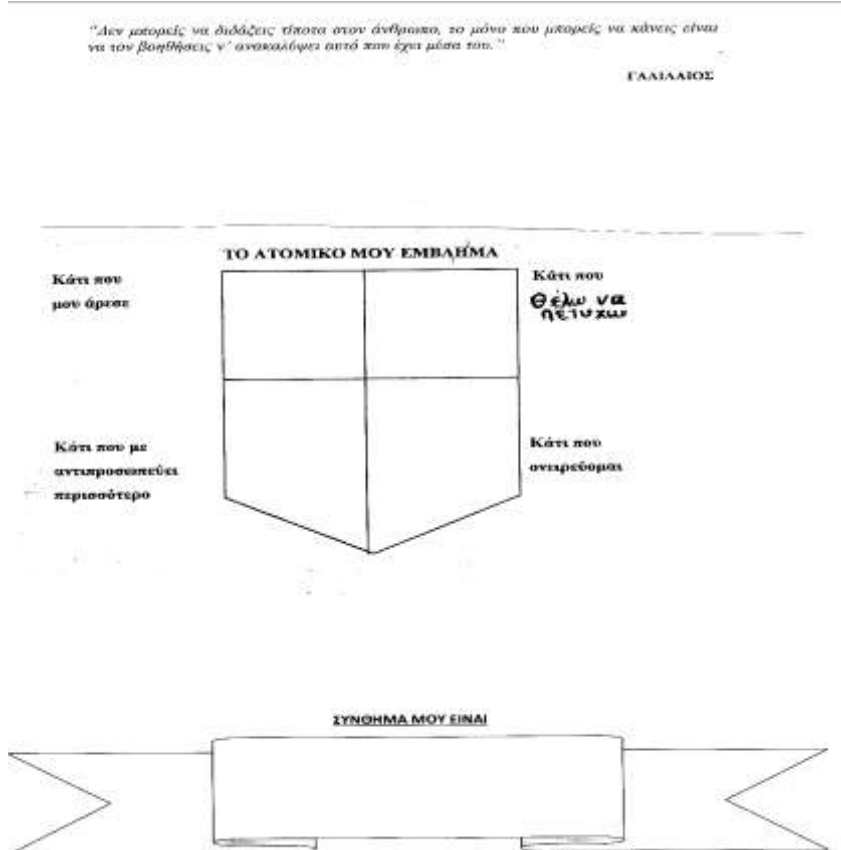
Εικόνα 1. Ζητήματα που απασχολούν τους συμμετέχοντες με σκοπό τη δημιουργία κατάλληλου διδακτικού υλικού.

Εικόνα 2. Οι φάκελοι που δόθηκαν στους συμμετέχοντες της έρευνας με το αντίστοιχο όνομα, χρώμα και Ημερολόγιο Σκέψης, ύστερα από κλήρωση.

Εικόνα 3. Θυρεός

Παράρτημα Δ. Δείγματα Δημιουργικής Έκφρασης των Συμμετεχόντων της Έρευνας

Ιάσωνας

Από το «Ημερολόγιο Σκέψης»

1^ο κομμάτι

- 1) ΕΣΕΙΣ ΜΕΣΑ ΟΤΑΝ ΜΠΕΝΕΤΕ
ΣΤΟΝ ΠΟΥΤΣΟ ΜΟΥ ΑΝΕΒΕΤΕ.
- 2) ΤΑ ΡΧΙΔΙΑ ΜΟΥ ΤΡΕΛΕΝΕΤΕ
ΓΙΑΤΟ ΣΙΝΕΧΙΣΤΕ ΕΞΟ ΝΑ
ΒΓΙΕΝΕΤΕ ΚΑΙ ΚΑΜΙΑ ΒΟΛΤΑ
ΠΙΓΕΝΕΤΕ.
- 3) ΟΤΑΝ ΣΑΣ ΚΑΝΩ ΤΟ ΝΤΟΥ
ΣΑΣ ΓΑΜΑΘ ΠΟΥ ΚΑΙ ΠΟΥ
ΓΙΑΤΟ ΣΑΣ ΛΕΩ ΠΑΛΙ ΦΤΟΥ.
- 4) ΟΤΑΝ ΕΙΜΑΙ ΕΙΜΑΙ ΕΔΩ ΜΙΝ
ΤΟΛΜΙΣΙΣ ΝΑ ΠΛΙΑΣΙΣ ΓΙΑΤΙ ΤΟ
ΧΡΟΝΟ ΣΟΥ ΘΑ ΧΑΣΙΣ.
- 5) ΚΑΙ ΑΝ ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΒΙΣ ΕΛΑ ΝΑ
ΔΟΚΙΜΑΣΙΣ ΓΙΑΤΟ ΦΙΓΕ ΑΝ ΔΕΣ
ΚΑΤΙ ΝΑ ΠΑΘΙΣ.
- 6) ΕΙΜΑΙ ΑΠΟ ΜΙΚΡΟΣ ΑΛΑΝΙ ΦΙΛΕ
ΟΤΙ ΚΑΙ ΝΑΚΕΙΣ ΠΑΛΙ ΔΕΝ ΜΕ
ΦΤΑΝΙΣ.

- 7) ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΙΧΑ ΝΑ ΠΩ ΤΑ
ΙΠΑ ΑΝ ΔΕΝ ΦΤΑΝΟΥΝ ΕΛΑΤΕ
ΝΑ ΜΟΥ ΠΑΡΕΤΕ ΜΙΑ ΠΙΠΑ.

Ιάσωνας

2^ο κομμάτι

1) ΕΙΜΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΕΔΩ ΤΑ ΦΤΙΑ ΣΑΣ
ΧΤΙΠΟ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ~~ΕΙΝΑΙ~~
ΣΙΣΜΟ ΜΙΝ ΦΟΒΑΣΤΕ ΡΕ ΕΙΜΑΙ ΡΩ
ΕΙΝΑΙ Η ΣΚΕΠΣΙΣ ΜΟΥ ΠΟΥ ΖΩ.

2) ΣΟΥ ΔΙΝΩ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΙΣ ΟΤΙ ΔΕΝ
ΜΠΟΡΙΣ ΝΑ ΜΕ ΠΡΟΛΑΒΙΣ.

3) ΕΧΩ ΑΡΧΙΣΙ ΚΑΙ ΚΑΝΟ ΒΙΜΑΤΑ ΓΙΑΤΙ
ΜΙΛΑΝΕ ΤΑ ΕΣΤΙΜΑΤΑ.

4) ΕΓΩ ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΣΑΝ ΕΣΕΝΑ ΠΟΥ ΖΕΙΣ
ΜΕΣ ΣΤΟ ΨΕΜΑ.

5) ΕΓΩ ΕΧΩ ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΕΜΑ ΜΟΝΟ
ΠΟΥ ΜΕ ΒΛΕΠΙΣ ΣΕ ΤΡΟΜΑΖΙ ΤΟ ΒΛΕΜΑ

6) ΕΜΕΙΣ Η ΑΛΒΑΝΟΙ ΕΧΟΥΜΕ ΑΓΑΠΗ ΜΕ
ΤΑ ΟΠΛΑ ΑΠΟ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ ΞΕΡΟΥΜΕ
ΤΑ ΚΟΛΠΑ.

7) ΣΟΥ ΦΕΝΕΤΕ ΠΕΡΙΕΡΓΟ ΘΕΣ ΝΑ ΠΕΣ
ΚΑΤΙ ΤΙ ΕΓΙΝΕ ΡΕ ΦΙΛΕ ΔΕΝ ΣΟΥ
ΓΕΜΙΖΟ ΤΟ ΜΑΤΙ.

8) ΚΑΙ ΟΠΟΙΟΣ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΛΕΩ
ΔΕΝ ΤΑ ΓΟΥΣΤΑΡΙ ΜΠΟΡΙ
ΤΟΝ ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΝΑ ΕΡΘΙ ΝΑ ΠΑΡΙ.

Οδυσσέας

Ημερομηνία: 15.3.2012
Ενότητα: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΕΡΟΤΕΓΓΗΝΟΣ ΗΤΟ ΚΟΡΙΘΙ ΠΟΥ ΜΟΛΙΣ ΙΘΑ
ΠΟ ΠΟΛΑ ΑΛΑ ΔΕΝ ΑΚΟΙ ΚΑΝΙΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Υπαρκο

Θεατις

Είκοι στιχμές που θελο για αγαλι αλα πουντιν?

Ρηθιθια ωσηα τι κηρια αν εκι σκεσι και δρυμου απαντιοφ

ΙΡΙΝΙ

Αγαπι πανο α πολα

αγαπι

φοβο

Μοκο και ευτυχια ταφτοχροκα

ι αγαπι μνι αζι μαί μαί αφτιν που
εχισ απεναντιου.

Ορφές

Ημερομηνία: 08/03/2019

Εύοατα: Επικοινωνία κατανομή

Αγαπημένα μου μαρία γεια σου, τι κάνεις, ελπίζω να είσαι καλά. Δεν γράφω αυτό το γράμμα γιατί όπως γυμνάζεις δεν υπάρχει άλλος τρόπος να επικοινωνήσουμε. Θέλω να ξέρεις πως μου λείπεις πολύ θέλω γρήγορα να τελειώσουν όλα και να σε σφιξω στην αγκαλιά μου και να σου δείξω τα πιο γλυκά φιλιά. Επίσης θέλω να σου πω πως κέρσαμε ιδιαίτερα που μιλάμε και ξεπεράσαμε την απουσία μου και κατανοήσατε τα πράγματα έτσι όπως έχουν γίνει. Θέλω για αίσθημα μια φορά ευχαριστημένη για όλα έχουν γίνει και για όλα ~~το~~ προβλήματα σου απίστευτα δεν υπήρχε πως μάλας τελειώσαν όλα θα είμαστε και πάλι μαζί. Εφάρτων το θέλω και εσύ. Τέλος πάντων δεν έχω να σου γράψω κάτι άλλο προς το παρόν σύντομα θα είμε κοντά σου να ευχαριστώ που με περιμένεις. Σ'αγαπώ πολύ

Ορφές

08-03-2019

Θέλω να ενισχύσω τις γνώσεις μου για να επικοινωνώ καλύτερα με τους ανθρώπους.

Θέλω να λέω την αλήθεια για να μην μου γίνε ψέματα.

Θέλω να ζήσω χωρίς να φοβάμαι.

Θέλω να αγαπήσω για να με αγαπήσουν.

Θέλω να είμαι σίσιος στην ζωή μου για να κερδίσω πράγματα.

Θέλω όταν μου μιλάς να με κοιτάς στα μάτια.

Θέλω μέσω της αγγέλης μας να ευδοκούν η καρδιάς μας.

Θέλω όταν με φιλιάς το φιλί σου να είναι τόσο γλυκό όσο το δικό μου.

Θέλω ότι έχω να το μιλάω μαζί σου.

Θέλω να νιώθω την σκέψη σου και εσύ την δικιά μου.

Θέλω να είσαι πάντα δίπλα μου όταν σε χρειάζομαι.

Θέλω όταν με αναγκάζεις να συγκιζεις την ψυχή μου.

Θέλω για μια ζωή να είμαστε μαζί !!!

Ορφές

ΕΛΠΙΔΑ
ΛΟΓΙΚΗ
ΕΙΡΗΝΗ
ΥΠΟΜΟΝΗ
ΘΑΡΟΣ
ΕΓΟΙΣΜΟΣ
ΡΕΑΛΙΣΤΗΣ
ΙΔΙΟΦΥΗΣ
ΑΓΑΠΗ

Ημερομηνία: 22-03-2019

Ώρα: ΑΓΑΠΗ

ΑΓΑΠΗ!!!

1) : ΕΜΠΙΣΤΟΣΤΗΝΗ-ΑΜΥΛΕΓΚΗ-ΕΡΟΤΗΣ :

2) ΜΙΑ 2^Η ΔΙΩΜΑ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΠΟΥ ΔΕΙΚΝΕΙ,
ΜΙΑ 2^Η ΔΙΩΤΟΝ ΠΟΥ ΠΕΝΗΥΕΝΗΣ,
ΜΙΑ 2^Η ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΔΥΛΑΤΟ,
ΜΙΑ 2^Η ΚΑΤΗ ΠΥΡΑΤΟΝ : : :

3) : ΣΑΝ ΟΝΕΙΡΟ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΗΣ ΖΕΣΤΙΛΙΑ
ΣΑΝ ΜΗ ΖΕΝΤΥΝΕΥΕΙΣ ΕΛΠΙΔΕΣ ΚΑΙ ΛΥΠΕΣ
ΣΑΝ ΝΑ ΒΥΚΕΚΙΣ ΟΜΗ ΤΗΝ ΟΥΟΡΦΙΑ ΔΙΩΜΑ ΣΟΥ
ΣΤΙΓΜΕΣ ΟΥΟΡΦΕΣ ΜΕ ΠΟΛΕΣ ΑΝΑΡΑΔΙΕΣ!!!

4) : (ΑΝΕΒΑΣΙΜΑ ΣΤΟ ΣΚΑΜΟΚΑΤΗ ΤΗΣ)
2^Η : : :

ΝΙΟΘΗΤΙ ΟΤΙ ΥΠΕΡΧΗΣ : : :

Ορφές

Από το «Ημερολόγιο Σκέψης»

ΠΕΜΠΤΗ 08-03-2019 ΘΕΜΑ: ΠΟΙΗΜΑ Το πρώτο μου
ΚΑΤΙ ΠΕΡΙΜΕΝΩ...

Κάθωμε εδώ και περιμένω, τι περιμένω
Το μόνο που ξέρω είναι ότι ακόμα ένα πρωί ξημερώνει
λίγο σκοτάδι ακόμα.
Ξαφνικά κάτι νύχτω με τραβός στο παράθυρο
ανεξίτη, βρέσω, ένα κοπάδι πευκιά, τριζάκιανε
απο εδώ στο εκεί, σαν κάτι να τα κρατάει φυλακισμένα.
Σε λίγο ώρα θα ακούσω και την άρτα,
κρυσσαν να περταν σταχόνες,
οχι δυνατή όπως βροχή,
μια ελαφνή ψυχάρα,
σχεδόν αδύνατη.
Το ραδιό πρξεί σιγα.
Θα υπόλοιποι κοιμούνται, βρέχει, περιμένε πευκιά,
και εγώ περιμένω.
κατεβάνω, περπατώ, κοιτώ τον καιράκι
ένα ηρώσιμο χαλμό κ ασχημο βρέσω
και εγώ περιμένω, τι περιμένω.

Ορφέας

Τρίτη 27-03-2019 9:46 π.μ

Τώρα θα σας πω τη κατάφερα να κάνω μέσω
αυτής της ομάδας. Πρώτα απ' όλα έγραφα ένα παινέρι
κάτι που δεν πιστεύα ποτέ πως θα το κατάφερα
ούτε καν το είχα σκευτή, έγραφα μια ιστορία
σχετικά με το όνομα που μου δόθηκε και βρήκα
πολλά κινά πράγματα και ενδιαφέροντα, μέσω των
συναυσιών με την ομάδα κατάφερα να διαβάσω
ακόμη περισσότερο και να αυξηθώ το μυαλό μου
πραγματικά χερόμ που έγινε όλο αυτό είμαι κάτι
εμπνευστικός και με βοήθησε όχι μόνο με τις
γνώσεις αλλά και ψυχολογία και υλιστικά
μου ήταν πολύ καλή γιατί μας άφησε
να αφηρομομαστε ελεύθερα και να μην
κρατάμε αυτό που έχουμε μέσα μας με
καθαρούς στο αυτό και θα συνεχίσω να γράφω
και να διαβάζω γιατί αυτό δίνει ποιά και τίποτα
άλλο. Λοιπόν σπουδ είπα έγραφα κάποια πράγματα
Τώρα θα σας γράψω και κάτι για εμένα οι
ποιά πράγματα ήμουν, ευχαριστώ πολύ για
όλα ευχαίμαι το ότι πήρα έζη στο αυτό
που έγινε να παρουνε ακόμη ποιά ποιά.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ ΠΟΛΥ

Ορφέας

Τρίτη 9:58 27-03-2019

Για σός είμαι ο : είμαι 90 ετών
κατάγομαι από την καβάλα και μεζάλα στο
γερμανία και στην δευτερογενική. Τώρα θα σας
πω κάποια λίγα πράγματα για εμένα.
Είμαι μικρός είμαι πολύ κατὰ με την οικογένειά
μου και ψυχολογικά και οικονομικά περνώντας υγιώς
ο καρπός η δική μου με παραμετρώω και
δεν μου δίνει εσο σημασία έπρεπε δυτάδη δαν
είχαν σωστή επικριμία απέναντι μου έτσι και
έτσι αρκετοί να φύγω από το σπίτι. Όταν
μια μέρα γυρίσω κάτι παιδιά όχι και
τόσο κατὰ και είναι παρκα μαζιτους, άρα τότε
αρκετά και να κλάω με αυτά τα παιδιά
σε ηλικία 93 ετών έκανα την πρώτη μου
κλήση και όλα αυτά γιατί με παραμετρώω
η δική μου, είπιδά τόσο χαίρα που δαν
ήξερα τη να κάνω, έτσι μια μέρα με
επισέε η ιστορία δαν με είναι τίποε
πάρε τους δικούς μου τιλά φουε και ήρθαι
έτσι με ήραν. Οι υικοί μου σίεωτα έδωσαν
πορό, και σε λίγο καιρό πάη τα ίδια! ίαυε
έτσι συνεχίσα να το κάνω επαιχμεθρα
το κλαψιμο μετά από ποιά κριζλημετα
δουάτους και άλλα, ποιά βρέδικο έδω
μιας να ηρωποιδαι να καταφέρω ότι
δεν καταφέρει εκεί έξω ποτε στην ζωή
μου μεδανω πως, ποια πρέπει να πάρη
την ζωή στα χέρια μου και αυτό
με κρατάει δυνατά.

Αχιλλέας

Ημερομηνία: 03-03-2012
Ένωση: Επικοινωνία Κατανόηση

Φίλε μου χ θα θελα να σου
πω μερικά πράγματα σχετικά
με το θέμα τις Κατανόησης
η για την εμπιστοσύνη

Κάνουμε μια κουβέντα σήμερα
πάνο σε αυτά τα δύο θέματα
και οι γνώμι μου πάνο
σε αυτά είναι ότι
οι άνθρωπι πρέπει να έχουνε
εμπιστοσύνη πάνο απ όλα
και κίριος κατανόησι και οι
γνώμι μου είναι ότι αυτά
τα δύο πολύ σημαντικά
πράγματα πρέπει να τα
αφίσουμε να τα καταλάβουμε
με το καιρο γιατί ο χρόνος
όπος λένε είναι πολύ σημαντικό
και πιστεύω το καταλαβένο
με ένα πολύ χειρότερο τρόπο
εδώ που είμε

Αχιλλέας

08-03-2012

Θέλω να φέρο τις πτεβρες
μου που σε ενοχλουν πιο πολι

Να τις ^{αποδεχεται} ~~αποδεχεται~~ και να μην
προσπαθεις να τις αλαξεις

Θελω να φερεισ πως σιμερα
μπορεις να βαρτισεσαι πανω μου
χωρις ορους.

Θελο οι ανθρωπι να γινουναι
πιο κατανολτι

Θελο να μην ξανακα νο τα
λαθι που εχο κανει

Θελο να βοιθωσο τιν κινονια
εσο και απο δω που ειμαι

Θελο να επαρχι πιο πολι
εσο δοξα ανα μεσα στους
ανθροπους

Και θελεο να μην κρινουν
οι ανθρωπι ο ενας τον αλον
αλλα μακαρι να ιπαρχι ΘΕΩΣ
και να μας κρινε οσο πιο μαδακα
γιναιτε
Αυτο εο ευκομε

Αχιλλέας

~~Ε~~ λαφρεια πινι
Λειπη
Εμαι
Υπαρχο
Θαυματα
Ελευθερα
Ροιισα
Ειρινι
Αγαπη

Αγαπη

Αχ... αυτι η αγαπη πρσσο
ανθρωπουσ εχη ηλιχοση εν τουσ
εχει κανε ευζηχισμενουσ?

Η αγαπη είναι ένα πράγμα
που σου φέρνει ευζιχία και
δισχιχία ταυτοχρονο
είναι κατι που σε κανει να
εσθανοσησ πολι σιχαυροσ και
εύζηχισμενοσ για καπχεσ σελχμεσ
ενο οταν τεληονη σε κανη να
ηποφereis για πολι καιρο.

Αχιλλέας

Από το «Ημερολόγιο Σκέψης»

72
Μια φορά και ένα καιρό
σε ένα μικρό χωριό είχε γενηθεί
ένα αγόρακι που η μίρα του
του φελαχέ πολεσ εκπλιξήσ-
Μεγαλονουνας και βλέποντας τα
μεγάλα προβλήματα που υπήρχαν
στιν οικογένεια αποφασισί να
μεταναστερεί ελπίζοντας ότι θα
καταφέρει να βροίθει εσσο και
δουο τιν αγαπιμενι ηκοθενια
και καπου στα δεκαπεντε του
φέρρη αφινοντας πίσο του πολλα
πραγματα και ελπίζοντας για ενος
καλο μελου
και εσοι φτανει εκη που επρεπε
αρχειζει δουλα και όλα πιχενανε
τελι και βροίθουσε και τιν ηκοθενια
αλλα η μιο αφηχι του και τα
μιαλο ειζαν πίσο στα αδελφια
του...
Ολα πιχενα μια χαρα μεχει πτω
καπια φειγμα σιν ζωη του
μπικαν καπει κακοι ανθρωπι
που και καλα ητανε φηλι

Αχιλλέας

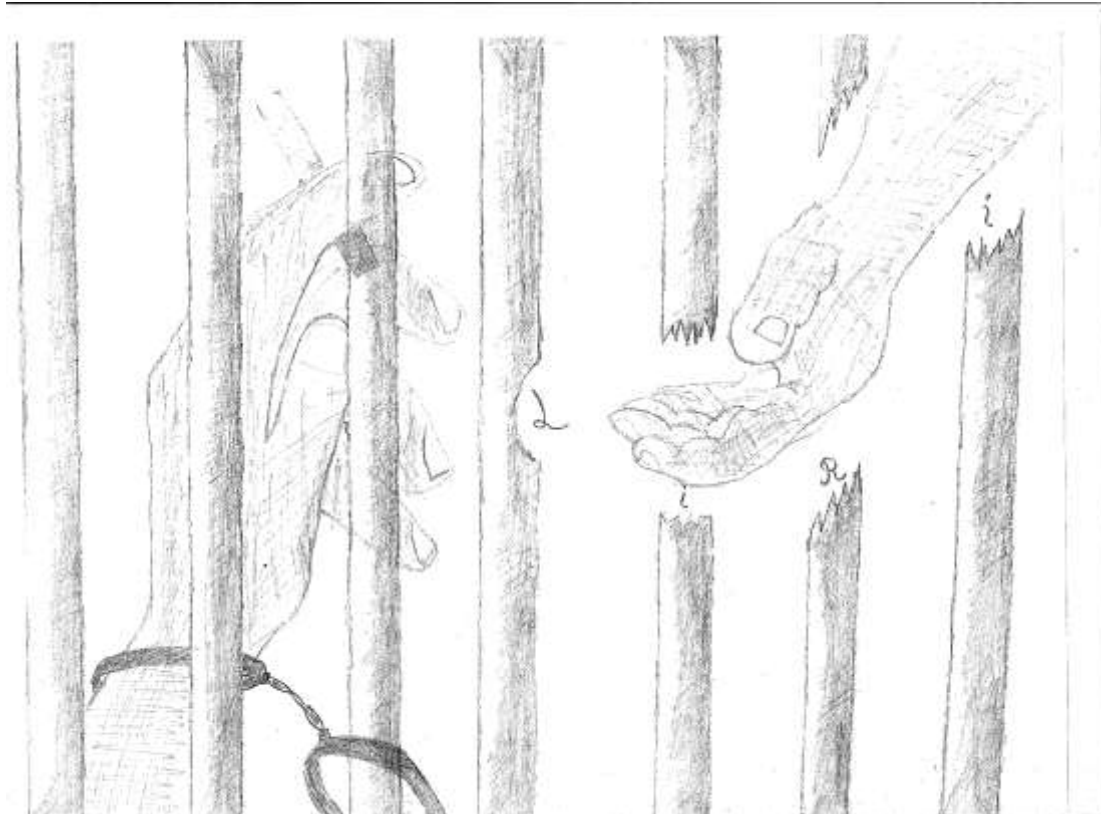
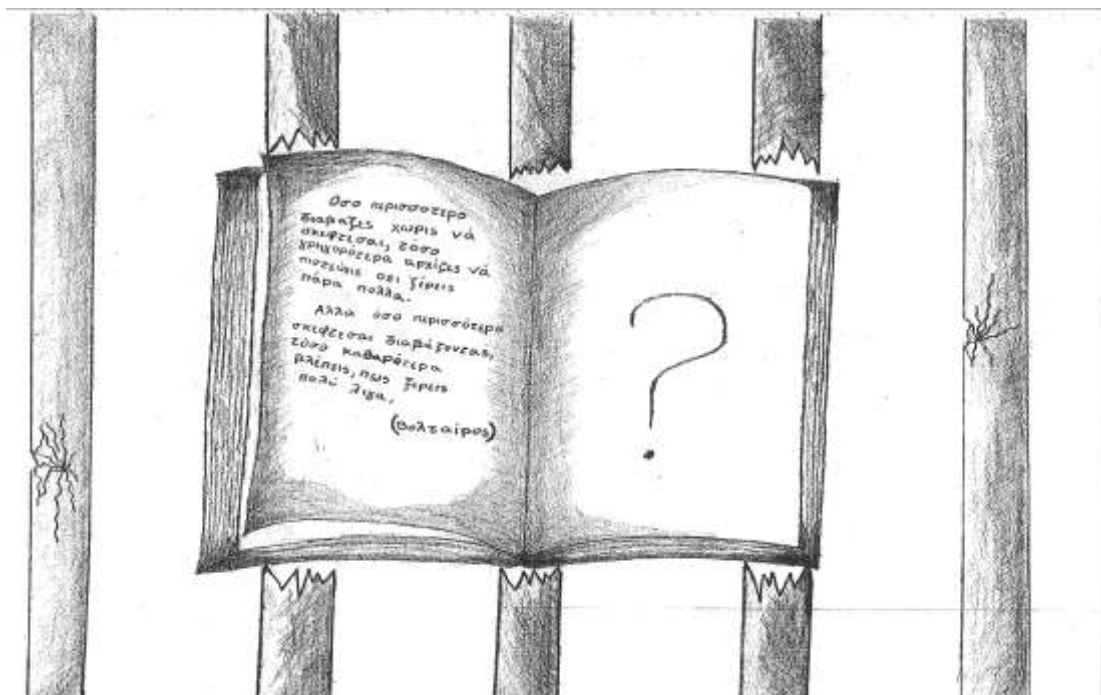
Συνέχεια...

τους είχε μεγάλη εμπιστοσύνη και
συνήθιζε να έχει κάποιον κοντά
του για να τον αγαπάει και να τον
συντηρεί. Κάνανε πολλά πράγματα
μαζί. Λίγον μεχρι που κάποια
στιγμή του προσκινούνε να κάνουν
κάτι κακό.
Και με τα πολλά πολλά τον ε(αναγκάζου)
για να παη μαζεί τους μεσα απο
λίγο καιρο και μεσα τις κακας πράξεις
που εκανε καταλήξε πίσο απο τα
καυελα συν φιλακι διλαδη και
ηποφερε για πολυ καιρο και βηνονεας
απο κει μεσα πιχε βρεικε τους
δικους τους ανθρωπους και ελπίζοντας
οσι η μιρα απο κει και περα θα
του είχε μονο καλα πραγματα

Αχιλλέας

22-03-2012
... μήνα ακόμη σημαντική ημέρα
σε άρσε ο προσέλευσα μερα
που κανουμε το ~~α~~ αγαπημένο
μου προγραμ σε ένα πολύ ασκημο
περίοδο τις ζωης μου
προσσηκα ανιπομονο να ερθει
η πέμζει για να δω τιν πιο
"ομορφη" δασκαλα αλλα όχι
και μονο ανιπομονο για το
επομενο θεμα που θα μας
πει...
ζελιονει ο μνας και μαση του
και ~~α~~ το προγραμα δεν ξερω
πος θα είναι το τελος αυτο
αλλα το μονο σηδουρο είναι
οσι πραγματικά ομος θα μου
ληψη παρα πολη γιατι μπικε
πολι εντον οσιν ζωη μου
με κανει να εκφροσο προμασο
που παλια ουσε καν μπορούσ
να το κουβεντιασο...
κι για αυτο σου χροσσα ένα
μεγαλο ~~α~~ εύκαρισσο, Ρεργυ.

Αχιλλέας

Η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας ως γλωσσική έκφραση και διδασκαλία.
Έρευνα με μαθητές Γυμνασίου στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

Αχιλλέας

Αχιλλέας

Αχιλλέας

"Απαγορευμένη Αγάπη" (Νεκρή Παραλία 22-03-2012)

Η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας ως γλωσσική έκφραση και διδασκαλία.
Έρευνα με μαθητές Γυμνασίου στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

Αχιλλέας

Εκτορας

Ημερομηνία: 8-3-2012

Έννοια: Επικοινωνία Κατανόηση

Γιακου αγαπούλα μου θέλω να σου πω ότι ~~σήμερα~~ σήμερα έχουμε ένα θέμα εδώ στην φιλολογία για την επικοινωνία και την κατανόηση. Πέγαμε προς να επικοινωνούμε με έναν ανέντρο και τη πρέπει να κάνουμε για να έχουμε καλή επικοινωνία μετ'αυτού. Εγώ αγαπούλα μου θέλω όταν θα μιλάει και θα σου λέω κάτι θέλω να με καταλάβεις και γυνίκα με τας ανέντρο που μιλάω θέλω να μου λένε διαφορα πράγματα για την ζωή τους να τους λέω και έχω διαφορα πράγματα για την δική μου ζωή και ~~εί~~ έτσι πιστέβο θα έχουμε καλή επικοινωνία και θα ημάστς και καλή ~~φίλη~~ φίλη θα ζήσουμε πράγματα διαφορα για τον άλλο και έτσι πιστέβο θα έχουμε και εμπιστοσινι μετ'αυτού και εσύ να μου λες διαφορα πράγματα για σένα και μην τα κρατάς μέσα σου γιατί αν έν μου τα λες έτσι ~~εί~~ δεν έχουμε καλή επικοινωνία.

Θέλω να μου δίνης συμβουλές για να μαθώ
Θέλω να με ακούς και να συμφωνίς μαζίμου
Θέλω να με ~~βοηθ~~ βοηθάς με διαφορα παραδείγματα
Θέλω να είσαι ειλικρινής μαζίμου
Θέλω να με ακούς για να μαθώνίς τη χαρακτήρας είμαι
Θέλω να ~~βασίζ~~ βασίζεσαι πάνω μου
Θέλω να βγν από την φιλολογία
Θέλω να πάω μια ρομαντική βόλτα με γυνίκα
Θέλω να βγν από δω και να πέρνας πολλές φορές με γυνίκες

Θέλω να πάω για διασκεδάσι
Θέλω να πάω για μπανιό στην παραλία
Θέλω να πάω για δουλιγία και να έχω τα δικα μου λιγέ

Έκτορας

Ημερομηνία: 15-3-2022
Ευρέωση: + Ελευθερία

Εάν ήμουν στην θέση του ντιμάν δεν θα έλεγα ψέματα
σε κάποιον για να μη κάνει παρτα αν ήθελα να κάνω
παρτα με κάποιον σαν τον κρομην απλά θα προσπαθούσα
να τον γυρίσω ειχα ειχα και μετά πιστεύω πως θα
εγίκαρε γινη καλη φηλι δεν θα του έλεγα ψέματα για
να το πέρνω κάποιος καθε είναι να σε εκτιμώ ο άλλος
στοι σπος είναι ~~_____~~

Εάν ~~_____~~ σημα σχεταν κάποιος και μου έλεγε ψέματα
για να τον κάνω παρτα και καταλαβνω ότι μου λει
ψέματα δεν θα τον έκανα παρτα και απλά θα του
~~_____~~ εξισουσα πως είναι τα πράγματα και αν με
~~_____~~ καταλαβνε πιστεύω πως θα κανει καλη
παρτα και ~~_____~~ και θα γινοηαταν
καλη φηλι

Ελευθερα επικριπτιρια με την κοπιλαμας η με τους γους μας
Λεπτι και σφοδουδα θελω τον κοπιλα που ειναι κικλοφορι μακι μεν
Εμφαριετος χαρακτιρας είναι καλο να γισαι
Υπαρχο για να μη εαδραζουν η σφοδρις μου ~~_____~~
Θελω να παω ~~_____~~ να δω τα δυο σνιφακια μου
Ελλαδα ειναι κρισι και για αυτο φτειει ο γιμρτακις
Ρεδι είναι πολυ καλο αμαφακι και χρυφο
Ισος πιστεύω πως θα θγει καπια μερα
Αμα θγει θα είναι πολυ σφομο δυρο για μας

Εκτορας

Ημερομηνία: 22-3-2012

Ενότητα: ΑΓΑΠΗ

Για την αγάπη εστανεμε πολλα πραγματα αλλα ειναι αλλη
η αγάπη που εστανεμε για την μητερα μου και αλλη η
αγάπη για την κοπελα μου. ~~για την μητερα μου~~
Η αγάπη που εστανεμε για την μητρα μου με ζηλζα
ζηλατο απο χαρα και ειναι ~~πολυ~~ πολυ χαρουμενος εταν
βλπω την ~~μητρα~~ μητρα μου. Για την κοπελα μου ~~ειναι~~ ειναι
αλλη αγάπη που ~~νιωθε~~ νιωθε για παραδιγμα την κοπελα
μου εταν την βλπω εστανεμε μονο χαρα και ~~ευθυμια~~
~~ευθυμια~~ ενδυουταζμο

Η Αγάπη μου μιαζει με ενα φεμα εκτος την αγάπη που
νιωθουμε για τους γονις μας

Εκτορας

2-3-2022

Δομημένη έκφραση των συναισθημάτων
των των αναλίκων μέσα από καλή συνείδηση
[π.χ. γραφή ποιήσας, φρονήματα μιας
ιστορίας, ενός παραμυθιού κ.α.]

Είναι ώρα να λες για παραμυθιού
καθώς γιατί μπορεί ούτε το παραμυθι να
είναι να αλέων παραμυθι στο ταν ζωα
την είλα σου η απε εσπιν ελλη
ανάμεσα και έτσι εκφραζέσαι. Αν το
παραμυθι αυτό είναι ώρα τότε θα το λες
μή χαρά αν είν είναι καλό θα το πεις
μή λίσσας

Σκέφτομαι αλλά τα παιδιά στην φιλολογία
ηλικία είν ακουσι τους γονεις τους
γιατι νομίζουσι ότι τους μιλάει για το κακό
τους στις και είν το ίδιο εικάσει είν ξέρω
γιατι αλλά καλό είναι να τους ακουσι
και εκεί να τους γραφουσι κανονικά.
Εγώ προσωπικά τυχα που είμαι στην
φιλολογία τυχα σκεφτομαι αλλά αυτά που
μου ελίζαν η δική μου και λέω γιατί
είν εικάσει αυτά που μου λήσαν τυχα είν
θα ήθενα εδω μέσα αλλά είν στην
μου ελίζ η μανουλά μου κατσε αχρη μου
μέσα σημερα ~~η~~ μην ελίζ κατέ μέσα
εξο είν της ελίζα ασπης με μαν
λς και ήμαι μικρο παιδι και είν ξέρω
τη κανω, και εμο είν ήθερα τη εικάσει
γιατι αν ήθερα είν θα ήθενα εδω
στην φιλολογία σημερα. Τυχα που τα εικάσει
ελίζα αλλά τα πράγματα ελίζ να πω
~~η~~ πως πάντα η μανουλά στον σου λείπει και
ποτι είν σου το λείπει για το κακό σου
αλλά για το καλό σου. Αχ ΜΑΝΟΥΛΑ είσαι
ποννάει πάντα ηθέλεις το καλό μου αλλά είν
του κλάσσου μου αλλά να ξέρεις ότι Σ' ΑΓΑΠΑΣ

Εκτορας

15-3-2012

Αν καθόταν και το έλεγε στην μητέρα του θα τον βοηθούσε σίγουρα, αλλά αυτός φοβόταν να μιλήσει και καθόταν και βασανίζονταν με τις σκέψεις για την κακή πράξη που έκανε, γιατί νομίζει ότι με αυτό το ψέμα που υπέ στον φίλο του νομίζει ότι θα ήταν καλός φίλος με τον κροκωτήρ ειλάει όταν ήθε τι έγινε μετά δεν του άρτασε και όταν πήγε σπίτι τον ενθουσίασαν όλα αυτά που ανθίκρισε μέσα στο σπίτι του και έπιασε ~~α~~ πώς να διοφνη οίης της κακής σκέψης που τον βασανίζουν. Καλό είναι να καθόταν και να μιλάει με την μανουλα του και αν το έκανε αυτό σίγουρα η μανουλάτου θα τον βοηθούσε δεν θα τον αφήνε να τον βασανίζουν αυτές η κακές πράξεις γιατί ΜΑΝΟΥΛΑ είναι και η μανουλες ποτε δεν αφήνουν τα παιδιά τους να ~~α~~ ^{έχουν} προβλήματα η να τους βασανίζουν κακίς σκέψης γιαυτό την αγαπάμε την ΜΑΝΟΥΛΑ ΜΑΣ

Εκτορας

16-3-2012

Διοτι πραγματα πολλα εζω να κανω ειχα

Απο τοτε που μπικα φηλακι εχω
χασι πολλα, και απο δουλιες και
απο λεφτα και απο διαφορα πραγματα
που ειχα να κανω εζω και δεν
μπερο να τα κανω γιατι ειμαι φηλακι.
Αυτο ειναι πολυ ασχημο πραγμα να
εχεις δουλιες υποχρεοσις και αλλα
διαφορα πραγματα να κανεις και να
μην μπαρς να τα κανεις γιατι εισαι
μεσα στην φηλακι, ενταξη δεν λεω
παις μας κρατανε τσαμπια εδω μεσα αλλα
τουλαχιστον να μας καταλαβενουν λιγω
και εμας γιατι δεν εκουμε κανει και
καποιο πολυ σοβαρο πραγμα μπορουν να
μας δεσουν μια δεφτερι εφκερια η να
μας ~~επιτιμωσουν~~ αντιμετωπιζουν λιγω πιο
ανθρωπινα

19-3-2012

Αλλο δεν σκεπτομαι το νουν μου τραχει αυτη η

Τυχη...

Όσο περνάει η μέρες και η μηνες
εδω στην φηλακι τοσο περισσοτερο δεν
σκεφτομαστε. ΟΧΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΣΚΕΦΤΟΜΑΣΤΕ ΤΙΠΟΤΑ
αλλα όσο περνάει ο κρος και ηραστε
στην φηλακι σικωμα λογικο είναι να
μην σκεφτσε ομορφα πραγματα το
ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΣΚΕΦΤΟΜΑΣΤΕ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΑ ΠΟΥ
ΚΑΝΟΥΜΕ ΕΔΩ ΚΑΙ ΟΛΛΑ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΚΑΝΟΥΜΕ
ΚΑΙ ΖΟΥΜΕ ΕΔΩ ΜΕΣΑ ΕΙΝΑΙ ΑΣΧΙΜΑ
πραγματα δεν είναι πραγματα που
μπωρι να τα σκεφτι ένας ανθρωπος
που είναι εξω αυτι που είναι εξω μπωρου
να σκεφτοντε και να κανουν πολυ ορφα
πραγματα γιατι δεν εχουν τους 4 τυχους
χιροτους και τα κανυκελα οπως εμεις εδω
στη και να σκεφτουμου στη και να θελωμαι
να κανουμε ~~ε~~ δεν μπορούμε να τα κανουμε
γιατι εχουμε τους 4 τυχους και τα
κανυκελα χιρομας και δεν μας αφινουν
να κανουμε τιποτα και σιχα σιχα δεν σκεφτομαστε
γιατι ετσι και αλιος δεν μας αφινουν η ~~ε~~ τυχη
και τα κανυκελα να τα κανουμε

Παράρτημα Ε. Εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στη βιβλιοθεραπεία

Μπουκάι, Χ. (2007). *Ιστορίες να σκεφτείς*. Αθήνα. Opera. σ. 75 – 79.

Μπουκάι, Χ. Θέλω. στο βιβλίο του *Ιστορίες να σκεφτείς*.

Έσσε, Ε. (1989). *Ντέμιαν*. Αθήνα Καστανιώτη. σ19 – 29.

Καβάφης Κ. (1966). *Ποιήματα 1897 – 1933*. Αθήνα. Ίκαρος. σ. 9

Λουντέμης, Μ. (1999). *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*. Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα. σ. 395 – 394.

Φίσερ, Ρ. (2011). *Ο ιππότης με τη σκουριασμένη πανοπλία*. Μτφρ. Κυριακίδης, Α. Αθήνα. Opera. Κεφ. 3. «Το Μονοπάτι της Αλήθειας»

Γώγου, Κ. (1980). Από τη ποιητική συλλογή *Ιδιώνυμο*, «Θα 'ρθει καιρός». Αθήνα. Καστανιώτη.

Ακουστικό Υλικό:

Μπαλάφας, Λ., (2009). *Τρεις ευχές*. Στίχοι: Κάτσαρης Σ. & Μπαλάφας Λ., Μουσική: Μπαλάφας, Λ. Από το άλμπουμ: «Ταξίδι για να σε βρω».

Active Member, (1999). *Καλώς ήρθες παράξενε, στον τόπο μου*. Στίχοι& Μουσική: Active Member . Από το άλμπουμ : «Μέρες Παράξενες, Θαυμάσιες Μέρες».

Terror X Crew ,(1997). *Μη φοβάσαι*. Στίχοι & Μουσική: Terror X Crew. Από το άλμπουμ : «Η πόλις εάλω».

Γαλάνη, Δ. Καραδήμος, Γ. (2007). *Σε θέλω εδώ*. Στίχοι: Μωραίτης, Ν., Μουσική: Mauro Mengali. Πρώτη Εκτέλεση: Adrea Bocelli. Από το άλμπουμ: « Φως και βγαίνω».

Ποξ - Λαξ (2001). *Ένα παιδί περπατάει με τα χέρια*. Στίχοι: Φίλιππος Πλιάτσικας Μουσική: Πλιάτσικας, Φ.& Γοβατσιδάκης Μ. Από το άλμπουμ: «Τα δοκάρια στο γρασίδι περιμένουν τα παιδιά».

Καράλης, Κ. (1975). *Σπασμένο Καράβι*. Στίχοι: Σκαρίμπας Γ., Μουσική: Σπανός Γ. Από το άλμπουμ του Γιάννη Σπανού: «Τρίτη Ανθολογία».

Παράστημα ΣΤ. Υποδείγματα Φύλλων Παρατήρησης

(για τον ερευνητή/ συντονιστή και για την εξωτερική παρατηρήτρια ως προς αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας στην βιβλιοθεραπευτική διαδικασία)

Α. Ανταπόκριση συμμετεχόντων στην βιβλιοθεραπευτική διαδικασία

1. Συμπεριφορά κατά το μάθημα

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Εμφανίζεται να έχει άνεση στις διαδικασίες μαθήματος			
Έρχεται στην ώρα του/της, δεν αργεί στο μάθημα			
Δείχνει ανοχή στο θέμα παραμονής στο μάθημα			
Έχει ταραγμένη-άστατη συμπεριφορά			
Έρχεται, αλλά αποχωρεί πριν τελειώσει η διαδικασία			
Φεύγει κρυφά			
Φεύγει θυμωμένα			

2. Αντίδραση των συμμετεχόντων της έρευνας σε σχέση με τα διδακτικά υλικά

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Τα μελετά με ενδιαφέρον			
Τα κρατά και τα χρησιμοποιεί			
Αλλά τα κοιτάζει, χωρίς να ασχολείται περισσότερο			
Έχει εκκεντρική ακανόνιστη επαφή με αυτά, άλλοτε ασχολείται, άλλοτε όχι			
Παίρνει τα βιβλία που του ζητούνται να διαβάσει, δεν αρνείται			
Καταστρέφει τα βιβλία, τα ξεχνά στο σπίτι, χάνει τα βιβλιοθεραπευτικά υλικά την ώρα της συνεδρίας			

3.Ανταπόκριση των συμμετεχόντων της έρευνας σε σχέση με τον ήρωα ή την κατάσταση του αναγνωστικού βιβλιοθεραπευτικού υλικού

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Δείχνει προσωπικά αισθήματα/σκέψεις και εμβαθύνει σε συγκεκριμένες λεπτομέρειες			
Ανταποκρίνεται γενικά χωρίς να εστιάζει σε κάποια σημεία του λογοτεχνικού περιεχομένου			
Ανταποκρίνεται χωρίς να είναι μέσα στο θέμα της συζήτησης, αλλά ευφυώς και με αυθεντική έκφραση			
Δίνει πολύ γενική απάντηση χωρίς καμία επαφή με το θέμα και χωρίς να δείχνει ότι επικοινωνεί με την ομάδα			

B. Κοινωνική αλληλεπίδραση

α) Σε σχέση με τους άλλους συμμετέχοντες

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Παίρνει πρωτοβουλία για να επικοινωνεί με τους άλλους			
Επικοινωνεί ελεύθερα με άλλους			
Αντιλαμβάνεται και σχολιάζει συμπεριφορές της επικοινωνίας των άλλων			
Φαίνεται να έχει επίγνωση της παρουσίας των άλλων			
Ανέχεται τους άλλους, χωρίς να τους απευθύνει το λόγο, είναι ανεκτικός, -ή απέναντι στους άλλους			
Ποτέ δεν παρατηρεί τους άλλους			
Έχει εχθρική στάση κατά την ανταλλαγή απόψεων με τους άλλους			
Επεμβαίνει διαλυτικά στην ομάδα			

Β) Σε σχέση με τον συντονιστή της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Συνεργάζεται ανοιχτά μαζί του			
Παίρνει πρωτοβουλία για ανοιχτή επικοινωνία με τον συντονιστή στην ομάδα			
Συνήθως αντιδρά θετικά στις προσκλήσεις του συντονιστή για συμμετοχή στη διαδικασία μάθησης			
Μερικές μόνο φορές αντιδρά θετικά για συμμετοχή στη διαδικασία μάθησης			
Σπάνια μιλά απευθείας στον συντονιστή, αποφεύγει την επικοινωνία μαζί του			
Δεν μιλά στην τάξη και αποφεύγει την οπτική επικοινωνία, δεν κοιτά τα μέλη της ομάδας και τον συντονιστή			
Απαντά εχθρικά στον συντονιστή			

Γ) Βιβλιοθεραπευτικός διάλογος

α) Συχνότητα συμμετοχής στην συζήτηση

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Συχνά			
Μερικές φορές			
Σπάνια			
Ποτέ			

β) Ένταση εμπλοκής στην διαδικασία

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Πολύ προσεκτικός, -ή			
Μέτρια προσεκτικός, -ή			
Ελάχιστες φορές προσεκτικός, -ή			
Αδιάφορος, -η			
Δείχνει φανερά αποστροφή, εχθρότητα			

γ) Εκφραστικές λειτουργίες που εξυπηρετούν στην ενίσχυση συνοχής και κατανόησης του διαλόγου

	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Δημιουργία κινήτρων - αφορμές για διάλογο			
Συντονιστικές ερωτήσεις στο διάλογο			
Προσανατολιστικές ερωτήσεις στο θέμα συζήτησης			
Ερωτήσεις επανάληψης/ανακεφαλαίωσης δεδομένων			
Ερωτήσεις για έκθεση απόψεων/θέσεων			

Παράρτημα Η. Αξιολόγηση των συμμετεχόντων της έρευνας

(για τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία, για τον συντονιστή και για τους ίδιους)

Αξιολόγηση συμμετέχοντα ως προς τη βιβλιοθεραπευτική διαδικασία:

Τα μαθήματα ήταν ικανοποιητικά σε σχέση με τις προσδοκίες μου

Ο χρόνος διάρκειας των μαθημάτων ήταν αρκετός

Θα θέλαμε να κάναμε

Τα βιβλία, οι ιστορίες, τα υλικά που χρησιμοποιήσαμε:

Δείχνουν να είναι πολύ καλά

Με βοήθησαν να μάθω πράγματα για τον εαυτό μου

Με βοήθησαν να δώ τι εντύπωση δημιουργώ στους άλλους

Ήταν βαρετά

Ήταν εκνευριστικά άσχημα

Αξιολόγηση συμμετέχοντα για τον συντονιστή της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας:

Ο συντονιστής της βιβλιοθεραπευτικής διαδικασίας:

Μας ενθάρρυνε να εκφραζόμαστε ανοιχτά

Άκουγε τον καθένα μας με ενδιαφέρον

Συντόνισε την ομάδα καλά, ώστε να μπορούμε όλοι να εκφραστούμε

Μας έδωσε πολλές απόψεις και εμπειρίες

Πάντα έμενε τόσο πιστός στον έλεγχο της συζήτησης, ώστε να μην μοιράζεται τις δικές του απόψεις μαζί μας

Άλλα σχόλια για τον συντονιστή

Αξιολόγηση της ανταπόκρισης του συμμετέχοντα στην βιβλιοθεραπευτική διαδικασία από τον ίδιο (αυτοαξιολόγηση)

Απάντησε στις παρακάτω ερωτήσεις (αν θέλεις) :

1. Νομίζω ότι από τις γλωσσικές ενότητες βιβλιοθεραπείας έχω μάθει να
2. Πιστεύω ότι οι δυνατότητες μου σε σχέση με τη γλωσσική έκφραση είναι τώρα
3. Αισθάνομαι ότι τώρα έχω για τον εαυτό μου περισσότερο σεβασμό και εκτίμηση από ότι πριν
4. Αισθάνομαι ότι δεν μου αρέσει ο εαυτός μου όσο πρώτα και τον εκτιμώ λιγότερο γιατί
5. Το πιο ενδιαφέρον και σημαντικό πράγμα που ανακάλυψα από την διαδικασία αυτή ήταν ότι

Σε γενικές γραμμές η ανταπόκρισή μου στις δραστηριότητες του μαθήματος ήταν

.....

.....

.....

Παράρτημα Θ. Απάντηση Υπουργείου Παιδείας και Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής
Πολιτικής

 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ	Να διατηρηθεί μέχρι
ΕΝΙΑΙΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ Δ/ΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΜΗΜΑ Α'	Βαθμός Ασφαλείας
	Μαρούσι 22-02-2012 Αριθ. Πρωτ. 19427/Γ2 Βαθ. Προτερ.
	Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Μεσογείων 396 Αγία Παρασκευή
Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37 Τ.Κ. – Πόλη: 151 80 Μαρούσι Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr Πληροφορίες: Αν. Πασχαλίδου Τηλέφωνο: 210-3442238	ΠΡΟΣ: κ. Σπυριδούλα Σταύρου Μαρίκας Κοττοπούλη 132 45445 Ιωάννινα
	ΚΟΙΝ.:
ΘΕΜΑ: «Έρευνα»	
<p>Σας διαβιβάζουμε την αίτηση και τα συνημμένα σ' αυτή στοιχεία της κ. Σπυριδούλας Σταύρου, που αφορούν στη διεξαγωγή έρευνας με θέμα: «Η μέθοδος της βιβλιοθεραπείας ως γλωσσική έκφραση και διδασκαλία. Έρευνα με μαθητές Γυμνασίου στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα».</p> <p>Η έρευνα απευθύνεται σε μαθητές σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.</p> <p>Παρακαλούμε να έχουμε τη γνώμη σας σχετικά.</p>	
	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Συν.: 76 φυλ. και 1 CD-R	ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ
<u>Εσωτ. Διανομή</u> Δ/ση Σπουδών Δ.Ε. Τμήμα Α'	 Επίσημο Αντίγραφο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Μεσογείων & Παρασκευή
	1

Αθήνα, 21.3.2012
Αριθμ. Πρωτ. 413

Προς
κ. Σπυριδούλα Σταύρου
Μαρίκας Κοταπούλη 132
45445, Ιωάννινα

Αγαπητή κυρία Σταύρου,

Θέμα: «Χορήγηση άδειας διεξαγωγής έρευνας»

Σε απάντηση του αιτήματός σας σχετικά με τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολεία, σας ενημερώνουμε ότι, δυστυχώς, μετά την κατάργηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, δεν έχει προβλεφθεί ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο θα δίνεται στο εξής η έγκριση για την διεξαγωγή ερευνών στις Σχολικές Μονάδες.

Σας γνωρίζουμε επίσης ότι έχει ήδη υποβληθεί από το Ι.Ε.Π. σχετικό αίτημα και πρόταση στο Υπουργείο και εκκρεμεί η ρύθμιση του θέματος.

Με εκτίμηση

Γεωργία Φαντάκη
Διευθύντρια

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Auroux, S. (2005). *Η Φιλοσοφία της γλώσσας*. Αθήνα. Μεταίχμιο.
- Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα. Gutenberg.
- Cohen L., Manion L. & Morrison K. (2008). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα. Έκφραση/ Μεταίχμιο.
- Dewey, J. (1982). *Το σχολείο και η κοινωνία*. Αθήνα . Γλάρος.
- Elliot, S.N., Krattocwill, T.R., Littlefielf Cook J. & Travers J.F. (2008). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία. Αποτελεσματική Διδασκαλία. Αποτελεσματική Μάθηση*. Αθήνα. Gutenberg.
- ΕΠΙΨΥ - ΟΚΑΝΑ, (1996). *Εκπαιδευτικό υλικό Αγωγής Υγείας: Εγχειρίδιο για τον εκπαιδευτικό από το «Στηρίζομαι στα πόδια μου»*. Αθήνα. ΕΠΙΨΥ - ΟΚΑΝΑ.
- Ζαν, Ζ. (1996), *Η δύναμη των παραμυθιών*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Fokkema, D., Ibsch, E.,(1997). *Θεωρίες Λογοτεχνίας του Εικοστού Αιώνα* (Μτφ.: Γ. Παρίσης). Αθήνα: Πατάκη.
- Foucault M.(2004). *Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής*. μετ. Χατζηδήμου Κ., Ράλλη Ι. Αθήνα: Κέδρος/Ράππα.
- Holdaway, D. (1979), *The Foundations of Literacy*, Portsmouth, N.H. Heinemann
- Holub, H. R., (2004). *Θεωρία της πρόσληψης. Μια κριτική εισαγωγή*. Αθήνα : Μεταίχμιο.
- Ιωσηφίδης Θ. & Σπουριδάκης (2006). *Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα*. Πρόλογος Λεοντίδου, Λ., Αθήνα. Κριτική.
- Jaques. D. (2004). *Μάθηση σε Ομάδες. Εγχειρίδιο για όσους συντονίζουν ομάδες ενηλίκων εκπαιδευόμενων*. Αθήνα. Μεταίχμιο.
- Jauss, H.R. ,(1995). *Η Θεωρία της Πρόσληψης. Τρία μελετήματα* (Μτφ. : Μ. Πεχλιβανος). Αθήνα : Εστία.
- Rosenblatt, L. M. (1970). *Literature as exploration*. London: Heinemann.
- Καζάζη, Μ. (2003). *Ψυχολογία του Αναγνώστη. Ψυχολογία της Ανάγνωσης*. Αθήνα : Έλλην
- Κοσσυβάκη, Φ. (2002). *Κριτική Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Κριτική Προσέγγιση της Διδακτικής πράξης*. Αθήνα. Gutenberg.
- Κοσσυβάκη, Φ. (2003). *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη Διδακτική του Αντικειμένου στη Διδακτική του Ενεργού Υποκειμένου*. Αθήνα. Gutenberg.
- Κουρμούση Ν., Κουτρας Β. (2011). *Βήματα για τη ζωή*. Αθήνα. Παπαζήση.
- Κωνσταντίνου, Ι. Χ. (2005), *Σχολική Πραγματικότητα και Κοινωνικοποίηση του Μαθητή. Σκιαγράφηση των Κοινωνικοποιητικών Μηνυμάτων του Σχολείου και των Εκπαιδευτικών*, Αθήνα, Gutenberg.

- Κωσταριδου-Ευκλειδη Α. (1997). *Ψυχολογία της Σκέψης*. Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγγούρας, Η.Γ. (1998). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία. Για το καθημερινό μάθημα και τις συνθετικές εργασίες*. Αθήνα. Γρηγόρης.
- McClellan, R. (1997), *Οι θεραπευτικές δυνάμεις της Μουσικής. Ιστορία, Θεωρία & Πρακτική*. Αθήνα: Faggoto, Β' εκδ.
- Μήτοης, Σπ. Ν. (1996), *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης Γ. (2010). *Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας*. Αθήνα. Καστανιώτη.
- Μπετελχάιμ, Μπ. (1995), *Η γοητεία των παραμυθιών. Μία ψυχαναλυτική προσέγγιση*. Αθήνα. Γλάρος
- Νικολάου, Σ.Μ. (2009). *Θεωρητικά Ζητήματα στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα. Gutenberg.
- Παπαδοπούλου, Σμ. (2004). *Η Συναισθηματική Γλώσσα*, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Παπαδοπούλου Σ. (2000). *Η Ολική γλώσσα. Στη Διδακτική της Γλωσσικής έκφρασης για τη Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.
- Παπαντωνάκης, Δ.Γ. (2009). *Θεωρίες Λογοτεχνίας και Ερμηνευτικής Προσέγγισης κειμένων για Παιδιά και για Νέους*. Αθήνα: Πατάκη.
- Picasso P. (2005), *Σκέψεις για την Τέχνη*, Μπφρ. Δημητριάδη Α. & Ιωαννίδης Γ., Αθήνα: Printa.
- Πρίνου - Πολυχρονιάδου Α. (1995), *Μουσική και Ψυχολογία. Εισαγωγή στη Μουσικοθεραπεία*, Αθήνα: Θυμάρι, Γ' εκδ.
- Robson C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα. Gutenberg
- Χρυσοφίδης, Κ. (1994). *Βιωματική - Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της μεθόδου Project στο Σχολείο*. Αθήνα. Gutenberg
- Τριλίβα, Σ. - Αναγνωστοπούλου Τ. (2008). *Βιωματική Μάθηση. Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*. Αθήνα. Τόπος.
- Τσιρώνης, Χ.Ν. (2003). *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα*. Θεσσαλονίκη. Βάνιας.

Άρθρα- Μελέτες και Διδακτορικές Διατριβές

Ελληνόγλωσσα

Ανδρουτσοπούλου Α. (1998) «Η επιλογή των σύγχρονων ιστοριών για παιδιά ως βιβλιοθεραπευτικών μέσων: Σκεπτικό και Εφαρμογές». Διαδρομές, 49, 12-17.

Γεωργούλα, Α. (2001). Η εκπαίδευση των ανηλίκων στα ιδρύματα αγωγής και σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας μας. Virtual School, The Sciences of Education Online. Τόμος 2, τεύχη 2 - 3.

Δημητρούλη Κ., Θέμελη Ο., Ρηγούτσου Ε. (1995) Η εκπαίδευση ενηλίκων στις φυλακές. Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας στη χώρα μας.», από Kett, M., "Survey of prisoners' attitudes to education." Wheatfield Place of Defenition.

Καπραβέλου, Α.(2010), Το εννοιολογικό πλαίσιο και η λειτουργία της βιβλιοθεραπείας, Σύγχρονη Εκπαίδευση , τ.160, σ. 145.

Καπραβέλου, Α. (2009). Η Βιβλιοθεραπεία στην Εκπαίδευση. Νέα Παιδεία,τ. 129, 64-78.

Καρδαρά, Α. (2007). Φυλακή και γλώσσα: η γλωσσική επικοινωνία των κρατούμενων ως κρίσιμο και αναπόσπαστο στοιχείο της δομής των φυλακών. Διδακτορική Διατριβή στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα: Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Καραμπίνη, Π. (2009).Συγκριτική ανάλυση των παιδαγωγικών προτύπων στο έργο των Π.Σ. Δέλτα - Δ. Σωτηρίου - Α. Ζέη. Διδακτορική Διατριβή στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα ΠΤΔΕ.

Μαργαρώνη, Μ. (2008). Γλώσσα και Εγκλεισμός: στάσεις, αναπαραστάσεις και συμβολικές μορφές γλωσσικής λειτουργίας. Ξάνθη. Σπανίδη.

Μιχάλης, Α. (2008). Ελευθερία και αναγκαιότητα στη γλώσσα. Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο. Θεωρείο. τ.3, σ. 18 - 39.

Παπαδοπούλου, Σ. (2006). Η βιβλιοθεραπεία ως διδακτική προσέγγιση μέσω της γλωσσικής τέχνης και ως φορέας πολιτισμού. Δημερίδα : Η τέχνη και ο πολιτισμός ως πεδίο ευέλικτων διαθεματικών προσεγγίσεων. Προτάσεις για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Από τη θεωρία στη πράξη.

Πατσαλίδης, Σ. (2000), Η μουσική rap και η ιδεολογία της βίας και της αντίστασης, Μουσικολογία τ.12-13,σ. 189-205.

Τσολάκης, Χ.,Λ. (1990). Πορεία προς τη γλωσσική διδασκαλία του Γυμνασίου. Γλώσσα, τ.24,σ. 8 - 13.

Φέλιου, Γ. (2010). Η σχέση βιβλιοθεραπείας και Ψυχοθεραπείας. Τριμηνιαία Έκδοση Επικοινωνιακής Αγωγής & Διαπροσωπικών Σχέσεων Συμβουλευτική.

Ξενόγλωσσα

Allen, J.P.,(1988). *“Administering Quality Education in an Adult Correctional Facility.”*, Community Service Catalyst, 18(4) :28-29.

Briggs, C.A. & Pehrsoon, D - L. (2008). *Use of bibliotherapy in the treatment of grief and loss : A guide to a current counseling practices*. Adultspan Journal, 7, 32-34.

Iaquinta, A., and Hipsky, S. (2006). *Practical bibliotherapy strategies for the inclusive elementary classroom*. Early Childhood Education Journal,34,2 , p. 209 - 213.

Jones, J.L. (2006). *A closer look at bibliotherapy*. Young Adult Library Services, p.24 - 27

Maich, K. & Kean, S. (2004). *Read two Books and Write me in the Morning! Bibliotherapy for social emotional intervention in the inclusive classroom*. Teaching Exceptional Children Plus. 1(2).

McMillen, P.S. (2006). *A therapeutic collaboration : The bibliotherapy Education project at Oregon State University*. University libraries, 370, p.14.

Pennebaker, W. J. (1997). *Writing about emotional experiences as a therapeutic process*. American Psychological Society. Vol 8. No.3. p. 162 - 166.

Pennebaker, J.W. & Francis, E. M. (1996). *Cognitive, Emotional and Language. Process in Disclosure*. Cognition and Emotion. 10 (6). 601 -626.

Pennebaker. J. W. & Seagal J. D. (1999). *Forming a story: The health benefits of narrative*. Journal of Clinical Psychology. 55(10), 1234 - 1254.

Rozalski, M., Stewart A. & Miller, J. (2010). *Helping Children Cope with Life 's Challenges*. Kappa Delta PI, p. 33 -34.

Silverberg I. L., (2003). *“Bibliotherapy: The therapeutic use of didactic and literary texts in treatmeant, diagnosis,prevention and training.”* JAOA, Vol 3,No3, 131-135.

Stamps, L.S. (2003). *Bibliotherapy : how books can help students cope with concerns and conflicts*. The Delta Kappa Gamma Bulletin,70,1.

Sturm, Brian W. (2003). *Reader's Advisory and Bibliotherapy : Helping or Healing?.* Journal of education Media & Library Sciences, 41, 2, 171 -179.

Turnbull, P. (2002). *Teachers as friendship facilitators*. Teaching Exceptional Childern 32(5) 66 - 70.

Διαδικτυακές Πηγές

<http://www.filosofopoulos.com/el/blog/13-psychologia-chromaton>

http://lifepositive.gr/psixologia/psixologia_xromaton

<http://www.ceanational.org>

<http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/PAPADOPOULOU.pdf>

http://www.pi-schools.gr/paideia_dialogos/analitika-programata.pdf